POEZIA

revistă de cultură poetică
Anul XXVIII, nr. 3 (109) / 2024

Apare
sub egida
Uniunii
Scriitorilor
din România

POEZIE ȘI MIRACOL

toamnă 2024

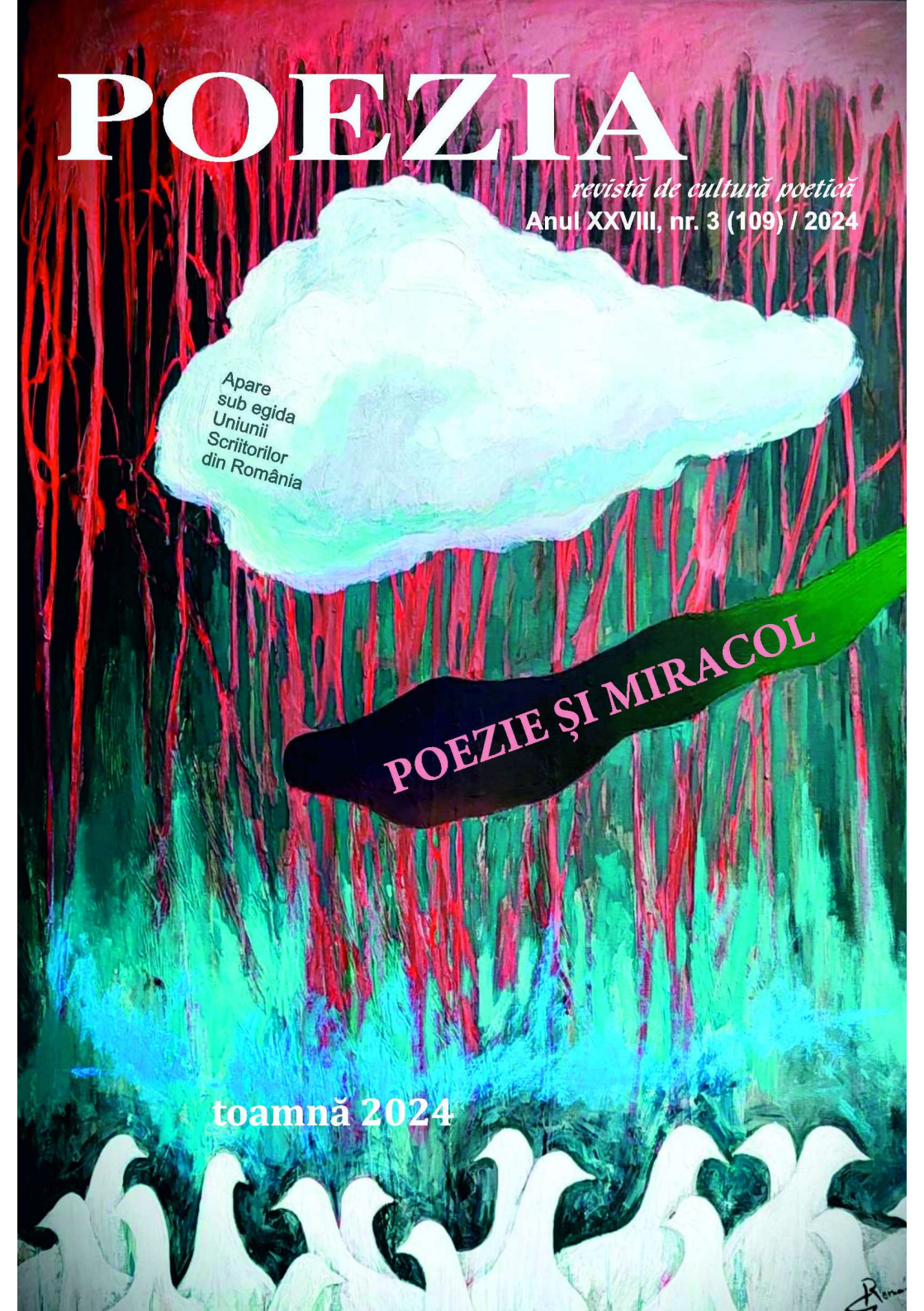

APARE SUB EGIDA
UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA

ASOCIAȚIA REVISTELOR, PUBLICAȚIILOR ȘI EDITURILOR

POEZIA

revistă de cultură poetică/ trimestrial
nr. 3 (109)/ toamnă 2024

109

Tema numărului
POEZIE ȘI MIRACOL
Toamnă 2024

Editor: FUNDAȚIA CULTURALĂ POEZIA
Număr apărut cu sprijin de la bugetul local

REDACȚIA:
DIRECTOR FONDATOR: Cassian Maria SPIRIDON
REDACTOR ŞEF: Marius CHELARU
REDACTORI: Dragoş COJOCARU, Liviu PAPUC
SECRETARIAT DE REDACȚIE: Doina BUCIULEAC

COLEGIUL:
Güner AKMOLLA (Constanţa)
Lucian ALEXIU (Timişoara)
Diana Dobrița BÎLEA (Constanţa)
Cristina CHIPRIAN
Teo CHIRIAC (Chişinău)
Dragoş COJOCARU (Iaşi)
Ion HADÂRCĂ (Chişinău)
Olimpia IACOB (Satu Mare)
Mircea PLATON (Iaşi)
Mircea M. POP (Germania)
Cristina RUSU (Iaşi)
Luan TOPCIU (Albania, România)

REDACȚIA ŞI ADMINISTRAȚIA:
Str. I.C. Brătianu nr. 22, etaj 1
700037, Iaşi
Tel.: 0744 629591; 0799 987449
e-mail: *poezia95@yahoo.com*
www.poezia.usriasi.ro
RO53RNCB0175033618300001– BCR IASI CUI 11850040

ABONAMENTE pe adresa **REDACȚIEI** sau în **contul** revistei
(cu condiția expedierii pe adresa revistei a documentului de plată precum şi a adresei poştale complete unde să fie expediată revista).
Costul unui exemplar este 15 lei.
Costul unui abonament anual este 60 lei + 12 lei taxe poştale.

*Tipărit la **ALL BLUE SRL Iaşi***

ISSN 1582-0890

SUMAR 109

Cassian Maria SPIRIDON: ***Poarta întredeschisă spre miracol*** / 5

POEME de: Carmelia LEONTE (15), Şerban CHELARIU (16), Florina ZAHARIA (17), Viorel DINESCU (19), Ion Vintilă FINTIŞ (22), Radu CANGE (23), Rodica POPEL (24), Caliopia TOCALĂ (25), Constantin GUZGĂ (27), Ștefan AMARIȚEI (28), Lina CODREANU (29), George VIGDOR (30), Ara Alexandru ŞIŞMANIAN (32), Nicoleta MIVU (33), Alexandru CAZACU (34), Dumitru BRANC (36), Nicolae NISTOR (37), Maria Sorina POPA (40), Maria MĂNUCĂ (42), Gheorghe CÎRSTOIU (44), Lucian SCURTU (45), Anda COMȘA CHIŞ (47)

TINERI AUTORI: Emilia STAJILA / 49

INEDIT: Miron KIROPOL/ 51

POEZII DE IERI PENTRU AZI: Ienăchiţă VĂCĂRESCU / 52

ARTE POETICE LA ROMÂNI: Radu IONESCU- Principiile criticei/ 54

POEME ROMÂNEŞTI de: Lucian BLAGA (59), Nicolae LABIŞ (61), Tudor ARGHEZI (62), George BACOVIA (64), Alexandru MACEDONSKI (65), Octavian GOGA (66), Ana BLANDIANA (67), Lucian BLAGA (67), Magda ISANOS (70), Lucian ALEXIU (72), Constantin NOVĂCESCU (76), Octavian DOCLIN (79), Cassian Maria Spiridon (82), Marius CHELARU (84).

Traduse de: Mircea M. POP şi Joachim SCHWIETZKE, Nicolae MUŞA, Maria ȚENCHEA, Aliki TELESKU, Slavomir GOZDENOVICI.

Marius CHELARU – *BIBLIOTECA HAIKU*/ 89

P O E Z I E de: Li Bai, (98), Guillaume Dubartas (105), Agrippa d'AUBIGNE (107), Antoine FAVRE (108), Jean Baptiste CHASSIGNET (109), Jean DESMARETS de SAINT-SORLIN (110), François TRISTAN l'HERMITE (111), Théophile de VIAU (112), Pierre LEMOYNE (112), Jean de LA CEPPÈDE (114), César de NOSTREDAME (114), Jean de LA FONTAINE (115), Pierre de SAINT-LOUIS (116), Yvan GOLL (117), Francesco TERRACCIANO (118), Elisabetta PIGLIAPOCO (120), Alex RAGAZZINI (123), Anna AHMATOVA (126), Bill WOLAK (130), Miroslav BIELIK (132), Viera BENKOVÁ (136), Petar TCHOUHOV (142), Tomas TRANSTRÖMER (145), Marisol Bohórquez Godoy (148), Uthai SINDHUSARN (152), Puntalee THIENTIM (153), Indrė Valantinaitė (154).

În românește de: Constantin LUPEANU, Constanţa NIŢĂ, Mircea M. POP, Eliza MACADAN, Alexandru MACADAN, Cătălina FRÂNCU, Olimpia IACOB, Dagmar Mária ANOCA, Lucian ALEXIU, Amelia STĂNESCU, Daniela ANDRONACHE, Mira LUPEANU, Antuza GENESCU, Iunis MINCULETE

POEZIE ŞI MIRACOL:
Radu ŞERBAN – *Magia poemului japonez* / **159**
Maria TRANDAFIR – *Miracol, minune, realitate*/ **162**
Daniela ANDRONACHE – *Manifestări ale miracolului...* / **172**
Diana Dobrița BÎLEA – *Nevoia de a transforma totul într-o teofanie*/ **176**
Emilia STAJILA – *Poezia și miracolul: Nicolae Dabija...* / **181**

ESEU
Marian DOPCEA – *Sensuri mitic-religioase* / **185**
Constanţa POPESCU – *La mijloc poezia* / **188**

ISTORIA POEZIEI ROMÂNE
Mihai CABA – *Mihai Codreanu sau noblețea sonetului*/ **190**

CRONICI ŞI RECENZII
Marius CHELARU – *Biblioteca de poezie*/ **196**
Maria TRANDAFIR – *Versul unic, răstignit din voia secundei*/ **204**
Marius MANTA – *Daniela Șontică – „cîntece pentru vrăbii și motoare”* / **209**
Mircea PETEAN – *Murmur și cutremur* / **213**
Mircea M. POP – *O antologie lirică* / **214**
Raluca FARON – *Poezia ca un cer rănit în întunericul lumii* / **216**
Simon BOGDĂNESCU – Fluidul cerc al pietrelor sacre / **219**
Mihaela CRISTESCU – *Frumusețe mistică și istorie dramatică în volumul* Sfînta Sofia *al Danielei Andronache* / **221**
Mihaela I. RĂDULESCU – Fabulosul spectacol dimovian / **223**
Ottilia ARDELEANU –Miezul cuvintelor, miezul luminii/ **228**
Marina CUȘA – Între natură și natura umană / **229**
Rafila RADU – Dialog în primăvară / **231**

ÎNSEMNĂRI: Florentina NIȚĂ – *POEZIA DIASPOREI* – Italia (XXXII)/ **234**

PAGINILE AFORISMULUI
Emil DINGA – *Aforismul ca gen literar*/ **239**

PRIMA VERBA (Cristina CHIPRIAN)/ **248**

Mihai EMINESCU – *Din noaptea* / **250**

Cassian Maria SPIRIDON

Poarta întredeschisă spre miracol

Poetul american Carl Sandburg defineşte poezia ca fiind *deschiderea şi închiderea unei uşi, lăsîndu-i pe cei care privesc prin deschizătură să ghicească ce s-a văzut în frîntura aceea de clipă.*

Acea scurtă întredeschidere a iluminat pentru o clipă miracolul prin care avem acces la poezie.

Măreţia poetului – ne spune Paul Valéry – este să prindă cu ajutorul cuvintelor ceea ce în mintea lor a fost doar întrezărit.

În *Dicţionarul de mitologie generală* (Victor Kernbach, Albatros, 1983), citim: „Miracol (lat. *miraculum;* grec *θαϋμα*-minune) eveniment reprezentînd o abatere de la legile naturale; în sens religios, un triumf al voinţei divinităţii asupra firescului, iar în religiile structurate pe teism, o derogare efectuată de divinitate de la legile stabilite tot de ea. În religiile primitive miracolul se subsumează *magiei*, producerea lui fiind atribuită oamenilor special înzestraţi (şamani, sacerdoţi, vrăjitori). În religiile teiste, orice **m.** este o breşă pe care supranaturalul o operează în natural, iar autor nu se consideră decît Dumnezeu, direct sau prin intermediarii săi. (...) În religii ca iudaismul şi creştinismul este un semn dumnezeiesc şi devine un criteriu al revelaţiei, tot aşa cum revelaţia este un criteriu al minunii".

Prin revelaţie are şi poetul acces la actul său creator, care, se recunoaşte ca fiind o realitate ce se subsumează sferei în care minunea/miracolul se manifestă. Cum spune Nichita Stănescu într-un *Cîntec* din *O viziune a sentimentelor,* unde pune în scenă *neasemuita luptă/ a minunii că eşti, a-ntîmplării că sînt*.

Încă din *Apărarea lui Socrate* (*Opere*, Editura Ştiinţifică, f.a., traducere Francisca Băltăceanu) Platon este în contra poeţilor şi operei lor din motive care nu ţin de sfera poeziei. Socrate, în faţa tribunalului atenian care-l acuză de coruperea tineretului, se apără invocînd propria cercetare în căutarea înţelepciunii, dacă cel cercetat este mai bogat în acest dar etc. Între cei pe care i-a cercetat asupra *înţelepciunii*

omenești, cu încrederea că și-o va putea spori pe a sa, s-au aflat și poeții: „Așadar, după oamenii politici m-am dus la poeți: la autorii de tragedii, de ditirambi și la ceilalți, pentru ca acolo să mă prind eu însumi asupra faptului că sînt mai puțin învățat decît ei. Luînd deci acele opere ale lor care-mi păreau mai îngrijit lucrate, îi întrebam ce oare vor să spună prin ele, pentru ca totodată să și învăț cîte ceva de la ei. Îmi vine tare greu să vă spun adevărul, cetățeni, totuși el trebuie spus: într-un cuvînt, aproape oricare dintre cei de față ar fi putut vorbi mai bine decît ei despre lucruri pe care ei înșiși le făcuseră".

Cerința lui Socrate ca poezia să fie izvor de înțelepciune este una care nu face parte din menirea ei, cum de altfel și recunoaște că poeții *nu din înțelepciune fac ceea ce fac, ci printr-o înzestrare firească și sub puterea inspirației, întocmai ca profeții și tîlcuitorii de oracole; căci și aceștia spun multe lucruri frumoase, dar de fapt nu știu nimic din ce spun*.

Poezia, nașterea ei ține de miracol, nu i se poate cere să fie o cale pragmatică de cunoaștere și îmbogățire întru înțelepciune.

Dialogul care are ca temă centrală poezia și nașterea ei este *Ion* (sau *Depre Iliada*, dialog peirastic) (*Opere II*, Editura Științifică, 1976, traducere Dan Slușanschi și Petru Creția).

La afirmația lui Ion, rapsod, cunoscător al Iliadei, cum că *tare-mi place să v-ascult pe voi, cei învățați*, Socrate se derobează de acest atribut: „Aș vrea să fiu cu adevărat un învățat, cum zici tu, Ion, dar învățați sînteți de fapt doar voi, rapsozii și actorii, și cei ale căror poeme le declamați, în timp ce eu mă mărginesc să spun doar adevărul, atît cît stă în putința unui om de rînd".

Încearcă, cu sprijinul rapsodului, să descifreze căile de cunoaștere a indiferent cărui meșteșug; Ion fiind între cei pricepuți întru Homer, dar dezinteresat de alți poeți și ar vrea să afle *ce poate să însemne asta*.

Socrate îi dezvăluie că darul rapsodului de a-i vorbi frumos despre marele poet grec, nu este un meșteșug, *ci o putere divină care te pune în mișcare, o putere ca aceea a pietrei pe care Euripide o numește de Magnesia, iar cei mai mulți piatră de Heracleea. Într-adevăr, piatra aceasta nu numai că atrage inelele de fier, ci le transmite și lor puterea de a săvîrși același lucru, adică de a atrage la rîndul lor alte inele, încît uneori ajunge să se formeze un șir foarte lung de inele de fier prinse unul de altul și a căror putere depinde, pentru toate, de puterea pietrei cu pricina*.

Pentru filosof această capacitate (Ion fiind recunoscut ca exegetul operei homerice) este un dar, unul care ține de har. „Muza își umple ea însăși pe cîte unii de har divin, iar prin mijlocirea acestora harul divin pătrunde și în alții, alcătuindu-se astfel un șir în care fiecare depinde de un altul”.

Și conexează, precum pietrele Magnesia, activitatea exegetului cu cele ale poetului: „Într-adevăr, nu în virtutea unui meșteșug poeții epici, toți cei buni, dau glas tuturor acestor frumoase poeme, ci fiind pătrunși și de harul divin; la fel stau lucrurile și cu bunii poeți lirici: la fel cum cei cuprinși de frenezia coribantică nu sînt, cînd dansează, în mințile lor, tot așa nici poeții lirici nu sînt în mințile lor cînd alcătuiesc frumoasele lor cînturi, ci, de cum se cufundă în armonie și în ritm, ei sînt cuprinși de avînt bahic și, stăpîniți de el – asemenea bacantelor care, cînd sînt în stăpînirea lui, scot miere și lapte din rîuri, nu însă cînd se află în mințile lor – cu sufletul poeților lirici, după propria lor mărturie, se petrece același lucru. Într-adevăr, nu ne spun oare poeții că își sorb cîntările din unda izvoarelor de miere care curg în anume grădini și vîlcele ale muzelor și ni le aduc nouă întocmai ca albinele, plutind și ei la fel în zbor? Și e adevărat ce spun: poetul e o făptură ușoară, înaripată și sacră, în stare să creeze ceva doar după ce-l pătrunde harul divin și își iese din sine, părăsit de judecată. Cît își păstrează judecata, nici un om n-are puterea să creeze poezie sau să dea glas, în vers, unei preziceri”.

Poetul este pus alături de prezicători și proroci, și reduși, *lipsiți fiind de mintea lor*, cea care glăsuiește lucruri de mare frumusețe *este divinitatea însăși*. Poemele nu țin de cele omenești, ci *sunt divine și ale zeilor*, rolul poeților se reduce, pentru Socrate, la a fi *tălmacii zeilor*, cum spune și Kafka: „Poetul – un telegraf viu între Dumnezeu și oameni”.

Astfel, creația ține de miracolul prin care harul poetic se revarsă asupra poetului, și tot prin har glăsuiește rapsodul, ne spune Socrate, el nefiind în stăpînirea niciunui meșteșug din cele atît de exact puse în versuri de Homer în *Iliada* și *Odiseea*.

Aflat sub harul zeilor, miracolul liric din care se revarsă cîntul homeric, admite că nu-i lipsit de cunoașterea ce însoțește variile meșteșuguri din cuprinsul epopeii.

De reținut, Platon în dialogul Euthydemos (*sau Eeristicul*; *genul anatreptic*) din *Opere III* (Editura Științifică, 1978, traducere Gabriel Liiceanu), prin gura lui Socrate, acordă poeților dreptul de a fi între cei

care au acces la cunoaștere și oferă cunoaștere, una proprie, luminată de muze. La solicitarea lui Criton, de a-i povesti cele discutate cu sofistul Euthydemos, îi răspunde: „... Trebuie să-mi încep povestirea la fel ca poeții, invocînd Muzele și Memoria"; prin Memoria se face trimitere la Mnemosyne – mama muzelor, iar Homer, să ne amintim cum începe primul *Cînt* din *Iliada*: „Cîntă, zeiță, mînia ce-aprinse pe-Ahil Peleianul..."

În *Phaidon* (*Opere IV*, Editura Științifică, 1983, traducere Petru Creția, dialog purtat de Socrate cu discipolii săi cînd se afla în detenție, în așteptarea paharului cu cucută), condamnatul îi explică lui Cebes, mirat de ce aflase de la Euenos, privind versificarea fabulelor lui Esop și compunerea imnului către Apollon, știut fiind că n-a *făcut asemenea lucruri niciodată*; că motivul nu-i încercarea de a se lua la întrecere cu alți poeți, *ci ca să aflu tîlcul unor vise, să dau ascultare zeilor, să aflu dacă asta este cu adevărat acea artă a Muzelor pe care visele mă îndemnau stăruitor să o compun. Iată cum s-au petrecut lucrurile. M-a bîntuit toată viața un anume vis care, sub înfățișări schimbătoare, îmi dădea de fiecare dată același îdemn: „Socrate, arta Muzelor să fie sîrguința ta". Iar eu, pînă acum, înțelegeam că îndemnul și încurajarea din vis au în vedere tocmai ce făceam, așa cum un alergător este încurajat de spectatori: credeam că prin arta Muzelor visul înțelegea „muzica" cea mai înaltă, vreau să spun filosofia, îndeletnicirea mea obișnuită. Acum însă, după proces și după ce sărbătorirea zeului mi-a amînat sfîrșitul, m-am gîndit că poate visul are totuși în vedere arta muzelor în sens obișnuit și că se cuvine să-i dau ascultare. Este mai bine, mi-am zis eu, să nu mor pînă nu mă supun, făcînd astfel din compunerea poemelor cerute îndeplinirea unei îndatoriri față de zei. Și astfel am alcătuit întîi un imn către zeul chiar acum sărbătorit, apoi am socotit că poetul, dacă e să fie poet, nu trebuie să cînte întîmplări adevărate, ci să născocească. Însă de asta eu nefiind deloc în stare, am recurs la poveștile care îmi erau la îndemînă: știind pe dinafară fabulele lui Esop, m-am apucat să le versific, așa, la întîmplare, cum îmi veneau în minte*.

În final, cu o undă de ironie la adresa atenienilor care l-au condamnat la moarte, îl roagă pe Cebes, *în felul acesta trebuie să-l lămurești pe Eunos, urîndu-i totodată rămas-bun*, pentru că, *se pare că eu mă duc chiar azi, vezi bine că atenienii mă îmbie*. Dînd ascultare îndemnului Muzei, Socrate, implicit Platon, se încred în poezie și miracolul ei în cunoașterea sufletului. Dialogul *Despre frumos: dialog etic*, în care Socrate îl are convorbitor pe Phaidros (*Opere* IV, traducere

Gabriel Liiceanu) este o confirmare a preţuirii poetului şi poeziei. Vorbind despre diversele forme de nebunie, una venită de la zei, soi de nebunie care este dată de către zei *spre fericirea lor fără de seamăn*, vorbeşte despre *al treilea chip de nebunie şi-al sfintei posedări* care *ne vine de la Muze*. Reţinem că nebunia de la Muze este a *sfintei posedări*: „Dacă se înstăpâneşte asupra unui suflet gingaş şi curat, el îl stârneşte şi-l exaltă, şi-l mână către cântări şi felurite poezii; datorită chipului acesta, nenumăratele fapte ale strămbunilor capătă veşmântul frumuseţii şi luminează mintea şi sufletul urmaşilor. Însă cel care, lipsit de nebunia ce vine de la Muze, ajunge la poarta poeziei încrezător că va pătrunde aci prin nimic alta decât meşteşugul său, este un poet nedesăvârşit, iar poezia lui – numai cumpătare – păleşte în faţa celei hrănite de sfânta nebunie".

Numai în *Phaidros* această nebunie (*mania*) care îl cuprinde pe poet sub influenţa Muzei, deşi nu-i însoţită de cunoaştere, aşa cum o accepta Platon, ca fiică a filosofiei, este pentru prima şi ultima dată lăudată fără nici o îngrădire.

În *Republica* (*Opere* V, Editura Ştiinţifică, 1986, traducere Andrei Cornea) dialogul prin care Platon statutează elementele prin care se înalţă şi consolidează cetatea *idilică*, începând cu *paznicii* şi educaţia lor, în care educaţia prin arta Muzelor este amendată, stabilindu-se şi regula care trebuie urmată, cu excluderea imitaţiei, canoanele de la care nu se admit abateri: „Dacă, prin urmare, ne-ar sosi în cetate vreun bărbat în stare, prin iscusinţa sa, să se preschimbe în toate felurile şi să imite toate lucrurile şi dacă ar voi să ne arate creaţiile sale, noi am îngenunchea dinaintea lui ca dinaintea unui om divin, minunat şi plăcut, dar i-am spune că un atare bărbat nu-şi află locul în cetatea noastră, nici nu-i este îngăduit să sosească aici. După ce i-am turna pe creştet ulei parfumat şi l-am încununa cu panglici de lână, l-am trimite în altă cetate, urmând să folosim un poet – povestitor mai sever şi mai puţin plăcut, spre a câştiga ceva de pe urma lui, un poet care ar imita exprimarea omului de ispravă şi care ar spune ce are de spus urmărind canoanele pe care le-am prescris de la început, când ne-am apucat să-i educăm pe oşteni".

De scris, altfel spus, mai conform *indicaţiilor preţioase*, a ideologiei dominante.

Interesantă este şi intenţia instituirii în cetate a posedării în comun a femeilor şi copiilor, care vor aparţine tuturor, crearea marii familii, educaţie aparţinând cetăţii etc. Nu-i în chestiunea temei, dar

este un îndreptar la care ar putea apela, cu putere de argument, toți neomarxiștii.

În Cartea a II-a argumentează în continuare în contra libertății de creație: „Dar oare numai poeților trebuie să le prescriem și să-i facem să arate în operele lor imaginea caracterului bun, sau altminteri să nu creeze pe la noi? Ori așa ceva trebuie cerut și de la ceilalți artizani? Și nu trebuie oare să-i oprim să arate caracterul urât, nesăbuit și meschin, și în imagini de animale, și în clădiri sau în vreo altă lucrare, ori altminteri să nu poată și să nu fie lăsați să lucreze pe la noi? Aceasta, pentru ca nu cumva paznicii, fiind crescuți cu ajutorul imaginilor în urâciune, culegând și păscând, ca într-o pășune rea, în fiecare zi, câte puțin din întregul ei, să primească pe nesimțite un mare rău în sufletele lor. Ci trebuie ca ei să-i caute pe artizanii în stare, prin firea lor, să meargă pe urmele naturii frumosului și a frumoasei ținute, pentru ca, precum cei ce locuiesc într-un loc sănătos, tinerii să aibă folos din toate, de oriunde le-ar sosi ceva vederii și auzului provenit de la lucruri frumoase, în felul unui vânt aducător de sănătate, suflând dinspre locuri bune; astfel încă din copilărie, pe nesimțite, el să aducă asemănarea, prietenia și înțelegerea cu vorbirea frumoasă”.

În *Partea a V-a* (Cartea a X-a), vorbind despre artă poetică, îi contestă lui Homer calitatea de educator al Eladei. Și, ca un chestor care întocmește actul de acuzare, își propune a iscodi pe creatorul *Iliadei*: „«Dragă Homer, dacă-i adevărat că nu soseşti pe locul al treilea pornind de la adevăr în privinţa virtuţii, deci dacă nu eşti un alcătuitor de iluzii – ceea ce am definit drept *imitator* – ci vii pe locul doi şi dacă poţi cunoaşte care îndeletniciri îi fac pe oameni, în privat, ca şi în public, mai buni, ori mai răi, spune-ne nouă, care cetate a fost mai bine orânduită datorită ţie, aşa cum Lacedemona a fost datorită lui Lycurg, şi multe alte cetăţi mari şi mici au fost bine orânduite datorită altora, mulţi la număr? Ce cetate te arată pe tine a fi fost pricina unor legi bune şi a unui folos pentru ea? Italia şi Sicilia vorbesc despre Charondas, iar noi despre Solon; dar care cetate vorbeşte despre tine?» Va avea oare ce să spună?

– Nu cred – zise Glaucon. Aşa ceva nu se spune nici de către homerizii înşişi.

– Dar îţi aminteşti cumva ca vreun război, în vremea lui Homer, să fi fost bine dus la capăt, sub comanda sau cu sfatul acestuia?

– De nici unul.

– Dar poți spune ceva, despre Homer, asemănător invențiilor multe și ingenioase, folositoare științelor și altor multor activități, atribuite vreunui bărbat plin de pricepere, precum Thales din Milet sau Anacharsis Scitul?".

Și se continuă pe câteva pagini cu o astfel de tristă silogistică, una în marginile proletcultismului, spre paguba tuturor. În consecință se impune o cenzură strictă asupra lui Homer, și nu numai. Din poezia marelui poet, *în cetate trebuie primite, din poezia sa, doar imnurile către zei și elogiile adresate celor buni. Căci dacă ai primi în cetate – sub forma tragică sau epică – Muza agreabilă, plăcerea și suferința vor domni la tine în cetate, în locul legii și al rațiunii, care par a fi mereu, după opinia generală, cel mai bun lucru*.

– Foarte adevărat – spuse el.

– Iată deci ce să spunem atunci când ne reamintim că, în mod cuvenit, am alungat mai demult poezia din cetate, deoarece firea ei o arată în felul văzut. Căci rațiunea ne-a silit. Să-i mai spunem ei însă, să nu ne învinuiască de mărginire și de necioplire, mai ales că există o veche vrajbă între filosofie și poezie.

Precum Ulise, se leagă de catarg spre a nu se lăsa vrăjit la auzul poeziei. Și totuși un poet precum S.T. Coleridge, și nu-i singurul, afirmă că *nici un mare poet nu poate să nu fie în același timp și un mare filosof*. Să fie de vină dezamăgirea lui Platon, care, deși a început ca poet, a sfârșit ca filosof !?

De adăugat, în afirmarea tranșantă a acestei predispoziții, a capacității de a vehicula idei raționale, cu substanță filosofică vine și Kant în *Critica facultății de judecare* (Editura Științifică, 1981, traducere Vasile Dem. Zamfirescu, Alexandru Surdu), unde, în capitolul dedicat *Deducției judecăților estetice pure*, în care, vorbind despre poezie, are cîteva considerente cu totul diferite de cele platoniciene: „Asemenea reprezentări ale imaginației pot fi numite *idei*; pe de o parte, pentru că cel puțin tind spre ceva care se află dincolo de limitele experienței, încercînd astfel să se apropie de întruchiparea conceptelor rațiunii (a ideilor intelectuale), ceea ce le dă aparența de realitate obiectivă; pe de altă parte, mai ales pentru că lor ca intuiții interne, nici un concept nu le poate fi total adecvat. Poetul îndrăznește să prezinte în mod sensibil idei ale rațiunii despre ființe invizibile, raiul, iadul, eternitatea, creația etc.; de asemenea, el înfățișează sensibil evenimente sau sentimente , pentru care experiența îi oferă într-adevăr exemple, cum ar fi moartea, invidia și toate viciile, iubirea și

faima, depășind însă limitele experienței cu ajutorul imaginației, care încearcă să egaleze rațiunea în atingerea unei culmi. Această înfățișare sensibilă deține o perfecțiune pentru care nu găsim în natură nici un exemplu. Și tocmai poezia este aceea în care facultatea ideilor estetice își poarte da întreaga măsură. Dar această facultate considerată doar în sine nu este de fapt decît un talent (al imaginației).

Dacă subordonăm unui concept o reprezentare a imaginației care aparține întruchipării lui, dar care prin sine prilejuiește o gîndire a cărei bogăție nu poate fi cuprinsă niciodată într-un concept determinat, extinzînd deci estetic conceptul într-un mod nelimitat, atunci imaginația este creatoare; ea pune în mișcare facultatea ideilor intelectuale (rațiunea), determinînd-o printr-o reprezentare să gîndească mai mult (ceea ce ține, ce-i drept, de conceptul obiectului) decît poate cuprinde și înțelege limpede".

Pentru Immanuel Kant, arta, cu osebire poezia, este și o cale de cunoaștere: „Dintre toate artele, rangul cel mai înalt revine *poeziei* (care își datorează naşterea aproape în întregime geniului și care se lasă cel mai puțin ghidată prin prescripții și exemple). Ea extinde sufletul prin aceea că eliberează imaginația și că, în limitele unui concept dat, alege din mulțimea infinită de forme posibile ce se acordă cu el pe aceea care asociază întruchipării lui o sumă de gînduri care nu poate fi redată adecvat de nici o expresie a limbii și care, deci, se ridică estetic pînă la idei. Ea întărește sufletul, făcîndu-l să-și simtă facultatea sa liberă, spontană și independentă față de determinarea naturii; această facultate contemplă și apreciază natura, ca fenomen, dintr-un punct de vedere pe care ea nu-l oferă de la sine în experiență, nici simțului, nici intelectului, utilizînd-o ca un fel de schemă a suprasensibilului".

Iar Hegel, în *Estetica* sa, în scurt, consideră că *obiectul care corespunde poeziei este împărăția nemărginită a spiritului*.

În *Poetica* sa, Aristotel depășește concepția platonică asupra imitației, activitatea ei nu este a urmări realitățile superficiale, ci cele esențiale. Încă din prima parte a *Poeticii* citim: „Epopeea și poezia tragică, ca și comedia și poezia ditirambică, apoi cea mai mare parte din meșteșugul cântatului cu flautul și cu chitara sunt toate, privite laolaltă, niște imitații. Se deosebesc însă una de alta în trei privințe: fie că imită cu mijloace felurite, fie că imită lucruri felurite, fie că imită felurit – de fiecare dată altfel".

Prezintă și *cauzele ce par a fi dat naștere poeziei*, fiind două, ambele cauze firești: „Una e darul înnăscut al imitației, sădit în om din vremea copilăriei (lucru care-l și deosebește de restul viețuitoarelor, dintre toate el fiind cel mai priceput să imite și cele dintâi cunoștințe venindu-i pe calea imitației), iar plăcerea pe care o dau imitațiile e și ea resimțită de toți. Că-i așa, o dovedesc faptele. (...) Darul imitației fiind, prin urmare, în firea fiecăruia, și la fel și darul armoniei și al ritmului (se vede doar bine că măsurile sunt simple împărțiri ale ritmurilor), cei dintru început înzestrați pentru așa ceva, desăvârșindu-și puțin câte puțin improvizațiile, au dat naștere poeziei".

Tot Aristotel ne învață *ce trebuie căutat într-o tragedie, elementul miraculos*: „Iraționalul – de care depinde în cea mai mare măsură miraculosul – își are locul mai curând în epopee, pentru motivul că eroul nu se vede. Aduse pe scenă, amănuntele fugăririi lui Hector – grecii stând fără să ia parte la urmărire, Ahile făcându-le semn cu capul – ar stârni râsul; în epopee, scapă observației. Miraculosul e de altminteri plăcut; dovadă faptul că toți câți au de povestit ceva o fac adăugând și de la ei, ca să-și desfete ascultătorii".

Maeterlink crede că *marea poezie n-are alt scop decât a ține deschise drumurile care duc de la ceea ce se vede spre ceea ce nu se vede*, spre miracol.

Un aforism blagian este de asemenea edificator: „Poruncesc brațului meu să se ridice – și brațul se ridică. E aici un miracol cu nimic mai prejos decât miracolul muntelui care vine la profet".

De adevărate minuni, reale miracole, avem parte în mitologia populară, în basmele românilor, și nu doar ale lor, în care asistăm la metamorfozele miraculoase, adunate de I. Șăineanu în *Indicele* care însoțește *Basmele românilor*, cum ar fi: fata prefăcută în fântână, fecior prefăcut în cal etc., precum și sinonimiile fată-floare, floare-astru, fată-bunică, fată-fântână etc., adevărate legături și constelații de natură simbolică.

„Metamorfozele *fetei*, citim în *Dicționarul de magie, demonologie și mitologie românească* al lui Ivan Evseev (Ed. Amarcord, 1998) vor alcătui marele grup al simbolurilor feminine, care leagă între ele *pământul, apa, vegetația, nașterea, moartea, Luna* etc. De categoria *minunilor* țin și *vindecările miraculoase*, incluzînd învierea din morți. Ele constituie, de fapt, principalul scop al magiei medicale populare. Acest fel de miracole reprezintă, de fapt, conținutul unei bune părți din

legendele hagiografice, aparţinînd creştinismului teologal, dar mai ales creştinismului popular".

Paul Valéry în *Caiete* (Ed. Humanitas, 2022, traducere Marius Ghica) afirmă: „Un poem, o idee extraordinară, sunt accidente curioase în curgerea obişnuită a cuvintelor". Mai exact, ţin de miracol apariţia, naşterea lor. Versul, în afara magiei care o produce, nu poate să existe. Poetul francez notează o realitate de care nu-i poet să nu fie conştient de veritatea ei: „Bunul Dumnezeu/ Muza ne dă pe nimic primul vers – Dar noi trebuie/ e de datoria noastră/ să-l facem pe al doilea care să rimeze cu primul şi să nu fie nedemn de fratele său – supranatural. Niciodată nu sunt prea multe resursele spiritului şi toată experienţa pentru a-l face destul de asemănător versului primit în dar.

Cel care dispreţuieşte aceste surse nu este demn de darul primit".

Şi nu există creator care să nu se străduie a urma împlinirea-n poem a acestui miracol, a acestui dar primit prin har.

Miracolul este definit ca un eveniment care provoacă uimire şi admiraţie, nu altfel se întâmplă la lectura/audierea unei poezii frumoase, unei poezii inspirate sub lumina divină. Poezia este calea prin care avem acces la miracol, la existenţa lui.

„Sunt două moduri de a trăi viaţa... ne spune Einstein. Unul – de a crede că nu există miracole. Altul – de a crede că totul este miracol". Şi poezia ne dă şansa de a trăi în miracol. Ea deschide poarta spre minunile vieţii, spre o cunoaştere dăruită prin har.

Viitoarele numere vor avea ca temă:

2024 – *Poezie şi natură*

2025 – *Poezie şi limbă; Poezie şi moralitate, Poezie şi regalitate, Poezie şi idee*

Carmelia LEONTE

Dumnezeu sfinţind apele

L-am surprins pe Dumnezeu sfinţind apele.
Le lua dintr-o palmă şi le punea în alta, cum mi-aş strecura eu printre voi şoaptele.

Se bucura şi era chiar sfios
De parcă n-ar fi vrut să vedem că şi-a îmbrăcat sumanul pe dos

Ca să ne fie nouă cald, şi nu lui.
Era ghiduş, umbla hai-hui.

Vino, Doamne! Că parcă începuseşi să spui ceva!
Se face noapte şi mă tem că vei uita.

Când să-l caut, Dumnezeu era înconjurat de ape.
Nu ştiam ce să fac... M-am gândit că-i trebuie o punte sau pe cineva mai aproape,

Căruia să-i vorbească, să nu-i bată inima prea tare.
Era ca un miel neobişnuit de mare.

În acelaşi timp, mi-am zis: Cum aş putea să fiu tocmai eu
Salvatoarea lui Dumnezeu?

Am întins un picior. Apa era rece.
Dumnezeu cu privirea părea a mă petrece.

Am retras piciorul, căci era târziu
Şi nu pot suporta cerul străveziu.

Cerul precum apele care-au fost sfinţite.
Eram însetată şi m-am rugat lui: Dă-mi un pahar cu apă, Mărite!

Șerban CHELARIU

mai dă-mi un cub

mai dă-mi un cub
un ou o piatră
sau faţa care niciodată
nu o
câinii latră
mai dă-mi o rază
o prinsoare
mai dă-mi copilăria
surâzându-i unei domnişoare
mai dă-mi de cremene cuvinte
să le izbesc cu altele
de cremene cuvinte
din al fulgerelor lor scântei
să-şi facă
nemaiauzite
noi veşminte
un zbor mai dă-mi
în zbor
o sărutare
un cer
să îl colind
călcându-mă ţărâna
în picioare
mai dă-mi o rimă dulce
pura pată de culoare
un ultim semn
şi-apoi
cu *dorul dor* la braţ
spre tine să pornesc
îndemn

Florina ZAHARIA

te părăsesc mereu
te smulg din mine
cu tot cu braţele mele
mă îndepărtez cât pot de mult
de bătăile inimii
care au plecat şi ele din piept
să fie mai singure decât mine.

#linişte
m-am uitat în gând la tine tot timpul
am văzut cum îţi înghiţeai cuvintele
şi tot ce venea după ele
totul.
totul ajungea în interiorul cărnii tale
şi tu te înghiţeai.

am văzut
cum îţi adunai suprafeţele ochilor
degetele
genunchii
şi pielea ta cea mai albă
cea mai rănită
am văzut cum ai deschis ochii
cu ei încă închişi
ţi-am văzut cuvintele
spuse tuturor
cum se aşezau cuminţi
pe locurile tale interioare
şi tu te linişteai.

*
Nu am timp
am închis ochii
am şters diferenţa dintre privire şi secundă
am şters şi ce va rămâne.
am închis ochii
am închis uşa.

rămân singură
marginile sunt ascuţite

sunt nerăbdare
sunt arme
margini de mânie
margini de lume
cu aşteptarea la un capăt
mai mare decât mine
şi întunericul din lumina rece ca gheaţa
cu ochii încă închişi

rămân singură
a mai plecat cineva din mine
îmi umbla prin sânge intens şi provocator
prin întuneric aruncam împreună toate cuvintele
veşmintele
înăuntru
în singurătate
în simţuri.

şi atunci suferinţele se adunau
într-un cerc
într-un sfârâit
înafara noastră
se adunau din nimic
cu forţa strălucitoare a nimicului.

deşi singură
mă repetam
te lăsam încă o dată să pleci din mine
te desprindeai şi din creier
apoi în piele erai ca o blândeţe ruptă
o foiţă tăcută şi uscată de sânge
răsfrântă peste răni
învelindu-le.

când plecai tu
se dezlipea şi de pe mine un drum
căzdeau bucăţi de întuneric
era doar o distanţă nejustificată
a ceea ce dispărea mereu.

de jur împrejur
lucruri care dispar
iar eu pun în loc

întoarcerile tale
şi tot ceea ce poate fi mai departe de mine.

*

golul din stomac
era golul dintre două lumi.

aşteptam totul
cu minţile puse laolaltă
pe o tablă contaminată:
să respir ca şi cum
aş cunoaşte aerul.
să privesc lung
ca şi cum aş putea
să deschid ochii între durere şi lume
ca şi cum aş putea privi în urmă
cu precizie şi tăiş.

*

când ţi-e frică
se face frig instantaneu
prin sternul tău străveziu iese ruşinea.
pielea pune la loc liniştea
şi adăposteşte tot ce ai adunat
tot ce ai hrănit
tot ce ai ascuns
contradictoriu şi dureros
ascuţit până la os
poate şi otrăvit pe alocuri
pielea ţine totul în frâu
şi lumina şi durerea.

Viorel DINESCU

Arhiva de frunze

Din ce porturi va fi scăpat această noapte verde ?...
Stau sub un copac în poziția de lotus.
Printre ruinele zilei
bat clopote vesperale.
Arhiva ultimelor întâmplări
s-a pierdut în spatele unor perdele de fum milenare;

o vom regăsi copiată pe frunze.
Din grajdurile adânci ale nopții
se ivesc capete de cai scăpați din hamuri.
Râuri verzi curg pe deasupra copacilor.
Din istoria apocrifă se apropie o femeie
cu trupul roșu plin de hieroglife.
La câteva secole distanță,
un dans ciudat schimbă visul meu cu al ei.
Acum văd mai bine înțelesul cătorva simboluri lunare
superba lor imperfecțiune
mă încântă și mă neliniștește

La capătul ceremoniilor de noapte
mările se destramă;
puncte cardinale se amestecă,
mâinile mele devin urcioare
sau șerpi fosforescenți de apă.
O, noapte înverzită în neliniștea mea !
Odată am să mă plimb în voie printre capcanele tale.
Până atunci
ascult femeia tatuată
care se apropie murmurând o melodie incoerentă.
Brațele ei roșii se ridică
tivind toți norii cu o margine de sânge
Îmi face semn
că nu se va opri din mers,
aici și acum, niciodată.
Înțeleg că istoria nopții nu-mi aparține
Poate voi găsi alta printre frunze.

Pe deasupra ruinelor fiecărei zile bat clopote fragede.

Buruieni de leac
Mă tem că sunt plecat demult în gând
Spre-un timp ce crește dincolo de soare
Din piatră-n piatră veșnic căutând
Răcoarea sfântă-a plantelor amare

Dar la un cap de vreme am văzut
Cum se deschide-o altă depărtare

Și-am căutat pe drumul neștiut
Răcoarea sfântă-a plantelor amare

Un lac se închidea în prund
Cutremurat de descărcări lunare
Și-am căutat zvârlindu-mă-n afund
Răcoarea sfântă-a plantelor amare

Spirale mari în spațiu aruncai
Ca tot atâtea semne de-ntrebare
– Unde te-ascunzi – spre hăuri lungi strigai
Răcoare sfântă-a plantelor amare

De-o existență-ntreagă mă tot zbat
Am luat tot drumul lumii în picioare
Numai în moarte-a mai rămas să cat
Răcoarea sfântă-a plantelor amare.

Poetul cu vorbă de aur
Nici în acest Cireșar, Poetul nu-nvață a murire,
Vorbele lui de cristal luminară-se iar către stele:

– Ce-ați făcut strănepoți cu hotarele Patriei mele,
De ce-ați dat comorile ei, unor păsări în veci călătoare?

Nu băgați în cămări statuile noastre prea sfinte !
Decebal și Traian și Mihai, sunt acum înalte icoane,
Călăuze de spirit și gând pe cărarea ce duce-nainte
Nu vă-ndoiți și nu credeți prea viclenele vorbe dușmane !

De luptați pentru glia română folosiți cuvintele mele
Ele pot fi tăioase unelte dar și steag înălțat înspre stele.

– Bade Mihai, dar ce facem cu acea haită nebună
Care într-una te-njură ca lupi hămesiți care urlă la lună ?

– Ce-am făcut fiecare, va fi cântărit cu măsură
Iar acum când mă-ntorc în lăcașul de-adâncă lumină
Vă las să trăiți între voi fără invidii sau ură
Apărând latina mea limbă, de pârdalnice vorbe străină !

Zi eternă
De păsări adormite scutur cerul
Noaptea se zbate pe-un deal zdrenţuit
Nu întreba când aiurează gerul
Şi nici cum ard pădurile de-absint

Prin Univers se pun la cale falimente
În fiecare zi albeşte câte-un gând
Secundele mor reci şi inocente
Se ofilesc flori mari pe sub pământ

Mă spăl pe ochi cu ceara ta din cer
De-ar mai rămâne-o zi eternă în lume
În noi tresare un copac de ger
Crescut înalt în timpul fără nume

Ion VINTILĂ FINTIŞ

înzăpezitele domnițe
acolo pe dealuri şi munți
înzăpezitele domnițe
au pornit decuseară
la marile nunți

e blândă moartea
se îmbrățișează cu un cântec
lângă biserica abia zidită

poveştile sunt păsări
iar Domnul
se ridică de pe tron
plângând
fiindcă se simte singur

ziditorul de speranțe
cine este de vină că suntem acum
coroană din duhul adevărului

să nu şovăim înfloresc smochinii
ridicați brațele către cer

cuvine-se dar să venim la tine
ziditorule de speranţe

mă înspăimânt de cel ispititor
mozaicul utopic
va necheza în templu
să zugrăvim icoanele acum

luntrea are un drum ocolit
nimeni nu l-a mai văzut
vreodată

Radu CANGE

Dar nu găseau nimic

...Eram bănuit posesor
de comori, pe care singur să le
cheltuiesc, să le admir.
De-asta mă tot căutau
în suflet ca în chimir şi
scotoceau în speranţă de ceva;

Râdeam, mai bine zis,
zâmbeam amarnic.
Dar mă şi bucuram că numai
cu mine El fusese darnic şi mă
pomenisem cu o căiţă,
de fapt, cu un blestem senin.
Ştiau ei
de ce căutau în chimir
ca într-un scrin.

Dar nu găseau mai nimic.
Doar o coală de hârtie
cam îngălbenită şi un creion
tocit, din care, ca din
vrăjite amfore,
aduceam pe lume, uneori,
metafore.

Sentiment
Îmi tremură în vale
catedrala
de-atâtea rugăciuni
în plânsul lor.

Dar nu mai pot,
mă doare disperarea
și îngerii
care mereu mă dor.

Rodica POPEL

Se duc...
Se duc
Ca o spumă
Caii
De când – tată,
Ai plecat!
Tu ai vrea
Să mai rămână,
Să îi legi
Lângă fântână!
Ierburile
Au ascuns
Chiar și umbra-ți
De pe deal,
Și-am visat
de multe ori
Că ți-am cumpărat
Un cal…
Este alb
Precum zăpada
Și-are coarne
Ca un val,?
Bate din copite-n
poartă
Și așteaptă
Să te vadă!

O bătaie de aripi
Se târăște șarpele
În urma mea
Ca o dungă cenușie,
Nici să mă prindă
N-ar vrea
De picioare
Sau mâini!
Tremură iarba
Și-apoi se ridică
Și eu strig neîncetat
Mi-e frică, mi-e frică!

Dar, se aude
O bătaie de aripi
Ca răspuns
La ultima întrebare,
Mă acoperă
Ca o mângâiere
târzie,
Aripi de pasăre
aurie!

Poate e gândul tău
înflorit
Poate o primăvară
uitată
Care se așează
Pe umerii mei
Și mă iartă!

Caliopia TOCALĂ

CINEVA MĂ TRĂIEȘTE
Cineva mă trăiește,
îmi programează iubirile și
deziluziile,
cineva îmi numără urcușurile și le scade
ucigându-le râzând,
cineva îmi numără eșecurile înmulțindu-le
fără să mă întrebe. Cu stoicism

cineva mă trăiește și…mă programează
călcând noaptea în grădina mea
iar eu, ca un pui orb, las visurile
să zburde nestingherit pe tărâm mefistofelic.

Viața mea, un nod gordian cu infinite legături
în programe bine înscrise în platforma destinului…
de alții.

CEASUL ÎȘI SCURGE TIMPUL MEU
Flori de castan în părul vântului de vară,
coboară peste ochii tăi și peste suflet,
ceasul își curge timpul meu
și mă simt ca într-o revărsare de ape în care curg fluturi,
fluturi albi…

IATĂ, ADEVĂRUL
Dintre toate viețuitoarele pământului
numai omul a rămas captiv în frâiele copilăriei…
pictez cerul cu lacrimi și uneori cu zâmbete
în trupul tău crește inima mea
găsesc în neuronii tăi
rațiunea iubirii mele…

Să-mi înțeleg inima și sensul mersului la pas pe jar încins,
și scopul intruziunii tale în raza mea afectivă
…ca să simt dulcele din veninul nopții.
Iată, adevărul!

LOCUL ÎN CARE FUSESE O INIMĂ
Sufletul meu are nevoie de timp să se vindece…
cum fragila-i cămașă, recipient subtil, din fibre de alge
deși invizibil,
îl simt fragmentat și
confuz. Nu mai știe
unde și-a uitat zâmbetele,
unde și-a trimis viorile
unde și-a zidit iubirile

unde și-a îngropat amintirile,
nu-și mai găsește primăverile,
nici trilurile privighetorilor din lunca albastră,
și nici locul în care fusese o inimă…

Cuvintele, da, cuvintele-i vin tumultuos, în cascadă fluidă
cu parfum de iederă și plumerie ca să
încarce cămările goale de zâmbet,
și de armonie ale sufletului.

Constantin GUZGĂ

Ispita înălţimii
Ispita înălțimilor
a depărtărilor
celeste
tainică aşezare
ce ne îndeamnă
să trecem hotarul
enigmatic
al luminii
să tragem vălul
de pe suflet
să regăsim
acea trezvie
ce ne fereşte
de amurguri
mereu să înziuăm
Pământul
si nopţile
de întunecimi
ce seamănă
în fiinţe moartea
numai astfel
vom fi redaţi învierii!

Lumină călăuzitoare
Înziuările fertile
croiesc albie
râului de lumină

de pe umerii mei
cad nostalgiile
după înserări târzii
întrezăresc orizonturi
străine şi virgine
de parcă se deschide
o nouă cale
una a mântuirii
clipe de veghe
se înfiripă
în sufletul meu
în noapte, târziu
dispar, se ascund
în somnul profund
apoi, revin tăcute
spre dimineaţă
înainte de a se ivi
lumina
în tăcerea absolută
simt un gust amar
al vieţii
o stranie aşteptare
îmi încolţeşte în suflet
şi un dor nestins
acelaşi, mereu
după singurătate...

Ștefan AMARIȚEI

(la noapte stelele)
La noapte stelele or să cadă în jos
spre noi scurgere fulminantă
golul va creşte enorm
un cer fără stele va fi spaima noastră
ca într-o cuşcă de lei
cu gratii de oţel vom rămâne aceeaşi
şi luna va fi pe pământ
scursă din cerul tăiat
un deşert mai puţin plutitor în neant.
(mă mişc pe nisipul cald)

Mă mișc pe nisipul cald
de aproape nu aștept nimic
simt asta din curajul pe care îl capăt
de a merge mai departe
poate voi trece de malul mării
poate voi ieși în larg
de nu voi înainta așa până la iarnă
prin nisipul tot mai adânc
tot mai rece
fără urme de picior
fără urme de ființă umană.

(la capătul pământului)
La capătul pământului ultima insulă
se zvârcolește în spuma mării
precum Icar în zbor spre soare
prin spații nesfârșite
ochii mei străvechi privesc pe ecranul colorat
în mii de pixeli
nava cosmică urcând grăbit spre Marte
ca un fruct incomparabil
dintr-un pom de aur
devorat de curba spațiului.

Lina CODREANU

Vorbe nestihuite...
Din steaua nălucirilor tăcute,
'n aroma pasiunii nocturne,
țâșneau în grupuri taciturne,
o, atâtea vorbe nestihuite!
În lăcașul poemului nisipos
le atârnam de șaua-naripaților cai,
dar fulgerarea lor se nimicea, vai,
mai iute decât gândul netors.

Zorite de tic-tacul orei fatale,
versuri imperfecte-n stol
pestriț, buiac ori agale,

se-nșiruiau în zbor
pe solfegiul sârmei de telegraf.
Desenau rime cu pene albe,
urcau pe boltă valsu-n volute,
cu ciocul semnau pe nor
în picior metric nărăvaș
indescifrabil autograf
sub un verset sinucigaș.

Și toamna aținea brumată.
Prea era târziu...
Spre dimineață,
se auzeau stihirile-n biserici
și-un fel de niciodată
-n sura ceață sălta
pe coama unor tropi himerici…

Azi, după ani de căutare minerală,
descopăr semințe de nisip
neînchegate-n piatra filosofală.
Și-mi vine să râd și să țip…

Ce bine că vorbele s-au dezrobit
din cazemata fantoșei-muzeu!
Ar fi săpat și-acum,
tenace ori subit,
în soclul cav al pegasului meu.

George VIGDOR

Swing existențial

Șoaptele eternității
îmi răscolesc liniștea clipei.
Holograma secundei
îmi dezvelește scheletul timpului
căzut din dulapul spațiului comprimat.
Silabele au luat-o razna
printre valurile tăcerii.
Metaforele se bulucesc spre nicăieri.
Încerc să mă retrag în pauzele dintre cuvinte
în labirintul ciudat al sintaxei.

Mă străduiesc din răsputeri
să modelez plastilina morfologiei
precum un artizan de duzină
prăbuşit în textul facerii.
Ameţit de dansul nupţial al fonemelor
de acrobaţiile extatice ale silabelor
caut tăcerea simbolică a punctului final.
Swingul meu existenţial
între propoziţii şi fraze
între text şi metatext
între vers şi metavers;
dulcea mea legănare nesfârşită
plămădeşte treptat
norul sublim al poeziei
peste întinderea eterică a sufletului.

Viaţa ca un triaj
De multe ori simt că aş fi un triaj
ori o gară ticsită şi imundă
plină de epave umane.
Trenuri de emoţie vin şi pleacă
destine şi existenţe se intersectează
într-un talmeş-balmeş de nedescris.
Unele garnituri de gânduri
sunt trase definitiv pe linia moartă,
altele sunt puse la păstrare
în depourile învechite ale amintirilor.
Câteva personale pline cu murdăriile vieţii
sunt ţinute ore întregi în gara destinului
pe liniile secundare ale importanţei;
poate le va surâde norocul
de a pleca mai departe
spre noi orizonturi de aşteptare.
Sosesc în trombă câteva accelerate
arătoase, moderne, superechipate
cu pretenţiile inerente
ale privilegiaţilor liniilor principale.
Linia întâi e singura întreţinută şi dotată ca lumea
unde de fapt, nu soseşte nici un tren
susţinută exclusiv pentru expresul special
al conducătorilor supremi sau providenţiali.

În gara mea triaj
suflete sunt în trecere
iar trupurile putrezesc în aşteptare.
Fumul fostelor locomotive cu aburi
s-a înălţat la cer, cu promisiuni de viaţă veşnică.
Aici între şine au rămas doar ciorile atemporale
ce croncăne înfiorător simfonia sfârşitului de lume.
În sala de aşteptare nu mai e nimeni
decât umbrele umile ale sărmanilor
care au trecut pe aici, anonimi şi obosiţi.
Graba tâmpă a prezentului
învinge holograma smerită a trecutului.
În gara mea triaj
viitorul e un miraj ce nu mai vine.
Doar garnituri de gânduri
şi trenuri de emoţie.

Ara Alexandru ȘIȘMANIAN

Diavol plîngînd

Lună, zeiţă a insomniilor • absurd luminos lunecînd prin oglindă şi noapte • zîmbet uitat ca o barcă pe plînsul livid • diavolul plînge cîntînd toamnele efemerului cu splendori abolite • lacrimi străine pe-obrajii obscuri ai sufletului – călătoare invizibile ale căilor obidei • raze misterioase precum şoapte profetice ale sfîrşitului atît de plin de început • chei întunecate îmi descuie febra şi frigul • şi iubirea născută din dublă spumă – vinul avisal al oceanului • astfel am devenit – astfel m-am neştiut • astfel m-am aruncat labirint într-un tărîm de durere • amestecîndu-mă cu sămînţa fierbinte înroşită de sânge – într-o dublă beţie de incandescenţă şi inocenţă rece • şi tu speranţă – stranie fantomă pe care soarele nu o alungă – ce prelungeşti noaptea depresivă în ziuă • nimeni rătăceşte prin umbră ca o gură a iluziilor – ca o gară a mirajelor • cu fiece pas mai singur cu insolubil în exil • dar dilema e un pretext pentru mai letale poteci • imponderabil ies pe ferestrele albe şi culeg din paradisuri orbitoare noile flori cu corole atomice • mă iubesc cu nimfe de sfărîmată strălucire – şi înţeleg mai cu nostalgie întunericul • albastrul s-a oprit într-o beznă de jos – şi orologiul îşi plimbă prin mine orele albe • ca şi cum o mie de ochi ar sorbi dintr-un pămînt invizibil privirile strigate orbitor de-orbitor • tu cobori pe treptele imaginare ale apei – rătăceşti prin culoarele înguste dintre barcă şi candelă • şi cauţi o ieşire în fiecare ciob al dispariţiei tale imposibile • în

fiecare ciob al jocului acesta extatic de-a v-aţi uitat • în fiece ciob din jocul n-aţi fost niciodată • da, în fiece ciob... •

Nicoleta MIVU

Barbar
Sunt un popor barbar
prin care umblă fiare
și ucid, firesc,
visuri.
La margine am turn
și lună de întuneric
împădurind
mituri.
Zeii mei stau la masă
cu moartea
și o uită în soare
cu noaptea.
Marea o ţin în adânc
cu sarea din mine
să n-o atingă
cuvânt.
Privesc lumea ta respirând
și simt cum umblă
jivine prin codrii-mi
și lupii îmi urlă
flămând.

Stacojiu
Toamna scrie amintiri de cenușă
în umbrele plecării frunzelor
în care ascund stacojiul
așteptării ritmului pașilor tăi
așezat sfios, aproape rușinându-se
de preaplinul rotund
al boabelor visând tulbure
încă nedezgolit
pașilor repezi ai furilor
înroșind în ispite
o rană a zborului

în numele tău alb.

În toamnă
Toamna nu are păcate.
Doar culorile ei tânjesc
aproape topite până la sânge
în galben foşnitor,
nesupus înţelesului,
şi
stacojiu înrobitor,
un sărut nesărut
refuzând să devină ascet,
o rană de cer
înflorind pe urme de inimi.
Toamna nu are păcate.
Poate doar păcatul de a-şi aminti netrăiri…
Şi seva, amestec nebun,
pulsează năvalnic,
pursânge,
un dor din pământ,
o lacrimă-ntoarsă
se opreşte
şi geme în scoarţă
în neînţelesul de-a fi
fără vină
atât de târzii…

Alexandru CAZACU

Dreptate târzie
Dreptatea târzie
ca un lucru aşteptat
cu atâta înfrigurare încât este posibil
ca el sa fie demult lângă noi
când ziua de luni nu mai vrea
să privească înainte
iar Iulie se aruncă peste pâlcul de maci
ca un barbar în peste un câmp de suliţie
iar lipsa sentimentelor se supune
principiului vaselor comunicante

Păsări obosite sub un cer plin de incertitudini
încă ne caută şi aş vrea să nu uit nimic
să pot reproduce cu lux de amănunte
tot ce a fost şi să merg mai departe
cu vedenia chipului tău în privire
aşa cum este obiceiul de a nu te spăla pe mâini
când vii de la cimitir şi te aşezi la masă

Spaţiul vital

Uneori te poate îngrozi limpezimea dimineţii
şi haloul de extaz şi teamă
ce îţi înconjoară inima
când funigeii aleargă prin aer
ca nişte nestemate albe
şi lucrurile îndârjite încep să se supună
clipelor ce trec asemeni
unor vagoneţi de mină
ieşind la suprafaţă odată cu soarele
din pâcla destrămată a ceţurilor
când aroma fructelor de pădure inundă
spaţiul vital al oraşului
iar microistoria se adună la răsărit
într-o zonă de aşteptare
unde surâsul cunoscut şi iertător
organizează înfrângeri

Sunt un popor barbar

Conul de umbră
Amiezi sarcastice şi tăioase
precum sabia Hattori Hanzō
în lumina maturată a verii târzii
când mirosul de iarbă înaintează în lume
pe un covor fermecat de frunze crude
şi albul zilei este un chip
de serafim speriat
ce ne măsoară laşitatea
cu îngrijorare

în conul de umbră al secolului XXI
lângă fluviul de graniță
unde afectele se adună
spre partea de dragoste orientală a fiecăruia
iar soarele întunecat strălucește până departe

Dumitru BRANC

înverzește, îngălbenește pământul
îndură inima și bucurii și legături vinovate
între ploaie și muguri
„copiii sunt ca licărul de stele ”
dar îndură, călătoria aspră spre mormânt
pentru că e din lumea aceasta
moartea nu poate fi înduplecată
în nesfârșitul ei somn are porți ferecate
ferestre și poți să vezi
întunericul în care s-a prefăcut lumina

tunet timpuriu, fără ploaie a fost iubirea ta
și a aprins pacea pajiștilor pe care am trăit amețit
purtat de trâmbe de praf frenetice –
nu mă clătinam, cum se cuvine,
ca pomii în furtună
a rămas ce nu ia vântul –
înverzește, îngălbenește pământul
iar flacăra îngheață
„ când nu mai arde pentru nimeni ”

mulți ani de moarte vie îmi va fi
singurătatea de apoi

zeul nu mă lasă să țin minte tot ce visez
foșnetul tău de Ludmilă cu dor de Ruslan
îngerul mă lasă în pace
în singurătatea întunecoasă
și, da, trebuie să plec pe front
să supraviețuiesc, obosit, ca un manechin
pe care se potrivesc hainele tuturor
ca un manechin învinețit de ger

călătoresc fără bilet prin viață
și, vă rog, lăsați-mă să dorm,
nu mă treziți
puneți samovarul să facă ceai
în căldarea lui de argint veritabil
să am sălaș
alături de alți briganzi, într-o vânătoare șoptită
de iepuri
pentru că nu putem vorbi între noi
topim praline învechite să treacă vremea
iar privirile ei noi
voiau ceva de la mine, știu sigur
ceva ce se obține greu dar mustește în Russia
am înghițit mai multe cuvinte decât cele scrise acum
și-n albia în care s-au pierdut de părinți fiorii
a rămas de izbeliște
seninătatea ochilor care nu mai clipesc –
singurătatea nu e să fii a nimănui pe lume –
singurătatea miroase ca gerul în care vom zgribuli
în singurătatea de apoi

Nicolae NISTOR

TU EȘTI CA TOAMNA

pare tristă această toamnă,
având trăiri rostogolite în noapte,
uitate, triste și pătate.
mă ascund în sunete de muzică,
în amăgiri ascunse-n cărți
și știu că te ascunzi în șoapte.
mă amăgesc că ești în fiecare frunză,
și-mi este frig de tine Nic,
iar ploaia șterge trupul meu flămând,
parfumul tău pe caldarâm dispare,
scrisorile întârziate plâng și curg
prin canalele uitate!
pare tristă această toamnă,
cu miros de struguri morți în vinuri,
sădind atâtea drame.
sunt condamnată să te am în minte,
ca o amprentă ce nu moare,

atât cât este toamnă și mă mint,
că sunt ca un copac golit de frunze,
și pare că nu doare.

MAI LASĂ TOAMNA PENTRU NOI...
Te iubesc
ca ploile de toamnă
când pisicuțul leneș a adormit
pe pieptul meu…
Când încă mai rămâi
la mine-n toamnă
și între noi nu-i frigul încă greu,
iar frunzele pictează nopțile
cu mângâieri de taină
și plouă liniștit cu lacrimă de tei…
Nu-s prea bătrân să te aud
când dormi și cum în suflet tu mă iei,
iar somnul meu nu are tihnă
și te veghează permanent.
În șemineu dansează viața
cu noi și îngerii în cvartet,
este atâta căldură între noi,
iar piațeta a pierdut atâtea frunze
plătite timpului din noi.
Să plece nicăieri oriunde
să lase toamna asta pentru noi...

SPERANȚE DE TOAMNĂ
Doamne ce toamnă tristă pentru noi,
ce răscoliri de frunze înotând departe,
și cum se cern maro amintirile din noi,
de parcă și apusul, astăzi ne desparte.
Și vom culege lacrimi din struguri negri
călcând cu disperare suflarea parfumată,
vom bea grăbiți din frumusețea tare a iubiri,
și vom salva plângând această toamnă plată.
Vom mai spera la mov în anul care vine,
la o întâlnire ascunsă în casa dintre vii,
visând, ne vom rostogoli în frunze fine
și vom șopti în vinuri iubirea-n seri târzii.
Doamne, ce toamnă plină de speranțe va veni,

cu vinuri dulci în buze nesătule ce topesc trăirea
sperând la struguri dulci în anul bun ce va reveni,
şi cum aduc parfum din ploile ce vor salva iubirea.

PASĂREA OM
nu ai uitat draga mea oraşul Închis
cu păsările oameni
care stăteau într-un picior
eram înspăimântaţi
noi doi trebuia să mutăm
crucile păzite de păsări
muzica la difuzorul ALA
ştiri puţine copleşitoare
Iar noi aşteptam pe Dumnezeu
pentru altă Facere

TIMPUL OBOSIT
Această toamnă a început cu noi,
ca un preludiu după o vară arsă,
prilej de dans rotit în doi,
în casa cu, crizanteme în fereastră.
Şi ne refugiam pe străzi beţive,
unde iubirile sau înecat în vinuri,
cu fete durdulii şi guralive,
ce vând ca must, dulceaţa din priviri.
Ne amintim de viaţa când eram tineri,
şi ne scăldam în apă de lavandă,
şi parcă eram cruzi, nemuritori,
fugind de zilele, care stăteau să cadă.
Ce toamnă cu miros de ploaie,
cu statuete inundate-n lacrimi.
ce obosiţi suntem fără de voie,
şi cum se scurge timpul în lacrimi.
Să profităm iubito când timpul nu-i zgârcit,
să nu ajungem portrete într-un beci,
că nu ştii când la uşă apare timpul obosit,
care ne strică cheful în veci!

procesiune de fulgi
conform unei decizii permanente
și fără nici un fel de inițiere
primăvara
cu jerbe de lalele maiestuoase
și impecabili ghiocei
iar vara de asemeni și ea
cu purpurii trandafiri
gladiole și radiante panseluțe
împreună cu regala toamnă
cu corola de aur
și incandescent labirint
vor fi eliminate
și desființate iminent
ca întreg
căci imperiala iarnă
cu sublima și inabordabila ei
procesiune de fulgi
și îngheț
și-a instalat definitiv monarhia
i va domina incontestabil
peste nobila și
întreaga rațiune a firii

cuvinte
cuvintele mele
și-au canalizat duplicit
pasiunea, forma, substanța
într-o altă imaterială și răvășită
dimensiune a lor

chiar și trăirea implicită
insurgent de tulburătoare visare
mi-a renegat
perioada de grație
în care satul meu demențial
ropote de aplauze așteaptă și
jerbe de flori să-mi curgă prin vene

iar decizia finală
-demult anunţată-
a zborului meu sinucigaş prin sonete
să satisfacă în fine
transfigurarea şi paroxismul celor
ce doresc în ultimă instanţă
ca doar solitudinea î eternul impact
să-mi mutileze cuvântul
substituind esenţa pură

ce alimentează continuu
euforica stare
prin tine
prin mine
cu tine poezie

filigran
pasageri de o zi spre infinit
cu zâmbete vom topi dimineţi
când totuşi capitulăm
sinucigaşi
în imensitatea de săbii
ce ne vor decupa nemilos
splendorile toate

ambuscadă de aripi
ce febril se dizolvă-n acid
iar duplicitatea
acest accesoriu dinainte plătit
filigran e
în montură regală ce
repercutează minuni
pendulând nevăzut
numai între puritate
splendoare şi moarte

Maria MĂNUCĂ

Greu cuvântul
Să nu numeşti
Ţine iubirea în căpăstrul tăcerii,
în nesmerenie
să nu se risipească

Să te culci într-un târziu
crisalidă
pe spatele cuvântului
şi să aştepţi.

Tăcerea – dialect al cuvântului
Nu mai alerg
să prind din zbor bilețele de dragoste
ascunse – căzute
din florile de salcâm.
Secundele pierd din starea de lumină
umbre ambigui mi se așează pe umeri
și mi se uită în soartă.
Pierd rotunjimi ascunzătoare de mistere
Pierd din înălțime
Mă depărtez de aproapele
Nu las în urmă
dorurile de albăstrimi.

Nu mă tem de aripa eclipsei
Bătăile inimii-s calculate matematic
de stimulatorul cardiac personal
și, dacă, de undeva – cândva
s-ar strecura tăcerea
mi-o asum
ca pe un dialect al cuvintelor.
conform unei decizii permanente

Ca un glonț, frica
O ruletă rusească e ascunsă în ziuă

Cineva apasă pe trăgaci din zori până în amurg
dar glonțul rămâne-n lăcaș
Noaptea e liniște
Pacea umblă pe catalige

să fie mai bine văzută...
si iarăși, din zori până-n amurg
cu clonțu-i de fier, ziua
apasă pe trăgaci și glonțul – singurul glonț
nu pleacă, rămâne-n lăcaș.

Doar pielea e ciuruită
de groază-s înălbiți ochii
la piept scutu-i crăpat.

Zi de zi ruleta rusească
se-apropie de glonțul gata să plece
Pielea-i o zdreanță,
Scalpul inimii pe brațe îl duc
precum într-un tablou, pictorul
ascuns printre personaje
și glonțul cu șansa-i de moarte
n-ar mai găsi ce să zdrobească,
decât frica.

Transplant de albastru
nu e o intervenție chirurgicală
e starea de a fi
ziua, cu făclia de soare
noaptea, cu lumânarea de lună.
E puterea de a trăi ardoarea de albastru
de a înfrunta chemarea departelui
Pentru un transplant de albastru,
trebuie să supraviețuiești întunericului
înfipt în ochi de mesteacăn.
Trebuie să vezi cum coboară
covorul înstelat al nopții
asupra unui foc singuratic din taiga,
foc încercuit de întuneric masiv
și de frig mai frig decât frigul.
A trăi cu transplantul de albastru
e greu și ușor.
E puterea de a iubi bucata de cer
ruptă din infinit
destinată tuturor și fiecăruia în parte.
E neliniștea, e îndoiala, e cuvântul
e poezia.

Gheorghe CÎRSTOIU

Actualitate
Era vorba de nevastă,
de un foc sâcâitor de albastru,
de pâine dorită coaptă pe vatră
şi de mine, comentând cu astru',
rotund, ce se deda la minuni
dezgheţând genuni.
O, ţara mea de glorii
târâtă prin recesiuni!
O, ce vinuri beam altădat'!
păcat, mare păcat,
numai o vreme am fost tânăr bărbat!
Rămâne de văzut,
De primit,
pe neräslufate,
o altă viaţă
să fi avut
în actualitate.

Ascunsă în gând
Constat de ceva timp,
prea des mă gândesc la moarte
şi nici nu mă sperii,
şi fug de plictis,
renegând un abis,
bine că-i gest reciproc
şi moartea pe ultimul loc.
Altcândva gândeam pozitiv
sublim motiv
să trec la meditaţii
cuprins în fascinaţii
de-a trăi veşnic, cu rost.
Iar ca fapt divers,
un înger pârât, cam pervers
prinsese moartea în univers
şi o punea să înveţe pe de rost
capitole din Cartea iubirilor uitate
şi tabla înmulţirilor răsuflate
pentru când va fi trecut la fapte,

dar moartea era imbecilă;
nu putea să reţină, să dea citate,
în special, pe vreme instabilă,
când prefera mai bine extincţie senilă
în mintea-mi stabilă.

Lucian SCURTU

MĂ ÎNCHIN INVERS ÎNCHINĂRII EI

I

În timpul exilului din Corsica i-am scris,
pe noi ar trebui să ne separe un război mare,
unic prin durata, ororile şi trădările lui,
un război care să poarte un nume frumos,
cum nu a mai purtat vreunul în istorie,
urmările lui să fie resimţite de generaţii şi generaţii,
abia atunci s-ar consemna în compendii,
ce mult te-am iubit în antebelic,
ce tare mai uitat în postbelic.

II

În timpul celui de-al doilea exil din Sicilia i-am scris,
pe noi ar trebui să ne separe o pace foarte lungă,
cum n-a mai fost alta, una care să poarte un nume frumos
(poate chiar numele tău, din moment
ce a fost semnată pe spinarea ta),
iar la sfârşitul ei, bătrâni, să ne privim în ochi,
să nu ne mai recunoaştem, să urâm pacea aceea,
şi toţi oamenii care s-au bucurat de ea,
pe ţărmul pe care te voi aştepta până în noaptea
dinaintea unui nou început,
pe noul meu nume de nomad, să-ţi spun doar atât:
pe Dumnezeu nu trebuie să-l rogi, pe Dumnezeu
trebuie să-l cauţi!

III

Din timpul primului ei exil în Paros, mi-a scris,
dacă pe noi ne-ar separa un incendiu pustiitor,
ai fi dispus, ca prin flăcările lui să ajungi până la mine?
dacă ne-ar separa o molimă devastatoare,

te-ai încumeta până aici, printre străini,
sau ai rămâne ceea ce eşti, un bastard?
mi-am amintit-o cu amfora de ulei pe umăr,
cu lănţişorul de aur atârnându-i la gleznă,
ştiam că roabă e mai frumoasă decât hetairă,
dar cum focul acela a murit, iar molima aceea s-a sfârşit,
am pornit spre ea, călcând pe cadavre,
prin cenuşa care îmi ajungea până la piept.
Nu mi-a ridicat podurile, nu mi-a deschis porţile,
ştia că mă închin invers închinării ei.

BUCEGII MEI HERCINICI

Muntele meu este aluniţa de pe pieptul tău
(*„un altfel de munte al lui Venus!*
au strigat sicofanţii),
adesea îl escaladez, dar îl ratez de fiecare dată,
înfrânt, mă consolez la poalele lui privindu-i măreţia,
zăpezile lui se lasă topite atunci când te doresc
doar pentru mine,
vulturii zboară deasupra lui doar când
îţi ating şoldul cu neputinţa din praştia mea.
Aluniţa de pe pieptul tău este Veneţia scufundată pe jumătate
în mâlul pervers al creierului,
jumătatea nevăzută aparţine icebergului
înfocat care sunt (sub burta lui
mârâie jarul obraznic),
cea văzută se dedă erorii de a crede fără a visa,
ca fiind muşuroiul pe care niciodată nu-l termin,
grinzile lui se prăbuşesc când îţi adulmec flămând urma,
pereţii se coşcovesc înainte ca eu să-ţi fi cizelat călcâiul
cu dalta indecenţei,
tencuiala o îndepărtez cu mistria neruşinării,
dar numai după ce ţi-am analizat mirodeniile ascunse.
Aluniţa de pe pieptul tău este umbra lui mircea la cozia,
farul care rătăceşte corăbiile pe fluvii, mări şi oceane,
plaja pe care eşuează balenele sinucigaşe,
focul care mistuie magnolia din faţa gymnaziului.
Aluniţa de pe pieptul tău este Caraimanul meu irezistibil,
Bucegii mei hercinici,
de pe el voi cânta un altfel de cântec,

de pe ei voi ține o altfel de predică.
de pe ei mă voi arunca la picioarele tale.

Anda COMȘA CHIȘ

Cei blânzi
Oamenii blânzi
Au un perete spart
Într-o cameră a inimii
Nu-i deranjează
Inundațiile trec mai ușor
Vântul nu are de ce să se țină cu dinții
Cînd lumina se crapă în perete
Oamenii zâmbesc
Își duc mâna la inimă și trimit corăbii
Spre inimi parțial sparte
Perete cu perete îneacă o tristețe
Un coșmar se camuflează indecis
Tentacule izbesc în pereți
Se simt bătăi puternice în piept
Și blândețea propovăduiește mai departe.

La spital
Pe culoarele spitalului
Vorbe aruncate cu lopata peste umăr
În șir cumsecade de silabe nerostite.
Bolile se încurajează reciproc
Cu degetul marcând cu x
transplanturi repetate de negare
se poate oricând să li se pună cătușe
sau pământul le reneagă dreptul
la masa de prânz.
Astăzi am avut curaj să le înfrunt
Sunt un soldat onest cu gânduri pozitive în vene
Am privit, am țintuit
am dat-o la pace
Nimeni nu vrea răniți
Nici neuroni mei nici injecțiile cu anticoagulante
Pe culoarele spitalului s-a spart ultimul bec
Umbrele spuneau rugăciunea de seară

Vorbele atârnau
Date cu ruj pentru a doua zi.

Din oglindă
Când nu mă plac
Privesc degeaba în propria oglindă
Îmi scot bârna din ochi
Și cuțitul înfipt în spate
Devin unelte de înhățat năravuri
Cîștig rămășagul prin erezie
Mai trece o impresie
Mai înghit un instinct
Când nu mă plac
Înghesui în cutia craniană
Dureri și ispite
Nimeni nu iese gratuit
Din oglindă.

Răbdare
Răbdare e un cuvânt pe care îl învăț
Din clepsidre sparte și reasamblate
Din ocheade rupte din priviri
Teoretic meditative
Nu sunt un bun ucenic
Trișez să se termine mai repede
Îmi pun cenușă în cap
În caz că trebuie să număr pe degete
Și învățarea poate dura
Până o cană se sparge
Până un cuvânt își scoate degetele din gură
Și urlă
În orice caz
Se reia de la punctul limită
Focalizarea retinei
În plină vară.

TINERI AUTORI

Emilia STAJILA

Iordan şi Zamzam
Clipa ţi-a spălat inima şi a uitat-o
rezemată de o salcie bătrână
care n-a ştiut că veşnicia e în lumină.
Nu eşti nici profet, nici zeu şi nici ostaş.
Meka a uitat de tine, doar Ierusalimul
te aşteaptă ca pe un fiu risipitor
care se adapă din Iordan şi din Zamzam.
Întoarce mintea către ceea ce eşti
şi nu uita ce vei fi mâine şi în veacul de apoi.
Cu setea ta de slavă deşartă ai secat
şi Zamzamul şi Stixul cel neînspăimantat.
Întoarce-te şi nu uita că eşti om, nu eşti nici
măcar un fir de iarbă, eşti praf dus
de vântul cel etern, purtător de veşti şi poveşti
din care te-ai născut şi în care vei muri odată...
Te-aşteaptă Iordanul, te uită Zamzamul...

Valului şi vântului...
Mă-nchin valului şi vântului
Celor ce dărâmă casele
Şi dau jertfe pământului
Ce-mi mistuie oasele.

Stejar nu pot să fiu nicicând,
Mă-nec în lacrimi ne-nfricate,
Mă apăr c-un modest cuvânt,
Cu nişte gânduri ferecate...

Mă-nchin spre tot ce-i viu
De este-o inimă arzândă
Sau e-o viperă-n pustiu
De viaţa mea flămândă.

Urzesc să-mi birui viaţa
Că moartea se v-aprinde

Căci va topi doar gheața
Ce trupu-mi va cuprinde.

Voi închina spre ceruri
Sufletul ce-mi e pribeag,
Uitând de-acele geruri
Dintr-o viață pe briceag.

La furat clipe...
Timpul nu are conștiință!
El e un tiran ce ne prigonește
de sub plapuma dulce
și ne duce în rutina ridicolă,
apoi își trimite orologiul, sluga sa fidelă,
să ne alunge, iarăși, către vis.
Nu întotdeauna...
De multe ori e atât de crunt,
încât ne lipsește și de unica bucurie –somnul...
Ba nu! Atestăm că absența lui Morfeu
ne oferă trista posibilitate
să mai furăm din viață...
Încă o clipă! Încă o noapte!
Gândul e atât de naiv!
El crede că insomnia aduce cu ea
un mare câștig – momente vii...
Ne pomenim că devenim criminalii
care îl omoară pe Hypnos,
doar ca să devenim prietenii lui Cronos...
Incomodă situație și gânduri infinite!
Astfel, nopțile, comitem furtul de clipe...

INEDIT

Miron KIROPOL

Cine plânge are dreptul la viață.
Aceasta m-a învățat marele Horia,
Iar eu am plâns în hohote de sânge
Înainta naturii, înaintea oamenilor,
Înaintea ultimelor zile ale creației.
Atunci s-a arătat mama cu o cheie
Și încerca să deschidă
O ușă neagră, aproape putrezită.
Se zbătea mușcând din lemn,
În lemn mișunau nenumărate
Animale. Și mă întrebam,
Dar dacă această mamă nu
E a mea și cineva fără viața s-a
Așezat la locul ei ? Și ea jura
Că ea este mama tuturor celor vii.

X

Firmamentul se cutremură tare
Ca un sicriu dus de morți în spinare.
Cel care-mi fusese copil
Era acum creangă de suflet viu.
Din toate câte se jucau încă
Teama de a pleca era adâncă
Asemenea florilor când sug din flori,
Sudoarea ta de subsiori.
Tremurai pentru că spaimă erai
In desfășurarea altui rai,
Și-n multa frumusețe făcută mante
Eram a cerurilor punte.
Ce-aș mai putea să mă fac,
Dragoste, veșnicie de leac?

POEZII DE IERI PENTRU AZI

Ienăchiță VĂCĂRESCU

AMĂRÎTĂ TURTUREA

Amărîtă turturea
Cînd rămîne singurea,
Căci soția și-a răpus,
Jalea ei nu e de spus.

Cît trăiește tot jălește,
Și nu se mai însoțește!
Trece prin flori, prin livede,
Nu să uită, nici nu vede

Trece prin pădurea verde
Și să duce de se pierde.
Zboară pînă de tot cade,
Dar pre lemn verde nu șade.

Și cîn șade cîteodată
Tot pre ramură uscată.
Umblă prin dumbrav-adîncă,
Nici nu bea, nici nu mănîncă.

Unde vede apă rece,
Ea o turbură şi trece;
Unde e apa mai rea,
O mai turbură şi bea.

Unde vede vînătorul
Acolo o duce dorul,
Ca s-o vază, s-o lovească,
Să nu se mai pedepsească.

Cînd o biată păsărică
Atît inima îşi strică,
Încît dorește să moară
Pentru a sa soțioară,

Dar eu om de-naltă fire,

Decît ea mai cu simțire,
Cum poate sămi fie bine?!
Oh, amar şi vai de mine!

ZILELE CE *OI* FI VIU

Zilele ce *oi* fi viu
vrednic aş vrea ca să fiu,
Oftînd, ca să te slăvesc,
dar cum poci să îndrăznesc?
Iscusit aş trebui
să fiu, să poci zugrăvi
Chipul tău care dă rază
soarelui, şi-l luminează.
Oi putea oare vreodată,
păn' nu merg pe lume-ailaltă
Măcar pe scurt să-ți vorbesc,
să vezi cum mă chinuiesc?
Oftările-mi sărcinează
pieptul, pieptul, iaţa-mi scurtează,
Răpaus, viaţ-oi avea
numai Stixul cînd o vrea.

.

Poezia română clasică, vol. 1, Minerva, 1970

ARTE POETICE LA ROMÂNI

Radu IONESCU

Principiile criticei

Am arătat principiile generale la care trebuie să se supuie arta spre a ajunge la adevăratul său scop şi spre a răspunde la înalta sa misiune. Nu ne-am propus a vorbi despre natura şi caracterele ce critica este datoare să caute în deosebitele arte; fiecare din ele poate fi obiectul unui studiu special. Vom expune numai cîteva idei generale asupra poeziei în cele mai principale manifestări ale sale.

„Din toate artele, zice Hegel, poezia mai cu seamă poate descoperi conştiinţei toate puterile vieţii spirituale, pasiunile cari se luptă în fundul sufletului său, afecţiunile inimei omeneşti, înaltele cugetări, domeniul întreg al ideilor şi al destinelor omenirii, cursul lucrurilor lumii şi guvernul divin al universului. Astfel, poezia a fost şi este învăţătoarea omenirii şi influinţa sa este cea mai generală şi cea mai întinsă".

Această superioritate acordată poeziei asupra celorlalte arte provine din avuţia mijloacelor de cari ea poate dispune spre a exprima feluritele senzaţiuni ce lumea exterioară produce în sufletul omenesc. Natura fizică ne prezintă un spectacul grandios pentru infinita varietate a frumuseţilor ce desfăşură înaintea noastră; şi cugetarea divină care ne luminează viaţa este uimită de strălucirea care se manifestă în acest nemărginit univers. Înainte-i se deschide o lume întinsă de idei cari o ridică pe aripile lor de foc pînă la inteligînţa sublimă care mişcă universul, pînă la divinitatea supremă care a stabilit aceste legi eterne de perfectă armonie în nenumăratele sale creaţiuni.

În mijlocul acestei naturi majestoase omul formează o altă lume, cu toate pasiunile cari mişcă sufletul său, cu toate impresiunile vii cari se deşteaptă în sine, cu luptele şi nefericirile cari tulbură viaţa sa.

Iată cîmpul întins ce străbate poezia, iată tot ce ea poate exprima, însufleţind ceea ce atinge cu viaţa eternă care se manifestează în fiecare obiect al naturei şi care face adevărata sa superioritate asupra altor arte. Spre a ne descoperi toate frumuseţile naturei fizice şi a exprima impresiunile felurite ce acestea deşteaptă în suflet, poezia se servă cu nemărginita varietate de forme şi de imagini ce i se înfăţişează în spectacului grandios al naturei. Sub aceste forme de imagini alese şi frumoase, pe cari le modifică după tipul etern al idealului, poezia are facultatea de a exprima într-un chip viu şi însufleţit toate ideile şi

cugetările cele mai înalte ale spiritului, toate scenele şi evenimentele cele mari ale vieţii omeneşti, toate pasiunile, dorinţele şi simtimentele sufletului. Cu această avuţie mare de forme şi de imagini, poezia are avantagiul de a se adresa, de a vorbi cu cea mai vie elocvinţă şi simţurilor noastre, prin imaginile ce ne reprezintă, şi spiritului nostru, prin ideile exprese şi însufleţite de aceste imagini.

I

Cele mai înalte manifestări ale poeziei, în dezvoltarea sa istorică, sînt poezia epică, poezia lirică şi poezia dramatică.

Critica, examinînd natura şi caracterele acestor diferite manifestări ale poeziei, în cel mai înalt grad al lor de perfecţiune, şi comparîndu-le cu tipul ideal care trebuie să strălucească în orice creaţiune artistică, a stabilit oarecari principii generale.

Dezvoltată în timpurile primitive şi eroice ale umanităţii, într-o epocă în care fenomenele naturei, necunoscute încă, produceau impresiuni foarte vii, în care divinitatea era amestecată în toate acţiunile omeneşti, poezia epică lua o faptă însemnată, săvîrşită de un erou, amesteca în viaţa şi în luptele sale pe oameni şi pe zei, şi strîngea împrejuru-i toate împrejurările, credinţile şi civilizaţiunea acelei epoce.

O poemă epică este un monument grandios care trece posterităţii toată starea de civilizaţiune a unei epoce însemnate din viaţa omenirii. Un popul găseşte într-o poemă epică istoria, religiunea, obiceiurile, pasiunile, caracterul şi geniul său, reprezintate toate cu cel mai mare adevăr într-un singur tablou, în care tot este viu, tot se mişcă, tot este însufleţit de geniul unui mare poet.

Cu toată această întindere mare coprinsă de epopee, o singură acţiune principală trebuie să domine toate împrejurările, toate evenimentele cari ies unele din altele, se leagă împreună şi se unesc spre a ajunge la un acelaşi sfîrşit. Acţiunea epică trebuie să fie mare ţi însemnată, ca să poată deştepta interesul şi admiraţiunea generală, să aibă un caracter naţiponal prin personagiile şi obiceiurile ce cîntă, spre a eterniza viaţa unui popul, şi să exprime pasiunile şi simtimentele cele mari ale sufletului ca să fie înţeleasă şi admirată în toţi timpii şi de toţi populii.

Personagiile unei poeme epice trebuie să fie mari şi însemnate spre a nu se pierde în mărimea evenimentelor în cari sînt amestecaţi; şi sînt mari prin pasiunile, prin nefericirile, prin luptele şi prin faptele lor. Ele trebuie să cuprinză şi să reprezinte adevăratul caracter, adevărata viaţă a naţiunii sale şi ale naturei omeneşti.

O adevărată poemă epică, creaţiune sublimă a geniului, este un tablou grandios al vieţii unui popul, în care vedem naţiunea întreagă

reprezintată în deosebitele situaţiuni ale dezvoltării sale morale şi materiale: personagiile însemnate ale epocei, cari ni se înfăţişează cu toate luptele, suferinţele şi pasiunile lor; evenimentele cari se desfăşoară şi trag în cursul lor repede aceste personagii, învinse sau triumfătoare, înaintea unei acţiuni, unui scop pentru care trăiesc, pentru care se luptă; deasupra acestui amestec majestos de oameni şi de evenimente, vedem divinitatea interesîndu-se la aceste lupte de pasiuni şi de dorinţe, luînd o parte activă la dezvoltarea şi la izbirea lor şi dominînd evenimentele şi destinele vieţii omeneşti.

Acest spectacul mare al vieţii unui popul, al unei epoce însemnate, al unei civilizaţiuni, ne este reprezintat cu forme tot atît de mari, cu imagini tot atît de impozante şi c-un stil plin de vervă, de mişcare şi de viaţă, care să poată exprima cu elocvinţă şi naturale toate luptele şi ardoarea pasiunilor, toate durerile sufletului, toată mărimea evenimentelor, toate scenele vieţii omeneşti şi ale naturei în mijlocul căreia se produce.

II

Poezia lirică este mai mărginită în întinderea creaţiunilor sale, dar este mult mai avută şi mai liberă în manifestările sale şi obiectul său îmbrăţişează tot universul.

Critica, recunoscînd poeziei lirice această întinsă libertate, după modelele clasice cari exist în acest gen, ne arată care este adevăratul fond al inspiraţiunilor sale şi sub ce formă trebuie să le exprime, spre a corespunde la principiile generale ale artei

Toate faptele şi evenimentele unui popul, luptele şi victoriile sale, eroii şi martirii săi, vechile sale datine şi credinţe, toate pasiunile arzătoare şi dorinţele nemăsurate ale sufletului, bucuriile sale vii sau adîncele-i întristări, toate simtimentele sale de entuziasm şi de desperare, de credinţă sau de îndoială, turmentele crude sau dulcea fericire, toate emoţiunile dureroase sau desfătătoare ce produc înr-însul deosebitele împrejurări ale vieţii, ideile cele mari de libertate şi patriotism cari mişcă, deşteaptă şi exaltează admiraţiunea şi entuziasmul său, numeroasele impresiuni plăcute şi încîntătoare ce simte la vederea strălucitoarelor imagini ale frumuseţii ce se desfăşoară în toată natura, admiraţiunea profundă de care este coprins la privirea majestăţii divine care se manifestează în acest nemărginit univers – iată cîmpul întins în care poezia lirică poate culege inspiraţiunile sale.

Orice idee, orice impresiune, orice simtiment ia o formă, se reproduce prin imagini şi devine un cînt, o poemă. Tot geniul şi originalitatea poeziei lirice se arată în forma prin care se exprimă. Critica

expune calităţile ce găseşte în poeţii cei mari, sublimul la care au ajuns aceia caei, pe lîngă talentul cu care i-a dotat natura, au studiat adîncul sufletului omenesc şi principiile frumosului şi idealului în arte, ca să dea poeziei caracterul sublimului care nu se poate niciodată învăţa după regule otărîte: „O poezie într-adevăr sublimă. Zice Longin, are această proprietate, că, de cîte ori o asculţi, ridică sufletul, îl face să aibă de sine o idee mai înaltă, şi-l coprinde de bucurie şi de nu ştiu ce nobil orgoliu, ca cum el însuşi ar fi produs acel lucru ce numai a ascultat".

Poezia lirică ajunge la această înaltă expresiune a sublimului, care deşteaptă admiraţiunea generală, cînd poetul este adînc mişcat şi coprins de impresiunile sale, avînd totdeauna înainte tipul etern al frumosului şi idealizînd toate diferitele subiecte ale cînturilor sale. Astfel se ridică la înălţimea artei, transformă şi întrece realitatea naturei, dă o frumuseţe necunoscută celor mai mici lucruri şi ne reprezintă în toate creaţiunile sale imaginea strălucitoare a idealului.

Critica superioară, expuindu-ne aceste mari caractere ale poeziei lirice, ne face să putem înţelege şi apreţui frumuseţile sale, misiunea cea mare a poeziei şi mîntuitoarea sa influenţă asupra dezvoltării morale a omenirii.

III

Cealaltă formă însemnată a poeziei este drama. În cercetările sale, critica ne-a expus natura acestei poezii, diferitele sale genuri şi istoria sa.

Pentru greutăţile ce prezintă acest fel de poezie, pentru mărimea concepţiunilor sale şi pentru perfecţiunea cu care trebuie să fie executate, drama este considerată de mulţi ca opera cea mai dificilă a spiritului şi ca cea mai înaltă expresiune a poeziei.

Obiectul principal al dramei este lupta între pasiunile omului cu voinţa sa şi cu simtimentele de datorie şi de virtute. Principiile şi ideile cele mari, pasiunile şi simtimentele cele înalte sînt puse într-o luptă vie şi energică cu viţiul, cu interesele şi cu slăbiciunile inimei omeneşti. În această luptă, în această opoziţiune, există interesul cel mare al dramei, care ne mişcă adînc şi ne impresionează înaintea viului spectacol ce ne înfăţişează despre durerile şi suferinţele cele mari ale inimei, coprinse de o nefericită pasiune pe care n-o poate învinge.

În dramă, toate evenimentele, toate scenele, toate împrejurările care se leagă împrejurul unei acţiuni, ies din lupta voinţei cu pasiunea şi merg cu răpeziciune către sfîrşitul nefericit, cînd omul se pierde victimă a pasiunilor sale. Avantagiul cel mare al dramei este că această luptă între oameni este vie înaintea noastră; pasiunile şi simtimentele sînt însufleţite şi în dezvoltarea lor ne reprezintă chiar pe noi; personagiile vorbesc,

exprimă voința și pasiunile lor, trec prin deosebite împrejurări, lucrează, se luptă și, prin acțiunea lor, ne mișcă, ne atrag cu dînșii și ne fac să palpităm despre rezultatul la care vor ajunge. Personagiile unei drame trebuie să ne intereseze prin caracterul lor prin luptele și infortunile al cari sînt supuse, prin influința care au asupra acțiunii dramatice. Un principiu moral trebuie să domnească asupra acestei acțiuni, care după rezultatul final să lase în sufletul nostru un simtiment de mulțămire liniștită, pentru triumful unei idei mari în luptă cu interese mici, al unei datorii sau unei virtuți nefericite în contra unui vițiu, și să ne dea un exemplu viu despre tristele rezultate la cari ajunge omul cănd este cu desăvîrșire domnit de o pasiune culpabilă.

Personagiile și caracterele cele mari ce ne reprezintă poezia dramatică și în cari personifică virtuțile, simtimentele și pasiunile în cel mai înalt grad al lor, încît rămîn eterne în lunga existență a omenirii, le creează iarăși după principiile cele mari ale artei prin cari poetul a ajuns a-și forma, pentru deosebitele caractere ce descrie, un tip, un ideal la care voiește a înălța ideile, pasiunile și virtuțile cărora le dă viață în creațiunile sale dramatice. […]

Poeți și critici despre poezie, Albatros, 1972

POEME ROMÂNEȘTI ÎN LIMBI STRĂINE

Lucian BLAGA

Psalm

Oh, Schmerz, deine Einsamkeit war mir immer verborgen
Gott, aber was sollte ich tun?
Als ich Kind war spielte ich mit dir
und in meiner Einbildung zerlegte ich dich wie man ein Spielzeug zerlegt.
Danach ist meine Wildheit gewachsen,
die Lieder sind mir vergangen
und ohne dass du mir jemals nahe warst
habe ich dich für immer verloren
in der Erde, im Feuer, in der Luft, auf dem Wasser.

Zwischen Sonnenaufgang und Sonnenuntergang
bin ich nur Dreck und Wunde.
Im Himmel hast du dich wie in einen Sarg eingeschlossen.
Oh, wärst Du nicht mehr mit dem Tod
als mit dem Leben verwandt,
würdest du zu mir sprechen. Von dort, wo du bist,
aus der Erde oder aus dem Maerchen würdest Du zu mir sprechen.

In den Dornen von hier, zeige dich, Herr,
damit ich weiß, was Du von mir erwartest.
Den giftigen Spieß aus der Luft soll ich fangen
aus der Tiefe von einem andern geworfen um dich unter den Flügeln zu treffen?
Oder willst du nichts?
Bist Du die stumme, unbewegliche Identität
(gerundet um sich selbst ist ein a ein a)
verlangst nichts. Nicht einmal mein Gebet.

Siehe, die Sterne treten in die Welt hinein
gleichzeitig mit meinen fragenden Traurigkeiten
Siehe, es ist Nacht ohne Fenster nach außen.
Gott, ab jetzt was soll aus mir werden?
In deiner Mitte ziehe ich mich aus. Ich entkleide mich vom Leib
wie von einer Kleidung die man auf dem Weg lässt.

Von Himmel ist ein Schwanengesang gekommen
(Din cer a venit un cîntec de lebădă)
Von Himmel ist ein Schwanengesang gekommen.
Es hören ihn die Jungfrauen die laufen mit barfüßigen Schönheiten
über Knospen. Und überall hören wir ihn ich und du.

Die Mönche haben ihre Gebete geschlossen
in die Keller der Erde. Alles hat aufgehört
sterbend unter dem Riegel.

Wir bluten aus Händen, aus Gedanken, und aus Augen.
Vergeblich noch suchst du woran du glauben willst.
Die Erde ist voll vom Rauschen der Geheimnisse,
aber zu nah ist sie an den Fersen
und zu weit weg von der Stirne.
Ich habe betrachtet, ich bin gelaufen und siehe da, ich singe:
Wen soll ich anbeten, vor was soll ich mich beugen?

Jemand hat die Brunnen des Menschen vergiftet.
Ohne es zu wissen, habe auch ich meine Hände
in ihre Wasser getaucht. Und jetzt schreie ich:
Oh, ich bin es nicht mehr wert
Unter euch und unter Steinen zu leben.
Kleine Gegenstände,
große Gegenstände,
wilde Gegenstände – tötet mein Herz!

Sohn der Tat bin ich nicht
(Fiu al faptei nu sunt)
Ohne Zahl seid ihr, Söhne der Tat,
auf allen Wegen unter dem Himmel und in den Häusern!
Nur ich wache hier sinnlos und niederträchtig
zum ertränken im Wasser bloß gut zu gebrauchen.
Dennoch warte und wart ich seit langem
auf einen all guten und allesgerechten Vorübergehenden
Dass ich ihm sage:
Oh wende deinen Blick nicht zurück
oh, verurteile meine Unbeweglichkeit nicht.
Ich wachse zwischen euch und von meinen Händen überschattet
gedeiht die mystische Frucht an einem anderen Ort.

Verflucht mich nicht, verflucht mich nicht!

Freund der Tiefe,
Gefährte der Stille
ich tanze mich über die Dinge hinweg.
Manches Mal schicke durch eine Flöte
aus menschlichen Knochen ich mich
als Lied dem Tod entgegen.

Fragend blickt der Bruder mich an,
staunend empfängt mich die Schwester.
doch zusammengerollt zu meinen Füssen
hört und versteht mich nur zu gut
die Schlange mit den ewig offenen Augen
auf die Weisheit des Jenseits gerichtet.

Fragend blickt der Bruder mich an,
staunend empfängt mich die Schwester.
doch zusammengerollt zu meinen Füssen
hört und versteht mich nur zu gut
die Schlange mit den ewig offenen Augen
auf die Weisheit des Jenseits gerichtet.

(din: *În marea trecere***,** luate din: Lucian Blaga: Poezii, Editura Minerva, Bucureşti, 1981)

Traducere în limba germană: **Mircea M. POP şi Joachim SCHWIETZKE**

Nicolae LABIŞ

Rencontre nocturne

Dans cette nuit je n'ai pas pu dormir
Car les grillons mille fois m'ont réveillé,
Ils ont chanté leurs passagers amours d'été,
Leur monotone cri-cri, sans s'affaiblir.

Il a plu et l'eau brille sur les toits,
Les feuilles de mûrier tremblent aux fenêtres
Là-haut, sur le firmament, la lune expose son être
Pendant que Eminescu, tout mouillé, il est venu chez moi.

Il est venu et parti comme le vent
À travers les rideaux de ma chambre,
Mais son recueil de poèmes, cependant,

En gémissant est tombé sur mes membres.

L'esprit des profondeurs
Je suis l'esprit des profondeurs, du gouffre
Dans d'autre monde que vous je vis
Dans I 'univers très fort de l'eau de vie
Ou seules les feuilles de l'illusoire carence y souffrent ...
Dans les nuits très claires, en plein essor
De temps en temps je monte dans votre monde
En étonnant tous ceux qui me comprennent,
J'allume grands feux en concevant trésors.
Et juste après je redescends
Dans souterrain, dans l'eau qui brille;
Je suis l'esprit du gouffre et je vis
Dans d'autre monde que vous.

Le cerne
– Le visage qui t'a cueilli
Pour quel but, pour quel souci
C'est pour où et c'est pour qui
Une telle courbe qui fait noircir ?

– C'est pour tes pensées sauvages
Pour les rêves d'un certain âge
Pour l'amour et pour la haine ;
Je suis la levure, la peine...

Tudor ARGHEZI

Tu venais de partir
Tu venais de partir, je t'ai prié le faire
Je te suivais au long de tortueux sentier
Jusqu'a son sombre bout, parmi les mauves bruyères
Tu n'a tourné jamais la tête en arrière...

Je t'aurais fait un signe, après ton triste départ
Mais qu'est-ce que c'est un signe d'une ombre qui s'écarte

Je voulais que tu partes, je voulais que tu restes
T'a écouté par contre de mon premier geste.

Et ma pensée sans voix a eu tort de t'arrêter
Pourquoi tu es partie ? Pourquoi serais restée ?

La neige
Flocon clair et pur
j'attends te voir tomber
pétales réinventés
semés dans l'azur.

L'azur – rester figé
pour faire un collier -
la voûte céleste galère
pour faire le blanc par terre...

Mais ... arrivant chez nous
tu ne restes pas beaucoup,
tu passes toujours rapide -
tu laisses que de la boue ...

Crayon
Fais-toi, l'âme, juste un enfant
Et te caches doucement, doucement
Dans les champs verts de maïs
Pour encore goûter un délice

Ramasse l'encre, livres, mots
Fais de tout une grande aumône
Pour un tout petit disciple
Pour qu'il bosse dans son périple.

Ta pensée ne va plus te prendre
Dans les bois, dans les vallées
Avec tout un tas de mots
Qui marmottent et peuvent surprendre.

Les tristesses quand te font mal
Oublies tout et leur cabale !

Bruine
L'automne et l'hiver
Descendent tous les deux,
Il pleut et il neige
Et il neige et il pleut.

Il tombe la nuit
Sur la rue sale et vide
Où, ils sortent de l'école
Les enfants, teints livides.

Dans une chambre humide -
Un immense lavabo,
Mes espoirs s'amenuisent
Et je pense au tombeau.

L'automne et l'hiver
Descendent tous les deux,
Il pleut et il neige
Et il neige et il pleut.

Pastel
– Adieu!, les feuilles qui tombent
Sont jaunes, comme ton visage -
Oublie mois, je pars ... donc,
Reste sans pleurer et sage.

Ma petite amie partit
Et mois, sans voix, poltron,
J'aurais voulu lui dire
Dans le plus triste automne :

- Oh! reste, ne m'abandonne
Et ne me quitte pas...
Pourquoi arrive l'automne ?
Pourquoi la feuille s'en va ?

Notes de printemps
Tendre vert, oh, vert claire
Bourgeon blanc et rose et pur
Rêve de bleu et rêve d'azur
J'aime te voir après l'hiver.

Sur mon corps qui me fait mal
Au-delà de ton hauteur
S'il te plaît soleil d'avril
De descendre ta chaleur.

Après tant de rude hiver
Une jeune fille sur la plaine claire
Joue une flûte d'osier
Arrêtée à la fontaine.

Tendre vert, oh, vert claire
Bourgeon blanc et rose et pur
J'aime te voir après l'hiver
Rêve de bleu et rêve d'azur...

Alexandru MACEDONSKI

L'ivresse du printemps
Le jardin est ivre de roses
Et tout ce qui existe, toutes les choses
Sont ivres ; et même les abeilles
Bourdonnent sur l'ivresse du soleil.

La lumière, elle-même, elle vacille
Le coucher du soleil s'extasie
Le jardin est ivre de roses -
Une extase qui remplit toutes les choses

Et moi, le gentil troubadour
Je rêve en extase et savoure
Les odeurs qui s'enchaînent sur la scène
Et j'attends l'arrivée de la reine
Dans l'ivresse générale du jardin...

Octavian GOGA

Ta lettre

Ta lettre triste et lapidaire
A fait mon rêve se fendre
C'est comme une vipère a craché
Tout son venin comme encre ...

Dans l'écriture les souvenirs
Me prennent comme dans un creux ;
Dans quelques mots comment tu peux
Une haine immense nourrir?

Tout en lisant paroles amères
Plongé dans mes pensées
D'un coup je veux la déchirer
Et la jeter en mer.

Et l'écriture, comme un poison
Ça va mêler dans l'eau
Et les pêcheurs, dans leurs bateaux
Vont tous avoir de morts poissons...

Sur un album photo

J'ai feuilleté l'album de toutes parts
Et mon regard vieux et sage
S'est délecté dans toutes les pages
Avec les tous petits trésors de l'art.

Comme tout l'album est juste un tas d'images
Des souvenirs de toute ma vie
Je les revois maintenant quand j'ai un certain âge
En me disant : tu ne peux pas donner aucun avis.

Juste une chanson on peut choisir
De ta corvée qui a été très longue
Tu es un arbre sur lequel la mère nature a fait l'erreur
En oubliant de te donner le fruit après la fleur...

Attente
Trois roses jolies mises dans un verre
Trois roses sublimes en fleur
Toute la journée d'hier, en vain,
T'ont attendu que tu les prennes.

Et si quelqu'un passait dehors
Les petites fleurs trembleraient
En imaginant pendant des heures
Que tu sois arrivée...

Avril jeta par la fenêtre une violâtre lumière
Et toutes les feuilles doucement, doucement
Comme les larmes tristes d'un petit enfant
Tombaient autour du verre...

Ana BLANDIANA

Bergère à flocons de neige
J'aimerais devenir bergère pour les flocons,
De prendre soin des grands troupeaux de neige
Ayant dans les cieux qui les protègent
Le seul souci de les blanchir plus fort.

Rester là-haut dans les nuits, songeant
Au monde qui est en larmes assez souvent
Perdue parmi les temples des nuages
Tandis que mes troupeaux sont endormis et sages.

Attendre d'arriver printemps,
Quand nous allons descendre sur la terre -
Une transhumance des agneaux spirituels
Sacrifiés encore une fois – un rituel.

Lucian BLAGA

Mélancolie et souvenirs qui filent
Mélancolie et souvenirs qui filent
M'obligent parfois de revenir
Dans cet automne lointain parmi les fleurs
Où le soleil tardif prépare l'odeur.

Mon âme, un fils d'automne il est.
Je l'ai laissé ici une fois,
Il regardait sans cesse en toi
Et toi, soudain, t'est écarté.

Il s'est figé. Est-il vivant?
Il t'attendait, il t'attendait
Et sans issue, mon âme clouée
Pour le chagrin s'est habituée

Ici, une fois, dans un novembre
Tu m'as fait voir un papillon
Qui bougeait plus dans sa prison :
Le vol sublime cloué dans l'ambre...

Crépuscule d'automne
Du haut de la montagne le crépuscule souffle
avec des lèvres rouges
dans la mousse des nuages
et attise
la braise cachée
sous leur vague mince de cendre.

Un rayon égaré du soleil
qui se précipite de l'ouest
rassemble ses ailes et se laisse trembler
sur une feuille :
mais le fardeau est trop lourd-
et la feuille tombe.

Oh, l'âme !
Il faut la cacher mieux dans ma poitrine
et plus profondément,
qu'aucun rayon ne la touche plus-
elle s'effondrerait.
C'est l'automne...

Route à travers le cimetière
Quand tu traverses cet endroit
le soir sur des chemins de personne,
Il faut que tu mettes ton oreille
Sur toutes les dalles de béton.

Comme dans les sabliers
parmi les orbites des morts coule la poussière
en mesurant le temps de la ville.Mets ton oreille
pour écouter. Et puis
écoute encore,
si le pauvre, vieux cœur
bat encore -
et de qui ?

De personne – oses-tu le dire?
Que tu passes, passe sans peur.
Et, si tu peux, illusionne toi en passant
que la rumeur qui vient à ta rencontre
n'est que le vent qui descend de la lune
et qui, en soufflant,
fait frôler les dunes.

Sagesse
La sagesse c'est de respirer
doucement, et après les larmes, de sourire,
les pétales chutant des roses
et qu'on n' entend pas mourir, de les aimer.

Regarde les arbres droits dans la plaine -
ils cherchent toujours la lumière,
et dans leur verte prière ils semblent demander
plus de pluie et moins de haine.

Il faut plus réfléchir ni à demain, ni à hier !
Tu peux avant leurs feuilles tomber,
les heures qui passent on les maîtrise à peine,
ne pense plus à demain ni à hier !

Magda ISANOS

Violettes

Avec son sac bourré de platitudes c'est de nouveau
Que le printemps arrive
Mais cependant nous sommes heureux
Comme les petits enfants naïfs.

Et curieuse, je veux fouiller
Pour voir les fleurs qui ont poussé dehors
Avec la peur de barbouiller les souliers
Parce qu'il a plu pendant des heures.

Depuis longtemps je n'ai pas connu
Une joie de vivre assez forte
Marchant doucement sur la terre nue
Et sous les arbres nus encore.

Et quel plaisir de découvrir sous un grand chêne
Des violettes ; des très petites et très fragiles
J'ai vite compté presqu'une dizaine.

Et assez vite, en me penchant
J'aurais voulu de les cueillir
Pour toutes les mettre dans un verre
Mais mes pensées m'ont fait frémir :
Pour elles, le verre sera une bière.

J'ai fait la promenade complète
Dans le parc avec un air serein
Si dans les mains j'avais rien
J'aurais dans l'âme des violettes.

Les strophes d'une poétesse malade

D'un cœur léger je quitterai
Mon corps où tu m’épies douleur
Quand le printemps va arriver, je vais pouvoir m’éparpiller
Parmi les herbes et les fleurs.

Ça reste un grand mystère pourtant
Pourquoi Dieu avait besoin
De ce bocal immense de sang
Très difficile de maîtriser qui est en plus impuissant

Quand il pouvait assoir mon âme
Sur l'aile fragile d'une petite abeille
Si non, sur un pétale de fleur, une toute petite primevère
Qui pousse jolie et sans souci même dans un triste cimetière

Je sens chaque fois la pourriture
Où tu mon âme l'a replanté
(c'était le sixième jour quand l'homme tu l'as créé)
Je ne conteste jamais Dieu, ta grande sagesse,
Je dis seulement qu'alors peut-être, tu as été trop fatigué.

Un rêve végétal

Mon âme, je veux m'éloigner de toi
Et vivre comme les arbres dans les bois
Avec des fleurs pour remplacer tes va-et-vient,
Une autre vie sans mal et sans bien.

Au loin, dans une forêt de charme,
Quand les oiseaux vont piauler dessous,
Me réveiller dans le soleil et dans les larmes
Que le ciel va mettre sur mes joues.

Et quand la nuit, la lune se lève
Comme une merveille cachée dans un petit nid
Je vais dormir dans les douces mousses comme dans un lit

Trempée de ses rayons, de sève...

Versiunea franceză: Nicolae MUȘA

Lucian ALEXIU

SOUS L'ÉCU
(le groupe nominal)

sous le gui noyé de lumière –
parmi les armes et les chevaux
sous l'écorce du chêne
dans la coquille de l'escargot
sub stella
sous l'écu –

assiégé par de ténébreuses industries
de sons parcheminés

ULYSSE
nous voguons au hasard
d'une rive à l'autre
d'une île
à l'autre

entre deux îles
nous faisons halte
nous bavardons
nous ravivons des feux

nous sommes
les esprits solitaires
les étoiles
jeunes

nous gardons l'odeur de la terre
et d'un corps de femme
endormie

MARATHON
le jaune pourri le vert le brun gélatineux –

gymnastique matinale de l'escargot
sur le champ d'instruction
à marathon

À CENT COUDÉES SOUS TERRE
dans la casemate à cent coudées sous terre
sancho prépare
la conférence de paix –

pensif il consulte l'horoscope
mesure les distances sur la carte
plante un petit drapeau par-ci
un autre par-là
entoure de violet la grande muraille de chine
trace discrètement la nouvelle ligne de défense à l'est
vide ensuite tous les encriers
balaie près des murs
les gros éclats de verre
ramasse la montagne d'os
jetés aux braques
en marmonnant – :

et dire que tous ces chevaliers
reviennent ici depuis mille ans
mais nul progrès

IDYLLE
en décembre
le chèvrefeuille sur la terrasse
embaume comme l'été

chiromanciens cueilleurs de simples
scribes de l'empire
émissaires de l'éternel astrologues
savants en arts martiaux ès lettres
ventriloques alchimistes
détenteurs du sceau
les trois sont assis autour d'une table
une tasse à la main

personne ne fait le signe
aucun ne prononce le mot magique
tous savent

en décembre

l'ange exterminateur arrive
de la méditerranée
porté sur sa litière
blanche

ave toi le proconsul
ave toi le boiteux qui sens le soufre
ave toi le législateur le parvenu
ave

ce qui était autrefois
la terre promise
est devenu réserve
de cyclopes

ce qui était bûcher colonne de sel
table de sacrifices
est devenu derrick bourse
abreuvoir pour l'éléphant du cheik
rut

en décembre
le messager entre dans la cité
dès l'aube incognito

il va tout d'abord au hammam
ensuite chez l'agent de publicité
avant midi il a lu au café
les petites annonces

il cherche
un autre job –

détenteurs du sceau
savants en arts martiaux ès lettres
ventriloques émissaires de l'éternel
scribes de l'empire chiromanciens
cueilleurs de simples
joueurs de cartes alchimistes
les trois sont assis autour d'une table
une tasse à la main

personne ne fait le signe
aucun ne prononce le mot magique
tous savent –

en décembre
le chèvrefeuille sur la terrasse
embaume comme l'été

on pourrait croire que le temps est arrivé
mais les jeux sont faits
depuis deux mille ans
rien de nouveau

LE CORNET DE GLACE DE POLYPHÈME
à Victor Ivanovici

au crépuscule
polyphème sort sur le seuil de sa grotte
un cornet de glace à la main
il jette un regard ennuyé sur l'étendue de la mer
mange distraitement

il fait claquer ses lèvres
encore une journée de perdue
encore un siècle
depuis qu'on n'aperçoit plus
de toiles à l'horizon
et les ennemis attendus
n'arrivent plus –

N'AIE PAS PEUR
n'aie pas peur
le ciel est rouge à l'orient

n'aie pas peur
parfois les cathédrales prennent feu spontanément

n'aie pas peur

les avions tombent comme des pierres dans la mer

n'aie pas peur
les poissons descendent les rivières le ventre en l'air

n'aie pas peur
le vent emmène loin les nuages de fumée

n'aie pas peur
si nous sommes trop nombreux
nous le serons beaucoup moins

Traduit du roumain par **Maria ȚENCHEA**

Constantin NOVĂCESCU

VISION DU NOMBRE

* * *

est-ce que tu m'entends murmurer
des mots idoines au lieu

remplie d'odeurs parfumées
la plongée dans le crépuscule

la vraie expansion de l'esprit
vers l'au-delà

est-elle accueillie

on n'aperçoit au loin que
la paupière géante de l'ange
sous la ligne de l'horizon

le silence

* * *

regarde-moi

afin que la lumière
de tes yeux

me pénètre

et que ton esprit me brûle

dans les cendres de la lumière
aveugle
que je te sache en moi

* * *

il faudrait que la voix
forte du téméraire
arrive jusqu'à toi

dans la coquille du temps
sous le signe caché
du sablier

aime-moi
comme la lumière de l'œil
transperce l'œil

comme le silence soyeux
derrière les mots

bûcher ardent

* * *

ô combien je désire
te voir au crépuscule

sceau hiératique
larme de lumière
m'enveloppant

tel un mot du commencement
l'éclair
brûle la ligne de l'horizon

(le silence aussi brûle)

* * *

comment pourrais-je voir
sentir
entendre
la sortie limpide du miroir
dans le vide du temps

le vol secret
de l'ange
et la pensée figée en elle-même

(le semis de lumière est loin
sous la griffe de cendre
du réel)

* * *

laisse-moi ô seigneur
pénétrer
derrière les mots

dans les traces de l'ange
dans la lumière ineffable
du crépuscule

dans le vaste infini
silence de l'être

allume mon troisième œil
en éveil
répands ton amour
dans le monde

* * *

toujours abîmé dans toi-même
tu me sembles étranger et lointain

sous d'immenses voûtes de fleurs
à peine deviné
au bout de la nuit

sous le parfum pénétrant
du noyau de lumière

comme si l'horizon de cendres
était une empreinte
de ton ombre

comme si je devais te perdre
dans l'étendue
sans fin
du nombre

* * *
seule la prière permanente
enveloppant les degrés de l'échelle

gouttes de lumières devant la porte

le crépuscule
au-dessus du désert

et les sables
les sables qui fleurissent
dans l'éther

Version française par **Maria ȚENCHEA**

Octavian DOCLIN

Ο ΔΗΜΙΟΣ
Βλέποντας το Σπίτι του Ποιήματος στο σκοτάδι
όρμησε από την πίσω πόρτα
μια άγνωστη φωνή όμως
τον κράτησε στο κατώφλι
- πρόσεχε τα νώτα σου
γύρισε το βλέμμα
έγινε ξαφνικά φως
και ξύπνησε απροσδόκητα
με χειροπέδες στα χέρια
Το ποίημα εμφανίστηκε μπροστά του
σαν ένας δήμιος

με το αποκεφαλισμένο ποίημα
(έτσι απλά, με το κεφάλι του ποιήματος στα χέρια).

ΤΟ ΧΑΧΑΝΟ
Όταν ήρθε η ώρα
να αφήσει το ποίημα
αυτός, ο ποιητής, απρόσεκτος
περισσότερο βιαστικός, παρά δειλός
απλά αποχαιρέτησε
το ποίημα
κι από την μπροστινή σκηνή
ακούστηκε ένα μακρόσυρτο
χάχανο γέλιου.

ECCE
Δεν παραπονέθηκε ποτέ
παρά στον εαυτό του
ότι ήταν διττός και φοβισμένος
δεν παραδέχτηκε ποτέ
με δυνατή φωνή
ότι ήταν και δειλός και έτοιμος να προδώσει
ορισμένες πολιτείες που τον συνόδευαν
η αληθινή συνείδηση,
ή αυτό που νόμιζε ότι ήταν-
Ο άνθρωπος που γελούσε,
αποκτώντας τη δύναμη των τύψεων,
είναι εδώ μέχρι σήμερα.

Η ΣΤΕΓΗ
Αφού τελείωσε
το χτίσιμο του σπιτιού του ποιήματος
προς το τέλος
όπως συνήθιζαν να λένε
τον καιρό εκείνο
Ο ποιητής ψιθύρισε στον Γραμματέα
στο αφτί
να μην ακουστεί
από αυτούς που εργάζονταν ακόμα
στο Σπίτι του Ποιήματος
να φτιάξουμε μια στέγη

που ο ήχος από κανέναν αέρα
να μην μπορεί να εισχωρήσει μέσα
αλλά όταν καλύφθηκε και η άλλη στέγη
ο πανούργος γραφέας τις ένωσε
μέσα από μια γέφυρα με τις δύο σκηνές
ο ποιητής λίγο φοβισμένος
ξεκίνησε να ψάχνει αλλού
με την ανομολόγητη σκέψη του
να φτιάξει
τη δική του κατοικία.

(***)
στην αρχή κάθε ποιήματος
ο ποιητής γίνεται άλλος
και ξαναγεννιέται έτσι
μέχρι που μετά το τέλος του τελευταίου ποιήματος
γεννιέται και ο κριτής (.)

ΤΟ ΚΟΤΟΠΟΥΛΟ, ΤΟ ΣΑΛΙΓΚΙ ΚΑΙ ΤΟ ΓΕΡΙΚΟ ΠΑΙΔΙ
Το παιδί κοιμόταν συχνά στο λόφο της αποβάθρας
σαν τους νεκρούς του χωριού στο νεκροταφείο στο προαύλιο της εκκλησίας
παρακολουθεί τον κορυδαλλό στην παραισθησιογόνα πτήση του προς τον ουρανό
τραγουδώντας ταυτόχρονα με τρόπο πρωτάκουστο μέχρι τότε
πολύ αργότερα τον κατάλαβε και κατάλαβε την πρόσκληση
τον παρακολουθούσε και τον άκουγε μέχρι που την έχασε από τα μάτια του
μόνο τα κέρατα του σαλιγκαριού τον έβγαζαν απ' το όνειρο
που βγαίνανε για να τον κάνουν να δει ότι το πουλί πάντα γύριζε από ψηλά
στους τρυφερούς του ώμους να ξεκουραστεί λιγάκι
την ίδια στιγμή ακουγόταν το σφύριγμα της εμπορευματικής ατμομηχανής
σε άλλη στο επόμενο ταξίδι, μετρούσε την ατελείωτη σειρά των βαγονιών
ώσπου ο ανυπόμονος κορυδαλλός του ψιθύρισε στο αυτί
να τον ακολουθήσει
το σαλιγκάρι ξαφνιάστηκε βλέποντας πως είναι μόνο του
δεν κατάλαβε ποτέ την προδοσία του παιδιού
που ξαφνικά γέρασε και που προσπαθούσε να θυμηθεί
την εικόνα των κεράτων του σαλιγκαριού από την παιδική ηλικία
που εδώ και καιρό είχαν κλειστεί στο πετρωμένο καβούκι.

Traducere în limba greacă de: **Aliki TELESKU**

Cassian Maria SPIRIDON

Као што
као што се љубав осмехује у тами
  која нам стиже само на трен
  да би одмах отишла још брже

као што је истина
 много већа
 од светлости

као што се све креће
  не зна се хоћу ли конопац наћи
  и све остало што ми треба

Бој између анђела и сна

Анђео је видео да ми је потребан сан
признао сам / да! потребан ми је сан
шта хоћеш? / потребан ми је
анђео тада троск! својим крилом
ударио ме по сну
троск! и опет троск
преко очију! по устима
покушао сам да устанем / из све снаге
трудио сам се да устанем
анђео је викао: потребан ти је сан
зар не видиш / треба са твојом душом да се борим

Човек сам који уме да склапа машине
умем да склапам машине
умем да их покренем
да их саставим
од шрафова/од малих и
  великих делова

умем да направим калуп
да сипам бетон
да кључеве користим

да оправљам машине исто
  као што их склапам

читао сам књиге света
колико се могло
и пошто ми време не припада
видео сам толико филмова
колико се могло

увек сам свој видик
и став
сам себи обликовао
нисам имао учитеља
  осим живота

умем да радим / оправљам / зидам
да исправљам
да се усудим да волим лишће
    море
     жене

чуо сам да у свету живе људи
који не умеју да склопе машине

* * *
једног се јутра Румунија

пробудила суседом са Кином
са становништвом већим
од Индије
са историјом на коју јој завиди
  укључив и Француска
са политичарима
  какве није имао ни Рим
са песницима већим
од подмуклог Албиона
са филозофима темељитијим
  од житеља ландова
и много богатија од земље ујка Сема
престали су сви потреси

реке и бујице су се ваљале
   нежно у својим коритима
никаква непогода
   није походила пределе отаџбине
друштвени поредак био је савршен
   годишња доба дивна / Румуни срећни
а све се то дешавало
   једнога јутра ...

Покушавам да тумачим

увек сам стизао после гозбе
када се свет журно повлачи на врата
затицао сам једимо оне који затварају шалоне
тако да се питам јесам ли
   заиста / био на списку гостију

(да ли то Пенелопа тка и пара
за мене
   платно чекања!)

покушавам да тумачим
   да разумем зашто сам последњи гост
увек први који одлази

Превео на српски језик/ traducerea în limba sârbă de **Slavomir GOZDENOVICI**

Marius CHELARU

Град

. град личи на Нојеву барку. само су животиње
убијене
једна по једна. у пољу пуном усамљених срца
оре плуг у који је упрегнут новац
а у бразде се полажу пресуде
. у једној згради лежи садржај књиге о твом животу
. ноћу
месечево лице личи на фењер
који никог више не обасјава

у граду у којем уместо цвећа расу здања и жица

сенке јуре испред људи
журећи
лежу у сећањима са дрвећем и травом
ноћ ми седа на колена

уз сваког од нас
ноћу
спава по једно одустајање
мисли спавају висећи по зидовима до пред зору

пола месо пола мисли
целе ноћи пијемо божију крв
руку под руку са очима оних који су отишли
Хароновом барком

пола месо пола одустајања
чекамо зору
када ћемо изнова извадити срце из груди
замандалићемо га у дечијем осмеху
и пустити да нас прогута град

напољу
земља
положена испод асфалта
чека своју сахрану

Напуштено село
Румунији данас
у којој вечност умире мало по мало, село за селом

дрвеће је отишло у изгнанство
попут штенади држећи се везана као сенка за човека
нека су умрла
вукући се до ивице гробља
безимена годишња доба текла су прашином друма
између трагова стопала оних којих више нема

ткајући сећања међу напуштеном децом

на обали баре из које је нестало крекетање жаба
заустављају се сваке вечери дани сиви или светлошћу опијени
предајући се ноћима које облаче село
у којем нема никог да сања

између кућа
прозвлачи се пут кроз село
још само он памти да је вечност давно рођена на селу

код куће
некада је
код куће
у селу моје баке
постојало место у којем нико није умирао
и трава је била зелена као рајске очи
време није значило ништа
мерили су га између првог дисања љубичица
и укуса мајских трешања

некада је
ноћ трајала док сањаш
и јутро када ти се прикрада мирис зрелог грожђа
између прстију сунца

некада је
рај био место као код куће
само су анђели имали лик људи из окружења
некада

мајка
мајка је остала изван мене
одмах по рођењу
чим сам прогледао
свет је оживео у мојим шакама
тренутак мог рођења засео је на прагу куће
чекајући да одлучим
хоћу ли живети или ћу само једном загристи
груди света

попут душе
руке моје мајке ушле су кроз моју кожу
у мој први сан
о срцу које је куцало

Људи као празни прозори
људима без отаџбине
које сам видео

били су попут пужевих кућа
које су напустила тела
данас чекају на обали времена

гледао сам их очима срца
шапућући за њима
о цветовима наде

посађених су у празним кућицама
поново на свом месту у животу
чекајући уз ограду дана
видео сам како се широм отварају
прозори њихових душа
као осмеси анђела из детињства

лагаћемо се данас
лагаћемо се данас
да ћемо све речи сачувати за *други пут*
дан нема када да дочека крај
слушамо како се између нас отвара час
- врата само за одлажења
трепавице се претварају у потоп срче

лагаћемо се данас
да чувамо дисаје за *други пут*
не умемо да градимо замак од сећања
порушених у песку

даривала си ми речи – крила
којима да се извијем изнад рушевина

у која ћу се за тобом
претворити

моје мисли
мере небо дан бол одлажење
твоје мисли
зидају нашу љубав
у зидовима залуда цркве које ће чувати
свеће – ноћи наше љубави
али
заиста
данас ћемо се лагати

Превео на српски језик/ traducerea în limba sârbă de **Slavomir GOZDENOVICI**

BIBLIOTECA *HAIKU*

Marius CHELARU

World Haiku Anthology, nr. 20, din 2024

De 20 de ani în Japonia, editată de Ban'ya, apare o cuprinzătoare antologie care cuprinde diverse tipuri de creații ale membrilor World Haiku Association, la care sunt afiliate și cele două societăți de Haiku din România, din București și din Constanța.

Câteva cifre sunt relevante pentru a arăta ce înseamnă această asociație, la nivel mondial. Astfel, anul acesta, notăm doar că sunt selectate 498 poeme, scrise în 34 de limbi, semnate de 166 de poeți, din 40 de țări; și 8 haiga, semnate de 8 poeți din 7 țări.

Antologia este deschisă de *A Short History of World Haiku*, text semnat de Ban'ya Natsuishi. Apoi, ca de obicei, urmează secțiunea de haiku, în care se regăsesc și semnăturile unor autori cunoscuți pe plan mondial în domeniu, inclusiv din România: Magdalena Dale, Ana Drobot, Vasile Moldovan, Valentin Nicolițov, Radu Șerban, și subsemnatul, Marius Chelaru. Ana Drobot și Vasile Moldovan semnează poeme și în rubrica tematică „Patience and Hope".

Antologia mai cuprinde rubricile de eseuri, un raport de la 17th WHA Japan Assembly via Zoom, și WHA Haiga Gallery (Judge: Kuniharu Shimizu). Selecția este, într-o bună măsură, o imagine a ce înseamnă WHA, cum scriu autorii care sunt membri, cine sunt aceștia, vârstele lor, unii fiind nume cunoscute în domeniu pe plan mondial, felul în care se înțelege ce înseamnă haiku în viziunea WHA, temele abordate dar și cuprinderea la nivel internațional, cu diferențele conceptuale/ tematice, formale de la țară la țară.

În final, poeme ale unor autori care nu au mai fost traduși și publicați în „Biblioteca haiku" (din ce în ce mai puțini, dat fiind că, deși sunt nume noi în fiecare an, majoritatea celor care sunt de mult în asociație și au fost publicați în antologiile WHA au fost traduși publicați în rubrica noastră deja):

Marilyn Ashbaugh (SUA, n. 1954): „sub creionul galben/ al copilului/ speranța"; Byambajav Baldorj (n. 1977, Mongolia): „Zăpadă frământată/ tristețe/ ambele se vor evapora"; Ya Ling Chan (n. 1980, Taiwan): „sub peșteri/ aparent în siguranță/ așteptăm întoarcerea ta ca rege"; Czifra Adrienn (n. 1989, Ungaria): „la ușa omului sărac/ bate doar vântul – / nimic de împrăștiat"; Marcell Domonkos (n. 1982, Ungaria): „Stau pe plajă/ viața sfârșită se holbează acum/ la marea fără sfârșit"; Đinh

Nhật Hạnh (n. 1928, Vietnam): „Rudele mele au murit una după alta/ mă simt singur şi confuz/ ca un străin în satul meu”; S. Eta Grubešić (n. 1947, Croaţia): „după ploaie/ nor murdar/ dar frumos”; Hideyo Harada (n. 1958, Japonia): „Primesc/ vibraţia unei tobe/ duminica”; James Larry (n. 1981, Columbia): „Un stol de păsări/ veghează somnul/ unui vagabond”; Lâm Long Hồ (n. 1989, Vietnam): „O mască/ mă priveşte/ prin găurile pentru ochi”; Lương Thị Đậm (1949- Vietnam): „Stepă însetată/ cântecul unei privighetoare/ răguşit”; Lục Đình Thìn (1949, Vietnam): „Legendarul Munte Fuji/ patru anotimpuri de nea albă/ soare strălucitor”; Mân Thị Thùy Trang (1947- Vietnam): „Timpul trece repede/ vârsta stâncii măsurată în ani/ a omului în luni”; Missio (1988, Japonia): „o sirenă singură/ vălurind/ pe fundul mării”.

*

„**Ginyu**”, nr. 102, din 25.04.2024.

Al cincilea număr din acest an al „Pelerinului” (Ginyu), care apare în Japonia, sub oblăduirea lui Ban'ya Natsuishi cel care conduce şi WHA, cuprinde, ca de obicei, succint vorbind, secţiuni de critică (cu un text de Ban'ya Natsuishi), book reviews (semnează Hinako Abe), exhibitions reports (Saki Inui), poeme (grupaje semnate de Ban'ya Natsuishi, Sayumi Kamakura, Simon-Gabriel Bonnot, Partha Sarkar, Chikubon, Toyomi Iwawaki-Riebel, Gero Kawaguchi, Kimiko Nakanaga, Shin'ichi Suzuki, Mariko Nagai, HinakoFukuoka, Toshio Kimura, Saki Inui ş.a.), eseuri (cu al XVIII-lea text din seria Fragmente speculative, de Ban'ya Natsuishi; mai semnează Sayumi Kamakura, Saki Iunui) şi, în final, „Haiku Gallery” şi diverse alte anunţuri.

În Ginyu Haiku Gallery, unde, ca de obicei, sunt poeme selectate şi comentate de Ban'ya Natsuishi, sunt semnăturile lui Bill Cooper, Malcom Mac Clancy, şi, din România, Lavana Kray.

O revistă cu sumar bogat, făcută cu multă muncă, şi care e de dorit să fie consultată şi pentru a înţelege trendurile în acest domeniu în viziunea WHA.

Încheiem, ca de obicei, cu un poem al unui autor care nu a mai fost tradus aici, acum Simon-Gabriel Bonnot, din Franţa: „Din pălăria sa/ Bătrânul magician/ Scoate luna albă”.

*

Aurel Rău, *Interviuri (Cuvinte la vedere*), ediție îngrijită, notă asupra ediției și indice de Ada Blendea și Ilie Rad, prefață: Ilie Rad, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2024, 388 p.

Semnalăm succint acest volum (un alt text, mai amplu va fi publicat ulterior, în altă revistă moldavă) structurat în trei părți. Prima, cea mai amplă, de unde vine și titlul volumului (luat, în parte de la convorbirea pe care a avut-o subsemnatul cu Aurel Rău), cuprinde 50 de interviuri luate lui într-un interval de 61 de ani (1962-2024), partea a II-a cuprinde răspunsuri la o serie de anchete literare, partea a treia: o serie de documente literare care, citim în nota asupra ediției, „prezintă interes pentru istoria literară". Toate au fost publicate în ordinea „strict cronologică".

Semnalăm acest volum aici, la „Biblioteca haiku", și pentru că numele lui Aurel Rău, cum am arătat și în textul de început al convorbirii noastre, *Despre „averea de cuvinte la vedere"*, apărut în revista noastră în 2021, „este amintit deseori de către autorii de haiku", și pentru că a publicat în 1973 volumul *În inima lui Yamato. 9 priviri lirice asupra Japoniei,* a tradus din Matsuo Bashō, are o carte de haiku (mi-a spus că a scris haiku numai în Japonia, în 1971, acolo unde acest poem s-a născut), *Gutui japonez,* 1996, și, pe de altă parte, dincolo de universul liricii de acest gen, l-a cunoscut și a discutat, între alții, cu Yasunari Kawabata. De altfel, această convorbire este inclusă în volumul pe care îl semnalăm acum.

Așadar, semnalăm acest volum care ne dezvăluie multe despre un autor, despre un om ca Aurel Rău, despre viața sa, felul său de a fi și a gândi, după cum și diverse alte aspecte care țin de istoria literară, mai ales a noastră, dar nu numai, de felul în care s-a schimbat situația revistelor din România și evoluția lor, în timp (cum se știe, a fost 40 de ani redactor-șef al revistei „Steaua"), diverși scriitori etc.

Radu Șerban, *Zebra timpului,* haikuuri, coperta: Viorica Didic Vlas, Coresi Publishing House, București, 2024, 184 p.

De ceva ani, Radu Șerban, fostul nostru ambasador la Tokyo, calitate în care a avut și dorința și posibilitatea să înțeleagă „la fața locului" cultura și, în ce ne privește aici, lirica niponă, este o prezență frecventă în paginile rubricii noastre, grație cărților cu și despre haiku/ Japonia ș.a. pe care le-a publicat. Ca atare, nu ne mai oprim acum în detaliu asupra modului în care scrie Radu Șerban acest gen de poem, reamintind doar dorința sa continuă de a prelua elemente care țin de tradițiile, de istoria noastră, de credința creștină, marile noastre personalități ș.a. În timp, și-a ales un mod al său de a scrie, de a se exprima în acest tip de poem.

În cuvântul său din paginile de început, autorul defineşte „zebra timpului" ca „o trecere pietonală spre cealaltă vreme a vieţii noastre", pe ea alterând „perechi de forţe opuse: bine-rău, cald-rece..." ş.a., referindu-se şi la inteligenţa artificială (care „se bazează pe o succesiune binară de zero şi unu"). Astfel, „din perspectiva acestei sublime binarităţi", scrie autorul, consideră că „haiku intră în opoziţie cu sine, pentru că nu am găsit nimic opus haikuului".

Structural, cartea nu este alcătuită „clasic", sezonal, ci astfel (după *Cuvântul autorului*): 1. Pe traversarea temporală, Diptic natural, 3. Natura umană, 4. Pluralităţi binare.

Interesant este la Radu Şerban felul în care „îmbină" „regulile clasice" cu vocabularul/ tematica, felul de a scrie modern, respectând pe cât se poate unele aspecte formale (mai ales faimosul 5-7-5, mult mai rar kigo, de exemplu).

Câteva exemple: „Apa râului/ în amonte sau aval –/ ADN comun"; „Ţitere din litere/ ţiuind prin Apuseni –/ piţigoi cu moţ"; „Cer ovoidal/ din care eclozează/ lumina lunii". Şi, în final, poem poemul care dă cu titlul volumului: „zebra timpului/ neîmblânzit nechează/ ziua şi noaptea".

Semnalăm, aşadar, şi această nouă carte a lui Radu Şerban, un autor pentru care „aşa cum stelele se văd doar noaptea, haikuul se percepe doar în tăcere, în intimitate".

*

Bashô, Issa, Shiki, *L'art du haïku: pour une philosophie de l' instant*, texte prezentate de Vincent Brochad şi Pascale Senk, textes japonaise traduits par Vincent Brochard, Preface (*L'esprit haïku: Une invitation à plus de vie*): Pascale Senk, Belfond, „Livre de Poche", seria „Litterature & Documents", Librairie Générale Française, Paris, 2017, 236 p.

Asociaţia franceză de haiku este una puternică. Am avut, nu o dată, ca oaspeţi la diverse manifestări, în special organizate de Societatea de Haiku din Constanţa, membri ai acesteia, care ne-au convins şi de starea ei din zilele noastre. În Franţa se publică din secolul al XIX-lea cărţi despre Japonia (a fost chiar un curent în vogă despre asta, „niponism"), şi, ulterior, despre lirica niponă. Apar diverse cărţi despre istoricul ori maeştrii genului haiku, unele fiind semnalate şi aici. Între acestea, semnalăm acum şi volumul 31829 din celebra colecţie „Livre de Poche", seria „Littérature & Documents" (Librairie Générale Française), anume Bashô, Issa, Shiki*, L'art du haïku: pour une philosophie de l' instant*, texte prezentate de Vincent Brochad şi Pascale Senk. Vincent Brochard semnează traducerea, iar Pascale Senk, care a scris mult despre haiku/ Japonia ş.a. în Franţa, prefaţa.

Cartea a apărut într-o primă ediție în 2009, editată de Belfond, de atunci au fost mai multe reluări de tiraj (pe acest volum nu există vreun însemn de o nouă ediție, ci doar că a fost tipărit în 2017).

Cartea are o prezentare, cum am arătat în deschidere, însă, în mare, cuprinde două părți: prima, din două secțiuni I. *Petit traité sur les haïkus* – Préface de Pascale Senk, II, *Rien que ne soit lune,* în care se explică, cu exemple dintre poemele cele mai cunoscute, comentarii ș.a., ce este un haiku, cum anume se scrie, cum l-au scris maeștrii genului de altădată (dar și unii autori moderni, inclusiv francezi, dar nu numai – regăsim și exemple din Kerouac) ș.a. Partea a 2-a, de fapt secțiunea a III-a a cărții (care înseamnă mai puțin de o treime din totalul paginilor), cuprinde un florilegiu din mai mulți poeți ai liricii de gen clasice din Japonia (Bashô, Buson, Shiki, Onitsura, Kikaku ș.a) în limbile japoneză și franceză.

În mare măsură, autorii români de haiku sunt mai degrabă conectați la bazele de date și revistele de gen de limbă engleză, care comportă și unele diferențe de nuanță față de cele franceze, istoricul mai recent al apropierii de lirica de sorginte niponă la noi fiind de așa natură. De altfel, pentru cititorii rubricii noastre am scris de mai multe ori, în timp, despre aceste aspecte.

Am subliniat nu o dată că e de interes pentru noi să citim și reviste, cărți pe filiera limbii franceze, în care s-a manifestat concret și de timpuriu interesul pentru lirica de sorginte niponă, de la Judith Gauthier, Louis Léon Prunol de Rosny (1837-1914); „La Nouvelle Revue Française" publica poeme „Haï-kaïs" originale și traduceri, unele dintre ele datate în 1903, 1905 ș.a..

Astfel, în septembrie 1920, acorda un spațiu generos poeziei de sorginte niponă, găzduind aproape două pagini de considerații teoretice și poeme „haï-kaïs", sub diverse semnături, dintre care, în context, poate cel mai important, în domeniu, este al lui Paul-Louis Couchaud. Georges Bonneau, primul care a abordat distinct și coerent problema traducerii din japoneză în franceză (despre care credea că se potrivește cel mai bine dintre limbile occidentale cu aceasta.

Dar, încheiem, fără alte comentarii (despre maniera de traducere în franceză am mai vorbit), cu două poeme de Bashō, din această carte: „Nuit d'été!/ blanchissant à l'écho/ bruit des socques"; „Quel silence!/ imprégnant la roche/ le cri des cigales".

*

Dan Doman, *Depărtări goale/ Empty remoteness*, versiune bilingvă română-engleză, versiunea aparține autorului, revăzută de: Vasile

Moldovan şi Virginia Popescu, prefaţă: Virginia Popescu, coperta şi desenele: Elena Stoica, fotografii: autorul, Pim, Iaşi, 2024, 174 p.

Valentin Dan Tiberiu (alias Dan Doman) este un nume cunoscut, pentru creaţiile sale (a practicat diverse genuri de lirică de sorginte niponă, singur sau în cooperare) nu doar în ţară. Pentru creaţii ale sale a primit diverse premii în ţară şi peste hotare. Este, de altfel, un nume destul de frecvent întâlnit şi în paginile „Bibliotecii haiku", fiindu-i semnalate, pe măsură ce au ajuns la noi, mai multe volume care subliniază cele scrise mai sus.

Astfel, în primăvara lui 2022 semnalam volumul său *veşti de acasă/ news from home*, fotohaiku şi alte poeme vizuale, versiunea engleză. Vasile Moldovan, Editura Societăţii Scriitorilor Români, Bucureşti, 2021, în 2022, toamna – *O seară în deltă, fotohaiku şi alte poeme vizuale,* ediţie bilingvă română – engleză, versiunea engleză: Vasile Moldovan, coperta şi fotografiile aparţin autorului, Editura Societăţii Scriitorilor Români, Bucureşti, 2022, iar în 2024, vara, *miroase a toamnă*, fotohaiku şi alte poeme vizuale, ediţie bilingvă română-engleză, versiunea engleză: Vasile Moldovan, pe coperta a patra: cuvinte de Dominique Chipot, Dumitru Radu, coperta şi fotografiile aparţin autorului, Editura Societăţii scriitorilor români, Bucureşti, 2023.

O latură interesantă a creaţiilor sale este accentuată în volumul pe care îl prezentăm acum, care are subtitlul „haiku şi fotohaiku descoperit în trilogia *Fraţii Jderi* de Mihail Sadoveanu". Deşi întreg volumul este „dedicat" acestei idei, nu este ceva nou pentru Dan Doman. Astfel, în *veşti de acasă* regăsim unele poeme inspirate („descoperite", scrie autorul) din/ în *Fraţii Jderi*, al lui Sadoveanu, *Adela*, de Garabet Ibrăileanu, *Povestea lui Stan Păţitul* de Ion Creangă. În *o seară în deltă* sunt, în altele, poeme inspirate din *Viaţa lui Ştefan cel Mare* a lui Mihail Sadoveanu. În *miroase a toamnă* sunt şi poeme sunt, scrie autorul, „descoperite" în alte volume ale altor scriitori: Garabet Ibrăileanu, Creangă, Pavel Bajov, Sadoveanu ş.a.

Acesta însă este o noutate şi pentru el, şi pentru creaţia de gen de la noi (nu am ştiinţă, dar, poate, în lume vor mai fi şi astfel de demersuri relativ la opera altor autori): sunt peste 100 de poeme inspirate de *Fraţii Jderi*, a lui Mihail Sadoveanu. Autorul povesteşte, la finalul cărţi, că, lecturând în copilărie romanul, apoi relecturându-l după ce a început să scrie haiku, i-au „sărit în ochi superbele imagini observate de Mihail Sadoveanu" şi, astfel, „de vreo douăzeci de ani" a început să noteze „haikuuri şi imagini descoperite în roman", pe primele publicându-le în volumul *Noi şi o stea*, 2018. Acum însă volumul este dedicat în întregime acestui tip de demers.

Este o idee interesantă, o lectură aşijderea din mai multe perspective, între care – a felului în care „descoperă" şi ce anume descoperă autorul în opera sadoveniană, cum se raportează acestea atât la creaţia lui Dan Doman în general, la felul său de a scrie (şi de a îmbina cu fotografia), cât şi la genul haiku, comentariile colegilor, şi, de ce nu, ce le spun aceste pagini cititorilor (care au lecturat sau nu *Fraţii Jderi*).

Semnalăm, aşadar, acest volum şi încheiem cu două exemple: „tabără de sănii – / la mijloc pe-un foc mare/ mămăliga de mei"; „Luntre cu pînze – / crapii cu solzi scînteind/ în asfinţit".

Alte cărţi ale autorilor de haiku

Petar Tchouhov, *Taming space*, English Translations: Hristo Dimitrov, Jonathan Dunne,Kalina Filipova, Zoya Marincheva, Tom Phillips, Angela Rodin, Katerina Stoykova, Bulgata Book Publishing House, Plovdiv, Bulgaria, 2023, 70 p.

Recent, în iunie anul acesta, m-am reîntâlnit cu poetul Petar Tchouhov, unul dintre cei mai cunoscuţi poeţi bulgari din ziua de azi, cu care am colaborat şi anterior la diverse proiecte, majoritatea legate de lirica de sorginte niponă. De altfel, numele său a fost des amintit în „Biblioteca haiku".

În Galaţi, mi-a oferit cea mai recentă, din ce am înţeles, carte a sa, pe care o semnalăm doar, succint, dată fiind activitatea sa în „lumea haiku", şi în rubrica noastră (mai amplu voi reveni la „Biblioteca de poezie", într-un număr viitor). Şi în aceste poeme şi-a păstrat conciziunea (uneori aproape aforistică) şi limpiditatea frazei. Semnalăm, aşadar, existenţa acestei cărţi, acum, şi încheiem (notând că în acest număr publicăm, în traducerea Ameliei Stănescu, câteva poeme ale lui Petar) cu un poem, „*Mişcare*: Unde duce/ strada// la mare/ în cer/ la munte/ la sine/ la mine// pas cu pas/ uit/ întrebările// acum sunt un răspuns/ fără o întrebare".

Clelia Ifrim, *Să-ţi faci din sufet un cuib de pasăre. Antologie de poezie 1979-2003*, Editura Oscar print, Bucureşti, 2023, 600 p.

Clelia Ifrim (pseudonimul Ceciliei Bucur, şi, totodată numele fetiţei autoarei, care s-a stins în 1993) este un nume bine-cunoscut autorilor de poezie de sorginte niponă. Am amintit, însă, adesea, că ea scrie şi alte genuri literare, publicând peste treizeci de cărţi de poezie, proză scurtă, roman, haiku, eseuri despre haiku şi tanka, traduceri. De această dată semnalăm o voluminoasă antologie de versuri, cuprinzând creaţii ale sale

scrise între 1979-2023, în volumele (unele bilingve), parte semnalate şi în rubrica noastră: *Despre natura sufletului*, 2012, *Albine de pământ, albine de soare*, 2012, *Lumea de acasă*, 2013, *Îngerii satului*, 2013, *Cei născuți*, 2013, *Cloșca cu puii de piatră*, 2014, *Începutul mării*, 2015, *Muntele privighetorilor*, 2016, *Poeme de dragoste*, 2017, *Ghetele mamei*, 2019, *Scrisorile porumbelului*, 2020*, Camera rândunelelor albastre*, 2020, *Mieii lui Abel*, 2021, *Ziua în care mă voi întoarce acasă, 2022.*

Clelia Ifrim este o autoare care ştie să se promoveze, dar, cu toate acestea, nu o face ostentativ, ci prin cărţile, prin creaţiile sale. Dacă la cele de sorginte niponă a avut parte, prin felul în care a fost receptată peste hotare, de un anume tip de vizibilitate, la noi în ţară nu putem spune nici că a trecut neobservată, neapărat (pentru că o carte a sa, de pildă, a fost nominalizată la premiile USR), dar, totuşi, în afară de Biblioteca haiku, s-a mai scris, dar, totuşi, relativ puţin despre ea. Din această antologie (nu ştiu dacă au fost selectate numai unele poeme, în ce proporţie, sau sunt volumele în întregime), este o poezie din care se degajă o atmosferă a calmului, apropierii de natură, a (re)aducerii în vers a unor amintiri despre sat, copilărie, credinţă, îngeri, părinţi (unele le sunt dedicate, ca, de exemplu, *Lecţia de supravieţuire*, dedicată mamei), vreun loc anume ş.a. Regăsim şi poeme ca *Familie din secolul XX*, dar nici în acestea nu apelează la stridenţe. Regăsim şi câteva poeme în stil nipon, care, aici, poate pentru identificare din partea cititorilor, au titlu (*Haiku*: „Hârtie albă -/ păsări cu ciocul roşu/ rup bucăţi din foc”). Aici, spre deosebire de „constrângerile/ regulile” caracteristice pentru lirica de sorginte niponă, autoarea apelează, nu excesiv, dar amplu la metaforă.

Semnalăm, aşadar, acest volum-antologie al Cleliei Ifrim, o autoare care practică o poezie în care caută să exploreze sensurile cuvântului şi altfel decât poate în haiku, de exemplu, ca o poetă cu expresivitate de un rafinament, o cizelare de remarcat, şi încheiem cu poemul *Acasă*: „Ce fluviu coboară până la mine/ în fiecare seară?/ ce munte urc a doua zi cu el n braţe/ să-l duc înapoi?// O iarbă de ceaţă îmi stă în cale./ Se joacă?/ Cineva deasupra mea spune:/ lăsaţi-o să treacă,/ şi atunci se aude un zvon de plâns,/ ca şi cum/ aş fi ajuns cu bine acasă”. .şi, pentru îl semnalăm la „Biblioteca haiku”, citătm, după „Haiku”, „*Tanka*: Umbrele albe ale porumbeilor/ pâlpâie uşor pe zidurile oraşului – / după modelul zborului/ flacăra lor arde/ hărţile nefolositoare”.

*

* *

Cuviosul **Anatolie Tihai**, *Însemnări etnografice/ Ethnographic notes*, responsabil de ediţie Vlad Cubreacov, coperta: Iurie Babii, ediţie bilingvă

română – engleză, versiunea engleză: Nicoleta Nică, Editura Episcopiei de Bălți, Chișinău, 2022, 152 p.

Este a treia carte scrisă de Anatolie Tihai pe care o semnalăm succint (mai detaliat în „Convorbiri literare") deschisă de Antonie, Episcop de Bălți (cu un cuvânt de binecuvântare – *Părintele nostru Anatolie Tihai – un misionar desăvârșit*), Vlad Cubriacov (responsabilul de ediție, care semnează și prefața – *Cuviosul Anatolie Tihai – etnograf și publicist ortodox în Japonia* – în care citim și despre planul de a publica și al doilea jurnal misionar, dar și a altor scrieri ale autorului).

Sunt șase texte ample: *Impresii dintr-o călătorie în Japonia*, *Însemnări etnografice despre Japonia, Locuitorii Japoniei, Locuitorii Japoniei, Prin ce se deosebesc japonezii și chinezii între ei, Tendința japonezilor către educație*.

Vlad Cubriacov (care subliniază că relația sa cu Biserica Orotodoxă Română, a „condus la o asumare completă a sa", „considerându-se, pe bună dreptate, că poporul român și România, au, prin el, o contribuție la răspândirea Ortodoxiei în Japonia") amintește că Tihai a fost și bun publicist. În noiembrie 1872 a apărut primul text pe care l-a scris în Japonia, la Hakodate, despre situația misiunii ortodoxe de acolo.

Este o lectură de interes, autorul oferind și detalii despre călătoria sa (Aden, Ceylon, Singapore, Saigon, Hong Kong, Șanhai și Nagasaki), dar mai ales despre Japonia și japonezi, așa cum erau la acea vreme.

P O E Z I E S T R Ă I N Ă ÎN TRADUCERE ROMÂNEASCĂ

POEZIE CHINEZĂ CLASICĂ

LI BAI 李白 ȘI DU FU 杜甫

Doi dintre cei mai mari poeți ai Chinei au trăit în același timp, Li Bai fiind cu 11 ani mai mare decât Du Fu. Li Bai a trăit 61 de ani, între anii 701 și 762. Li Bai a fost un poet romantic prin excelență, cu o imaginație ieșită din comun, devotat taoismului, inspirat de peisajele patriei, de băutură, femei și mai presus de orice, de luna luminoasă de pe cer. Poezia lui Li Bai a fascinat încă din tinerețea sa nu numai lumea mandarinală, dar și oamenii simpli. I s-a spus „Nemuritorul exilat din slava cerului". La patruzeci de ani a fost chemat și prezentat împăratului, a cărui rudă îndepărtată era. Salutat printr-un banchet imperial în onoarea sa, a primit însărcinarea de interpret (vorbea limbi străine) și consilier pentru poezie și artă la Academia Hanlin, cea mai prestigioasă instituție a cărturarilor chinezi. A fost îndepărtat după doi ani, în urma unor intrigi generate de invidie. Li Bai s-a așezat în Shandong, dar timp de zece ani a călătorit prin toată țara, manifestându-se ca poet și caligraf, iar la nevoie cavaler, fiind neîntrecut spadasin.

Du Fu a trăit numai 58 de ani, între 712 și 770. Confucianist în concepții, poezia sa, realistă, caracterizată a fi o „simfonie completă", a descris viața din timpul său. Faimos pentru stăpânirea perfectă a tehnicii poetice și pentru compasiunea față de chinezul de rând și de sine însuși. Extrem de erudit, maestru al prozodiei, măiestria dovedind-o cu deosebire în stilul poetic regulat lvshi. Este recunoscut drept „Sfântul poeziei". El a fost ani lungi unul dintre cărturarii Curții imperiale, fără a fi plătit. Din iarna anului 756 și până în 757, vara, a fost captiv în capitala ocupată de rebeli. Când a reușit să evadeze, s-a alăturat viitorului împărat, reușind astfel să evite acuzații de trădare. A îndurat multe neajunsuri, dar a fost numit cenzor pentru o scurtă perioadă de timp, la Curtea imperială aflat în sud, în exil, apoi comandant militar local, încât a putut să-și cumpere pământ în Sichuan, unde a ridicat o casă simplă, rămasă în istorie cu numele coliba de stuf. Ani de zile a fost atât de sărac, neavând ce să mănânce, el și familia sa. Se născuse pe o barcă, în timpul unei deplasări a părinților săi, și a murit tot pe o barcă, de inaniție.

Viețile acestor doi mari maeștri ai poeziei și ale marii majorități a chinezilor au fost distruse de rebeliunea generalului de origine turcică An Lushan, numit de împărat comandant peste circa 200 000 de oșteni, la nord de Fluviul Galben. El a pornit marșul spre capitală pe 16 Decembrie 755, împăratul și curtea au fugit în sud, familia imperială s-a divizat, iar în Februarie 756 el a intrat în capitală și a instituit Dinastia Marele Yan, proclamându-se împărat. Această eră efemeră a avut patru împărați, fiecare domnind câte doi ani, sfârșind tragic și controlând teritoriu din ce în ce mai mic. După doi ani, An Lushan a fost ucis de fiul său, An Qingxu, ucis la rândul său după alți doi ani de unul dintre generalii săi, Shi Shimin, ucis și el după alți doi ani de propriul fiu, Shi Chaoyi, care a domnit în partea de nord a țării până pe 17 Februarie 763, când a fost restabilită dinastia Tang.

În timpul fugii din capitală, în vară, fiul împăratului, Li Heng, s-a proclamat împărat (759 – 762), în timp ce alte facțiuni susțineau un prinț sau altul. Generalii noului împărat au strâns o armată numeroasă, au împrumutat câteva mii de mercenari turci și în anul 757 au recucerit capitala. Țara a fost teatrul a numeroase războaie, atât între chinezii loiali dinastiei Tang și forțele noii dinastii Yan, cât și între grupuri rivale din cadrul acestor două mari puteri. Mandarinii și cărturarii au suferit cel mai mult, întrebuințați de una sau de alta dintre partidele care se succedau cu viteze de neînchipuit. Mulți s-au băjenit. Pierderile au fost cutremurătoare. În șapte ani de războaie, populația Chinei de cincizeci de milioane a ajuns la numai douăzeci de milioane de oameni. În acești ani, arta a fost neglijată. Ar fi fost scrise numai vreo sută de poezii, dintre care doar optsprezece cu referiri la rebeliune, de teama terorii. Au suferit și alți poeți de renume. Wang Changling, născut în 698, a murit în timpul răzmeriței. Wang Wei (699–759) a fost capturat de rebeli în 756 și trimis la Luoyang, unde a fost forțat să servească în administrație. A făcut închisoare, apoi s-a retras în casa sa de la țară, pierdută printre dealuri. În timpul rebeliunii, Li Bai a fost consilierul unuia dintre prinți, Li Yong, comandantul unei armate care avea să piardă teren. După moartea acestui prinț, Li Bai a reușit să scape, dar în 757 a fost prins și condamnat la moarte. Au fost nenumărate petițiile către proaspătul împărat, dar acesta a fost înduplecat abia când un renumit cărturar și general puternic, Gao Ziyi, a renunțat la pozițiile sale oficiale pentru ca poetul să fie lăsat în viață. Pedeapsa a fost comutată cu exilul în regiunile sălbatice din sud-vest. Li Bai nu s-a grăbit spre locul exilului, întârziind luni de zile, vizitând locurile în drumul său și scriind. Actul iertării definitive a venit în 759, cu puțin înainte ca el să ajungă la locul exilului. Om liber, Li Bai s-a dus la o rudă, magistrat al unui județ.

Noul Fiu al Cerului, Li Yu, 762 -779, l-a numit consilier imperial, ordinul sosind la un an după moartea sa.

Li Bai şi Du Fu s-au întîlnit în anul 744. În primăvara acestui an, Li Bai, dezgustat de intrigile de la curte, pleacă din capitală şi ajunge în oraşul Luoyang, străveche capitală imperială. Acolo, Du Fu locuia în casa părintească. Îşi ştiau opera, mai ales Du Fu îl venera ca un mare maestru. Deşi aveau temperamente şi experienţă de viaţă diferite, s-au respectat şi s-au plăcut de cum s-au întâlnit şi au rămas prieteni pe viaţă. Le plăcea să se plimbe şi să discute, totodată erau amândoi în căutare de inspiraţie, de stimul pentru creaţia poetică.

În decurs de un an, s-au revăzut de încă două ori. Odată au călătorit împreună la Kaifeng, în toamnă, unde l-au întâlnit şi pe Gao Shi, un alt mare poet din partea locului. O altă întâlnire a fost înainte de iarna anului următor, când cei trei au mers împreună să viziteze obiective turistice în Qilu, oraşul natal al lui Li Bai, iar de acolo au mers până în Shandong, la Jinan.

Au locuit laolaltă, au călătorit, au vânat, au petrecut şi au scris. Între ei s-a stabilit o prietenie adevărată. Li Bai avea deja faimă. Du Fu era poetul ilustru în devenire şi fascinat total, dominat de personalitatea poetului adulat de întreaga ţară. Du Fu a scris treisprezece poeme despre Li Bai. De la maestru s-au transmis patru poeme închinate mai tânărului său prieten Du Fu.

Ei reprezintă două modalităţi de a înţelege poezia. Spiritul năvalnic al lui Li Bai l-a făcut să scrie mai mult în stilul antic, unde versul are o anumită libertate, în care el se putea exprima pe deplin. Au vânat împreună cu un alt poet, Gao Shi, cam de-o vârstă cu Li Bai (706 – 765) de prin partea locului, bun cunoscător terenurilor de vânătoare, şi cu un tânăr poet, Jia Zhi, mandarinul zonei, care aducea la petreceri pe mai marii provinciei. Vânau călare, cu arcuri şi săgeţi, cu şoimi, întrecându-se în galop. La banchet, compunea fiecare poeme pline de conţinut, vigoare, vitalitate. Li Bai, Du Fu şi Gao Shi se plimbau, vânau, se-mbătau şi scriau poezii. De atunci, au rămas cu numele „Cei trei înţelepţi" . „În toamna aceea, ne-mbătam şi dormeam împreună, mergem mână în mână toată ziua", avea să scrie Du Fu despre această experienţă preţioasă. Şi – „De dragul naturii umane, nu voi înceta niciodată să scriu despre partea frumoasă a vieţii, chiar dacă cuvintele mele nu sunt şocante, eu voi continua în felul acesta".

Arta lui Li Bai şi Du Fu reflectă personalităţile lor – una este liberă şi nereţinută, cealaltă precaută, disciplinată, meticuloasă.

LI BAI, PATRU POEME PENTRU DU FU
沙丘城下寄杜甫
SCRISOARE PENTRU DU FU DIN SHAQIU

N-am venit să rămân
În Shaqiu. Mi-e lehamite!

Lângă zid, un copac bătrân,
Viersul toamnei zi şi noapte transmite.

Vinul din Lu nu e ameţitor,
Cântecele răsună-n zadar.

Gândul la tine e ca râul Wen, stăruitor,
Mă conduce pe drumul spre sud, salutar.

Note:
Poezia e scrisă în 745, toamna. Cei doi poeți au petrecut de rămas bun la Poarta de Piatră din Est, județul Lu. Du Fu s-a întors în capitală, iar Li Bai a plecat spre ai săi, în sud.
Ajuns în orașul Shaqiu, Deal Nisipos, scrie câteva versuri pentru prietenul său.
Li Bai se folosește de mediul local, care nu-l atrage, pentru a evidenția dorul și prețuirea pentru prietenul de care abia s-a despărțit. O poezie nostalgică, emoționantă a prieteniei dinte cei doi poeți.

鲁郡东石门送杜二甫
PENTRU DU FU, DE LA PORȚILE DE FIER DIN LU

Zile la rând, chercheliți, ne-am luat rămas bun,
Colindasem împreună pământul străbun.

Oare când vom reveni în Shimen pe cărări,
Să desfundăm din nou sticle de aur până-n zori?

Pe apa Si se lasă a toamnei ondulare,
Sclipirea mării reflectă munții din depărtare.

Ca păsări călătoare ne-ndepărtăm şi noi,
Să golim din pahare băutura de soi!

Note:
Poem în stil antic, dedicat petrecerilor la despărţirea de Du Fu. Şi totuşi, abia primele şi ultimele cuvinte amintesc de cântecele de pahar. De la început şi până la sfârşit, se simte mişcarea, prin creionarea simplă a locurilor, pentru a dezvălui prietenia profundă dintre cei doi mari poeţi, speranţa şi optimismul revederii. Capodoperă binecunoscută, plină de emoţie şi frumuseţe.
Shimen este un lanţ muntos din actualul judeţ Qufu, provincia Shandong, nu prea înalt, dar căutat pentru frumuseţea naturală. Are forma unei porţi tăiate în stâncă, de unde îşi trage numele, Shimen, Porţile de Fier.
Jinzun, butoiul de aur.
Si este un râu din estul provinciei, dincolo de care se întinde Marea Chinei de Est.

秋日魯郡尧祠亭上宴别杜补阙范侍御
UN BANCHET DE ADIO PENTRU DU ŞI FAN, LA PAVILIONUL TEMPLULUI YAO DIN JUDEŢUL LU, TOAMNA

Eu cred că toamna însufleţeşte,
Cine spune că tristeţe aduce?
Soarele apune pe după creste,
Cerul senin se străvede în apa dulce.

Băutura e pusă în oale de jad,
La banchetul de-adio venita-ţi călare,
Duceţi caii la copacul din vad,
Legaţi frâiele de crengile-orizontale.

Cântecele şi tobele răsună peste ape,
Melodiile zboară la ceruri, sus.
În amurg, norii se duc spre orizont, departe,
Gâştele sălbatice dispar pe cerul albastru nespus.

Noi trei ne vom despărţi, vom fi la mii de li depărare,
Cuprinşi de tristeţe, de gânduri răvăşitoare.

Note:
Poezia a fost scrisă în toamna celui de-al cincilea an al domniei Tianbao a împăratului Xuanzong (746), când Li Bai locuia în Donglu şi este dedicată prietenilor Du Fu şi Fan Shiyu.
O poezie de în semn de rămas bun. După descrierea mediului, obişnuită la Li Bai, finalul exprimă melancolia despărţirii. Pastel şi emoţie, evidenţa clară, în stil strălucit. Poetul surprinde munţii, apusul, curgerea apei, cerul senin, muzica înfrăţită cu pământul şi cerul. În câteva cuvinte sunt descrise pregătirile pentru

banchet, sosirea oaspeţilor. Scena prinde culoare. În firescul manifestării, tristeţea despărţirii apare deodată firească şi neîngrădită. Stil înalt, luminos, plin de îndrăzneală.
Banchetul are loc într-un pavilion, pe apă.
Li, jumătate de kilometru.

戏赠杜甫
ÎN GLUMĂ, LUI DU FU

M-am întâlnit cu Du Fu pe Muntele Fanke, la amiază.
Purta o pălărie de bambus pe cap, soarele fiind sus, de pază.

De ce-ai slăbit, întreb, de când ne-am despărţit?
Oare chiar poezia să te fi istovit?

Note:
Un poem anecdotă. Li Bai constată că Du Fu a slăbit şi se întreabă dacă nu cumva de vină este poezia. Este greu să scrii poezie – în traducere cuvânt cu cuvânt. Poate fi o glumă între amici, dar comentatorii chinezi propun interpretarea că Li Bai se arată preopcupat de sănătatea prietenului său, iar poezia trebuie citită ca întrebare şi răspuns.
Du Fu a mărturisit odată: De felul meu, prefer scrierile elegante. Nu mă opresc niciodată din scris până când cuvintele mele ajung să surprindă oamenii.
Fanke, numele unei culmi muntoase, în apropierea capitalei de atunci, cu un million de locuitori, Changan.
Pălăriile din bambus sunt commune în Asia, pentru a proteja de lumina puternică a soarelui.

Aceste poezii dovedesc prietenia adevărată a lui Li Bai pentru mai tânărul său prieten Du Fu. Impetuosul Li Bai arată cât de mult preţuieşte această prietenie, cu toate că, de felul său, nu era sentimental. Se ştie că, după ce a părăsit oraşul natal, el nu s-a mai întors niciodată şi nici nu l-a cântat în versuri. În schimb, lui Du Fu i-a dedicate poezii.

静夜思》《jìng yè sī》
GÂND ÎN NOAPTEA CALMĂ este o poezie a dorului pentru ai săi.

Razele lunii învăluie patul
Cu un polei argintiu.

Îndrept ochii spre luna de coral
Și-i cobor, în gând cu satul natal.

(Poezii dedicate de Du Fu lui Li Bai, în numărul viitor)

Comentarii și versiunea română: **Constantin LUPEANU**

TRADUTTORE – TRADITORE
sau ÎNTRECEREA cu ORIGINALUL
de pe COORDONATELE LIMBII FRANCEZE.
„MIRACOL & EXTAZ” în POEZIA BAROCĂ FRANCEZĂ.
~ EŞANTIOANE LIRICE ~

Guillaume DUBARTAS (1544-1590)

RIEN N'EST ICI CONSTANT / NIMIC NU E PE-AICI STATORNIC

Motto : « La matière de ce monde est cette cire informe,
Qui prend, sans se changer, toute sorte de forme...»

... Oricine-observă cum că ceara, pe-ndelete,
Se poate preschimba în sute de-alte feţe,
Nici creşte, nici descreşte : vede-oricare.
Tot astfel, lumea e-n veşnică mişcare.
Materia lumii-i chiar această, da, informă
Ceară ce ia, fiind aceeaşi, tot altă nouă formă.
Forma este pecetea, iar Dumnezeu cel Sfânt,
Ca un drept Cancelar ce zi de zi-nsemnând
Cu mari şi mici sigilii în acest corp muabil,
Îl face să apară abject ori onorabil.
Nimic nu e pe-aici statornic: viaţa, moartea,
La termene precise-şi dispută echitatea.
Niciun corp nu se naşte pân'ce altul nu moare,
Materia ce durează e cea nemuritoare.
Decor de-Atotputernic şi corp universal
De varii întâmplări, rezervor general.
Asemenea sieşi, în sine conţinută,
Neatinsă vreodată de-a Timpului derută.
Neschimbată-n esenţă, la chip schimbătoare,
Mai ceva ca Proteu şi mai ne-ncrezătoare,
Ca-acele caracate ce pentru pradă-şi schimbă
Din oră-n oră faţa, pe maluri când se plimbă...

Căci inimi otrăvind cu iubiri trecătoare,
Portrete să reţină materia nu-i în stare-n
Acelaşi loc şi-acelaşi timp, ci separat,
Chip după chip, figură de figură, ne-ncetat;

Astfel încât, primind tot altă faţă,
Aceasta se topeşte, când alta prinde viaţă.
Motiv fatal acestor contingenţe:
Discordia celor patru elemente,
Ce din a urii pace, pe rând, se devorează
Ca valul şi zăpada : unu-ntr-altul fluctuează,
Fii şi taţi ai lor înşişi....

LA FIN DU MONDE / SFÂRŞITUL LUMII

Motto: « Sur les astres plus clairs courra le bleu Neptune,
Phoebus s'emparera du noir char de la Lune...»

...Iar stâncile-ntr-o zi, de sus, s-or dărâma
Şi munţii cei mai trufaşi, de frică-or dispărea.
Când cerul va crăpa, cele mai joase câmpuri,
Umflate, vor tot creşte, până-or ajunge piscuri;
Şi apele-or seca, iar de se va prelinge
Vreo undă în vreun iaz, aceasta va fi sânge.

Marea va fi văpaie, balenele uscate
Îngrozitor mugi-vor pe plajele secate.
Când limpedea amiază va fi ca de granit,
Cerul şi-ascunde faţa sub fierul ruginit.
Pe aştrii cei mai limpezi, Neptun va alerga,
Iar Phoebus carul negru al Lunii îl va lua....

Stelele vor cădea. Dezordinea şi noaptea,
Teroarea şi vacarmul, furtuna, teama, moartea,
Se vor face bucăţi. Furia răzbunătoare
A Judelui cel Rău ce deja ne grăbeşte
Din acest Tot va face o torţă arzătoare,
Precum cândva făcuse o mare în schimbare...

E X T A S E/E X T A Z (fragmente)

Motto :« Son extase est petit pour un si grand excès...
Il désire cent yeux, cent nezetcent oreilles
Pour avoir l'usufruit de si douces merveilles...»

... Sedus, în cea grădină de vis, omul se simte
Confuz – încât nu ştie de-i treaz, ori visul minte.

Dacă ce are-n faţă e fals sau veritabil:
De-i cer sau de-i pământ... Totul e admirabil.
Extazu-i este mic faţă de-atât cumùl –
Ne-având atâta spirit spre-a se mira destul.
I-ar trebui o sută de ochi, nasuri, urechi,
Spre-a fi beneficiarul atâtor duioase frumuseţi.
Că nu ştie de ochiul e-n stare a discerne –
Culori, urechea – sonuri, iar nasul lui – miresme.

... Într-un extaz mai sfânt, acestea ne inspiră,
Când mai clar ochiul vede ce spiritul admiră,
Câd Cel Etern vorbeşte-ntre patru ochi cu noi,
Sub ale noastre frunţi ocultând-o pe-a Lui ;
Aşa- L văzu St. Paul când celesta aripă
Îl transportă spre gloria eternă înr-o clipă,
Şi cel ce-odinioară, pentru naţia sa sfântă,
Făcu un drum din mare şi mare dintr-o stâncă.
O, dulce încântare, zbor sfânt, amor extrem.
Ce ne-aduce sărutul Amorului suprem !
O, nuntă cucerită cu mană şi cu miere
Unind, pentru o clipă, cer – pământ, în tăcere....

Agrippa d'AUBIGNÉ (1552-1630)

LA FIN DU MONDE / SFÂRŞITUL LUMII

Motto : « Le Soleil vêt de noir le bel or de ses feux,
Le bel Oeil de ce monde est privé de ses yeux...»

Iată cum moare cerul în chinul şi tortura
Ce-i sângerează ochii şi-i înnegreşte gura.
Iată cum geme cerul când nervii-i se retrag
Şi când plămânii aer fără oprire trag.
În negru se îmbracă aurul razelor
Când Ochiul lumii-şi pierde lumina ochilor.
Când sufletul atâtor flori moare în caliciu
Când nu mai este viaţă după al său principiu.
Şi-aşa cum corpul nostru trântit e la pământ
Când cea mai mică rană din suflet l-a rănit,
Tot astfel lumea se cufundă, moare,

La cea mai mică rană de pe Soare...
Iar Luna-ntoarnă-n ceruri o faţă sângerată.
Şi stelele se sting: ai sorţilor profeţi
Vor suferi şi ele eclipsele pe veci.
De frică piere totul: în aer fuge focul
Iar aerul în apă, aceasta în pământ. Căci totul,
Tot ce-i frumos îşi pierde încet a sa culoare :
Livide feţe sumbre-n a cerului paloare
Ne dau impresia-acelor focuri slăbite ce se sting
Când stau pe la cuptoare cei amorţiţi de frig...

E X T A S E/ EXTAZ

Motto :« Tout meurt, l'âme s'enfuit et, reprenant lieu,
Extatique se pâme au giron de son Dieu... »

.... Se spune cum că-n viaţa de-apoi, nemuritoare,
Vom fi stăpâni pe-aceleaşi percepţii-n continuare,
Doar că fiind acte pure, ele vor fi de-acţiune
Din care-ar fi exclusă vreo urmă de pasiune.

Pure,-n subiecţi prea puri, în Dumnezeu-măritul,
Vor fi mirosul, gustul, văzul, auzul, pipăitul.
Pe Faţa cea divină vor fi plăceri preasfinte,
Şi-n sânul lui Avraam vor înflori dorinţe.
Pofte, iubiri perfecte, dorinţe făr-absenţă,
Acolo, flori şi fructe-s o singură esenţă.

Sărman, de-al meu ochi nu mai pot apropia
Al cerului Ochi: pe Soare nu-l mai pot suporta.
Înmărmurit cu totul, cer sprijinul raţiunii
Căci vreau, prin al meu suflet, să văd Sufletul lumii.
Să ştiu ce nu se ştie şi nu se poate-afla,
Să văd, s-aud ce ochiul şi-urechea n-ar putea.
Dar spiritu-şi ia zborul, simţirile-s opace,
Fără cuvinte-i gura, deodat', inima-mi tace.
Murindu-mi trupul, duhul se-nalţă-n locul lui
Sfârşindu-se extatic în poala Domnului.

Antoine FAVRE (1557-1624)

LE TEMPS N'EST QU'UN INSTANT... / CI DOAR O CLIPĂ- I TIMPUL ...

Motto : « Le Temps n'est qu'un instant lequel dure toujours,
Il dure, en se changeant, sans avoir ans ni jours.. »

...Ci doar o clipă-i Timpul, schimbată ne-ncetat,
El nu-i decât o clipă durând o veşnicie -
Durează în schimbare fără de ani sau zile,
El nu e doar un punct, ci un Proteu ciudat.

Trecutul e chiar Moartea ce vrea să se răzbune
De-a nu putea să curme a Timpului fluenţă,
Ci vine, prin tertipuri, viitorul – deşi-i lipsit de fiinţă,
Dezamăgind pe-oricine ce lui i se supune.

Când Timpul cel mai lung nu e decât o clipă,
La ce v-ar mai trebui să trăiţi într-atât,
Când viaţa n-o lungiţi decât cu înc-o clipă ?

La ce-ar fi bună oare, deşartă, agitarea,
Natura într-o clipă nu biruie minunea:
Doar Domnul – într-o clipă – vă poate da salvarea !

Jean-Baptiste CHASSIGNET (1570?-1635?)

[CETTE VIE EST SEULEMENT UNE ENTRÉE...] /
[ACEASTĂ VIAŢĂ NU- I DECÂT INTRAREA...]

Motto : « La vie est toutefois au songe comparable,
Au songe vagabond, muable et passager...»

e poate fi mai van ca visul iluzoriu,
Ca visul trecător, inconstant, ce se-ascunde?
Viaţa noastă-n toate cu visul corespunde,
Cu visul cel hoinar, schimbător, derizoriu.

Ce poate fi mai van ca umbrele amiezii –
Ca umbra mişcătoare, instabilă, din unde?
Viaţa noastră-n toate cu umbra corespunde,
Cu umbra tremurândă, sub arborii amiezii.

Spre-a ne lăsa dovada garantată

Că-această viaţă nu-i decât intrarea
Dar şi plecarea de-aici – intră, deodată,

Cuminte, Pitagóra, în camera secretă.
Dar nici nu intră bine – ce probă de viteză!
Că şi ieşi de-acolo, rapid – ca o navetă!

Jean DESMARETS de SAINT-SORLIN (1595-1676)

LE CHÂTEAU DE RICHELIEU / CASTELULLUIRICHELIEU

Motto : « Quel miracle ! Qu'ensemble ici règnent sans bruit
Et partagent la place etle Jour etla Nuit !...»
« Ensemble, en trois façons, ce Palais se fait voir :
En soi-même, en son ombre, et dans ce grand miroir,
Où tout est à l'envers, où tout change d'office,
Où les combles pointus portent tout l'Édifice. »

... Pe când se-arată Luna peste Castel, înalta,
Ea luminează-o parte, pictând în negru, alta.
Gândesc că văd doi timpi confundaţi de natură:
Când pe o parte e ziua, pe-alta noaptea obscură.
Ce *miracol* sublim ! Guvernând, cum se-mpacă
Pe-acelaşi tron: şi Ziua şi Noaptea cea opacă.
Dar să vedem pe-ntinderi de mari grădini, săditǎ,
Umbra cereştii Luni pe pământ răspândită.
Din luminosul, mare palat ce e-nălţat,
Văd cum apare altul, obscur şi răsturnat,
Înnegrind tot parterul, superbele cupole –
Culcate ce-s pe iarbă, ca nişte lungi fantome.
Căci inegală, umbra, de corpuri ataşată,
Urmând şi cursul Lunii, se-ascunde de îndată.

- Să mergem la canale: ce linişte-i pe apă !
Sub pod, se vede iarăşi o Lună: cea dublată.
Aici, Palatul însuşi, frumos şi luminat,
Cu capul năpustit – e-n apă răsturnat...
O, strălucire tandră ! O, joacă a naturii !
Să fie realitate ? Ori *iluzie*-a picturii ?
Căci în trei moduri, iată, Palatul ni se-arată :

În sine, -n umbră, dar şi-n oglinda plată,
În care totu-i invers şi- şi inversează rolul :
Căci culmile-ascuţite susţin întreg Castelul...

François TRISTAN L'HERMITE

(1601-1655)

QUI JE SUIS ? /CINE SUNT EU?

Motto: « Un chef-d'oeuvre de terre, un miracle visibe,
Un animal parlant, raisonnable et risible... »
« Une belle, superbe etfrêle architecture
Qui doit son ordonnance aux mains de la Nature...»

Un subiect minunat având suflet şi corp,
Înafară – maimuţă, înăuntru – cam porc,
O operă din lut, un *miracol* vizibil,
Un animal vorbitor, rezonabil, rizibil.
Un mic Univers, cu mii de Elemente
Ce-aduc mii de rele şi mii de-aranjamente,
Superbă, preafrumoasă, gingaşă-arhitectură,
Perfect orânduită de ea: Mama-Natură,
Cu oase ce ţin locul la lemne şi la piatră
Spre a clădi fundaţia, pereţii şi-o şarpantă,

Un mixt compus din tină savantă şi lumină,
De care se agaţă când blam, când vorbă lină,
Un Vas umplut cu suflet, cu duh dar şi frământ,
Având din nervi, tendoane, ligamente veşmânt.
Un Vas din carne, sânge şi măduvă format -
Minat pe dinăuntru, distrus neîncetat.
Unde duhul retras – spre-a-ndeplini funcţiuni
Îşi imprimă virtuţi ori se scaldă-n pasiuni,
Căruia-a noastre simţuri – instabili mesageri –
Îi readuc imagini de lucruri şi plăceri.

Cine sunt eu ? ... A timpului şi-a morţii eternă jucărie
Sub frig, căldură, trăsnet – pedepse din Tărie,
Asupră-i doar Destinul îşi instalează jugul –
Lăsându-l să răsufle până ce îşi dă duhul ....

Théophile de VIAU (1590-1626)

ODE/ODĂ

Motto: «...Le feu brûle dedans la glace,
Le Soleil est devenu noir,
Je vois la Lune qui va choir,
Cet arbre est sorti de sa place... »

Îmi croncăne în faţă-un corb,
'Mi-ntunecă privirile o umbră.
Perechi de nevăstuici şi vulpi
Pe unde calc, pe dinainte-mi umblă.
Picioarele-i slăbesc calului meu,
Văd cum se prăbuşeşte un lacheu.
Aud trosnind un tunet cu răsunet,
Un spirit îmi apare fără foşnet.
Aud Luntraşul Caron cum mă cheamă
Şi văd al Terrei centru, fără teamă.

Acest pârâu se-ntoarce la izvor,
Un animal se urcă-ntr-un pridvor,
Iar sângele se scurge de pe stâncă.
Un şarpe se-mpreună cu-o ursoaică.
În turnul vechi, pe-acoperiş,
Alt şarpe rupe-un vultur, pe furiş,
În timp ce-n gheaţă arde focul,
Iar Soarele s-a înnegrit, cu totul.
Văd Luna care stă să cadă-n vecini,
Copacul şi-a ieşit din rădăcini...

Pierre LEMOYNE (1602-1671)

UN FANTÔME /O FANTASMĂ

Motto : « La Crainte, avec cent yeux, aidés de cent oreilles,
Fait, pour se tourmenter, d'un nuage – un fantôme,
Un dragon – d'une abeille, un géant – d'un atome... »

Cu ochi o sută, Frica, şi-urechile la umăr,
Ce vin cu bănuieli, în tot atâta număr,
Dinainte-şi creează provizii pentru rele :
Prezumă ce-i nesigur, dă culoare la fals,
Face, spre- a se chinui, dintr-un nor – un fantasm;

Un dragon din albină, din atom – un uriaș.
Acești escroci curioși ce-i poartă la centură
Dau lucrurilor false o solidă alură.
Montează campamente în aer, strâng armate,
Ce sunt doar de eroare și de vânt animate.
Și din puținul vàpor ce-apare-n depărtare,
Fac enorme subiecte de grijă și teroare.
Cu-acești falși turnători se sfătuiește Frica,
Crezând când o ureche, ori ochi, doar pe nimica.
Ea tremură întruna la zgomote și șoapte
Și caută-n sălașu-i o și mai neagră noapte.

Nu se găsește însă un ascunziș mai sigur:
Căci ceea ce nu vede, -și închipuie, desigur.
Nu face decât iese și intră – ceea ce dovedește
Mișcarea inegală ce inima-i trăiește...

SON FANTASQUE CERVEAU / CREIERUL SĂU FANTAST

Motto : «... La pâle et sèche Jalousie (...)
D'un peu de poussière ou de brouilles roulant,
Son fantasque cerveau fait un dragon volant...»

...Cea pală și mofluză Gelozie
Ades de frig, mereu de frică, mai re-nvie
Și, ingenioasă în al său frământ,
Pune urechea cea sperioasă, când la vânt,

Când la fereastră-și pune capul spre-a surprinde
Cât de departe-ar fi, să vadă spre a prinde
Fie cel negru, mic, nedesluşit de vápor,
Fie vreun corp real sau chiar înșelător,

Pe care-l alterează și îl crește mare
Cu-acel surplus iscat din a sa tulburare;
Din cel praf sau din vrajbe tăvălite pedant,
Creierul său fantast face-un dragon volant...

Jean de LA CEPPÈDE (1548-1623)

LE NOUVEAU ORPHÉE / NOU LORFEU

Iubirea L-a făcut din Olimp să coboare,
Iubirea L-a făcut să-şi asume păcatul,
Iubirea L-a făcut tot sângele să-şi verse,
Iubirea L-a făcut să-ndure şi scuipatul.

Iubirea de-al lor Dascăl pe pescari i-a legat,
Ea face c-a Lui Mamă să-L vadă atârnat.
Iubirea chiar piroane în mîini i-a împlântat,
Iubirea-L va întinde în groapă, înhumat.

Iubirea Lui e-atâta de mare, că ades,
Cu ea atacă Iadul şi Moartea o doboară,
Smulgând-o pe-Euridice din mâinile lui Hadés.

– Frumoaso, pentru care, iubindu-te, El moare,
Vezi de-a mai fost vreodată un chin atât de mare,
Vezi de-a mai fost vreodat-un Iubit aşa perfect !

César de NOSTREDAME (1553-1630)

SONNET À LA CROIX/ SONETUL CRUCII

Te văd însângerat, Mântuitor crucificat,
Întins pe-un pat înalt, cu mâna-ţi aurită.
O, masă preţioasă, de ceruri mult iubită,
Pe care zace palid Mielul sacrificat !

Scump sânge preţios care-ai purificat
Orientul, Occidentul, Nord, Sud şi orice loc,
Şi revărsând văpaia acestui mare foc
Ce curăţă tot omul, Tu l-ai zeificat.

O, Sfântă Cruce ! Infernului groază şi frică
A cărei pecete e-n inima noastră zidită !
O, cuie – diamante, rubine şi-argint -

Voi, ce purtaţi în strâmte vârfuri lumea,
Voi, ce străpungeţi osul ce răzbate genunea
Şi cele două mâini ce Raiul ne deschid.

Jean de LA FONTAINE (1621-1695)

LA GROTTE de VERSAILLES/ PEŞTERA de la VERSAILLES

Motto :« Ma Muse est impuissante à peindre ce déluge !
Quand d'une voix de fer je frapperais les Cieux,
Je ne pourrais nommer les charmes de ces lieux...»

Pe dinăuntru, Grota se-aseamănă cu ochiul
Când caută nesigur, fără să-şi afle locul.
Atâtea ornamente ce-ncântă fiecare
Pun în valoare preţul atât artei statuare,
Cât şi al Celui care, Artist desăvârşit,
Cu darurile Mării, locul l-a-mpodobit.

Bolta şi caldarâmul sunt fără de egal:
Din pietrele ce marea le-mpinge pân' la mal,
Sau ce le-nchide-n sine pământul- element,
Din fiece culoare făcând compartiment.
În vârfu-a şase stâlpi, egali ca structură,
Se văd măşti rococo, de-o grotescă figură,
Iluzii ale artei, demoni bizar forjaţi,
Deasupra unei nişe, în faţă-s aşezaţi.

Mii de-alte rarităţi umplu nişa cea-naltă:
Tritonul într-o parte, Sirena în cealaltă,
Purtând câte o scoică în mâna lor de stâncă;
Un jet, în depărtare, suflarea lor aruncă.
Un bazin îşi revarsă, din vârful nişei, unda,
Iar masca o vomită, din gura sa, profunda.
Ea recade-ntr-o pânză şi un ţesut formează,
Pe care-un alt bazin de-ndată-l returnează.
Iar între sunet, luciu, a apei transparenţă
Şi vălul de cristal: nu mai e diferenţă,
Făcându-te să guşti plăcerea-n fiecare.
Când apa se opreşte şi-al său cristal dispare,
Sideful şi mărgeanul vin lipsa să-i repare;
Bucăţi pietrificate, cochilii, scoici crescute –
Capricii-ale-ntâmplării şi-a apelor pierdute...

...Dar unda-şi ţine cheful: ea cheamă la concert
Privighetoarea, apa şi flautul expert.
Din bolţi, coboară două policandre de piatră
Cu braţe, ce revarsă cristal lichid, pe vatră.
Unda devine torţă: e noul obicei.

Căci arta, mii de forme i-a dăruit apei ;
Dintr-o masă de jasp țâșnește un șuvoi
Ce-n perle, vapori, rouă, recade mai apoi.
.....
Tot mai confuze-n farmec, șuvoaiele sporesc:
Se-unesc, se-ncrucișează, se-alungă, se-ntâlnesc,
Se rup și se-aruncă printre stânci străbătând,
Ca niște alambicuri, podele distilând.
Firide, -adâncituri, alt refugiu nu văd...
Neputincioasă-i Muza pictând acest prăpăd !
De-nalț o voce fermă spre crugul cel Ceresc,
Splendoarea-acestor locuri n-aș putea s-o numesc ...

Pierre de SAINT-LOUIS (1626-1677?)

UNE TÊTE DE MORT /UN CAP DE MORT

Motto :« Elle voit ce qu'elle est, et ce qu'elle doit être –
Et, regardant toujours cette tête de trépassé
Elle voit le futur de ce présent passé... »

...Sub cruce-un cap de mort, sau, mai degrabă
De moartă care, iată, chiar soarta și-o declară;
Se pot vedea pe frunte scrise niște cuvinte
Ce, omule, te-ndeamnă cu ea, să iei aminte :

"- Privindu-mi arcadele și craniul golit,
Vezi cum e să fii moartă – cum și tu vei fi fiind...
Ca tine, avusesem un păr blond și bogat,
Iar ochii -mi cu briliante pe toți i-au fermecat...
Acum, eu sunt doar ceea ce tu mai poți să vezi,
Deci ia-mă ca oglindă în care să te-ncrezi ... "
În chipul fără mască ce-n fața ei învie

Ea vede chiar ce este și-ar trebui să fie.
Privind cu luare-aminte ăst cap de om defunct,
Ea-și vede viitoru-n acest prezent trecut...

Versiunea în limba română **: Constanța NIȚĂ**

OBS.
Textele originale ale traducerilor de mai sus sunt selectate din culegerea lui Jean Rousset, *Anthologie de la poésie baroque française,* Tomes I & II, Librairie José Corti, 2000.

POEZIE G E R M A N Ă

Yvan GOLL (1891-1950)

*

Punctual ca zidarul
Care la cântecul ruginit al cocoşului se trezeşte
Mă caţăr în fiecare dimineaţă
Sărbătorit de toate păsările
Pe schela în devenire a iubirii noastre.
Noi lucrăm împreună la construcţia
Templului preţios,
Cărămidă cu cărămidă,
Tristeţe cu tristeţe,
Mortar amestecat cu lacrimi:
Ca într-o zi, la vârsta noastră
Liniştiţi în faţa amintirii
Şi a vieţii noastre să stăm.

*

Dormi copilule bolnav:
Eu vreau să opresc rotirea pământului
Să ung cu ulei roţile dinţate ale lumii
Care sunt ruginite de lacrimile tale
Eu vreau să sugrum vântul astmatic
Care toată Europa o trezeşte...
Ca tu să poţi dormi
Vreau să vătui şinele de tramvai
Ploaia să o transform în zăpadă
Şi în fiecare dimineaţă să omor mierla
Al cărei cântec ar putea spinteca inima ta de căprioară:
Ca tu să poţi dormi.

Traducere din limba germană: **Mircea M. POP**

POEZIE ITALIANĂ CONTEMPORANĂ

Francesco TERRACCIANO

Francesco Terracciano s-a născut la Napoli, unde trăieşte şi lucrează, în 1967. A studiat Economie şi Comerţ şi colaborează cu reviste literare, participă la proiecte editoriale, conferinţe şi seminarii. Este redactor la revista trimestrială internaţională *Menabò* şi co-director al publicaţiei *Inverso – giornale di poesia*. A publicat *Mistica del quotidiano* (Terra d'Ulivi Edizioni, 2018); *Limite del vero* (La Vita Felice Edizioni, 2019 şi M*CM* cu Oèdipus Edizioni, în 2021. Poeziile lui au fost traduse în română, spaniolă şi engleză. Poeziile traduse fac parte din volumul *Portul nevăzătmat/ Il porto illeso*, Ed. Cosmopoli&Eikon, 2024.

Oamenii frumoşi au dispărut cu toţii.
Lumina lămpilor s-a stins.
E misterioasă lucirea cerului.

Acum poate străluci seara.

*

Bolboroselile cadenţate ale apei,
în curbelor ţevilor
ascunse, care nu tac noaptea,
fac să te gândeşti la un cod secret
de turturele, o frazare în mijlocul
grădinilor de legume.
Trec puţine maşini, se mişcă
peste sârme o lenjerie uitată.

Afară, pe fiecare stradă cunoscută,
porţile din faţă sunt încuiate.
Cineva spune lucruri fără sens
unei frumuseţi apatice, în somn,
alţii, deja în picioare, măsoară apa
unui râu firav, căutând printre
pietre
cu mijloace improvizate, fără folos

*

Voi mânca ceva, chiar şi un singur fruct
pe masa ta, unde orice ingeniozitate
de normalitate pare solemnă.

Voi urmări reliefurile feței de masă.
- geometriile decorurilor, încheiate -
trecându-mi degetul printre firimituri și coji.

În cea mai desăvârșită tăcere, lumina
se joacă cu marginea instabilă a apei
în carafă. E mereu proaspăt, aerul.

Chiar și gândul se ține departe,
lasă cuvântul obiectelor, care îndelung
au rămas singure, în casă.

*
Descopereai nerezolvatul, era dimineață:
arătai cu degetul spre centru sau spre laturile
munților de apă, cerul topit dedesubt
în valul încrețit. Era abur soarele.
Te îndrăgosteai de stranii creaturi
marine, cu spatele de cristal.
Era curiozitate? Cu grație
a făcut piruete adevărul, a căzut în picioare.

#6Dream

După ploaie am trecut
să reparăm copacii pe bulevarde.

Treabă dificilă, aveau ramurile
desfăcute de trunchi, dislocate. Printre pari

efortul nostru de a ridica brațele
de a le da formă. La fiecare încercare

de a le uni în sus, tresărea
cerul și ceea ce ținea în el

nori și roiuri, planete și palete.

Elisabetta PIGLIAPOCO

Elisabetta Pigliapoco trăiește la Monsano. S-a născut în anul 1972 la Jesi, unde predă materii literare. În 2018 a publicat prima ei carte de poezie, *La luce di taglio*, Archinto. Este și autoare de eseuri, cele mai multe dintre ele fiind pe teme legate de poezie. Poeziile traduse fac parte din volumul *Locul e cuvântul/ Il luogo è la parola*, Ed. Cosmopoli & Eikon, 2024.

În cerc

Ai ales un loc
unde totul era clar.
Ai ales un loc
în plină lumină,
venea în forță, hotărâtă.
Erai acolo, în centru,
doar aer oprit în jur
să sigileze gândul.
Era atât de ușor
să identifici linia soarelui
îi zăreai staza imposibilă
separându-te de casă, de umbra ei.
Era dulce iluzia că măcar o dată
noaptea te-ar fi cruțat.

Așteptare

Vântul de octombrie
nu mișcă frunzele,
mâini deja căzute
în balta galbenă.

Timpul e gheață uscată,
geros transparent,
nemișcat și neputincios
nu trece și eu continui cu greu.

Vânt de noiembrie

Fire de iarbă galbenă
decolorează grădina.
De pe pajiște orice rezistență

zadarnică la pasul obişnuit
care o locuieşte.

"noiembrie îţi va fi uşor
dacă păstrezi căldura zilei"

Dar înăuntru se ridică
un vânt imperceptibil
ca cel care seara
agită copiii
şi îi face să plângă.

Focuri slabe

Apropie-te precaut de fereastră.
În interiorul geamurilor, mâna uşoară
aleargă pe hârtie.
Străluceşte în întuneric.

Colţul ascuţit al ramei, al cerului
uşor acoperit, umbra pe irisul tufei
care se lasă, verde
piatra montată,
coboară încet crăpătura pe perete.

Fiecare cuvânt se stinge pe hârtie.
Focuri slabe ale scrisului.

Locul este cuvântul

Locul este cuvântul
unde ne întâlnim şi ne desfacem.
Şi desfac cadoul mult-aşteptat,
frumos şi atroce, inevitabil,
noutatea deja cunoscută
clocită în noapte,
în speranţa că va mai ploua o zi
sau că va cădea întunericul
să ne facă nevăzuţi privirilor.

Ascundem gestul
care ne arată,
îl încredinţăm unei mici bijuterii.
Aşa se hrăneşte durerea:
lăsând-o suspendată,
privești în față pentru o clipă
înainte ca ea să se arate,
cu grijă aduni cuvintele,
le îmbraci în haine strălucitoare.
Cuiul străpunge carnea
deschide o prăpastie îngrozită,
cuvântul se uită în altă parte
în timp ce Hristos arată coasta.

Mici prăpastii

Cerul se deschide şi se închide
intermitent
aruncându-ne în întuneric
ca în valuri

noi care rămânem pe pământ
încredinţaţi răbdării curentului
mişcării lente a întoarcerii

Nisipul cedează
puţin câte puţin
deschide mici prăpastii.

Cum să rămâi în picioare?

Lumini

E copacul meu care mă salută
fluturând frunze de un galben zâmbitor
cheamă lumina la oboseala extremă,
soarele nu priveşte,
alunecă în spatele trunchiului
se sprijină de crăpătura veche

(cea care ajunge la primul nod)
neştiutor de fericirea lui deşartă
şi de a mea.

Prezentare şi traducere: **Eliza MACADAN**

Alex RAGAZZINI

Alex Ragazzini, s-a născut la Faenza (Ravenna) în 1973 şi trăieşte la Brisighella (Ravenna). A publicat în dialect romagnolo monologul *Mecanìșum* (Il Vicolo Editore, 2016), volumul *La sișma e al speṅ* (Il Vicolo Editore, 2019) şi poemul *Florilegium o i sogn* (Il Vicolo Editore, 2023). Unele dintre textele sale au fost traduse în engleză şi spaniolă; au fost incluse în antologii, cataloage de artă şi publicate în reviste literare; poezia pe care o scrie a fost subiectul a diferite eseuri şi scrieri de critică literară. Textul tradus este prima din cele patru părţi ale poemului *Florilegiu sau visele*, apărut în ediţie bilingvă italo-română la Ed. Cosmopoli&Eikon în 2024.

Floare de lună
cu sonata lui Bach
lângă florile de mentă
sau clopoţeii paradisului
de-a lungul camerelor pentru cină
prin aurul din vârf
seara care s-a dat nopţii
în aerul viselor,
o alergare ce atinge ramurile copacilor
şi ochii trăitului cu numirea
aerului viselor,
şi violetele îngerului
şi florile în prima răcoare a serii,
printre magnolii
coborâte din grădini cu parfum de trandafiri,
jocurile cu viciul făinii
în gurile care spun
în aer lumânări noaptea,
şi printre vorbărie zgârie
molia cusută în frunzele de dafin,
vârtejurile care se apropie din toate părţile
când cântă pătrunjelul sălbatic,
şh şh şh,

vântul care aspiră totul, buclele
făcute din flori,
gurile razelor de lună
cu parfum de violete,
și umbrele care sunt doar o pâlpâire de frunze,
portocalele cojite de aur palid în lumina Plopului
tort pentru vântul anotimpurilor de vară
în zilele care înțeapă cu pălării,

și zâmbete într-o orbire de lumină
aerul care picură ochii pinilor,
oalele cu apă caldă
cu lumea uscată în venele florilor,

florile de păpădie
unde sună clopote
o mustață
de cer
cu oameni vorbind
pe ciocul viselor
cu miros de dulce.

Și octombrie cald în timp
opriți, călcând tălpi picioarele
au amorțit,
o cățărare în urcuș la cer,
trompetele de argint
pe norii care s-au ascuns în păr
și care nu vor să audă vreun motiv,
și îngerul așezându-se pe plăcerea lumii
îngerul cu glas care vorbește
vorbește, vorbește și nu se mai oprește vreodată
cu trâmbița care sună
dintr-un gât care nu-i niciodată uscat,
prinzând luna care-i făcută ca lumea,
și plânsul iubirii
înainte de ora fericită a dimineții
sub vântul trecător
când se întorc
frunzele care bat

pianele atunci când cântă mirate
timpul într-o rotire a lumii.

Și vine în mijlocul zilei
ora jocurilor
dacă zgârie inima mijlocul lumii,
floarea necoaptă,
și așa zicem că favorurile
florile sunt deja moarte
melodiile cântecelor frumoase
la primele flori noi,
și anotimpul care e mai cald
soarele care se înteţește când spinii
nu înţeapă degetele,
și cu timpul una câte una florile
fac florile să cadă la pământ,
și aerul e mai ușor,
și plouă pe vârfuri de Plopi
graurii pe care-i credem
dacă picură florile
vocile în lumina verii care se închide
auriu spre aerului cerului,

și mugurii cresc, norii
au udat altoiul, printre plante
frunzele înţeapă degetele albe
mâinile care tot caută în verde
și nu găsesc,

dacă cineva a cultivat sămânţa
și floarea de înger a înflorit,
și mugurii au găurit, iar frunzele
sunt mai mari, tot mai mari

și cineva s-a născut iar,
de jos a început din nou,
și violetele găuresc pământul
și se ridică spre înalt.

Traducere și prezentare: **Alexandru MACADAN**

POEZIE RUSĂ

Anna Ahmatova (1889-1966)

Figura poetei ruse Anna Ahmatova este cea a unei artiste europene prin stil, dar profund legată de patria sa prin conţinut. Nu avea legături sau datorii cu tradiţia rusă şi nici cu decadentismul care domina scena literară la acea vreme: era liberă în tinereţea ei luminoasă, pe care evenimentele aveau s-o lovească amarnic odată cu teroarea stalinistă. Opera Ahmatovei variază de la scurte poezii lirice până la cicluri complex structurate, cum ar fi *Requiem* (1935-1940), capodopera ei tragică. Stilul ei – caracterizat prin economie verbală şi reţinere emoţională, prin ironie şi melancolie – a fost izbitor de original şi distinctiv pentru contemporanii ei. O voce feminină puternică şi clară, care a atins o nouă coardă în poezia rusă.

„Exegi monumentum aere perennius"
(„Am ridicat un monument mai solid decât bronzul") – Horaţiu

„Şi dacă vreodată în această ţară
Vor hotărî să-mi înalţe-o statuie,

Eu sunt de acord cu această onoare.
Însă-n aceste condiţii – să nu rămână

Nici lângă marea unde am fost născută:
Ultima mea legătură cu marea s-a rupt,

Nici în grădina ţarului lângă un ciot de pin,
Unde mă caută nemângâiatele umbre,

Ci numai aici, unde-am stat trei sute de ore,
şi unde nu mi-au deschis niciodată uşile."

„Nu mă plânge pe Mine, Mamă,
Pe Mine cel din mormânt"

„Ştii, am citit
Că sufletul n-are moarte."

A libertate miroase mierea sălbatică...
A libertate miroase mierea sălbatică,
A pulbere – raza de soare,
A viorele – gura de fată
A nimic – aurul.

A apă miroase reseda
A dragoste – mărul
Dar știu odat' pentru totdeauna:
A sânge miroase doar sângele
A libertate miroase mierea sălbatică…

Pentru cei mulți
Eu vă sunt glasul, jarul suflării voastre,
Sunt oglindirea chipului vostru.
Zadarnice zbateri din aripi zadarnice, –
Oricum, oricum, cu voi eu fi-voi până la capăt.
Iată de ce mă iubiți așa lacom
Pe mine-n păcatul și-n neputerea mea,
Iată de ce orbește mi-ați încredințat
Pe cel mai bun dintre fiii voștri;
Iată de ce de el nici măcar nu întrebați,
Și învăluită în laude pline de dragoste
Pentru vecie casa mi-e devastată.
Și tot spunând: nu te poți contopi mai strâns,
Nu poți iubi mai pierdut de atât ...
Cum ar vrea umbra să se despartă de trup,
Cum ar vrea carnea să se despartă de suflet,
Așa voiesc eu să fiu uitată acum.

Crinii
Am cules crini frumoși parfumați,
închiși cu pudoare,
cum un alai de nevinovate fecioare.
Din petale tremurătoare,
scăldate de rouă,
eu am băut parfum,
fericire și pace.
Inima mi se zbătea, tremura,
ca pentru o durere.
Florile palide își legănau potirul,
din nou am visat libertatea aceea îndepărtată,
țara unde eram cu tine.

Muza
Ușa întredeschisă,
dulcele freamăt al teilor...

Pe masă, cine știe de cine uitate,
o cravașă și o mănușă.
Lumina gălbuie a lămpii...
Se-aude un foșnet.
De ce te-ai îndepărtat
eu n-am să pot înțelege...
Veni-va cândva un mâine
de seninătate.
Viața-i splendidă,
liniștește-te, inimă.
Ești așa obosită,
hai, potolește-te...
Crede-mă, am citit.
Că sufletul n-are moarte.

În vis
O despărțire neagră și lungă,
pe care eu o îndur la fel de greu ca și tine.
De ce să plângi? Dă-mi mâna ta mai bine,
Promite-mi c-ai să te-întorci într-un vis.
Noi suntem ca doi munți...
Niciodată pe lumea asta
Nu ne vom mai întâlni.
Poate doar dacă în miezul nopții,
Tu mi-ai trimite prin stele-un salut.

Recviem
Nu pe atunci, și nu sub străine ceruri,
Și nu ocrotiți de aripe străine,
Eram acolo cu semenii mei
Unde poporul meu căzuse în nenorocire.

*
În anii cumpliți ai domniei lui Iezhov
am petrecut șaptesprezece luni la cozile închisorii.
Odată cineva m-a „recunoscut".
Apoi femeia cu buze albastre, aflată în spatele meu
și care desigur nu-mi auzise vreodată numele,
trezită din toropeala ce ne era tuturor comună

m-a întrebat la ureche (toată lumea şoptea acolo): Se poate descrie asta?
Iar eu i-am răspuns: Se poate.
Ceva precum un surâs străbătu ceea ce cândva va fi fost chipul ei.
*
Am încetat să surâd,
Un vânt îngheţat îmi uscase buzele,
Mi-am mai pierdut o nădejde.
În loc voi câştiga încă o melodie.
Cântecul ăsta, fără de voia mea,
Îl dau râsetelor şi insultei,
Fiindcă tăcerea iubirii
E pentru suflet o suferinţă de neîndurat.
*
Munţii se îndoaie înaintea acestei dureri,
Râul cel mare refuză a curge
Dar porţile închisorii sunt prea puternice,
După zăbrele – „găuri cu condamnaţi"
Şi-o spaimă de moarte.
Pentru unul vântul adie proaspăt,
Pentru un altul cade apusul soarelui -
Nu ştim, noi suntem la fel peste tot
Se aude doar scrâşnetul cheilor
Şi paşii de plumb ai soldaţilor.
Plecăm devreme de parcă la liturghie.
I-au dus prin capitala sălbatică,
Acolo ne-am întâlnit, morţi fără suflare,
Soarele e mai jos, pe Neva plutește ceaţa,
În depărtare încă mai cântă speranţa.
Verdictul... Îndată vor curge lacrimile,
Deja despărţită de toată lumea,
Durerea parcă-i smulsese viaţa din inimă,
De parcă se prăbuşise în gol,
Ea însă umblă .. Se clatină ... Singură .. .
Unde vor fi fiind prietenii întâmplători
Ai vârstei mele nebune?
La ce-or fi visând în viscolul siberian?
Ce îşi închipuie ei în cercul lunar?
Lor le trimit salutările mele de rămas bun.

Prezentare, selecție şi traduceri de **Cătălina FRÂNCU**

POEZIE din S.U.A.

Bill WOLAK

Semn de frumusețe

Șovăitor ca stropul de ploaie
căzînd prin umbra
unei păsări colibri,
semnul de frumusețe așteaptă
la fel ca punctul sigur
în care norii se sfîrșesc.

E singura
oglindă bullseye.

Sămînță de lubeniță
nimerind o pătură de picnic.

Căutătoare trece lumina
peste clipirea de-ntuneric
a semnului de frumusețe.

Poem pentru Ana

Ana, de ce clarul de lună
îți inspiră părul?

Și degetele, ce caută
mai adînc decît săruturile?

Ana, cum de este trupul tău
neted ca mătasea plutind pe miere?

Și cum de zăbovește numele tău
mai mult ca suspin decît ca o șoaptă?

Ana, de ce este goliciunea ta
atît de departe de trandafir?

Irezistibilă
Irezistibilă
luna plină
ca trupul tău
mereu nou

Gustînd valurile

Gustînd valurile
iar și iar
în mare sare
luată din trupul tău
toată noaptea

Bill Wolak. *All the Wind's Unfinished Kisses.* Copyright © Bill Wolak 2020. Cover image: *The Way Stars Reach Right Through Your Nakedness,* photo collage, Bill Wolak, 2019 Published in 2020 by: Ekstasis Editions Canada Ltd.

Versiunea română: **Olimpia IACOB**

POEZIE CONTEMPORANĂ SLOVACĂ

Miroslav BIELIK

Poet şi prozator, Miroslav Bielik (1949-2021) a făcut studii de biblioteconomie, pedagogie, economie. A lucrat ca bibliograf, la Martin, în cadrul instituţiei Matica slovenská. A fost director al Bibliotecii Naţionale Slovace, administrator al Maticei slovenská, din 2011 director al Institutului pentru Literatură al Maticei slovenská. În 2013 a fost ales preşedinte al Societăţii Scriitorilor Slovaci. A publicat mai multe volume de poeme, între care *Timpul e un sol tăcut al minţii*, 2003, *Mişcare imperceptibilă pe un plan înclinat*, 2005, *La finele unui x-secol*, 2009, ediţia bilingvă slovacă-sârbă *Şi chiar de n-aş fi*, selecţie şi traducere de Martin Prebudila, 2012, *Melancolie*, 2018 (versiune în limba română de Dagmar Mária Anoca şi Lucian Alexiu), 2018 şi *Timpul veşnic prezent,* versuri, 2019; versiunea în limba română de Dagmar Mária Anoca şi Lucian Alexiu, 2021. Un succes răsunător a înregistrat romanul său *Benátsky diptych* (*Skutočnosť*, 2007, *Neskutočnosti*, 2010) – *Diptic venețian*: (*Realitatea*, 2007; *Irealități*, 2010). A îngrijit şi editat versiunea în limba slovacă a antologiei *Veľký pán Dunaj.* Antológia poézie klasikov (*Marea doamnă Dunărea,* antologie de poezie clasică), ce include lirici reprezentativi pentru literaturile naţionale din ţările dunărene – Germania, Austria, Slovacia, Ungaria, Croaţia, Serbia, România (traducerea în limba slovacă a poemelor: D.M. Anoca, antologie şi prezentări critice pentru secţiunea românească: L. Alexiu –, Bulgaria şi Ucraina). Fiecare secţiune a cărţii conţine note introductive, studii ce-şi propun să documenteze asupra unei tematici specifice, respectiv ilustrarea spaţiului danubian în literaturile naţionale ale ţărilor străbătute de marele fluviu european, şi medalioane dedicate autorilor selectaţi. Poezia lui a fost tradusă în mai multe limbi de circulaţie internaţională. A fost distins cu Premiul Fondului Literar pentru Literatură, secţiunea proză, 2013; Premiul Moravei al Uniunii Scriitorilor din Serbia şi al oraşului Mrčajevci, 2015 ş.a.

MEDITAŢIE LA OSTRÝ GRÚŇ
ASUPRA ELEGIILOR LUI RAINER MARIA RILKE

A DOUA

Dragul meu prieten, ştii multe despre forţa cuvintelor
şi tu le cântăreşti, mai mult în suflet decât pe limbă
Şi de multe ori le pui deoparte pentru vremuri rele
Cu siguranţă cunoşti şi ceea ce mă necăjeşte:
În timp ce înăuntrul acelui *siloz* fragil de cuvinte
depozitez grăunte după grăunte,
atât de aproape ca un vers lângă vers
ca pe o piatră lângă piatră
încât pare că e stabilă bolta lumii mele
iar ordinea catedralei, sinagogii sau moscheii

sună, cheamă, deşi fiecare în parte e alt fel,
vocea cuiva îmi şopteşte din adâncime:
ca fugile compuse de Bach
Afară creşte haosul şi zloata!
Vai, de vei deschide odată ferestrele, uşile,
ordinea va fi destrămată de curentul timpului
În faţă, biciul furtunii vieţii şi al morţii,
te plesneşte doar cu cuvinte surde,
boabe, neghină, pleavă şi praf
amestecă într-un deşert de nerecunoscut
Şi precum un refren revine acel glas
Doar o dată întredeschizi uşa, doar o singură dată...
Şi totuşi, neauzindu-l nici pe Beethoven,
nevăzând fisurile acelui preauimitor grânar de cuvinte,
necunoscând nici portanţa acoperişului casei părinteşti de acolo,
darmite greutatea trupului slab
sau orbirea lumii invizibile,
doar aşa, cum mi-e dat, fără a cunoaşte,
alung doar cu ajutorul cuvântului cuvintele de prisos
Dacă însă îmi rămân câteva boabe în mână
după viforul trăirii, încă al trăirii,
pe palmă lângă linia măsurată,
le depun şi le ordonez cu sfidare, cu încăpăţânare
În pământ afânat, bob lângă bob,
atât de strâns precum sunt una viaţa şi moartea

A TREIA
O, pierderi în univers, Marina, stele năvălind!
Nu-l mărim, oriunde ne vom năpusti, la oricare
stea! În fond, totul e dinainte stabilit.
De aceea şi cel care cade, nu micşorează suma sfântă.
Fiecare cădere cu care renunţăm, se îndreaptă spre devenire şi vindecă.
E oare totul joc, alternarea aceloraşi lucruri, alunecare, deplasare,
nicăieri niciun nume şi prea puţină izbândă de toate zilele?
R.M. Rilke: Elegie. Pentru Marina Ţvetaeva-Efron

Iar acum, au ajuns, Rainer. Versurile tale, ale lui Rilke, versurile
poetului – poezia.
Şi cu ele e aici muţenia mea! – scrie în scrisoare Marina

Azi ţi-am scris, de asemenea, un poem lung

– nu stăteam ca Rainer în vie,
sprijinit de peretele jilav
(din păcate, încă nu destul de încălzit,
guşterii ascultau cu uimire sunetele acelei poezii,
dar mă uitam, asemenea lui Hemingway, pe care tu nu l-ai cunoscut,
la mare, doar că la marea de copaci, de frunziş foşnitor,
de mişcătorii martori muţi

Valuri, Marina, noi marea! Adâncuri, Marina, noi cerul.
Pământul, Marina, noi pământ, noi o mie de ori primăvară, ca nişte ciocârlii
care împing cântecul în invizibil, ce izvorăşte brusc.
Şi întreaga zi am fost mut
De undeva răsuna un clopot
Nu întreba, pentru cine bat clopotele, de fiecare dată când clopotul
bate
Ştii, de asemenea, că Pământul făcând dragoste nu se roteşte mai tare,
moartea nu descreşte,
Nimic nu ne aparţine
Ştia şi faptul că amanţii nu au voie
să ştie atâtea despre dispariţie...

Astfel, de fapt nu Ţi-am scris, ci am citit un poem lung

Şi am dat roată printr-un peisaj lipsit de somn,
în însingurare mi-am ascultat propriul mers
şi am gândit doar, gândindu-mă că gândesc,
şi priveam la păsările călătoare
alături de care, odată, voi zbura spre Tine...

GENIUS LOCI
Locul acesta în această clipă
este Troia, al cărei soare
arde prin armura tăcerii,
locul de naştere a mişcării
şi epopeea proprie uitată
cu armura ruginită
cu care mă pregăteam odinioară
să plec în expediţie
s-o salvez pe Elena
de nebunaticul Paris,
cel cu mărul: Pentru cea mai frumoasă

de la zeița gâlcevii.

Mărul acela l-am ridicat
de pe jos, și eu,
și cu Ulise am rătăcit un deceniu
El viteaz și nemuritor
a ajuns în Ithaca mai repede
decât mine în Locul acesta
în această clipă

Asemeni lui Schliemann confirm:
Genius loci

SINGURĂTATE

În căsuța mea, oaspeții se bucură de multă atenție,
îndeosebi dimineața, când nimeni nici nu vine la mine.
H.-D. Thoreau

Către singurătate duce o cărare îngustă,
unde nu-i fac loc altcuiva
pe partea opusă
Acolo nu poți să auzi șuierul vântului,
nu bâzâie insectele și nu cântă muntele
Doar vorbește...
Vocea cuiva?
Iar eu mereu îmi rotesc privirea
Singurătatea mea se întinde mai departe
decât îmi ajunge privirea

DUNĂREA ÎN MAREA NEAGRĂ

În cromatismul schimbător al visului,
somnoroasă încă după drumul de la Pădurea Neagră,
dizolvă malurile și memoria – rămâne urma
Apa și timpul se macină în curgere ne-ntreruptă
Ce este azi și acum a fost, e acolo de mult
Ca pe vremea Medeei și al lui Iason,
vasul Argo plutește necontenit,
Heracle cu sabia, Orfeu cu lira,
Atalanta cu ei în straiele Afroditei
Alege, drumețule, din oferta de mituri
dar nu zăbovi, timpul se presară

cu nisipul trădător în genunea istoriei
Şi nu uita că la gura râului Istros,
bătrânul Ister, Dunărea tânără
pândeşte flota luptătorilor fermecaţi
Nu rămâne decât să înoţi contra curentului,
să găseşti strâmtoarea Argonauţilor
spre Marea Ilirică,
să cauţi fire din lâna de aur
să descifrezi scrierea erodată a veacurilor de demult,
să rămâi pe gânduri împreună cu Orfeu, o clipă,
să mergi mai departe în urma valurilor fără să întorci capul

În Delta Dunării Euridice îşi înmoaie părul despletit
ca o nimfă a apei

Traducere şi prezentare de **Dagmar Mária ANOCA, Lucian ALEXIU**

Viera BENKOVÁ

Poetă, prozatoare, traducătoare (din slovacă, slovenă, cehă, sârbă), publicistă, eseistă, editor al mai multor antologii de scrieri ale autoarelor de expresie slovacă din Europa Centrală, Viera Benková s-a născut în 23 aprilie 1939 la Bački Petrovac (Serbia). A absolvit gimnaziul cu limba de predare slovacă din localitatea natală şi cursurile de slavistică la Facultatea de Filologie din Belgrad. A lucrat ca redactor în periodicele de limbă slovacă şi la radiodifuziunea din Novi Sad. Din 1993 s-a retras în localitatea natală, continuându-şi activitatea ca scriitor liber profesionist. **Volume de poezie:** *Frenezia de mai*, 1964; *Variaţiuni,* l969; *Ritualuri,* 1971; *Corabia certitudinii*, 1975; *Saloma,* 1975; *Inelul Isoldei*, 1978; *Zi în mijlocul trandafirilor*, în limba sârbă, 1979; *Menuet* [antologie, în limba sârbă] 1979; *Obelisk* 1982; *Ružový jas* [Strălucire roz – versiunea slovacă a volumului *Dan medju ružama*] 1979; *Seară retrasă,* 1989, *Peisaj galben, mierle negre*, 2001; *Cartea avertizării*, antologie, 2001; *Relikviár* 2005; *Pânză albastră*, 2011; *Exlibris-ul frunzelor de dud*, 2013; *Ierbarul pământului*, selecţie, 2015; *Fântâna şi apa*, 2015; *Haiku panonic* 2018 ş.a. **Proză**: *Izvorul din pădure*, proză scurtă, 1973; *Casa*, 1987; *Ilustrate din Petrovac*, în colaborare, 1995; *Din Petrovacul de odinioară*, 1998; *Din trecutul nostru*, 2002; *Întâlnire cu trecutul*, 2007, ed. a II-a 2009; *Centrul lumii şi alte proze*; selecţie, 2009; *Cinci anotimpuri ale anului*, memorii, 2016 ş.a.. A scris cărţi pentru copii, teatru radiofonic, a alcătuit mai multe antologii.

ALEXANDRU CĂLĂREȘTE PE BUCEFAL
Drumul cobora în panta adâncă
dinspre Tesalonic către mare,
în valea de lavandă.
Într-o zi de iunie, înspumată,
în grajdul lui Filonicos
caii deshămați scormoneau pământul cu copita.
Armăsarul Bucefal
își chema nechezând
viitorul stăpân.
Pufăia din nări la echinocțiu,
la oameni,
la cei care refulează animalul din ei.
Îmbăiat de soarele nemilos,
își alunga din sânge, cu coada,
neliniștea cabalină.

Tesalonicul oferea din belșug
o adiere proaspătă de mirt
și verdele măslinilor străvechi.
Toate lucrurile sacre și oamenii
care au aparținut dintotdeauna acestor locuri,
se află de acum
în sânul universurilor.
În vale, vacile au păscut coriandrii tămăduitori
din calea regelui Filip.
Trufaș, în carul său, acesta se lăsase purtat
în bătaia săgeților de aur ale vântului.
Toate lucrurile, părea, îi aparțin,
toate femeile, copiii și bărbații.
Totul – în afara libertății.

Chiar regeștile lucruri
pe care le-a
moștenit din întâmplare,
străluceau mat în preajma lui.
Există lucruri care aparțin cuiva
dar sunt și din acelea care nu aparțin nimănui –
sunt date doar celor aleși.

Doar când nu percepea nimic
s-a apropiat
de esența lucrurilor.
În depărtare, deasupra apelor,
tremurau grajdurile de trestie,
zornăiau surle și fluiere.

Calul, speriat de luminile
care i se implântau în bot,
scos cu sila din grajd,
se cabră brusc în fața lui Filip.
Dupăi ca viforul,
încât regele îi sări din cale,
pe urmă, totuși,
apropiindu-se de el
„Caii sunt asemenea femeilor”,
îl lămuri proprietarul cailor,
„au un preț,
dar pun preț doar pe libertate.”
„Se iubesc pe ele însele, pramatiile!” bombăni
regele către el
și trufaș bătu calul cu palma,
a împăcare, chipurile.

Acesta se cutremură,
pufăi din nări
și se smuci feroce de lângă Filip.

„Nu te suportă, tată”, zâmbi Alexandru,
și se săltă posesiv pe cal.

Porniră rafale de vânt,
măslinii își arcuiră grumazul în jos,
două firi identice sunt precum cerul și pământul.
Se completează
și se reunesc în exercitarea domnirii.
Ceea ce e în animal,
își are originea în om;
ceea ce e în om,
își are originea în animal.

Înspăimântați, coriandrii au dat în floare.
Ierburile s-au retras
din fața regescului pas
al lui Alexandru și Bucefal.
S-au contopit în timpul mersului,
orbiră în revărsarea solară,
stăpânul îl stăpâni pe stăpân:
omul pe animal,
animalul pe om.

După o vreme,
uniți, și îmblânziți,
veniră în fața regelui.

Doar Alexandru a fost cel care a cunoscut
esența sângelui victorios al lui
Bucefal.

OASPETE
Din sânge și trup
Mama mi-a copt
O pâine rotundă.

Simt în gură
Putregaiul pământului;
Adieri ale rugăciunilor
Dintr-o ferecătură de-alamă.

Sunt oaspete aici.

Cu o coasă știrbă
Cosim câmpurile
Amintirilor,
Facem mănunchiuri doar din frunze uscate.

Cu încăpățânare, mama
Pune pâinea în cuptor
Și cu șorțul pârlit
Încinge jarul.

Sunt oaspete aici.

DESCULȚ
Se războiesc stelele cu luna,
Se luptă nucul cu arțarul,
Se fărâmițează stelele în curte,
Cad frunzele din arțar.
Și un cânt tărăgănat de toamnă
Pășește desculț pe câmp.

Noaptea ne ocolește,
Noaptea își ia tălpășița,
Se aseamănă cu iubirea noastră,
Cu ochii tăi și ai mei.

Iar toamna-i loc de tăiere a copacilor,
Scânteile ni se-nfig în carne.

FÂNTÂNĂ ȘI APĂ
Dacă aș avea posibilitatea să aleg
și aș deveni ploaie peste câmpul arid
m-aș dărui ploii pe de-a-ntregul cu setea lanurilor…

Ești, pentru mine, fântâna în care eu sunt apa…

Nu o dată devin drumul iar tu un ghid de nădejde
care mă duce uneori și în necunoscut;
pe drum suntem împreună, dar și drumul în sine,
în fiecare zi se întrepătrunde…

Când ploaia vine pe neașteptate
înlătură apăsarea din pământul secătuit
și cu furtuna năprasnică aduce purificarea…
Sunt apa care se recunoaște-n fântână…

CARTEA AVERTISMENTULUI
Scoate firele din casă
Iar ghemul aruncă-l în urma mea.
Dacă mă voi pierde vreodată
Cu siguranță mă voi întoarce.

La hambarul cu cereale
În corabia certitudinii.

Ca să nituim
Ceea ce s-a uzat.

Pe urmă pe amândoi
Ne vor înfășura în pânză
Iar la noapte vor veni la noi zânele.

Flos coeli.

Omenirea e și ea acolo

RITUALURI
În oase sălășluiesc carii;
mușcă din ele ca dintr-o pâine,
dar de la grăunțe-i
departe.

Omul e din străvechime
Pe pământ,
Pe umeri poartă
Oglinzile cosmosului;
Până când va cădea în genunchi,
Sub greutatea enigmei:

Cum?
Unde?
Încotro?

Versiunea în limba română de **DagmarMária ANOCA, Lucian ALEXIU**

POEZIE DIN BULGARIA

Petar TCHOUHOV

Petar Tchouhov este unul dintre cei mai cunoscuți poeți bulgari din ziua de azi, cu care am colaborat și anterior la diverse proiecte, majoritatea legate de lirica de sorginte niponă.
Până acum a publicat 12 volume de versuri, un roman, două volume de proză scurtă și o carte pentru copii. Este, de asemenea, muzician, cântă într-o trupă rock. Creațiile sale au fost traduse în peste 20 de limbi străine, și publicată în diverse reviste din țară și de peste hotare. Ne-a vizitat de mai multe ori țara.

*

Furnicile
care trăiesc
sub pielea mea

se înmulțesc
liniștit
mor
în tăcere

este cineva acolo
care să le boteze
este cineva acolo
care să plângă după ele
este cineva acolo
care să noteze
dacă s-au înmulțit
dacă numărul lor a scăzut

și va rămâne una
măcar
să se târască pe deasupra mea
când tu îți lași
mâinile pe mine

Un cântec

Sunt plăceri
care te zdrobesc

înaintea lor te simți
ca un copil bolnav
care s-a trezit brusc
sub cerul înstelat
totuși nu există un suflet viu
la vedere

în urma lor ai rămas
precum un invalid
fără scaunul cu rotile
al dorinței
te auzi plângând
în tăcere
totuși ceea ce se aude este
un cântec

INTERSECȚII

Fluvii ale banalelor metafore –
să nu te oprești la semafor
nici măcar la culoarea roșie

sunt accidente fără sânge
victimele se ridică
și pleacă
incapabile de a fi
cadavre frumoase

*
Mai devreme sau mai târziu
Cuvântul
se răsfiră în cuvinte
așa cum Dumnezeu
se risipește în oameni

Cum poți să-ți asumi Cuvântul
fără să te afunzi
în tăcere

Cum poți să îl revendici pe Dumnezeu
fără
să mori

Noaptea coboară
iar cerul ne privește
cu nenumărate stele mute
moarte

(Poemele fac parte din volumul *Taming space*, BULGATA book, 2023.)

Traducere din limba engleză: **Amelia STĂNESCU**,
Prezentare: **Marius CHELARU**

POEZIE SUEDEZĂ

Tomas TRANSTRÖMER

Poezia mea se naşte din urma luminii, declară Tomas Tranströmer (1931 – 2015), laureat al Premiului Nobel pentru Literatură în 2011, cu următoarea motivaţie: „Prin imaginile sale dense, clare, oferă un nou acces la realitate". Considerat cel mai mare poet al Suediei, Tranströmer a lucrat ca psihoterapeut. În 1990 a suferit un accident vascular cerebral şi, odată ce şi-a revenit, a continuat să scrie poezie până la sfârşitul vieţii. În ceea ce priveşte imaginile sale poetice, el a explicat: „Prin poezie vreau să îmi clarific misterul vieţii, vreau să descriu clar acele aspecte ale realităţii pe care le experimentez şi le simt ca fiind misterioase". Poezia sa este o combinaţie specială de densitate semantică şi concizie formală. Cantitatea de lucrări critice asupra poeziei sale, publicată în Suedia şi în străinătate, indică o forţă lirică extraordinară şi o copleşitoare fecunditate imagistică. Rădăcinile poeziei sale se află în tradiţia modernistă, în special simbolistă, prin concentrarea conceptelor în imagini.

Florile albastre ca vântul

A fi fermecat – nu e nimic mai lesne. E una din vechile vrăji ale pământului
şi ale primăverii:
florile albastre ca vântul. Cumva neaşteptate. Ţâşnesc din anul trecut, din forfota cafenie,
în locuri neînsemnate, unde privirea nu se opreşte vreodată. Şi strălucesc şi plutesc,
o, da, plutesc, şi asta vine de la culoarea lor. Acel senin-violet atât de intens,
acum nu înseamnă nimic. Aici e extaz, însă cu voce joasă. „Cariera"-irelevantă! „Puterea",
„publicitatea" – ridicole! Trebuie să fi avut o primire grozavă în Ninive,
cu fastul sprâncenelor lor, încoronate cu candelabrele de cristal
şi atârnând ca nişte vulturi de sticlă. În loc de vreo fundătură supra-decorată şi zgomotoasă,
florile vântului deschid un tainic pasaj spre petrecerea adevărată,
cea liniştită ca moartea.

Pietrele

Aud cum cad
limpede ca un cristal
pietrele pe care le-am aruncat
de-a lungul anilor.
Zboară la vale faptele noastre
confuze

în lejeritatea clipei,
strigând din vârf în vârf de copac, iar
apoi tac în aerul mai uşor
al prezentului, alunecând
ca rândunelele
către crestele munţilor, până
ce-ajung departe, la frontiera fiinţei.
Acolo
faptele noastre
cad, limpede ca un cristal,
în niciun alt adânc,
în afară de-adâncul nostru.

Amintirile mă privesc
O dimineaţă de iunie când este prea devreme
să te trezeşti dar prea târziu să mai dormi.
Va trebui să ies în verdele dens
al amintirilor care
mă urmăresc cu privirea.
Nu ar putea fi văzute, cameleoni perfecţi,
se contopesc complet cu fundalul
Sunt atât de aproape încât le-aud respirând
deşi aici cântul păsărilor e asurzitor.

Sferele de foc
În lunile întunecate viaţa mea scânteia
numai când te iubeam.
Precum licuriciul sclipeşte şi iar se stinge,
sclipeşte stingându-se iar,
– din fulgerări i se vede calea -
în întunericul nopţii printre măslini.
În lunile întunecate sufletul meu era ghemuit
şi fără de vlagă,
dar trupul meu se ducea drept spre tine.
Cerul nopţii mugea.
Mulgeam cosmosul pe furiş şi supravieţuiam.

Feţele mele
Mă am în anterioarele mele chipuri aşa cum îşi are copacul
inelele.
Eu sunt suma acelor eu.

Oglinda îmi vede doar ultimul chip, dar eu le simt şi pe toate
cele de dinainte.

Haiku
Soarele e jos acum.
Umbrele noastre sunt uriaşe.
Curând va fi totul umbră.

Păsări matinale
Nu sunt spații goale aici.
E uimitor să aud
cum creşte poezia-mi
în vreme ce eu dispar.
Crește, și îmi ia locul.
Îşi face drum înainte.
Pe mine mă scoate din cale.
Poemul meu este gata.

Dimineață și așteptare
Cărarea lui şi-o străbate
Pescăruşul cu neagră spinare,
Timonierul soarelui.
Sub el, marea.
Lumea încă mai dormitează
Precum în apă – o piatră colorată.
Zi nedescifrată.
Zile -
Ca nişte semne aztece!
Muzică. Şi eu stand închis
În tapiseria asta.
Cu braţele ridicate – ca o figură
De artă sătească.

Prezentare şi traducere de **Cătălina FRÂNCU**

POEZIE DIN COLUMBIA

Marisol Bohórquez GODOY

Marisol Bohórquez Godoy (Columbia, 1982) este poetă, traducătoare de texte literare și editoare. A obținut licența în literatură spaniolă și hispano-americană la Universitatea din Barcelona. A publicat volumele *Singurătatea oglinzilor* (Común Presencia, 2016), *Effetto Farfalla-Efectul fluture* (Raffaelli Editore, 2017), *Antipartícule-Antiparticelle* (Higuera, 2019) și Forma *del vuoto/ forma golului* (LietoColle, 2019), operă cu care a câștigat premiul «Europa In Versi» (2020). Ca traducătoare, a tradus în spaniolă poemele unui număr de mai mult de o sută de autori italieni contenporani, iar parte din munca de traducere a editat-o și a publicat-o sub titlul *Caiet de traduceri: douăzeci de voci ale poeziei contemporane italiene 1949-2001* (Colección Anverso, 2021). A făcut parte din comitetul de organizare al Festivalului de literatură Rionegro, condus de poetul și mentorul cultural columbian Julio César Bustos. Locuiește în Statele Unite și este fondatoarea și directoarea revistei de poezie Vuela Palabra (www.vuelpalabra.com).

POEMUL CARE NU A VRUT SĂ FIE SCRIS

Am fost martora războiului înainte de naşterea mea
Eram o bucată de carne ce încerca să zvâcnească
într-un pântece pândit de angoasă.

Rezistăm foamei războinicilor
Ploaia a șters liniștea pe care au lăsat-o gloanțele
Ne spălăm coşmarurile în râurile mânjite de sânge
şi mușcăm întunericul transformat în cenușă
pentru a înfrunta teama de un nou răsărit
cu moartea în aşteptare

Vedem mame care îşi plâng fiii
şi soţii care eclipsează ziua cu hainele lor de doliu

Ne agăţăm în fiecare noapte de protecţia unor zei
care încă nu-şi arată chipul
şi ne ascundem visele sub boiandrugul porţii

Potcoava noastră care aparţinea norocului
a fost victima binecuvântată a unui glonţ pierdut
pentru ca eu să pot crede în augurii

Eu am văzut războiul înainte de naşterea mea
am cunoscut plânsul mamei mele

și zvâcnirea inimii tatălui meu
înainte ca să ascult cântecele de leagăn

Am văzut portocalul acru cum își plânge portocalele putrezite
și cum servește de refugiu pentru cei care sub ramurile sale
au încercat să șteargă infernul memoriei

Și mă întreabă pe mine de ce nu scriu poeme despre război?
Pe mine, care încă mai încerc să anihilez ecoul vocilor lui din timpul viselor mele

(Din volumul de poeme *Efectul Fluture/ Effetto Farfalla,* Raffaelli, 2017)

ÎNCĂ EXIȘTI?

Femeilor care sunt victimele violenței de gen

Dacă îmi închizi buzele cu pumnul tău strâns
Eu voi scăpa de tine
fără să aștept ca un principe sa vină să mă salveze
Dacă îmi însângerezi sexul posedându-mă cu forța
voi scrie versuri
care să germineze în fiecare cicatrice
Cuvintele mele îți vor aminti
că a fost o femeie care ți-a legănat corpul fragil în măruntaiele ei
ignorând puterea metamorfozei tale
Pentru că eu sunt mama
căreia îi rupi pântecele
Eu sunt carnea cu care îți gătești cina
și îl aduci pe Dumnezeu ca invitat
Fără îndoială de departe
aștept clipa reversibilă
ziua în care îți arăți chipul
demn de a aparține speciei noastre;
om capabil să țină fluturele în mâinile sale
fără să îi mutileze aripile

ANTIGRAVITAȚIE

Ne spunem adio
pentru ca să nu scriem numele trădătorilor

și osânda noastră este să dansăm cu minciuna
Ne lansăm în cădere ca merele
și cunoaștem durerea
de a face tăieturi
pentru ca să fim pântece fecundate de ploaie

Acum bătălia este pentru noi
— sfidând principiile gravității —
ca o mică sămânță
ce deschide inima pământului
și își înalță privirea către cer până ce sărută lumina

DESPRE LUCRURILE PE CARE LE IUBESC
Iubesc determinarea ploii care cade cu violență
sfredelind tăcerea pietrelor
Sacrificiul râului
ce își încredințează dulceața în brațele mării
Iubesc mâna ce apucă penița
pentru a traduce scriitura dușmanului
și ireversibila amnezie a oglinzii
pentru că reflecția ei nu mă cunoaște niciodată
Dar mai presus de toate aș spune
că iubesc curajul unor ochi
care nu știu să înăbușe dragostea
condamnată la o existență secretă

MELANCOLIE CIBERNETICĂ
Un ecran se aprinde
Semnale ale unui univers artificial care ne îngheață privirile
Timpul de cristal i-a întins cursa dragostei
Unde au rămas mâinile care se întindeau pe sub mese
și murmurul ochilor scânteietori și șervețelele imprimate cu sărutări?
Sub un cer de nori cibernetici în ultimul clic
Furtuni de vise dizolvate
Joc de copii legați la ochi sfidând distanțele
Ploaie de mângâieri în suspensie
Singurătatea e o înghițitură de pelin

TIMPUL TĂCERII
Mi-e teamă să trezesc lumina
spinarea înnegrită a nopții
absența din pupilele mele
luna profundă din golul șifonierului
deformarea umbrelor
judecata amânată
și murmurul buzelor tale în auzul meu

Mi-e teamă să îți deschizi ochii
sub un cer distinct
străin de toate catastrofele

(din antologia de poezie *Forma golului / La forma del vuoto,* LietoColle, 2019)

Versiunea română: **Daniela ANDRONACHE**

POEZIE DIN THAILANDA

Uthai SINDHUSARN (n. 1922)

RĂPĂITUL PLOII PE ACOPERIȘ

Norii posomorâți se mișcă
Pe acoperiș, ploaia răpăie sacadat
Inima mea tremură.

ȘI ÎMI AGĂȚ STRĂLUCITOR SPERANȚA

Aș vrea s-alerg pe arc de curcubeu
Spre altă zare nouă, depărtată
Acolo, visul mi-l voi bea
Și îmi agăț strălucitor speranța.

VÂNĂTOR FERICIT

Sunt un vânător fericit care caută
Adăpost cald și binecuvântat, de locuit,
Frumusețea florilor și a fetelor, de privit,
Cu muzică și cărți, de iubit.

CUM SE DEȚINE

Graniță nedefinită
Dincolo de așteptare
Certitudine absolută
Imensitate cumplită
Responsabilitate neștiută
Ah! Aceasta este
Eternitatea, Infinitul
Cum se ating?

LA MARE DEPĂRTARE

Tu eşti pe stea
Eu sunt pe pământ
Tu îţi întinzi braţele
Dar eu nu pot să le-ajung.
Tu îmi trimiţi speranţă
Eu îţi trimit iubire
Şi suntem încă la mare depărtare.

Puntalee THIENTIM (n. 1942)

ASCULTAREA DIMINEȚII

Ai ascultat
Pașii dimineții
Chiar înainte
Ca vântul să vină
Și să stârnească ecourile înfometate
Din iarba aplecată
Între azaleele acelea
Nescoțând nici un sunet
Care să semene cât de cât
Cu acela făcut de soarele zgomotos
Și răpitor?
Te-ai trezit
Și-ai învățat și tu să umbli pe cer?
Luna se subțiază
Când eu
Mă extind
Peste Castelul meu de Nisip...

(din culegerea Souvenir din Thailada)

Versiunea română: **Mira LUPEANU**

POEZIE DIN LITUANIA

Indrė VALANTINAITĖ

Indrė Valantinaitė (n. 1984, in Kaunas) este o poetă din Lituania. A absolvit un liceu iezuit, apoi a studiat managementul artelor la Universitatea din Vilnius și la Academia de Arte din Vilnius. A publicat poezii în numeroase periodice, iar cea dintâi carte i-a apărut în 2006. Pentru primul său volum, *Despre pești și crini*, a primit premiul întâi la categoria „Poezie", la concursul „Prima carte" al Uniunii Scriitorilor din Lituania, din 2006. A doua ei carte, *Povești despre dragoste și alte animale* (2011), a câștigat premiul „Tânărul yotvingian" în 2012. Cel de-al treilea volum al poetei, publicat în 2017, poartă titlul *Scurtmetraje*. Are coperta dintr-un material verde, asemănător catifelei. Titlul face aluzie la simbolul materialului – scaunele din cinematograf sunt deseori tapițate cu unul similar. Indrė este și cântăreață, și a câștigat premii mai multe festivaluri de muzică. Este, de asemenea, jurnalist și producător de televiziune.

Despre poezie:
Îmi „desenez" poemele. Văd o imagine și o îmbrac în hainele poeziei. Fac asta de la șase ani, când abia învățasem să scriu. Există o idee interesantă cu care trebuie să fiu de acord: artiștii sunt, într-un fel, oameni de știință care încearcă să înțeleagă sau să clarifice în ce fel s-a format lumea și din ce anume este alcătuită.
Spunând povești, fac investigații și încerc să scot la iveală zonele minate și insulele comorilor ascunse în noi. Frumusețea este inepuizabilă, asemenea durerii care ne înconjoară. Poezia este modul meu de a mă adapta la schimbările constante care ne copleșesc, dar și de a înțelege lumea și a o accepta așa cum este.

Lena
Lena bucătăreasa de la bufet
fumează proptită de tocul ușii.

Prin perdeaua de ploaie, o privire tăioasă ca lama de cuțit străpunge marea
Spintecând pești încă neprinși.

Buzunarele șorțului ei ud leoarcă sunt goale –
Tocmai a dat cheia înapoi.

Un pește cu dinți ascuțiți împodobește firma bufetului –
Specialitatea casei e *ucha*. Ciorbă de pește.

Din bucătărie se aude cum sunt tăiate capetele peştilor:
Harşti, harşti, harşti…

Iubita proprietarului se şterge pe mâini de blugi –
o pârâcioasă tânără cu plete de culoarea soarelui.

În poşeta Lenei, cu fermoarul stricat,
sunt trei cotlete călduţe –
Cina pentru ea şi cele două fiice ale sale.

Ultimul autobuz spre casă pleacă peste două ore.

Cochilie
De când m-am mutat dinăuntrul tău,
am alunecat precum un melc
cu cioburi ascuţite din cochilia spartă
lipite de corpul său cleios.

O dâră insensibilă, lăsată în urmă.

Milioane de hoteluri ale lumii – de gheaţă, de fildeş, de piatră, de sare –
scăldate în limbi, chipuri, obiceiuri, mări necunoscute –
m-ar ascunde, mi-ar deschide uşile.

M-aş întoarce acolo unde, acum douăzeci de ani, am zdrobit o meduză moartă –
un nor transparent de culoarea apei.
Pe vremea când nu trebuia să port sutienul costumului de baie.

Mi-am vârât degetele în corpul diform.
Plastilină.

Asta s-ar numi „a o lua de la zero”,
a te modela chiar de la primele cuvinte
începând cu vârfurile degetelor de la picioare.

Locul unde mi-a fost cândva inima – un ciob de sticlă ascuţit,
Cu timpul se va acoperi cu petale de muşchi ţesut

cu fiecare bătaie de inimă va ustura mai puțin
îmi va aminti mai rar de vină, origine, limbă maternă.

Traducere în limba română și prezentare de **Antuza GENESCU**

Ascunzătoarea Sleptuve
Anul acesta m-am mutat
pentru a cincea oară în viața mea
Este o clădire ce a aparținut cândva unei mănăstiri
cu o placă inscripționată
”Cei drepți dintre națiuni”.
Între aceste ziduri
mulți evrei au fost ascunși și salvați.

”Ce liniștit este acest loc
Și totuși cât de multă teamă zace între aceste ziduri!”
Mi-au spus prietenii mei.

Iar eu le-am răspuns,
”Dar ce plin de curaj este acest spațiu,
și cât de recunoscători sunt cei salvați aici!”

Ieri, am băut un ceai
cu vecina mea mai în vârstă.
Un dulap în dormitorul ei.
În dulap o oglindă
cu marginile înnegrite de
suspinele înăbușite ale refugiaților.
Inspirând speranță, expirând teamă
Una după alta în egală măsură.
Nimeni nu știa cum se va sfârși
acea pagină neagră din istorie.

Viața mea nu este amenințată.
Am tot ce-mi trebuie, sunt sănătoasă.
Nimeni nu mă persecută.
Străzile nu sunt înțesate de soldați.

Dragostea freamătă ușor în mine.
Am speranță, dar mi-e și teamă.
Ambele în egală măsură.

Pierdut
Cândva, eram două fire firave de iarbă
crescând împreună.
O fetiță trecu pe lângă noi și se opri să te culeagă
să-i fii alături în joc.

Și cine și-ar putea imagina
un gol atât de adânc
într-un fir de iarbă
legănându-se într-o boare?

M-am trezit alergând ca vântul
pentru a te prinde din urmă.

Aveam brațe puternice
pentru a te ține strâns la piept
când ne vom întâlni în sfârșit.

Am învățat să vorbesc
pentru a-ți mărturisi
cât de mult mi-ai lipsit.

M-au mistuit bolile copilăriei
pentru ca tot răul din mine
să se scurgă odată cu sudoarea febrei.

Am cedat într-o dimineață,
și mi-am permis să îmbrac
o nouă cămașă de noapte.

Albă, albă
Ca zăpada ce acoperă totul
încât nici țipenie de om sau animal
n-a reușit să lase vreo urmă.

În acea dimineață, prin fereastră,
contemplam reflecția uitării.

Febra dispăruse,
și complet refăcută,
tânjeam să mă joc.

Am întins mâinile spre păpușile mele-
dorind mai multe
și mai noi.

Nu mi-am amintit visul
despre firele firave de iarbă
până azi.

Teme pentru facultate
O ramură îşi întinde zadarnic mâna după un nor
ţinându-se strâns de cer.

Ca şi când încerca să oprească şi să urce
în liftul vântului
care ar fi ridicat-o de rădăcini
şi ar fi purtat-o departe.

Aşa încât în toropeala soarelui
doar merele paradisului s-ar coace.

Dar aici- înverzită, îngălbenită ritualic,
se dezbracă şi se îmbracă din nou,
îndoindu-se în toate părţile,

sau dispare
sub o pătură de zăpadă
la comanda calendarului omnipotent.

Până când administratorul aduce ferăstrăul.
Până când devine o flacără
în şemineurile noastre.

Nimeni nu a întrebat-o nimic.
Nu a avut de ales.

Sub fereastra mea-
teme pentru universitate.
În faţa ochilor mei-
sala de clasă cu studenţi eminenţi.

Chiar şi aceşti răzvrătiţi-
care zgârie norii cu o creangă.
Apusul se scurge de pe pânza cerului.

Versiunea română: **Iunis MINCULETE**

POEZIE ȘI MIRACOL

Radu ȘERBAN

Magia poemului japonez

Albert Einstein gândea că se poate trăi doar în două moduri: unul de parcă nu ar exista miracole, iar celălalt de parcă totul ar fi un miracol. Cu predilecție, poeții viețuiesc în cel de-al doilea mod.

În zorii secolului al X-lea, poetul japonez de curte Ki no Tsurayuki (872 – 945) viețuia cu crezul că poezia poate muta din loc cerul și pământul, poate insufla zeilor și demonilor sentimente, poate îmblânzi relațiile bărbat – femeie și poate înmuia inimile luptătorilor.

Atestată pentru prima dată în Kojiki și Nihon Shoki[1] (secolul al VIII-lea), recitată, cântată sau scrisă, poezia japoneză s-a inspirat inițial din cea chineză care se alătura uneori picturii și desenului. Treptat, și-a câștigat originalitatea și propria cale, separându-se de influența chineză inițială.

Fără o hermeneutică a poemelor magice nipone de acum peste un mileniu, merită menționat că s-au emis teorii privind miracolele poeziei în Japonia, inclusiv prin fenomene naturale precum atragerea ploii în timpul secetei, ca în tradiția paparudelor la noi. Esențială în societățile agricole, apa, prin absență sau supraabundență, înseamnă calamitate, deci invocarea vorbelor magice de către poetul nipon în asemenea împrejurări nu era surprinzătoare. Poemele din perioadele Heian (anii 794 – 1185) și medievală (sec. IX-XVI) au condus la multe studii, menite să le demonstreze puterile misterioase și supranaturale. Concluziile converg spre indiciul că poezia intrase în practica axiomatică a operelor de ficțiune populară, ca monedă de plată a bunăvoinței zeilor.

Cu o aură de mister și profunzime, cel mai cunoscut poem liric nipon, haikuul, denumit astfel abia după Masaoka Shiki (1867-1902), provine din poemul waka, o veritabilă emblemă a poeziei japoneze clasice.

În Evul Mediu japonez, poemul waka se uzita în scopuri magice, pentru invocarea iertării și ispășirea păcatelor, sau pentru iluminare, dar și în scopuri mai telurice, ca vindecarea bolilor, chiromanție, astrologie, clarviziune sau producerea ploii. Totul se exprima într-o extremă concizie și o maximă economie de cuvinte. În opinia poetului budist Kamo no Chōmei (1155-1216), poezia se deosebește de proză prin exprimarea mai

[1] Kojiki, „Cartea lucrurilor vechi", reprezintă o culegere tradițională de mituri japoneze, alcătuită în anul 712; Nihon Shoki, tradusă drept „Cronica Japoniei", a fost finalizată în anul 720, explicând originile lumii și primele șapte generații ale ființelor divine.

multor adevăruri într-un singur cuvânt. El inclusese paralela „proză – poezie" în ecuația „exoteric – ezoteric": în timp ce proza, exoterică, se adresează publicului larg, poezia, ezoterică, atrage doar un public inițiat.

Proza niponă se poate mândri cu primul roman al omenirii, încadrat de specialiști în canoanele genului literar epic, „Iubirile lui Genji", scris de Murasaki (pseudonim feminin), apărut în al XI-lea secol. Bogat în jocuri de cuvinte și poeme, amintind uneori de poezia niponă, romanul pare greu de asimilat pentru cineva care nu a trăit în secolul respectiv. Totuși, datorită universalității sale, de-a lungul timpului popularitatea romanului a rămas neștirbită, chiar ca sursă de inspirație în arta japoneză de astăzi. În limba română, ultima traducere aparține renumitei profesoare Angela Hondru[1], care mi-a dăruit-o recent.

Printr-o semantică minimalistă cu semnificații maxime, spre deosebire de proză, conform proverbului latin „non multa, sed multum", poezia japoneză clasică, waka, apelează la expresii aluzive, la șarade sau jocuri de cuvinte. Poetul japonez le alege, dintre cuvinte multe, pe cele mute și nevăzute și transmite mesajul plin de simțire umană și onestitate a intențiilor. Se spune că un haiku durează cât o bătaie de inimă. Chiar și o simplă bătaie de inimă, însă, se produce în diferite feluri: calmă sau agitată, pașnică sau dușmănoasă, dulce sau amară, ajungând în extremis să prevestească infarctul. Întotdeauna, haikuul aduce în suflet pace, iar în bătăile inimii – echilibru, ca orice poezie care transcende cuvântul scris sau vorbit, izvodind din esențe. Limbajul ei, în orice limbă a pământului, rămâne un banal mijloc de transport al esențelor epistemologice spre simțirea umană.

Poezia clasică japoneză întrebuințează limba obișnuită din viața mundană, stradală, fără sofisticări. Doar silabele o complică.

Numărul de silabe ale poemului waka, stabilit fix la 31, rânduite în cinci versuri de câte 5-7-5-7-7, incumbă rânduieli multiple. De dincolo de aritmetică, magia lui 31 s-ar justifica, posibil, prin muzicalitatea limbii japoneze, de nedescifrat pentru mine. De aceea sunt de acord cu opinia că „*încercarea de a transpune întocmai poezia haiku în alte graiuri poate avea aceiași sorți de izbândă cu strădania celui ce traduce și cântă apoi în limba germană o doină de jale*[2]..."

Nici mecanismul scrierii unui astfel de poem nu mi-e suficient pentru a percepe magia numărului 31, chiar și când mă refer la poemele

[1] Murasaki Shikibu, „Povestea lui Genji", traducere Angela Hondru,, Ed. Polirom, 2017, 925 pagini

[2] Emil Eugen Pop – postfață la volumul „Poezie japoneză contemporană", Ed. Dacia, 1984, p. 138

contributive gen „renga” . Am avut şi eu surpriza ca, în completarea unui haiku al meu de 17 silabe, să vină cineva să adauge încă două versuri de câte 7 silabe, compunând astfel un renga, ca poem contributiv. Conform denumirilor clasice nipone, când acelaşi autor aduce încă două versuri la un haiku, se obţine poemul „tanka” (tradus din japoneză prin „cântec scurt”). Dar să nu deviem spre detalii nerelevante pentru magia lirică!

Echivocă prin însăşi esenţa sa, puterea poeziei nipone în perioada medievală, se observă doar când lipseşte, ca lumina.

Când nu se numără, cele 31 de silabe sporesc magia conţinutului în limba japoneză, iar aura de mister a poemului waka se amplifică prin termenii specifici: raţiune, adevăr, dreptate, principiu universal, realitate. Pe vremuri, principiile filosofice călăuzitoare ale claselor aristocratice nipone scoteau în prim plan asemenea termeni, purtând poezia dincolo de simpla descriere a naturii, spre zona meditativă.

Transpunere în plan lingvistic a stampelor lui Katsushika Hokusai (1760-1869), poemul scurt japonez are aceleaşi trimiteri la concizie, laconism şi spontaneitate, ca mai târziu în pictura impresionistă europeană. Dovadă, mirajul „Marelui val de la Kanagawa” se reflectă în „Noaptea înstelată” a lui Vincent van Gogh.

Rătăcind printre miracolele poeziei nipone, rememorez un fapt divers din viaţa la Tokyo, fără a interpreta posibilul substrat supranatural petrecut în ziua de 23 decembrie 2013, când Majestatea Sa Împăratul împlinea 80 de ani. După recepţia de la Casa Imperială, organizasem la Ambasadă un seminar despre monseniorul Vladimir Ghika, cel care, conform legendei[1], îl binecuvântase pe Împăratul Hirohito cu 80 de ani în urmă cu tocmai 9 luni înainte de a avea un fiu.

În urma seminarului, poeta Emiko Miyashita mi-a destăinuit că în viaţa ei se petrecuse o minune, după ce a binecuvântat-o părintele Ungureanu, venit special la Tokyo pentru seminar.

Legenda lui Ghika îşi continuase cursul, cu acea revelaţie. Seara, după eveniment, ea îl rugase pe pastorul Ungureanu să o binecuvânteze, pentru ca fiica ei să aibă copil, după ce ani de zile se tratase în zadar. Cunoscând legenda binecuvântării Împăratului de către monseniorul Ghika, se agăţase în taină de ultima speranţă. Îmi destăinuise, cu emoţie, cum în seara seminarului, ajunsă acasă, a fost întâmpinată de fiica ei cu vestea cea mare: rămăsese însărcinată! La nouă luni a născut o fiică sănătoasă. Am evitat să fac vâlvă, aşa cum evitasem în prezentarea mea să povestesc legenda binecuvântării Împăratului Hirohito.

[1] Élisabeth de Miribel, La mémoire des silences. Vladimir Ghika, 1873-1957, Fayard, 1987.

Poeta a ales numele Waka pentru nepoata sa. Cuvântul „waka" înseamnă, în limba niponă, „poem", ca formă a literaturii de bază studiată în şcoală şi azi. În acest caz specific, pentru a fi „poetically correct" waka nu a produs un miracol, ci l-a receptat.

Poezia îl ajutase miraculos şi pe meşterul constructor al templului de pe Muntele Hiei (lângă Kyoto). În căutarea cherestelei necesare, meşterul a găsit un trunchi putred de camfor care emitea lumină fosforescentă. Speriat, a început să recite versuri adresate zeilor, să alunge spiritele rele. A scăpat teafăr, ca prin minune! O experienţă trăită face cât o mie de lecturi. Am găsit şi eu, în copilărie, împreună cu alţi doi prieteni, un trunchi fosforescent putred, într-o seară, iar experienţa mi-a rămas în memorie. Luaserăm cu noi câte o bucăţică şi ne jucam pe „drumul ţării". La vremea aceea, în satul ne electrificat orice luminiţă se remarca în noapte, aşa încât cineva m-a reclamat părinţilor că fumez. Adevărul a ieşit la iveală, iar eu am scăpat ca prin minune. De-ar fi fost ziua, nimeni n-ar fi observat lumina.

*

Ca să închei într-un registru mai puţin epic, revin la gândul lui Einstein de la început, supus relativităţii, concluzionând că magia poeziei nipone se devoalează doar celor ce trăiesc „de parcă totul ar fi un miracol", iar lumina ei se remarcă mai bine noaptea.

Maria TRANDAFIR

Miracol, minune, realitate

Tema numărului de vară al revistei Poezia este incitantă, ca întotdeauna, pentru că solicită atenţia cuvenită unor termeni care pot lăsa loc mai multor interpretări, având în vedere sinonimia lexemului „miracol" (fenomen supranatural, extraordinar) cu „minune" (fenomen ieşit din comun, extraordinar, atribuit, în general, divinităţii), lucru neobişnuit, uimitor. Poezia, ca generatoare de idei şi de sentimente, are capacitatea de a surprinde prin acordarea celor mai neaşteptate sensuri, unele figurate, dezvăluite prin imagini poetice incontestabile. În creaţiile studiate, se observă că miracolul/ minunea sunt sugerate de imagini reieşite din vitalitatea poetului hrănită cu spiritul, cu sentimentele şi convingerile lui, cititorului revenindu-i responsabilitatea estetică a receptării şi a interpretării; sunt şi poezii în care întâmplările-neobişnuite, fenomenale, extraordinare- sunt definite direct fie ca miracol, fie ca minune. (Dacă miracolul este întotdeauna minune sau minunăţie, aceasta nu este

întotdeauna echivalentă cu miracol; un vers ca „şi te-ai dus dulce minune" nu poate fi citit „şi te-ai dus dulce miracol").

Mi se pare firesc să încep comentariul despre miracol şi minune, cu versuri care au străbătut secole, definind prima dintre minuni „omul": „În lume-s multe, mari minuni, mai mari ca omul însă nu-s"(*Antigona*, Sofocle), capabil să conducă lumea purtătoare de esenţă divină. Altă minune este cuvântul: „la început a fost cuvântul"(este versetul prin care începe Evanghelia lui Ioan):"şi cuvântul era cu Dumnezeu şi Dumnezeu era cuvântul", aşa explicându-se atotputernicia lui. Cel care supune cuvântul conform gândurilor, ideilor şi sentimentelor sale este poetul, ce poate fi considerat o altă minune, pentru că, prin harul căpătat, pune cuvântul – căruia îi acordă puteri depline şi atribute uimitoare – în slujba idealurilor sale, fiind născător de versuri şi de imagini poetice sensibile care conturează un univers ficţional. Acesta devine spaţiul sufletesc în care locuiesc imaginaţia şi neobosita fantezie, ca şi dorul de eternitate: „Numai poetul/ ca păsări ce zboară/ deasupra valurilor/ trece peste nemărginirea timpului/ în ramurile gândului/ în sfintele lunci/ unde păsări ca el/ se întrec în cântări"/. (Eminescu). Şi în acelaşi context, să amintim ca minune şi poezia adevărată, nu făcută, ci simţită ("dar când inima-ţi frământă/ doruri vii şi patimi multe/ ş-a lor glasuri, a ta minte / stă pe toate să le-asculte/ ca şi flori în poarta vieţii/ bat la porţile gândirii/ toate cer intrare-n lume, cer veşmintele vorbirii"); nu poezie leneşă ("palidă ca un altoi neprins; oribilă, tremurătoare ca un plămân expectorat „inepta insistenţă de a scrie versuri cum vorbeşti, banalul reabilitat în cădere silogistică, deşelătoare ca un tobogan"- Ion Barbu), ci activă, grăitoare şi sensibilă, adică să fie „ochiul care plânge/... Ea este umărul care plânge/...Este mâna care plânge./ Este talpa care plânge/...ochiul călcâiului care plânge/. O, voi, prieteni/ poezia nu este lacrimă/, ea este însuşi plânsul/ plânsul unui ochi neinventat/lacrima ochiului/celui care trebuie să fie frumos/lacrima celui care trebuie să fie fericit"! – Nichita Stănescu). Reducând la câteva cuvinte textul poetic, poezia este simţire şi frumuseţe, provocând o stare de beatitudine. Discursul interpretativ referitor la tema amintită pleacă de la un poet ale cărui „caiete" – 44 la număr-s-au dovedit a fi, după formularea lui Constantin Noica, „un miracol al culturii româneşti" şi, desigur, toată lumea ştie că nu poate fi vorba decât despre „caietele" lui Eminescu, de care poetul nu s-a despărţit niciodată. Filozoful menţionează că niciun cititor care începe să le citească nu se poate despărţi de acestea „câtăva vreme", pentru bogăţia elementelor de cultură pe care le cuprind. S-a dovedit că părerea lui Maiorescu despre cuprinsul caietelor „nimic nu merită să fie publicat din ele" a fost nedreaptă, pentru că între cele peste două sute de creaţii rămase în manuscris se găsesc poezii (poeme)

admirabile; e suficient să amintim câteva titluri: *Numai poetul, Ondina, Întunericul și poetul, Odin și poetul*, memorabila panoramă a deșertăciunilor *Memento mori, Strigoii, Preot și filozof, Călin nebunul, Miron și frumoasa fără corp, Fata-n grădina de aur* (basmele care au stat la baza *Luceafărului*), *Ai noștri tineri, Icoană și privaz, Fiind băiet păduri cutreieram* și multe altele, cu teme istorice sau mitice, la care se adaugă traducerile și prelucrările. În poeziile eminesciene, minunea apare cu echivalente precum iubita, copilăria, sărutul, templul, luna. În poeziile antume, prima poezie în care apare acest cuvânt este *Floare albastră*, semnificativă pentru erotica eminesciană. Iubita e cea care ispitește, promite, cheamă într-un spațiu pitoresc, definit prin codru, izvoare care plâng, lună, bolți de frunze. Iubitul e contemplativ și întors spre sine, spre zările largi, spre istorie, incapabil să răspundă tinerei îndrăgostite, dar simțind tristețea visului neîmplinit. Iubita e „minune" care dispare: „Și te-ai dus dulce minune,/ ș-a murit iubirea noastră/ Floare albastră! floare albastră!/ Totuși este trist în lume"! (floarea albastră ca simbol al iubirii apăruse în romanul *Heinrich von Oftertdingen* al lui Novalis). Coborârea în real potențează tristețea. Aceeași semnificație în planul iubirii apare și în *Călin* (file din poveste), doar că minunea este Zburătorul, care părăsise cu șapte în urmă pe fata unui împărat, alungată din împărăție pentru dragoste vinovată; întorcându-se, își cunoaște copilul și, într-o colibă mizeră, își descoperă iubita de odinioară, căreia nu-i venea să creadă că Zburătorul n-a uitat povestea lor de iubire: „Ea se uită, se tot uită, un cuvânt măcar nu spune/ Râde doar cu ochii-n lacrimi, spărietă de-o minune"/. Sensul cuvântul „minune" rămâne neschimbat și în alte poezii: în căutarea Șeherezadei despre a cărei frumusețe auzise, un tânăr trece prin spații neimaginate de omul obișnuit, iar când o întâlnește se întreabă: „Dar ce văd? E vis? Cine îmi spune ce minune-i"? lăsându-se cucerit de farmecul „profetei vrăjitoare" care-l aștepta; ca să-i placă iubitei, sufletul îndrăgostitului e pregătit să poarte costume diferite, adică să se metamorfozeze, „ca să atragă dulcea ta zâmbire,/ minuni, de vrei, sărmanul o să facă"/; craiul din Geția se îndrăgostește de cea mai frumoasă femeie, considerând-o minune „cum s-a putut ca-n lume să fie așa minune"?/ Dar trebuie să spunem că acest cuvânt, care în unele situații devine magic, își asumă și alte sensuri: de ideal, de înger ("și-atunci de-am văzut minune/acel înger erai tu"), de sărutare ("dulce minune"), de lună ("iar prin coloane pare că vezi trecând minune:/ luna care tremură-n veci în aerul fin ale serii"/; în sfârșit, minune este și templul Iehovei, amintit în, *Memento mori*. Poetul care cu „gândiri și cu imagini" a descoperit minunea și minunile în jurul său, este el însuși este o minune, căci: „din dulcea jele-a

frunzei şi stea, ţesând cărarea,/ stă scris în noi şi-n hartă, ca un Carpat şi Marea".

În perioada interbelică, literatura a cunoscut o expansiune neobişnuită, înnoitoare, atât în proză, cât şi în poezie, scriitorii impunându-şi valoarea indeniabilă până azi, pentru că nimeni nu-şi poate imagina literatura fără ei (au scris pentru toate timpurile, dezvoltând teme general- valabile, dar şi particulare, într-un stil propriu care îi unicizează. Cuprinsă de aceeaşi dorinţă novatoare, poezia a trebuit să depăşească temele romantice precum natura, iubirea, istoria, satul, marii poeţi ca Blaga, Voiculescu, Arghezi, Pillat, Barbu reînnoind universul poetic, printr-o viziune personală asupra „subiectelor": cunoaşterea de sine, dar şi a universului, relaţia cu Dumnezeu şi transcendenţa, îmbogăţindu-le cu lirica filozofică, de cunoaştere, cu lupta sinelui cu sine, acceptând fiorul religios ce dă glas neliniştilor ce-i cutreieră, apelând la minuni sau miracole ce conferă versurilor o încărcătură misterioasă, ce are nevoie de o aşteptată descifrare, modernizând şi forma.

În poezia lui Blaga întâlnim minuni de tot felul, în lume sau în natură, dorite, având puteri vindecătoare, prietene cu oamenii, înrudindu-se cu taina şi miracolul. Pentru poet, nu există doar o minune, ci o coroloă de minuni, care trebuie păstrate în „vraja nepătrunsului ascuns", găsindu-se în flori, în ochi, pe buze ori morminte, care trebuie percepute cu „largi fiori de sfânt mister". Rolul poetului este de a accepta minunile, de a le spori taina, cât timp acestea trăiesc în frumuseţea, rostirea, privirea şi tăcerea omului: „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii,/ şi nu ucid/ cu mintea tainele, ce le-ntâlnesc/ în calea mea/ în flori, în ochi, pe buze ori morminte"/. Minunile sunt prietene cu oamenii; un asemenea om este ţăranul zugrav (în care îl identificăm pe Ştefan Luchian), care pictează minunea naşterii lui Hristos, într-o icoană închipuită de el: „astfel a stat Maria-n genunchi,/ cu ciocul întins peste ea/ o pasăre, plutind, a scuturat o floare/ Din pulberea de floare/ cernută peste tânărul ei trup/ Fecioara Maria/ a legat rod, ca un pom"/. (*În amintirea ţăranului zugrav*) Aceeaşi minune a întâmplării unui fapt inexplicabil o trăieşte Maria, „o femeie ce umblă sub cerul apropiat/ Ea înţelege mai puţin decât oricine/ minunea ce s-a întâmplat./ Întreabă şi nu înţelege./ în trupul ei stă închis ca într-o temniţă bună/un prunc"/, a cărui naştere va fi prevestită. (*Bunavestire*) Blaga îşi imaginează locul natal ca pe un sat al minunilor, pe care îl simte plin „de aromele zeului/ ca un cuib de mirosul sălbăticiunii;/ legi răsturnând şi vădite tipare, minunea ţâşneşte ca macu-n secară", sugerând că minunea se întâmplă dincolo de realitatea înscrisă în legi. (*Satul minunilor*) Îngerii sunt desacralizaţi: descind din cer, se întrupează în fiinţă pământească, o minune care nu-l mai surprinde pe om, când „faţa-şi

întoarce/ să-şi vadă izvorul". (*Îngerul*) Când capătă corporalitate (după afirmaţia lui A. Pleşu), îngerii vorbesc în împrejurări speciale cu oamenii, „dar sunt laconici, strict indicativi, fără volute". Lumea este plină de miracole, pe care poetul le vrea topite în gândurile şi trupul lui, în inima sa, în munţi şi-n rouă, în dorul şi râsul fecioarelor, în minunatul pământ şi în cer. Belşugul acestei lumi ţine de minuni: „gustându-te din belşug/ ameţitoare/ şi largă mare de minuni, o, lume! (*Lume*) În valea spaţiului mioritic (definit de Blaga), încercat de îndoieli şi rareori de vreo credinţă, poetul descoperă că: „sunt, totuşi, încă multe cu putinţă/ minuni, aurore, râset şi-nvieri", altfel spus miracole, întâmplări magice, răsărituri, bucurii, renaşteri. Asupra acestora se deschid ochii îndrăgostitului care crede că frumuseţea iubitei îi alungă sentimentul pierii. Minunile care se întâmplă ascund mistere care nu pot fi explicate; doar o minune poate pătrunde altă minune. Poetul luminii, rănit de „tristeţe metafizică", doreşte să scape de aceasta, printr-o minune pe care o aştepta: „Cu toată creatura/ mi-am ridicat în vânturi rănile/ şi-am aşteptat: oh, nicio minune nu se împlineşte, nu se-mplineşte, nu se împlineşte"/. (*Tristeţe metafizică*)

O poezie de mare forţă vizuală scrie Vasile Voiculescu, poet cu o evoluţie sinuoasă şi cu un destin neprielnic fiinţei, cu prăbuşiri şi înălţări. În multele sale volume de versuri, regăsim tema dată, mai ales în poezia religioasă în care trăiesc îngerii şi Dumnezeu şi Isus pe care îi umanizează, urmărind relaţiile omului simplu, naiv cu Divinitatea. Coborârea îngerilor în odaia poetului ţine de minune, ca şi venirea lui Isus pe pământ, pentru Cina cea de taină în camera modestă a poetului: „m-am abătut să fac la tine, de-ngădui, cina cea de taină"; plutirea pe ape a lui Isus este un miracol: „Isus umbla pe ape şi namile de valuri/ Se prefăceau, supuse, în lespezi la picioare"/, în aceeaşi sferă înscriindu-se aşteptarea acestuia pe pământ, de Florii, căci „Isus venea cu iarba". Poetul asistă la o minune, ‚mistică", aceea a botezului lui Isus, anunţată de Ioan Botezătorul, ce veghea tainic peste ape, în care va coborî, pentru botez, „un fiu de Dumnezeu": „Departe la o cotitură, un înainte mergător/ cu mâna dreaptă ridicată, în semn de mistică minune/ veghează tainic peste ape şi ochiul lui fulgerător/ Străluminează mâlul negru, înseamnă aurul şi spune"/. Având credinţă puternică în divinitate, Voiculescu dorea ca vremelnicia vieţii sale să fie atinsă de Dumnezeu, iar dacă viaţa lui vremelnică ar fi devenit tiranică, acesta, capabil de minuni, s-o arunce „lângă aurul de minuni şi lumină, pentru a căpăta altă veşnicie", metafora „aurului" subliniind strălucirea, noblețea şi valoarea celeilalte veşnicii. Poetul poate fi considerat un „homo religiosus", care aspiră să ajungă sus, pentru a cunoaşte cerurile de minuni, pe care să le perceapă cu inima şi cu mintea. Miracole se întâmplă în orice timp şi în orice loc, unul dintre acestea fiind

„Moldova veche, cerească" în care descoperă credința în Dumnezeu a locuitorilor capabili să zidească o mănăstire nu numai în țara respectivă, ci și pe Rarău (e greu de știut la care anume mănăstire se referă poetul, pentru că prima, zidită de Petru Rareș – 1538 se cheamă Rarău, dar mai există una numită Sihăstria Rarăului, construită în 1600), spre care „își face jindul cale/ te văd slujind la Rugul cel aprins, ca-ntr-o minune/ În aspra poezie a sihăstriei tale/ iluminată-n aur înalt de rugăciune"/. V. Voiculescu vede o minune și în răsăritul soarelui, în a cărui lumină se ascund umbre și ale cărui aripi izbesc bolta cerului. S-a ridicat deasupra realității, dându-și seama că trebuie să creeze un univers poetic original prin temă și prin expresie artistică, de multe ori fiind dezorientat și atunci și-a simțit sufletul „ca un ostrov încins de ape", stingher, gândind că salvarea lui „va fi minunea din vastele pământuri". Nu crede decât în minunile lui Dumnezeu și ale lui Isus Hristos care nu au nevoie de explicații. Uneori, trăiește nostalgia copilăriei, amintindu-și de hramul Sfintei Treimi, de lumea pestriță care putea fi văzută, conform datinii aici, de țăranii care veneau încărcați cu merinde și băutură. Minunile își pierd caracterul sacru, pentru copii, „minunea cea ai mare fiind tabla cu alvițe", în jurul căreia se strângeau copii cu plete plăvițe". Conștiința vinovăției de a fi fost trufaș îl neliniștește, favorizând rugăciunile îndreptate spre Isus și lumea lui cerească: „Căci cerurile-Ți cu minuni în ele/ din inimă în cap cercai să-mi mut/, dar jos, aici, în gândurile mele,/ înaltele misterioase stele/ în pietre și pământ s-au prefăcut"./ Se conturează, discret, vechiul conflict între rațiune (cap) și simțire (inimă). Și nimic nu s-ar potrivi sfârșitului acestor considerații decât că „minune" este un termen frecvent întâlnit și în celebrele lui sonete, din care voi cita doar câteva versuri despre adevăr și fatalitate: „Nu-mi cârmuiesc eroii corabia iubirii/, ci tu mi-o porți, zeiță de gheață și furtuni/ din tremurul nădejdii în spaimele pieririi/la niciun țărm, prin tulburi talazuri de minuni".(*Sonet CCXVI*)

Privită ca o „ceremonie a naturii" poezia lui Ion Pillat a surprins satul natal, dar și împrejurimile: munți (Penteleul), ape (Argeșul), coline, păduri ca cea din Valea Mare, în care: „înveți uimit să intri ca-n biserici", zăvoaie cu „păr de sălcii și ochi de apă vie", podgorii văzute în diferite anotimpuri. Dar în afara acestora, a scris și poezii meditative despre suflet și existență, despre moarte și viață, despre noroc și năpastă, despre sentimente: dor, iubire și durere. Se definește, astfel, un spațiu sufletesc în care se întâlnesc lumina și credința, cuvântul și zborul, cântecul apelor și taina minunilor. Aceasta îl copleșește pe poetul ce recunoaște: „mă fură-n minunea fremătării/ adânci vârtejuri, suitor asalt". Minunile se dezvăluie dacă sunt căutate în zona de mister, asupra căreia timpul nu poate acționa, „pierzându-și uruirea". Misterul minunilor trebuie păstrat: „blând în zori,

greu în amiază, lin în mormânt"/. (*Elegie pentru mine*) Dar cele mai multe taine sunt închise în cuvântul „proaspăt, viu și gol", care aduce cu sine „minunea unei nașteri"-poezia. Stelele sunt miracole, care-și aprind taina în singurătate, iar amestecul fără seamăn dintre „cer și glie/iubiri, dureri și chiot și blestem/tot universul strâns într-o moșie", se constituie într-un anumit fel de minune. Oamenii nu sunt pregătiți să recunoască un miracol, când aceasta se petrece, doar cei necăjiți și însemnați de soartă având înlesnirea de a-l vedea: „În poartă așteaptă ologul și orbul șoptește:/ la cină am stat în Emaus și astăzi cu domnul./ Dar nimeni nu vede minunea, n-aude cuvântul/și totul rămâne în lume, doar aripa zboară"/. (*Elegie în toamnă*). Satul lui Pillat, înrădăcinat în sufletul lui, s-a înscris în veșnicie ca și cel al lui Blaga. Și nu se putea, vorbind despre interbelici, să nu mă opresc asupra poeziei lui Tudor Arghezi surprinzătoare prin originalitate, apărută târziu, lăudată și controversată, scrisă de robi și citită de domni, care s-a dovedit interogativă, pătimașă, revoltată, deschisă realității pe care n-o cruță și o prezintă printr-un verb usturător, relevând o curioasă trecere printr-o materie luciferică. În pestriţul univers liric, se conturează sentimente diferite și neașteptate; iubire pentru frumos și adevăr, pentru soție și copii, admirație pentru specificul anotimpurilor, ură aprigă față de asupritorii din toate timpurile, tristețe umilă în raport cu divinitatea (Dumnezeul ascuns care nu i se arată), care îl arată ca pe un căutător de absolut, gingășie față de lumea măruntă a vieţuitoarelor de tot felul, amuzament, trezit de lumea copilăriei, regretul ființei aflate la vârsta bătrâneții: „De ce-aș ti trist? Și, totuși..." Nu cere minuni și nu le așteaptă, dar se bucură atunci când le observă. O asemenea minune este primăvara cu puteri magice, pe care poetul o face părtașă la un dialog „in absentia": „Făcătoareo de minuni/ stinge-n rouă trei cărbuni/încolțește cucuruzul/ pleacă-ți într-aci auzul/ să asculți pe înserate/inima că nu mai bate,/ și dă-mi cu descântecul/ scripca mea și cântecul"/. (*Primăvara*) Și apa este o minune, zămislită „nu se știe unde", necesară vieții tuturor (plante, păsări, animale, oameni, mări de pe pământ și din ceruri):"Înșirând minunea firii cu grosimea-ți de mătase/fundul mărilor din ceruri îl vei înădi și coase"/. (*Apa trecătoare*) Iubita este în viziune argheziană un arbore nemistuit de cenușă (o inedită și ciudată metaforă), care nu știe misterele lumii, dar care „cunoaște vârsta tuturor minunilor adunate la ușă"/. (*Stihuri*) Trezirea din vis și din uitare a iubitei este echivalentă cu deșteptarea și deschiderea" cu gene dese/ peste minunile puțin înțelese"/. (*Îngenunchiere*)

Perioada modernistă impune o altă viziune poetică, alt limbaj poetic, în funcție de orientările literare ale poeților(expresionism, ermetism, neomodernism) care se impun prin originalitate și valoare. Unul

dintre cei mai importanți rămâne Nichita Stănescu, „pata de sânge" care vorbește. Nu e posibil ca cititorul să nu fie impresionat de varietatea tematică a universului liric, urmare firească a implicării poetului în problemele existențiale: viața, moartea, iubirea, creația, cunoașterea; sufletul îi este plin de tainele adolescenței, de gânduri legate de identitatea individului și integrarea acestuia, de vidul existențial, de timpul suspendat sau curgător, de prăbușirea ființei în sine, de puterea cuvântului. Într-o asemenea substanțială construcție poetică, greu își va găsi loc o poezie despre minuni, dar N. Stănescu simte ploaia, aerul, pietrele „înaripate" ca pe niște miracole. Iubirea este văzută ca o întâmplare a ființei sale, iar iubita este „minune", îndrăgostiții fiind ca două culori, „una foarte de jos, întoarsă spre pământ/ una foarte de sus, aproape ruptă, în înfrigurata, neasemuita luptă/ a minunii că ești, a întâmplării că sunt"/. (*Cântec*). Tânăr, acaparat, dincolo de realitate, de lumea ficțiunii „dulce floare de tei", e fericit că există minuni: „Bucuros de minuni/ surâdeam pentru doi, pentru trei/ pentru toți semenii mei", fiind evidentă nevoia de a împărtăși cu alții sentimentul ce-l domină. (*Cântec*) Prizonier în propria inimă, poetul are impresia că e doar nisipul din clepsidră, dar trăiește bucuria eliberării: „înotam într-un alb și transparent ocean". Ceea ce-l neliniștește profund este o căutare fără scop, dar trăiește sentimentul candorii de altădată, simțind că a ajuns la ora lui de acum: „mai vie decât lumina-n reverie/ și simt miracole cu mult mai mari/ în clipele venind/ decât în anii mari"/. (*Îndoirea luminii*) Dar pentru a putea vorbi despre poezie, indiferent de temă sau de sentimentele exprimate de poet, trebuie să cunoaștem paradoxul fertil al poeticii stănesciene.

Marin Sorescu a făcut din poezia sa un mod de a privi; aceasta a fost transformată, într-o montare „regizată" în care ideea, sentimentul, dialogul, efectele sonore „concurează" pentru săvârșirea unui spectacol ingenios conceput; ironia și umorul fac bună casă, iar imaginația este pe măsura unui poet talentat. Nu lipsesc minunile, dar acestea apar cu totul întâmplător, iar atunci când se petrec, Dumnezeu este în apropiere. Valorificând mitul creației femeii, poetul a scris o poezie în care apare Eva „confecționată" din coasta lui Adam. „Și primului om i-a plăcut atât de mult această minune,/ încât chiar în clipa aceea/ și-a pipăit coasta imediat următoare,/ Simțindu-și degetele frumos fulgerate, de niște sâni tari și coapse dulci"/(...) Aluzia la ispita în care cade bărbatul, atras de nurii femeii este evidentă, doar că Dumnezeu îl socotește numai pe Adam vinovat, pentru că a creat mai multe Eve, după modelul dumnezeiesc, iar pedeapsa căpătată lunecă spre umor: „l-a chemat la el, l-a sictirit dumnezeiește/ și l-a izgonit din rai"/.(*Adam*) Se adresează direct prietenului său, Dumnezeu: „Comunicăm de minune/Doamne, cred că am

atins perfecţiunea/, tu mai întâi/, Ce-ar fi să lăsăm totul în întuneric"?/ şi îşi exprimă convingerea că Dumnezeu are sentimente omeneşti, fiind deznădăjduit, trăind tristeţi, şi doreşte ca acesta să nu fi spus „Să se facă lumină"/. Minune era prietenia lui Dumnezeu cu un om. (*Prieteni*).

Mi se pare normal, ca la sfârşitul acestui eseu, să mă refer la poeţi actuali, dar numai ieşeni, care au scris, când au avut revelaţii, despre minuni sau miracole. Printre aceştia se numără Nicolae Turtureanu, pentru care levitaţia iubitei dispărute este o minune, la care cititorul este invitat să asiste, primul sărut este un miracol, datorită gurii pătimaşe a femeii, minune fiind şi coborârea iubitei din ceruri, într-o pădure unde dirija un cor de copaci, din piept zburându-i" o ciocârlie/ sau o mierlă/ sau o privighetoare,/ câte-o rândunică sau vreun lăstun,/ avea buzunarele pline de greieri/ şi-o nuieluşă de alun, pentru a dirija brazi şi păltinaşi/ stejari seculari, mesteceni şi plopi, minune fiind şi faptul că toţi i se supuneau fără a crâcni, interpretând o cântare dumnezeiască. Mircea Platon, constată că minunile naturii (apele, munţii, pădurile) au fost uitate şi că acum „se nasc şi foşnesc doar în dosare", că nici minunea învierii nu mai există pentru contemporani, toate acestea fiind înlocuite cu singurele minuni cunoscute azi, cele tehnologice (totul este virtual); uneori, colindând orăşele cu pieţe singuratice, cu biserici părăsite, cu icoane ferecate şi porţi de bronz, trăieşte sentimentul zădărniciei, văzând „cum prin vitralii sparte izbucneau/ cu rotata iuţeală a unui miracol/stoluri de hulubi"/. Mihaela Grădinariu descoperă minunile în icoane, dar şi în doritele întâlniri din rai cu îngeri, sfinţi, Dumnezeu; pământul devine un spaţiu angelic, îngerii coborâţi deseori pe pământ săvârşind minuni: unul botează cu palmele goale, alţii- albaştri- fac „răscol", îngerii învelesc cerul, „înveşmântaţi în zale/probează arme, trâmbiţe şi cai", iar altul „pe hotar, tot izbeşte c-un amnar", pentru a scoate vorbe din piatră; dar dincolo de minunile pe care le săvârşesc, îngerii se comportă ca oamenii: se bat pentru pâine, stau la sfat, se joacă, plâng, se ascund. Cassian Maria Spiridon crede, mai ales, în realitatea care l-a copleşit dureros; dar constată şi acceptă minunea când o întâlneşte, de exemplu pe moira Atropos, neîndurătoare, frumoasă şi tristă, căci ea este aceea care, conform legendei, curmă firul vieţii sau când află că pe muntele Athos, al Maicii Preacurate, timpul încremeneşte şi nu mai măsoară trecerea. Are o revelaţie când realizează că iubita păstrează o cheiţă, de fapt, o minune ce deschidea drumul timpului. Marius Chelaru are nostalgia satului natal în care se petreceau adevărate minuni, cele mai multe săvârşite de Sfântul Gheorghe: acesta coboară din icoană ca să culeagă un măr din grădina plină de poveşti a mamaiei sau, coborât din icoana veche, se lasă bătrâneşte pe prispă, altădată aplecându-se peste o scrisoare uitată de ani

de zile. Iisus s-a aşezat cuminte într-un colţ al bisericuţei, să asculte slujba în zi de duminică. Frecvente sunt minunile lui Dumnezeu: din milă sau din dragoste, Dumnezeu îşi întinde palma, pentru a lua cu el umbrele singurătăţii; o ascultă pe mamaia care îi povesteşte viaţa ei şi vrea s-o ia cu el: „Marie/ lasă toate astea pe jilţul acela/ din amintirile tale/ dezbracă-te de lume/ hai cu mine!; tot Dumnezeu se opreşte la marginea satului pe care îl binecuvântează cu o ploaie care a îmbrăcat satul într-o primăvară nemaivăzută, toate prinzând rod. Şi în lumea poetică a Mariei Mănucă se petrec tot felul de minuni: soţul îmbrăcat într-o cămaşă albă „ce părea penaj sidefat de cocor" provoacă nedumerirea oamenilor care-l atingeau ca pe o minune; intrând într-un lan, are grijă să nu tulbure „miracolul facerii în bob", un miracol este „ninge", iar minune este căderea lunii din cer, uneori, ducând-o în spate, alteori purtând-o pe frunte. Făcător de minuni este Dumnezeu şi în poezia lui Valentin Talpalaru. După ce-l desacralizează pe Dumnezeu, căci acesta face numeroase treburi casnice, îi acordă puterea de a face minuni: „Domnul a ridicat cerul mai sus/ dezvelindu-l pe pruncul Isus"; într-un ostrov, Dumnezeu vrea să stea la masă cu „sufletele bălţilor"; tot el taie o fereastră prin care să intre Carul mare mai uşor; Rodion, unul dintre „personajele" poeziilor sale consideră că închegarea apei cu mălai şi sare: „este minunea. Hrana voastră/ cea de toate zilele"; zeii lasă pricaz muritorilor să ştie „că o minune ţine până-n zori". În sfârşit, Adi Cristi „vede" şi comentează minunile făcute de Dumnezeu, exprimându-şi acordul sau nemulţumirea. Cu umilinţă, mărturiseşte că vrea să audă „glasul laudei tale/şi să povestesc minunile tale". La început a fost Cuvântul, minunea lui Dumnezeu, dar spirit interogativ, poetul vrea să ştie de unde începe cuvântul sfânt/şi unde se termină cel păcătos,/ existenţa acestora fiind explicată printr-o concluzie: „dacă minuni faci Tu/şi Satana face minuni". Într-un dialog cu Dumnezeu îl laudă, numindu-l mântuitor şi producător de miracole (ceea ce nu are nimic în comun cu iluziile), dar îşi dă seama că nu se vor întâlni niciodată, pentru că trăiesc în lumi paralele. Amintind de L. Blaga, crede în Dumnezeu şi în minuni, mijlocul de a pătrunde în acestea fiind gândul care „se deschide şi se închide în „corola de minuni a lumii". Atunci când crede că stăpânul lumii cereşti şi pământene a greşit, îl ceartă, pentru că a acceptat ca profeţii să vorbească despre el şi să împartă lumea în minuni dumnezeieşti şi minuni diavoleşti:"ai greşit, Doamne,/ nu-ţi rămâne decât să constaţi singur".

În general, se consideră că a crede în miracole/minuni este o însuşire a oamenilor naivi, ce consideră că orice întâmplare inexplicabilă, săvârşită, de regulă, de puterile cereşti, (inclusiv de preoţi sau cei aleşi), mai ales de Dumnezeu este minune. Dar şi oamenii deştepţi şi moderni,

care nu cred în superstiţii, în magie sau vrăji, sunt de acord cu miracolele, al căror rost nu este întoarcerea omului la credinţă, ci conştientizarea faptului că fac parte din viaţa oamenilor. Spre deosebire de teologi, de filozofi ai religiei, de sfinţii care propovăduiesc credinţa, poeţii sunt aceia care se bucură de stăpânirea cuvintelor, de atotputernicia acestora, pentru a ilustra miracolul făcut de o forţă divină, dar şi pe cel ce se explică printr-o atitudine activă, surprinzătoare, greu de crezut, dar reală. Una este minunea învierii lui Lazăr de către Isus (Vasile Voiculescu), alta este minunea săvârşită"pe Argeş, mai în jos"(Nicolae Labiş).

Daniela ANDRONACHE

Manifestări ale miracolului şi ale miraculosului în lirica universală

Miracolul este un fenomen supranatural care transcende logica omenească şi datele umanităţii şi care se manifestă în viaţa oamenilor neaşteptat şi inexplicabil. În lumea creştină miracolul este atribuit raţiunii, puterii şi milei divine care decide să îl ajute pe om într-un mod cu totul excepţional. Sfintele evanghelii vorbesc despre miracolele înfăptuite de Iisus Hristos în timpul vieţii sale pământeşti – învierea fiicei lui Iair, vindecarea bolnavului din Capernaum, exorcizarea demonizaţilor, miracolul din Cana Galileii, înmulţirea pâinii şi a peştilor, învierea lui Lazăr.

Tot din raţiune şi putere divine natura poate avea manifestări miraculoase. Psalmul 113, (versetele 5-9) descrie miracolul de la râul Iordan. În data de 6 ianuarie a fiecărui an, când creştinătatea sărbătoreşte Botezul Domnului, după aruncarea crucilor în apă de către patriarhul Ierusalimului, râul Iordan curge în sensul opus cursului său obişnuit pentru a aminti momentul crucial de acum 2000 de ani când Fiul lui Dumnezeu a primit botezul din mâinile Sfântului Ioan Botezătorul: „Ce-ţi este ţie mare că ai fugit?/ Şi ţie Iordane că te-ai întors înapoi?/ Munţilor că aţi săltat ca berbecii şi dealurilor, ca mieii oilor?/ De faţa Domnului s-a cutremurat pământul, de faţa Dumnezeului lui Iacob,/ Care a prefăcut stânca în iezer, iar piatra în izvoare de apă./ Nu nouă Doamne, nu nouă, ci numelui Tău se cuvine slavă, pentru mila Ta şi pentru adevărul Tău." Întoarcerea înapoi a râului Iordan de la Marea Moartă la Marea Galileii reprezintă o minunată mărturie fără glas a valorii mesianice a misiunii lui Iisus Hristos, aceea de a întoarce lumea de la moarte la viaţă.

Manifestări miraculoase ale naturii se întâlnesc și în epopeea populară finlandeză *Kalevala:* „Moșul vajnic Väinämöinen îi grăi în chipul ăsta: «Sunt minuni și încă multe:/ Iată-un brad cu vîrfu-n floare,/ Vîrfu-n flori, frunziș de aur;/ Lîngă a' lui Osmo cîmpuri;/ Strălucește-n vîrfu-i luna,/ Iar pe ramuri Ursa Mare.»"[1]

Acest fel de manifestări stârnesc invariabil aceeași reacție din partea oricărui om: de uimire totală și de neîncredere. Fierarul Ilmari refuză să creadă în povestea moșului Väinämöinen și dorește să vadă cu proprii săi ochi bradul minunat: „Spuse Ilmari fierarul: «Nu voi crede că-i aievea,/ Pînă nu m-oi duce-acolo,/ Ca să văd cu ochii ăștia.»/ Spuse moșul Väinämöinen:/ «Fiindcă s-ar părea că nu vrei/ Să mă crezi, hai chiar acuma/ Să te-ncredințezi tu singur/ De spun drept ori e minciună!»/ Merseră dar, să privească/ La cel brad cu vîrfu-n floare:/ Ilmari, fierarul meșter,/ Și cu moșul Väinämöinen;/ Cum ajunseră acolo,/ Lîngă a' lui Osmo cîmpuri,/ S-a apropriat fierarul/ De copacul cela proaspăt,/ S-a minunățit de bradul/ Nou de tot, de Ursa Mare,/ Care-i scînteie pe ramuri,/ Și de luna cea din creștet."[2]

Nu numai natura devine miraculoasă uneori, ci și elemente de uz comun din civilizația materială a omenirii cum ar fi o simplă moară. În aceeași epopee, autorul popular povestește despre o moară miraculoasă care „făurea bani" fără încetare. De data aceasta, moara cu puteri magice este creată din rațiune umană, dar tot cu scopul de a veni în ajutorul oamenilor: „Ci fierarul Ilmarinen,/ Meșterul din veșnicie,/ Prinse a lovi metalul,/ A-l tot bate cu iuțeală;/ Făuri vestitul Sampo:/ Într-o parte numai moară/ De făină, iar în alta/ Moara ce rîșnește sare,/ Iară moara cea de-a treia/ Făurea tot bani, în valuri."[3]

Poezia atotputernică acordă oricărui poet privilegiul de a înfăptui miracole, e adevărat că nu în viața reală, ci în scris. Poetul elvețian de limbă franceză din secolul XX, Werner Renfer, ne asigură că „poți face dintr-o piatră un poem": „Poți face dintr-o piatră un poem,/ și rîsul poți cu lacrimi să-l amesteci,/ și îți dai seama că nimic nu ține/ decît cît trebuie pentru-o schimbare,/spre a fi tu însuți și egal cu tine./(...)/ Poți face dintr-o lacrimă-un poem,/ și dintr-un rîs poți face un poem,/ și piatra s-o amesteci cu suspine."[4]

---

[1] Elias Lönnrot, *Kalevala*, Editura pentru literatură și artă, București, 1959, p. 132-133, traducerea Iulian Vesper
[2] Ibidem, p. 133
[3] Ibidem, p. 142-143
[4] *Lirică elvețiană de limbă franceză*, Editura Minerva, București, 1985, p.68-69, traducere Jean Grosu

Poezia poate fi un instrument magic în mâna poetului dăruit cu har care transformă cu uşurinţă elemente concrete, banale în fermecătoare abstracţiuni în versuri: „Cînd arborii-i doboară sub secure/ lărgindu-şi tăietorul ostroavele-n pădure,/ parcă un clopot sună-n viaţa mea,/ şi nesfîrşitul aurorei plîns/ amestecă în sîngele meu stins/ mireasma proaspetelor seve."[1] Când sufletul poetului simte chemarea artei – „parcă un clopot sună-n viaţa mea" – prozaicul, urîtul şi marginalul vieţii omeneşti îşi leapădă straiele anoste de zi de zi. Arta are puterea de a le sublima şi de a conferi nemurire operelor născute sub auspiciile ei: „tot ce iubesc eu e veşnic viu/ ca un poem."[2]

În final, autorul ne încredinţează din nou că „poţi face dintr-o piatră un poem,/ dintr-o piatră de lacrimă, de rîs,/ dintr-o piatră de lună, dintr-o piatră/ uitată lîng-o margine de drum,/ şi tot ce iubesc eu e veşnic viu,/ ca un poem."[3]

Acelaşi poet, Werner Renfer, vorbeşte despre miracolul artei sculpturale în poemul *Cînd un Rodin atingi*. Poetul îşi exprimă uimirea sinceră în faţa unei opere a lui Rodin care a reuşit, prin intermediul artei, să facă o sculptură a unui bărbat să pară convingător de vie şi autentic umană: „Cînd un Rodin atingi,/ parc-ai atinge oase,/ nervi, cartilaje, o arhitectură/ mai caldă, mai secretă ca iubirea./ Şi bronzul care freamătă-n mişcare/ şi-n arşita din sînge şi-n mlădierea pielii./ Minune a picioarelor desculţe,/ proptite, parcă-nfipte-n soclu,/ umană plantă-n stei stratificată, nervuri pe pulpe, tors din gheara morţii smuls,/ trup picurînd din aştrii regăsiţi!"

Este impresionant talentul sculptorului de a reda cu atâta acurateţe trăsăturile anatomice şi fizionomice ale corpului omenesc precum şi senzaţia de însufleţire a operei de artă încât să creeze iluzia că „bronzul freamătă-n mişcare" şi să-l determine pe poet să exclame: „Cap viu, atras de raza ce vine de departe,/ ce vine de la noi şi din adîncuri vine,/ şi sevă vie, cu lumini care ţîşnesc/ din marmură, din mîna unui om!"[4] Aceste ultime versuri ale poemului constituie o expresie fără echivoc a miracolului înfăptuit la scară umană prin artă, muncă asiduă şi talent.

În poemul *Miracol pe mare*, poetul francez Jean Hercourt, aflat într-o călătorie cu vaporul, surprinde prin hubloul cabinei sale spectacolul oferit de o balenă care ţâşneşte din apă. Poemul scurt, dar de mare impact, are o impresionantă forţă de expresie literară în sensul că reuşeşte să redea

[1] Ibidem
[2] Ibidem
[3] Ibidem
[4] Ibidem, p.73

modul în care un eveniment din timpul călătoriei pe mare a poetului este perceput ca fiind un miracol: „Cînd fuga ţărmului e-n zare/ Pecetluită prin hublouri,/ Vezi peste ape cum răsare/ Ţîşnirea limpede a balenei,/ Înaltă, a speranţei floare,/ Care în viaţa de-o clipită/ Acoperă întreaga mare."[1]

În concepţia lui Michel Deguy prezentată în poemul *Poetul,* poetul este acea persoană aleasă de destin să aibă acces la o lume a miracolului din care să îşi ia resursele necesare creaţiei atunci când moartea ideilor şi a inspiraţiei poetice îl pândeşte din umbră: „Cu ochii-ncercănaţi de moarte poetul coboară-n această/ lume a miracolului. Ce-o fi semănînd el fără larg gest în/ unica brazdă a prundului – unde din şase în şase ore/ asemenea unei slujnice fără carte venită să pregătească/ pagina şi penarul marea-n bonetă albă mai rînduie/ şi mai deretică încă alfabetul gol al algelor?"[2]

Poemul *Ce-a fost mai bun* al poetului norvegian Emil Boyson din secolul XX cultivă sentimentul de recunoştinţă pentru darurile primite de la natură şi de la viaţă într-un poem de un lirism înalt. Aceste daruri pe care poetul le consideră „minuni" sunt enumerate cu încântarea şi bucuria omului ce trăieşte o relaţie osmotică cu natura şi care gustă viaţa din plin: „Ce-a fost mai bun darurile tale au fost,/ Toate aceste minuni, slava pămîntului -/ Gustul rece, neprihănit, de pămînt, al izvorului,/ Luminoasele cupe-ale florilor pline de soare,/ Şi primul surîs al copilului la glasul matern,/ Şi fericita privire în rugă extatică,/ Şi visul din cîntecul păsării peste vecie."[3]

Lucian Blaga în poemul de dragoste *Dorul* vorbeşte despre modul său de a se raporta şi de a trăi o minune. Întâlnirea cu iubita este un eveniment-minune care îi acaparează întreaga fiinţă şi şi care îi umple sufletul de fericire. Această întâlnire este totodată şi un eveniment care îl dezadaptează şi îl propulsează în sfera sentimentelor superioare şi a emoţiilor de înaltă vibraţie: „Setos îţi beau mireasma şi-ţi cuprind obrajii/ Cu palmele-amîndouă cum cuprinzi/ În suflet o minune./ Ne arde-apropierea, ochi în ochi, cum stăm./ Şi totuşi tu-mi şoptești: «Mi-e aşa de dor de tine!»/ Aşa de tainic tu mi-o spui şi dornic, parc-aş fi/ Pribeag pe-un alt pământ."[4]

Pentru poetul rus A.S. Puşkin întâlnirea cu iubita este un eveniment neaşteptat care îi produce o emoţie puternică. La vederea iubitei care apare „ca o nălucă trecătoare", acesta reacţionează ca în faţa unei minuni:

---

[1] Ibidem, p.118

[2] *Antologia poeziei franceze de la Rimbaud pînă azi*, Editura Minerva, Bucureşti, 1976, p. 185, traducere Ion Caraion

[3] *Din lirica de dragoste a lumii*, Editura Minerva, Bucureşti, 1987, p. 78, traducere Maria Banuş

[4] Ibidem, p. 163

„Țin minte clipa uimitoare;/ În fața mea te-ai arătat/ Ca o nălucă trecătoare/ Și-al frumuseții duh curat."[1]

Se pare însă că vitregia sorții și a istoriei îl îndepărtează cu timpul de iubita sa, fapt ce îl întristează profund pe poet: „Trecut-au anii. În furtuna/ Răscoalei, visele-au pierit./Uitat-am glasul drag cum sună,/ Uitat-am chipul tău vrăjit.// În beznă grea, în părăsire,/ Înceată, vremea se scurgea;/ Nici zboruri, nici dumnezeire/ Nici plîns, nici viață nu era."[2]

Dar timpul „beznei grele", al „părăsirii" și al singurătății iau sfârșit, iar poetul își încheie poemul sub semnul „deșteptării" vremurilor bune: „Sosi cîndva și-o deșteptare,/ Și iarăși mie te-ai arătat/ Ca o nălucă trecătoare/ Și-al frumuseții duh curat."[3] Poetul reacționează din nou ca în fața unei minuni cu totul neașteptate: inima sa bate „în uimire", vechile sentimente se trezesc la viață și urmează o explozie de bucurie și emoție dată de miracolul învierii darurilor spirituale pe care le pierduse odată cu dispariția femeii iubite și după care tânjise de-a lungul anilor: „Și bate inima-n uimire,/ Și-n preajma ta învie iar/ Și zboruri și dumnezeire,/ Și plîns, și dragoste, și har."[4]

Oricâte s-ar spune ori s-ar scrie despre un miracol, acesta rămâne totuși un fenomen inefabil, poate unic și irepetabil. Ceea ce se poate afirma cu certitudine însă este faptul că producerea unui miracol marchează, salvează și schimbă în bine viața unui om sau a unei comunități și ne încredințează asupra faptului că rațiunea divină este mai presus de legile firii, ale naturii și ale universului.

Diana Dobrița BÎLEA

Nevoia de a transforma totul într-o teofanie

Miracolul are prin natura sa o cauzalitate divină, nu doar excepțională. Deși este contrar firescului, pentru că nu poate fi prevăzut, nici explicat în mod rațional, are întotdeauna un impact benefic. În sens larg, figurat, lucrului/fenomenului considerat miracol i se spune de regulă minune și i se atribuie însușiri care provoacă uimire și admirație. Din acest punct de vedere, semnificația dată termenului la care facem referire se îndepărtează de esența lui.

[1] Ibidem, p.185
[2] Ibidem
[3] Ibidem
[4] Ibidem

Dacă ne uităm în urmă, miracolele au tot existat, iar oamenii s-au străduit prin metode ştiinţifice, teologice, filozofice, magice, poetice etc. să le desluşească taina. Miracolul este la el „acasă" mai ales cînd vorbim de religii. Din acest punct de vedere, miracol înseamnă intervenţia directă a divinităţii. „Facerea" cerului şi a pămîntului, a soarelui, a lunii şi a stelelor, a luminii, a plantelor, a animalelor şi a omului sunt marile miracole, fără de care nimic din ceea ce pricepem noi astăzi n-ar fi existat. Însuşi Dumnezeu pare că s-a minunat, că şi-a admirat creaţia: „Şi a văzut Dumnezeu că este bună lumina"; „Tăria a numit-o Dumnezeu cer. Şi a văzut Dumnezeu că este bine"; „Şi a privit Dumnezeu toate cîte a făcut şi iată erau bune foarte". *Noul Testament* scrie despre miracolele săvîrşite de Iisus Hristos în timpul vieţii sale pămînteşti: cele trei învieri (a fiicei lui Iair, a fiului văduvei din Nain şi cea a lui Lazăr), vindecările (a slăbănogului de la Scăldătoarea Betezda, a slăbănogului din Capernaum, a omului cu mîna uscată, a femeii cu sîngerări care s-a atins de mantia Lui, a orbului din naştere şi a altor orbi, a unor leproşi, a unor posedaţi de demoni etc.), înmulţirea pîinii şi a peştilor, transformarea apei în vin la nunta din Cana Galileii ş.a. Dar cel mai mare miracol creştin este Învierea lui Hristos, care înseamnă pregustarea învierii omului, triumful vieţii asupra morţii, garanţia vieţii veşnice odată cu mîntuirea şi împăcarea omului cu Dumnezeu. Biblia consemnează şi faptul că nu toate miracolele vin de la Dumnezeu: „Iar venirea aceluia va fi prin lucrarea lui satan, însoţită de tot felul de puteri şi de semne şi de minuni mincinoase,/ Şi de amăgiri nelegiuite, pentru fiii pierzării, fiindcă ei n-au primit iubirea adevărului, ca ei să se mîntuiască." (*2 Tesaloniceni 2:9, 10*). Dar aceasta este o altă dimensiune a temei, asupra căreia nu voi insista.

Budismul, care este în prezent a patra religie a lumii, după creştinism, islam şi hinduism, a devenit religie de stat în Coreea (şi) în urma unui miracol. Faptul este consemnat în lucrarea *The Haedong Kosung-jon of Korea* (*Biografiile înalţilor călugări*). Conform legendei, regele Beopheung din Silla a dorit să proclame budismul în regat, dar avea oponenţi puternici la curte. „Marele secretar", Ichadon, a conceput o strategie prin care aceştia să accepte dorinţa regelui, însă n-a mers şi acesta a trebuit să-şi accepte condamnarea la moarte. El i-a prezis însă regelui că la execuţia sa va avea loc un miracol, care îi va convinge pe oponenţi de puterea budismului. Când Ichadon a fost executat, în anul 527, profeţia s-a împlinit: pămîntul s-a cutremurat, soarele s-a întunecat, a plouat cu flori, capul tăiat a zburat către munţii sacri Geumgang, iar din trupul decapitat a ţîşnit lapte şi nu sînge. Întîmplarea a fost interpretată de oficiali ca o manifestare a voinţei Cerului, iar budismul a devenit astfel religie de stat.

În hinduism, miracolele se referă la episoadele de eliberare a spiritului. De exemplu, Krishna îl convinge pe Arjuna să se alăture luptei împotriva verilor săi, făcîndu-l în mod miraculos pe Arjuna să aibă o viziune divină – puterea de a vedea adevărata întindere a Universului. David L. Weddle afirmă că „actele minunate sunt efectuate cu scopul de a aduce eliberare spirituală celor care sunt martori sau citesc despre ele”[1]. Unii teologi musulmani medievali, printre care şi Al-Ghazali, au susţinut existenţa miracolelor respingînd în acelaşi timp ideea de cauză şi efect. În viziunea lor, natura este compusă din atomi uniformi care sunt „re-creaţi” în fiecare clipă de Dumnezeu. Legile naturii ar fi de fapt obiceiurile lui Dumnezeu.

Mircea Eliade nu doar că susţine existenţa miracolului, dar îl şi situează mai aproape de noi, fără să ştirbească din tăria înţelesului său: „nimeni nu ne poate dovedi că Dumnezeu sau zeii nu intervin zilnic în viaţa noastră. E posibil, e probabil că Dumnezeu ni se arată necontenit. Dar cum vreţi să-l vedem şi noi, să-l recunoaştem? Dumnezeu nu e obligat să ia forma pe care i-o acordăm noi”. Pledoaria sa evidenţiază distanţa tensionată dintre aşteptările omului şi realitatea cu legile şi misterele ei: „Toate demonstraţiile contra existenţei lui Dumnezeu, contra îngerilor (adică a oricărei ierarhii cereşti), contra miracolelor – sunt absurde şi ridicole. Toate aceste demonstraţii pornesc de la un punct fals: absenţa lui Dumnezeu din lume, absenţa miracolului din istorie. Dar aceasta e cu desăvîrşire ridicol. Căci despre ce absenţă poate fi vorba? Despre absenţa lui Dumnezeu de acolo unde l-am fi aşteptat, despre absenţa miracolului aşa cum ni l-am închipuit noi. Sincer vorbind, este cu totul alt lucru”[2].

Fascinaţia miracolului este indubitabil mai puternică decît altele. Toţi avem nevoie de miracole: să aflăm de existenţa lor, să le trăim. Auzim uneori de salvarea „miraculoasă” a unor vieţi. Medicii care au reuşite neaşteptate spun că miracolul a stat mai mult în mîinile lui Dumnezeu decît în ale lor. De asemenea, s-a făcut vîlvă atunci când au avut loc vindecări spontane. Ştiinţa explică vindecările instantanee ca survenind în urma unui şoc emoţional pozitiv, cînd intră în acţiune beta-endorfinele, nişte hormoni ai sistemului imunitar, de vreo trei sute de ori mai puternici decît morfina. Se crede că emoţiile uriaşe pot să producă o explozie a acestor beta-endorfine şi are loc vindecarea. Acum se vorbeşte de un „limbaj cuantic al vindecării” sau de „antrenamentul cuantic”, în sensul că omul se poate vindeca şi singur accesînd miraculosul preexistent, natura noastră divină. În cartea sa „Miracole şi minuni”, scriitorul şi preotul catolic francez Frangois Brune (1931-2019) susţine că miracolele sunt aproape de noi şi în noi pentru că Dumnezeu este prezent în lumea noastră şi răspunde cînd avem nevoie de El şi îl chemăm.

Scriitorul britanic Clive Staples Lewis (1898-1963) afirmă că „este deci inexact să definim miracolul drept ceva ce încalcă legile naturii. Nu le încalcă. Dacă îmi ciocănesc pipa, modific poziţia unui foarte mare număr de atomi: în cele din urmă, şi într-un grad infinitezimal, poziţia tuturor atomilor existenţi. Natura digeră sau asimilează acest eveniment cu perfectă uşurinţă şi-l armonizează într-o clipită cu toate celelalte evenimente. Este încă o fărîmă de materie primă asupra căreia se pot aplica legile, şi ele se şi aplică. N-am făcut decît să azvîrl un eveniment în cascada generală a evenimentelor, şi el se şi vede în largul său acolo şi se conformează tuturor celorlalte evenimente. Dacă Dumnezeu anihilează, creează sau deviază o unitate de materie, El creează în acel punct o nouă situaţie. Numaidecît Natura se instalează în această nouă situaţie, o face să se simtă ca acasă, îi adaptează toate celelalte evenimente. Şi ea se conformează tuturor legilor. Dacă Dumnezeu creează un spermatozoid miraculos în trupul unei fecioare, el nu încalcă nici o lege. Legile îl preiau numaidecît. Natura este gata pregătită. Urmează sarcina, potrivit tuturor legilor normale, şi, nouă luni mai tîrziu, se naşte un copil”. Mai mult decît atît, el pune sub semnul întrebării capacitatea omului de a aprecia existenţa unei minuni doar pentru că simţurile noastre au receptat-o astfel: „la întrebarea dacă există minuni nu se poate răspunde niciodată numai pe baza experienţei. Orice eveniment care ar putea pretinde că este o minune e, în ultimă instanţă, ceva oferit simţurilor noastre, ceva văzut, auzit, pipăit, mirosit sau gustat. Şi simţurile noastre nu sunt infailibile. Dacă ni se pare că s-a întîmplat ceva extraordinar, putem spune oricînd că am fost victime ale unei iluzii”[3].

Necunoscînd toate legile naturii, nu putem cunoaşte nici toate posibilităţile ei, iar cînd miracolul se întîmplă, nu ştim dacă a fost determinat de o forţă supranaturală, din afara legilor cunoscute şi acceptate de noi, sau de o alta asupra căreia ştiinţa încă mai bîjbîie cu supoziţii, demonstraţii nesigure şi încercări avîntate de a dezlega taine care o depăşesc.

Filozoful Spinoza defineşte miracolul ca fiind un eveniment căruia nu-i cunoaştem cauzele. El vede miracolul ca pe un fel de „proiect politic”, ce are rolul mai curînd de a combate ignoranţa noastră (*Tractatus Theologico-Politicus*). La fel crede şi David Hume: „Nici o mărturie nu este suficientă pentru a stabili un miracol, cu excepţia cazului în care mărturia este de un asemenea tip, încît falsitatea ei ar fi mai miraculoasă decît faptul pe care se străduieşte să-l stabilească”.

Biologul Richard Dawkins a criticat credinţa în miracole şi a considerat-o ca fiind lipsa căutării adevărului, o metodă bazată pe „briciul lui Occam” (sau principiul parcimoniei, conform căruia este de preferat

explicația cea mai simplă pentru un fenomen). Matematicianul și preotul englez Baden Powell crede că o credință în miracole este de fapt atee, pentru că dacă Dumnezeu este cel care face legile, atunci un „miracol" ar încălca edictele legale emise la Creație.

Există întîmplări asemenea unor minuni în viața obișnuită, așa cum este dragostea, de exemplu, ori nașterea unui copil, dar există și întîmplări care pot schimba cursul istoriei – al unei comunități, al lumii. Nichita Stănescu vede dragostea ca pe o „întîmplare a ființei", un eveniment spontan, neprevăzut. Cum omul este jumătate divin, jumătate uman, dragostea (spiritul) învinge trupul: „și atunci fericirea dinlăuntrul meu/ e mai puternică decît mine, decît oasele mele", Întîlnirea cu femeia îi prilejuiește o mare uimire și poate fi considerată o minune: „Ce bine că ești, ce mirare că sunt!" (*Ce bine că ești*). La Nina Cassian, dragostea are forța să răstoarne firescul: „Și, înfrumusețat de dragoste,/ ai început să cînți... Alături stam,/ privindu-ți buzele sunătoare./ Era un cîntec înflorit și pur,/ sonorizînd lumina din pahare,/ tăind suave cercuri în văzduh/ și argintîndu-mi rochia albastră./ Era un cîntec foarte cunoscut,/ dar nou născut pe buza ta amară,/ încît m-a turburat nespus de mult,// și-am plîns cu fruntea îngropată-n cîntec" (*Miracol*). Actantul liric din poezia „Cuplu" a Anei Blandiana accesează miracolul grație profunzimii iubirii: „Unii te văd numai pe tine,/ Alții mă văd numai pe mine,/ Ne suprapunem atît de perfect/ Încît nimeni nu ne poate zări deodată/ Și nimeni nu îndrăznește să locuiască pe muchia/ De unde putem fi văzuți amîndoi./ Tu vezi numai luna,/ Eu văd numai soarele,/ Tu duci dorul soarelui,/ Eu duc dorul lunii,/ Stăm spate în spate,/ Oasele noastre s-au unit de mult,/ Sîngele duce zvonuri/ De la o inimă la alta./ Cum ești?/ Dacă ridic brațul/ Și-l întind mult înapoi,/ Îți descopăr clavicula dulce/ Și, urcînd, degetele îți ating/ Sfintele buze,/ Apoi brusc se-ntorc și-mi strivesc/ Pînă la sînge gura".

Miracolul este totuși copleșitor. Omul este făcut să-și trăiască firescul cu bucurie, netulburat de minuni care să-i întoarcă viața pe dos. Dacă vrea să-și transceandă clipa, starea, lumea etc., el are la îndemînă, conform credinței, rugăciunea, care îl transbordează cumva în divinul miraculos unde nevoia sa își poate găsi împlinirea. În acest sens, IPS Justinian Chira afirma: „Când un om reușește să iubească, în adevăratul înțeles al cuvîntului, devine asemenea cu Dumnezeu".

Dar de ce ar aspira cineva, fie și pentru un timp limitat, la ieșirea din miracol, din vraja supranaturalului, așa cum o face poeta americană Kay Ryan (n. 145)? Ea scrie: „Din cînd în cînd/ avem nevoie de un miracol în revers/ care să despoaie limbajul,/ să-l suspende/ pentru un minut:/ doar paharul cu/ vin în el –/ un refuz sacramental/ adresat multiplicării,/ revendicînd/ o singură pîine/ și un singur/ pește alături" (*Backward*

Miracle)[4]. E vorba de înapoierea miracolului? De o răzvrătire de „un minut", pentru a nu mai aştepta minuni din afară şi a accepta naturalul, simpla realitate? De o soluţie de moment, ca o piatră aruncată pe o întindere nesfîrşită de apă, pentru a depăşi nevoia noastră de a transforma totul într-o teofanie, uitînd sau ignorînd micile bucurii, atît de binefăcătoare şi adevărate în fond?

Bibliografie:

[1]David L. Weddle, *Miracles*: *Wonder and Meaning in World Religions*, 2010;
[2]Mircea Eliade, *Oceanografie*, Editura Humanitas, 2013;
[3]https://cartepdfblog.wordpress.com/wp-content/uploads/2017/01/c-s-lewis-despre-minuni.pdf;
[4] Kay Ryan, *The Niagara River*, Grove Press, New York, 2005.

Emilia STAJILA

Poezia şi miracolul. Nicolae Dabija: *ctitorirea* adevărului poetic

Pentru a porni la un drum al relatării unui *adevăr* unificator de *poezie* şi *miracol*, este necesar să revedem ce ne spune *Dicţionarul explicativ al limbii române* şi abia apoi să pronunţăm argumentele sau chiar verdictele în privinţa trăirilor care parvin din (inter)relaţia *poezie-miracol*. Definirea *poeziei* este: „Modalitate a literaturii care exprimă mesajul artistic cu ajutorul imaginilor expresive, al unui limbaj concentrat, al afectivităţii, al rimei, al ritmului etc.; (concr.) creaţie literară în versuri. Totalitatea compoziţiilor în versuri ale unui poet, ale unui curent literar, ale unui popor etc. **2.** Fig. Caracter poetic al unei opere literare, al unui peisaj, al unei situaţii; farmec, frumuseţe, încântare. [Pr.: *po-e-*] – Din fr. poésie"; iar *miracolul* –"Fenomen supranatural, minune; fapt, fenomen uimitor, extraordinar. Din lat. *miraculum*, it. *miracolo*, fr. *miracle*." (a se vedea *Dicţionarul explicativ al limbii române*).

Or, putem conchide că *Poezia* şi *miracolul* reprezintă două noţiuni care se pot completa, se pot unifica într-un act de exuberanţă emoţională, ba mai mult, chiar se pot substitui într-un mod deosebit pentru a oferi sufletelor şi gândurilor o călătorie dincolo de efemeritate, absurd şi de primitivul dezinvolt ce orbeşte actualitatea. O reunificare a nucleului sufletului cu arta naşte *poesis*-ul, lumina primordială a poetului şi izvorul purificator de stări ale cititorului. Calea parcursă de *idee* până la *catharsis* e ceea ce numim noi *poezie*. De altfel, itinerarul dat este o lumină ce ajunge

să aprindă candela chiar şi în cele mai îngheţate inimi. În această privinţă, putem evidenţia constatările filosofului german Martin Heidegger în *Originea operei de artă*: „Dar Poezia nu este haotica excogitare în care se complace bunul plac, şi nici plutirea în ireal a purei reprezentări şi fantazări. Acea zonă a stării de neascundere pe care Poezia, în calitatea ei de proiect care luminează, o desfăşoară în faţa ochilor noştri şi o proiectează în traseul întruchipării este deschisul, pe care ea îl lasă să survină, şi anume în aşa fel încît de-abia acum, aşezat în sinul fiinţării, deschisul face ca fiinţarea să strălucească şi să cînte" [3, p. 100]. Pe lângă această condiţie eclatantă, versul descoperă tainele din hrubele adânci ale sufletului şi confirmă faptul că „Poezia (*Dichtung*) este rostirea despre starea de neascundere a fiinţării" [3, p. 101].

O astfel de *poetică-miracol* nu poate fi născută din condei efemer, ea este scrisă cu *pană de înger* şi creează *peisaje ale sufletului* din cele irepetabile, lipsite de ipocrizie şi modă a timpului. Poezia scrisă de Nicolae Dabija reprezintă o mostră incontestabilă de *poezie*, *miracol*, *poezie-miracol* şi *miracol-poezie*. Certitudinea poetului basarabean „că poeţii din diferite areale culturale scriu de fapt un Unic Poem al Lumii (Radu Petrescu din cadrul Şcolii Literare şi Artistice de la Târgovişte vorbea şi el despre scrierea „unui singur text homeric"), că reprezintă „patrimoniul mondial al umanităţii" [1, p. 61] duce spre ideea unei realizări perceptibile a conceptului de *Weltliteratur* şi al aspiraţiei de a făuri o *Carte a Lumii*. Însă creaţia dată necesită *neascunderea fiinţei*, *veritas veritatum* şi inima unui *Poet sui-generis*, toate acestea fiind atributele întâlnite în *ars poetica* lui Nicolae Dabija ("Precum un cerc cu centrul în afara sa,/ precum o secundă, în care încape Vecia,/ precum un cer născocindu-şi propria stea – / poezia") [2, p. 33]. Poetica *ochiului al treilea* are menirea fundamentală de"a vedea nevăzutul şi de a auzi neauzitul" [1, p. 160], însă aceste simţiri stabilesc doar ceea ce este curat şi frumos, astfel, după cum subliniază exegetul Adrian Dinu Rachieru, „poetizând Universul prin beatificare" [1, p. 158]. Atitudinea de comprehensiune a esteticului ca a unui dat iminent călăuzeşte poetul spre o relaţie în care primează contemplarea divinului şi modelarea unui spirit ce tinde spre *frumoasa veşnicie absolută*. În aşa mod nu doar *poemul* e parte din *poet*, dar şi *poetul* e parte din *poem*. Referindu-se la opera lui Nicolae Dabija, criticul literar Mihai Cimpoi marchează că „a scrie o Carte/ a fi scris de o Carte în viziunea sa îi determină o întreagă întreprindere din care făcea parte" [1, p. 39] şi oferă un tablou al disocierilor cu denumiri convenţionale: *„geografie*, (ce să cuprindă peisajele sufleteşti şi spiritul locului (*spiritus loci*); *hagiografie* (atât scrierea unor vieţi de sfinţi propriu-zişi, cât şi a unor personalităţi puse sub semnul sfinţeniei); *bibliografie* (în sens special de bibliologic, de studiu

al cărţilor, al Cărţii cu semnificaţia ei arhetipală, simbolică...); *istoriografie* sau *cronografie* (socială, culturală, politică), făcută de un Om al Cetăţii ce dublează Poetul" [1, p. 39].

Nicolae Dabija distingea *Cartea* ca *univers concentrat* şi *Liber Mundi*, un centru al Paradisului. Putem sesiza şi o identificare cu *Pomul vieţii*: frunzele pomului întocmai caracterelor cărţii, reprezintă totalitatea şi diversitatea fiinţelor, dar şi legile divine care dirijează cursul destinului. *Poetul* este cel ce se înfruptă din acest pom, îşi adună versurile la umbra lui şi devine aidoma Profetului mut: „Profetul mut – i-au spus cei ce-au văzut/ cum face semne largi din loc în loc/ şi cum înalţă ruguri pe coline/ şi lacrimile-i sfârâie în foc./ ...Privea apoi crescând iarba, nebună,/ şi cum mlădinţa-n arbor se preschimbă – / dar oamenii vorbeau o altă limbă/ şi nu-l înţelegeau ce vrea să spună?!/ Izvoarele când dispăreau în lut/ ori când în flori otrava se cocea – / el, printre oameni, alerga pierdut,/ şi semne disperate le făcea./ Şi după ce l-au ascultat odată/ şi semnele-i le-au dezlegat greşit – / l-au alungat cu pietre din cetate/ şi ca pe-un mincinos l-au canonit." (*Profetul mut*) [2, p. 27-28].

Miracolul poeziei şi al artei în general, consistă şi în destinul oximoronic al *geniului* care, fiind neînţeles de minţile obscure ce-l înconjoară, este prigonit şi hulit în cele mai rele moduri, în pofida faptului că e făuritor de *frumos*. El urzeşte pânze din cuvinte şi munceşte neîncetat, fiindcă nu este posibil să se abţină de la scrisul unui Poem, al unei Cărţi ce are şi ea suflet: „Şi cărţile au suflet:/ uneori/ le şi auzi, în preajmă, cum respiră,/ cum plâng, cum râd cu tine, cum se miră,/ şi-ţi fac din zile moarte – sărbători" (*Şi cărţile au suflet...*) [2, p. 208]. Revelaţia inimii de geniu ce-şi caută adăpost în sufletul unei cărţi continuă cu o dorinţă de a se apropia de Divinitate şi de a rămâne acolo pe veci. Poetul caută să naufragieze lângă insula credinţei, înţelegând că altfel se îneacă în tumultul pământului şi al răutăţilor predominante în lumea acesta. Miracolul vine prin intermediul poeziei, iar Dumnezeu se jertfeşte din nou pentru a salva sufletul poetului de povara apăsătoare a talantului: „Ades, pe bunul Dumnezeu/ îl simt murind în locul meu./ Când gata sunt să cad, în drum/ pornind spre-un iluzoriu ţel, simt de pe umeri crucea cum/ mi-o ia, să o mai ducă el./ Şi parcă îl aud, din greu/ oftând, din cerul lui enorm: ce greu e să fii Dumnezeu,/ dar şi mai greu e să fii om [...]./ Cu fiecare muritor/ eu simt cum sângeră şi El./ ...Ades, pe bunul Dumnezeu/ îl simt murind în locul meu" (*Dumnezeu*) [2, p. 147].

Poezia lui Nicolae Dabija, prin intensificarea esteticului şi a eticului, înaripează minţi şi inimi, conducându-le dincolo de zare, le face o excursie prin tărâmul imaginar al divinului, apoi le aduce înapoi, după o schimbare de avataruri. Forţa acestui miracol spulberă orice îndoială în ce

privește existența poeticului cu valență catharhică și animă chiar și trăirile stinse, astfel cititorul de poeme și poetul devin un *Întreg*: „Acest poem pe care-l citești/ nu există/ decât în imaginația ta,/ urmând de fapt să-l scriem împreună:/ eu – cuvintele,/ tu – restul./ De tine, de tine depinde viața poemului:/ eternitatea lui de o clipă,/ secunda în care se aciuează vecia;/ iar acum: deschide fereastra/ să intre timpul/ în toate silabele lui./ Citește-l, dezghiocându-l mai întâi de cuvinte,/ scuturându-l de toate înșiruirile sale,/ până cele puse de mine-n poem/ vor alcătui un tot întreg/ cu cele adăugate de tine la gloria lui,/ până nu vom mai ști – / care ești tu/ și care sunt eu. (*Cititor de poeme*) [2, p. 211].

Concordanța dintre *poezie* și *miracol* ilustrează cel mai bine tabloul unei flăcări (arta) ce poate fi aprinsă și menținută să ardă în continuu doar cu adevăratul har al talentului, cu originalitatea unui caracter puternic (totodată binevoitor) al celui care lucrează în ocna cuvintelor. Efectul catharhic, mirific al versurilor vine din neascunderea ființării a poetului, astfel ajungându-se la o nuditate ingenuă a spirtului, atât a creatorului cât și a cititorului. Scriitorul, în dorința de a contribui la făurirea unei unui singur Poem al Lumii care ar cuceri și inimile cele mai solidificate, își dezgolește propriul duh și cheamă spre umanizare pe cititorii versurilor sale, pentru a crea un Întreg, pentru a deveni un *fulger lăsat ca amintire*. Poezia lui Nicolae Dabija se revarsă peste inimi ca o apă tămăduitoare din izvoarele ce curg doar pe lângă lăcașurile sfinte. Ea potolește setea de adevăr, de frumos, de un dor al veșniciei paradisiace. Arta poetică dabijiană pătrunde toată ființa și demonstrează că Poezia există, Miracole mai sunt și inimile mai bat în flacăra iubirii de seninătate: „Chiar și azi, când în lume/ pentru poezie nu mai e loc,/ se mai scrie cu sânge,/ se mai scrie cu foc./ [...] Chiar și azi pentru-o strofă,/ chiar și azi pentru o carte/ se condamnă la nemurire,/ se condamnă la moarte./ [...] Copilo, care citești biblioteci/ cu-o lumină-n ochi tristă,/ nu crede ce zic cârcotașii – / poezia există!/ [...] E târziu,/ ai sfârșit de citit./ Închizi și această carte./ Acum vei continua tu/ să arzi mai departe." (*Chiar și azi*) [2, p. 246-247]. Nicolae Dabija înfăptuiește, prin creația sa, ctitorirea unui adevăr poetic și demonstrează că Poezia și Miracolul se află într-o conexiune indispensabilă, dătătoare de lumină pentru suflete.

Bibliografie

CIMPOI, Mihai, CODREANU Theodor. *Nicolae Dabija în două oglinzi critice.* Târgoviște: Editura Bibliotheca, 2022.

DABIJA, Nicolae. *Reparatorul de vise. Antologie de versuri.* Chișinău: Editura Cartier, 2016.

HEIDEGGER, Martin. *Originea operei de artă.* București: Editura Humanitas, 1995.

E S E U

Marian DOPCEA

Sensuri mitic-religioase

În căutarea spiritualităţii traco-getice, ascunse de nişte bune decenii pe meleagurile fostei Dacii, se află Gheorghe Şeitan, hermeneut plin de râvnă şi erudiţie. Cartea sa (*Meşterul Manole* – o creaţie criptată. Sensul figurat al jertfei zidirii şi Zalmoxis, ctitor al unei case de cult, Ed. Ex Ponto – Constanţa 2022) încheie o trilogie (începută cu „Zalmoxis în cântecul bătrânesc" – 2003 – şi urmată de „Mioriţa vine din cer"- 2020) dedicată anevoioasei întreprinderi – căci obstacolele ivite în calea cercetătorului sunt numeroase şi obligă la un fel de arheologie cultural implicând săpături pe terenuri mişcătoare.

Ceea ce se oferă hermeneuticii este folclorul care împacă oarecum impulsiuni religioase străvechi, din vremuri neolitice chiar, cu necesităţile estetice ale unei societăţi rupte de spaţiul generator, upanişadic.

Şeitan pare puţin interesat de valoarea estetică (pe care nu o neagă explicit) a folclorului, ţinta lui fiind descifrarea sensurilor mitic – religioase, pierdute deseori în spaţiul European dar păstrate, ca o favoare a sorţii la românii care „au în proprietatea lor un munte de spiritualitate străveche („Zalmoxis…"). Situarea cam ambiguă a lui Şeitan în relaţia cu textele „socotite folclorice" nu este, totuşi departe de aceea a lui Mircea Eliade care afirma, într-un interviu acordat Monicăi Lovinescu, în 1967: „Cred că în acel studiu care se intitula exact „Folclorul ca instrument de cunoaştere"…nu l-aş mai semna astăzi, dar idea era justă. Mi se părea că în folclor, de atuncea, adică acum treizeci de ani – în folclor nu sunt numai nişte resturi infantile, degradate, ale unor credinţe, ale unor superstiţii . Mi se părea că în folclor este un mod specific şi unic de a cunoaşte lumea. Lumea se revelează altfel prin asemenea expresii folclorice, decât ne este nouă accesibilă prin alte moduri de cunoaştere."

„Instrumentul de cunoaştere", că-i zicem folclor, că-i zicem gândire sălbatică sau, peiorativ, primitivă, operează cam la fel în spaţii variate, marcate, însă cam de aceleaşi repere culturale: „în fond Barabudurul şi folclorul românesc sau Sud–Est European sunt expresia unei tradiţii arhaice, neolitice".

Ritualurile şi chiar textele ritualice şi-au cam pierdut substanţa sub presiunea creştinismului, în Occidentul fost celtic, Germanic, ba chiar latin (ceea ce poate constitui un fel de oportunitate pentru cercetătorul est–european ce are la dispoziţie un bogat material, fie şi puternic erodat, stabilizat, însă, în secolul nouăsprezece de râvna lăudabilă a culegătorilor

de folclor). Da, aceştia au intervenit cam după ureche, da, materialul e fragmentar, da, temele mitice, prinse într-un fel horă a ielelor migrează cu uşurinţă dintr-o specie folclorică într-alta, o dată şi iară. Da, dar cu toate acestea…

Problema cercetătorului de azi e să le ia în considerare şi să propună în final, din meşteşugită (re)asamblare a lor o imagine credibilă şi, pe cât se poate, atrăgătoare. Lucru care-i reuşeşte pe deplin, zic eu, lui Şeitan. „Citirile" succesive presupun utilizarea unor chei diferite şi permit asocieri destul de greu de acceptat, uneori, dar şi mai greu de combătut.

Pentru spaţiul indic, upanişadic există texte ferme şi multiple, orfismul e destul de abscons în spaţiul european iar utilizarea textelor biblice în demonstraţie pare riscantă. Ghe. Şeitan riscă – şi asta nu afectează farmecul cărţii chiar dacă în final nu va folosi pentru asamblarea sintetică tot materialul cercetat. „Facerea " biblică, întemeierea Albei Longa, legenda femeii- biserică (Sf. Teodora) şi miticul Negru Vodă (ambiguu regăsibil în cuviosul Neagoe Basarab) îşi află locul în uriaşul puzzle care este „materialul" „Meşterul Manole": Legenda Mânăstirii – Podului – Cetăţii, nişte colinde şi chiar câteva basme.

Universalitatea unor motive (multe!) nu e tocmai un argument pentru „unicitatea" moştenirii noastre spirituale- astea neafectând însă valabilitatea premiselor: Existenţa, în neolitic apoi în istoria protoromână a unei religii „moşiste", sau măcar cu elemente moşiste, posibilitatea identificării acestor elemente – utilizând „instrumentul de cunoaştere care este folclorul- reintegrarea în mentalul modern a unui mod de existenţă spirituală deloc „sălbatică".

Cele 33 de capitole ale cărţii (de fapt nişte microeseuri riguros construite şi de o admirabilă expresivitate) propun o viziune unitară (totuşi) în pofida aglomerării nu o dată greu sustenabile de elemente ale unor culturi evident altfel individualizate decât cele din arealul traco-getic. Să nu uităm că Vergilius aparţine unei culturi deja portfolclorice, că pruncul Iisus devine figură emblematică în spaţiul european abia după experienţa fascinantă a personalităţii hârşâite intru filozofie a lui Saul (Paul) din Tars- si că analogia naşterii Lui într-un staul cu aceea „pe Argeş în sus" a pruncuţului părăsit al lui Manole e destul de greu acceptabilă. Cartea lui Gheorghe Şeitan nu-şi propune, din fericire, nici a sugera măcar că...nu suntem urmaşii Romei, nici a se înscrie, beligerant între-o înfruntare etnocentristă. Şeitan e un halucinat al căutării unui Adevăr intuit, menit a deschide calea unui altfel de înţelegere a lumii. Eliadesc, aşadar, în oarecare măsură, nu dependent, însă- fără a se sfii a se delimita de autorul „Comentariilor la Meşterul Manole" în sensul că principiul fundamental, contractual al religiei romane –„do ut des"- nu este invocat

între om şi Puterile pe care acesta le deranjează construind. Dreptatea lui Eliade – că o are!- diferă de dreptatea lui Şeitan- că o are şi el!- Şeitan pleacă de la nişte premize care-i permit o „zidire" a lumii lui cărturăreşti cum ar fi existenţa credinţei profunde- că vieţi succesive sunt date omului, că samsara upanişadică stă la baza religiei protoromânilor, că eliberarea de povara existenţei, prin asceză şi străinie e datul esenţial al religiei traco-getică. Zalmoxis, devenit Zalimoş apoi Alimoş- ctitoreşte o sală cultică pentru a se elibera ...de existenţa lumească. „Moşismul" este, iată, demonstrat cu dicţionarul în mână.

Evident că între textele indice (Bhagavad Gita, Upanişadele), fie şi cele mai târzii, buddiste, de o logică impecabilă şi un nivel intelectual foarte înalt – şi „cioburile" (fragmentele) descoperite de arheologul cultural sub stratul de folclor e o diferenţă enormă.

Folclorul oferă, în fond, un fel de hăţiş de alegorii şi simboluri fără a oferi, ca în mitul grecesc şi firul călăuzitor. Şeitan se descurcă însă de minune în acest hăţiş. Recursul la zoomitologia românească e justificat de către hermeneut cu argumente din mitologia vedică, astronomie, Vechiul Testament ori Eneida vergiliană. Scroafa (albă/bălaie) ori Taurul sunt ipostaze terestre ale constelaţiilor, omonime sau nu, ce patronează începuturile anului/ lunii în mentalul unei perioade precise (Aldebarau – Scroafa marca începutul calendaristic acum vreo trei mii de ani, în neolitic; Taurul e specific, zice Şeitan, unui alt început, în epoca bronzului). Şi iată cum anistoricitatea mitică este, fie şi numai aparent, anulată în aşa fel încât legenda Meşterului este situată în vremea istorică a cucernicului Neagoe.

„Zidirea" în sine este...polisemantică. În Vechiul Testament ea semnifică creaţia universului (când nu e vorba, desigur, de Turnul Babel – parodie a acestei creaţii), în Legenda valahă ridicarea unui lăcaş de cult, posibilă doar ca urmare a unei crime (faptă prea puţin creştinească). „Materialul" selectat de Gheorghe Şeitan pentru ilustrarea viziunii sale este enorm şi surprinzător. Sacrificiul – act fundamental al creaţiei (simbolic sau real în ritualuri) implică fel de fel de actanţi – principali fiind, firește Meşterul şi femeia zidită. Scenariile mitice cercetate de Şeitan sunt extinse. Meniţi sacrificiului pot fi un bou (taur?), un monstru (balaur), un cocoş... În citire alegorică: Ipostaze ale haosului ce se cuvine a fi ordonat – ca să devină Cosmos. Pentru asta e nevoie însă şi de principiul feminin (existent în spaţiile culturale neaferente Vechiului Testament, unde Dumnezeu creează fără a recurge la o soţie). O microsecvenţă narativă („Cu brâul să-l legi/ La scaun să-l aduci/ Carne să-mi aduci") „legată" de indicaţia lui Manole dată soţiei de a lega boul bălan şi a-l aduce astfel la „scaunul" de sacrificiu constituie punctul de plecare al desfăşurării argumentaţiei în care Şeitan pare a se fi specializat şi care va fi întâlnită deseori în paginile

cărții. Legendele hagiografice de ev-mediu și izvoarele antice ale mitului legării monstrului de către un personaj feminin sunt convocate pentru a justifica o poruncă prea puțin băgată în seamă azi, de către cititori: Aceea de a duce la „scaunul"?! de sacrificiu un bou alb, legat cu brâul unei femei. Tradiția sacrificării unui cocoș de către fetele ocolite de către pețitori și „povestea" Ariadnei și a lui Tezeu sunt chemate să dea consistență meditației hermeneutului care identifică oarecum *legarea* – ca act de magie sexuale cu *legea* bizuindu-se pe sonorității specifice limbii române (v. p. 67-68, model de argumentație). Fragmentul poate părea o lărgire excesivă a temei – mai ales datorită conotațiilor erotice – puțin așteptate – într-o „citire" literară în situația construirii unei mânăstiri. Evoluția argumentării este însă halucinantă. Semnificativ e cap. 29 („Legătura dintre jertfa zidirii și creația «Șarpele» care ne poartă prin buddismul Mahayana, astfel încât Manole este identificat cu mintea, într-un sens, și cu un Bodisattva în altul. Tema profundă este esența dual a omului, lupta dintre Spirit și Natură – identificată, aceasta, cu Plăcerea și dorințele (Manole simbolizând, evident, Mintea).

Ca și „Miorița vine din cer" actualul volum se încheie cu niște concluzii ținând, firește, mai ales de „a doua citire" a textelor, alegorică ori simbolică. Menirea acestora este de a crea o imagine coerentă și evident superioară intelectual inșilor folclorici din, să zicem, secolul nouăsprezece. Dispariția omului folcloric înseamnă, în mare parte, dispariția „muntelui de spiritualitate". Păcat să fie? Bine să fie? Există (au existat) din fericire autori care, ca Mircea Eliade ori, acum, un șir la capătul căruia îl situez pe Gheorghe Șeitan, cred cu tărie și onestitate, dincolo de orice exagerare protocronistă, că „folclorul" ne poate oferi un „instrument" de cunoaștere, la fel sau poate chiar mai adecvat decât cel oferit de rațiunea vremurilor moderne.

Constanța POPESCU

La mijloc poezia

Mereu mă întreb cum mai poate, cum rezistă, înghesuită, strivită printre nevoi mărunte, printre insomniile, durerile și dorul de comunicare a sufletelor speciale cu sensibilități irizante? Chiar nu știu din ce material e făcută specia asta a celor ce scriu poezie. Cred că Dumnezeu la Facerea lumii, a luat cîteva fire din lutul celest și l-a lăsat așa în curgere lină peste pământ și a zis în sinea lui, pe tălpile cui se va impregna această țărână, să strălucească și la vorbă și la minte, că tot vor aveau destule griji și

trebuințe, măcar poezia să-i lase liberi de canoanele lumii și vorbele lor să stârnească mirările iubirii. Și de atunci am rămas așa într-o contemplare continuă a frumosului absolut, Omul! El poate tot și vrea mai mult! Mai mult decât pot înțelege oamenii prin simțurile lor limitate. Mai mult înseamnă infinitul și-l și pot reprezenta, dar doar pentru spiritele curajoase care se pot cățăra pe un vis și de acolo să iradieze lumina iubirii. Ce ar fi mai prețios să-ți îmbraci iubirea ca pe o haină prea strâmtă și să radiezi fericirea? Am un prieten care nu înțelege ce simt poeții si poeții nu știu ce vrea și cum vrea el, să i se demonteze poezia ca să devină hrana concretă a oamenilor în fiecare zi. De aceea scormonește prin vrafuri de versuri, decupează și decantează sensuri și acolo unde firul se rupe, completează cu imaginile acoperitoare și ademenitoare. Căci impactul vizual este mult mai puternic decât lectura unor cuvinte așezate după canoane cunoscute doar de poeți. Și ce canoane!

Pentru specia asta teribilă, care probabil are niște circuite by-passate, creierul lor este mereu conectat la 380w, să aibă și rezervă în cazul în care rămâne orfan de muză... Dar nu, doar în el sunt firele din lutul special, doar sângele lui clocotește și are insomnii creative, în rest contemplări și mirări risipite, sentimente tocite, iubiri obosite sau doar amânate până la uitare... Timp lipsă în calendar. Ca și cum s-ar fi rupt niște foi, s-ar fi șters niște ani, parcă s-ar fi vărsat cerneala peste soartă, acoperind totul, cu prea mult.

De bună seamă nu știu să se devoaleze, e ca și cum se culcă și se scoală cu celeși armuri rigide, care le conferă cumva siguranța împotriva rănilor, a răutăților cotidiene, căci atunci când ești atipic, se nasc invidii, răutăți, nu poți convinge doar prin cuvinte și alea într-un cod la care ai aruncat cheia, că tu poți salva omenirea de la tristețe... tu care cu asta te hrănești, plus toate durerile lumii.

E o temă grea și am fugit cât am putut să nu mă implic în capcana teoreticianului. Știu doar că poeții iubesc mult și iartă și mai mult. Numai ei se pot înălța și pune un zâmbet în locul lacrimilor cu care șterg fereastra inimii, ca să se vadă mai intens iubirea, chiar și strivită de neîncrederea celorlalți. Mai întâi trebuie să facem liniște între noi ca să putem să ascultăm codul transmis fiecăruia după prețuire și sinceritatea sentimentelor. Și atunci cînd renunțând la noi, prețuim pe celălalt și-i iubim vibrația ca și când ar fi a noastră, suntem mult mai bogați, abia atunci atingem nivelul de înțelegere al creatorului, care a dat tuturor după nevoi și posibilități. Ei bine, poeții au pretenții puține, material vorbind, au zborul imaginației, puterea cuvintelor și iubirea nepervertită de nevoi mărunte, au multe speranțe, dar și frici, ca niște insigne intrate până la os...

Şi toate temerile aste le ascund printre cuvinte. De aceea poeziile sunt un fel de muzică nedescifrată, un solfegiu greu, adresându-se iniţiaţilor şi răbdătorilor, celor sensibili, care respiră în acelaşi ton cu ei. Nu e o melodie după ureche, acolo e travaliu greu, nopţi de nesomn, frământări şi nesiguranţa înţelegerii. Iubirile lor sunt fulminante. Destabilizează pe unde trec, ard tot. Şi pe ei de cele mai multe ori şi trăiesc aşa cu penele arse, cu aripa ruptă, ascunzându-de în spatele cuvintelor. Nimeni să nu ştie ce e înăuntrul inimii lor, jucîndu-se mai departe cu cuvintele ca nişte copii mari care învaţă jocul şi de dragul lui, nu-şi deconspiră suferinţa. Şi să nu cumva să rămână fără parteneră de joacă. În fond asta e viaţa, o joacă. De la tragic la melodramă. O ruletă. Mereu cu teama în suflet că nu ai spus cât şi ce trebuie, că eşti înţeles greşit. Greşeala asta poate să le aducă moartea, nu fiziologică, deşi nu e imposibil, dar moartea sufletului.

Pentru cei mai mulţi, poeziile sunt nişte capcane, întinse de poet ca să aibă timp să divagheze spre alt subiect şi să le abordeze separat sau în paralel, în funcţie de cum este înţeles şi iubit. Dacă e soare sau nor pe cerul lor. Dacă le îngădui iubire, singura lor hrană. Restul detalii de existenţă cotidiană. Şi cine să le apere iubirea? Chiar, cine să-i înţeleagă? Poate citind şi recitindu-i mai au o şansă să-i iubeşti...

ISTORIA POEZIEI ROMÂNE

Mihai CABA

Mihai Codreanu sau noblețea sonetului

Despre poetul Mihai Codreanu, considerat de Tudor Arghezi drept *părinte al sonetului românesc*, s-a scris și se va tot scrie și de aici încolo mai departe, cu o aceeași admirabilă percepție asupra vieții și operei sale literare, chiar și după ce, pe *răbojul* timpului nestatornic, iată, se împlinesc, la 25 iulie anul acesta, cei 146 de ani ai nașterii și, tot anul acesta, la 23 octombrie, când împlini-se-vor cei 65 de ani ai veșniciei sale. Nici nu s-ar putea altfel din moment ce personalitatea lui Mihai Codreanu rămâne la fel de puternică și luminoasă în toată istoria literară românească, care-i atribuie cu recunoaștere postura de *poet, dramaturg, traducător român* și de *membru corespondent al Academiei Române*. Despre opera lui Mihai Codreanu s-au pronunțat la timpul lor scriitori și critici de seamă ai literaturii române, între care Gala Galaction, care afirmă cumpănit: *Mihai Codreanu este un poet de neam și un rar meșteșugar* (de cuvinte), *iar prin perfecțiunea versurilor, prin profunzimea vieții sufletești exprimate și prin modalitățile artistice folosite este un poet care se încadrează în curentul literar numit* parnasianism; Tudor Arghezi spunea: *Mihai Codreanu e discret ca un suiș de munte și ascuns ca o candelă de aur, iar tematica sonetelor sale este una variată, cuprinzând tablouri istorice, aspecte din natură, dar și introspecțiuni filozofice*; Eugen Lovinescu, care nu se sfiește să afirme autorizat că: *prin frumusețea versurilor, Mihai Codreanu trebuie privit drept cel dintâi sonetist român*; și nu în cele din urmă, Șerban Cioculescu, care-l consideră pe Mihai Codreanu *un sonetist impecabil, stăpânit de convingerea că ideea nu poate lipsi din substanța unei poezii*; fiecare în parte susținându-și afirmațiile făcute și prin citarea a câte unuia dintre sonetele remarcabile ale lui Mihai Codreanu, unele fiind considerate ... *adevărate capodopere*, precum sonetul *Mi-aș pierde paradisul*, compus pe o temă erotică: *Privirea ta e trandafir în floare/ Și fruntea, crin, și zâmbetele miere.../ Și trupul val, și mersul, adiere.../ Și glasul, cântec de privighetoare!// Tu ești a vieții mele sărbătoare/ Și-a bietului meu suflet reînviere,/ Căci mă renaști cu alba mângâiere/ Din grațiile tale încântătoare.// Dar de-aș atinge scumpa ta ființă/ Cu cea mai mică umbră de dorință,/ Aș profana iubirea mea curată.// Căci mi-aș mușca pe-a tale buze, visul/ Și-n sărutarea mea necumpătată/ Ca-ntâiul om, mi-aș pierde paradisul.*

Nici Garabet Ibrăileanu, mentorul *Vieții românești*, nu s-a lăsat mai prejos în aprecierea lui Mihai Codreanu, apărută mai întâi în revistă și apoi reluată în volumul *Scriitori români și străini*, din care reținem: *Dl. Codreanu este un sonetist. Este sonetistul nostru. Sonetul este un domeniu care aproape îi aparține. (...) Emoțiile, sentimentele și ideile nu sunt pentru d. Codreanu decât*

materialul brut, din care prin ulterioare operații își modelează statuile *sale.* Statui *este mai mult decât un titlu. Este o definiție!*

Până și exigentul critic George Călinescu, renumit prin *judecățile sale de valoare literară* nepărtinitoare, îi exemplifică lui Mihai Codreanu, în *Opus Magnum – Istoria literaturii române de la origini până în prezent* – Ed. Fundațiile regale, 1941, două dintre sonetele acestuia, pe care-l *vede de pe acum un parnassian în maniera lui Francois Coppee* (p.577).

Într-adevăr, *sonetul*, ca specie literară a poeziei, este o formă fixă a acesteia, compusă întotdeauna din 14 versuri, grupate în două *catrene* și două *terține*, având în ultimul vers *cheia de boltă* a întregii poezii. De-a lungul timpului mulți și talentați poeți români au *cochetat* cu *sonetul*, având reușite și memorabile producții de gen, din rândul cărora se pot enumera, fără tăgadă, nume precum: *Mihai Eminescu, George Coșbuc, Al. Macedonski, Octavian Goga, Victor Eftimiu, Vasile Voiculescu* și seria lor ar mai putea fi continuată, însă, în ceea ce-l privește pe Mihai Codreanu, critica și istoria literară îl consideră indubitabil un sonetist de mare valoare, așezându-l pe podiumul *celui mai prolific sonetist român*.

Sub aceste auspicii favorizante, o incursiune biblio-biografică asupra vieții și operei literare aparținătoare lui Mihai Codreanu este cât se poate de trebuincioasă, fie pentru o documentare aprofundată, fie pentru satisfacția unei pure curiozități.

După afirmațiile, mai *pe scurt* sau mai *pe larg*, ale biografilor săi, Mihai Codreanu s-a născut la Iași, la 25 iulie 1876, *fiind cel de al doilea copil al familiei Codreanu; tatăl său fiind magistratul Mihail Costache Codreanu, originar din Târgu Ocna, judecător la tribunal și profesor de latină la Colegiul Național, iar mama sa, Natalia Codreanu (n. Mârzescu), fiind fiica preotului Dimitrie Mânzariu, care și-a schimbat numele în Mârzescu și, astfel, devine sora politicianului Gheorghe Mârzescu, cel ce avea să ajungă mai târziu Primar al orașului Iași* (1914 – 1916) *și ministru în mai multe guverne liberale*. Din nefericire, tatăl său, în vârstă de numai 42 de ani, pe când micuțul Mihai avea doar un an și șapte luni, este răpus de tuberculoză, o boală de care suferea de multă vreme. După moartea soțului, pentru a-și putea crește copiii, Natalia Codreanu *ocupă prin concurs postul de inspectoare la Orfelinatul Gregorian*. Rămas orfan de tată, la vremea învățăturii, Mihai Codreanu devine pe rând elevul școlilor primare, gimnaziale și liceale din Iași, Bacău și București, *datorită firii sale independente și a irascibilității sale față de canoanele școlii*, după cum va nota ulterior în studiile sale critice reputatul scriitor și profesor ieșean C-tin Ciopraga, remarcându-i totodată și *interesul timpuriu manifestat pentru literatură*. Pentru a-și îmbunătăți cât de cât precara sa situație financiară, încă din liceu oferă meditații *de română, latină și germană* unor elevi din clasele mai mici, ba mai mult, va fi și *corector* la ziarul *Evenimentul*. Debutul său literar se produce la 15 ani, în anul 1891, când îi apar publicate în revista bucureșteană *Lumea ilustrată* primele două poezii, *Sonet* și *Glossă*. Mai

departe, în 1894, pe când era elev la Liceul Modern din Bucureşti, plin de iniţiativă, cu ajutorul unui coleg *reuşeşte să înfiinţeze şi să litografieze primele două numere ale revistei* – Intim – . Ca licean la Iaşi, în afară de *gustul* literaturii, îl va prinde şi *mirajul teatrului*, fiind nelipsit de la spectacolele Teatrului Naţional. Aici a fost vrăjit nu numai de somptuozitatea noii sale clădiri, inaugurată la începutul lui decembrie 1896, dar şi de interpretările magistrale ale *monştrilor sacri* ai scenei ieşene, Grigore Manolescu şi Aristizza Romanescu. După examenul de bacalaureat s-a înscris şi a urmat cursurile Facultăţii de Drept pe care o absolvă în anul 1900, luându-şi licenţa în urma susţinerii lucrării: *Puterea părintească în dreptul roman şi român*. În toată această perioadă a studiilor juridice audiază în paralel cursurile facultăţii de Filosofie şi Litere, iar între anii 1897 şi 1899 *frecventează cursurile Conservatorului de Muzică şi Artă Dramatică de la Iaşi, avându-l profesor pe actorul State Dragomir*, pe care le va absolvi *fără a primi diploma decât peste doi ani, în 1901, fiind astfel* sancţionat *pentru* „fluierătura" *sa din timpul spectacolului de sfârşit de an*, după cum va consemna şi gazetarul Viorel Ilişoi. Practic, visul său de a urca pe scenă s-a îndepărtat, deşi luase lecţii de dicţie la Paris de la marele actor pedagog Sylvain. Drept urmare, traduce *Martira*, drama în versuri de Richepin şi piesa *Prinţesa îndepărtată*, care vor fi jucate în 1901, într-o distribuţie de excepţie, cu Aglae Pruteanu, State Dragomir şi Vlad Cuzinschi.

De altfel, în anul 1901 îi apare şi primul său volum de poezii, intitulat *Diafane*, primit elogios de presa şi critica vremii *pentru acurateţea versurilor şi frumuseţea poeziei sale*. Prins în fiorul creaţiei, în 1903, scoate şi al doilea volum *Din când în când*, cuprinzând poezii din ultimii doi ani, apărut în colecţia *Biblioteca pentru toţi* a vestitei Edituri bucureştene, *Librăria Leon Alcalay*. Dar când toate îi mergeau din succes în succes, în 1905, la doar 29 de ani, ca o nedreaptă fatalitate, poetul Mihai Codreanu *este diagnosticat cu o boală incurabilă de vedere a cărei evoluţie l-a condamnat la o cumplită povară a vieţii* – orbirea! De la această „cumpănă" a vieţii „scrierile" poetului n-au mai putut fi făcute cu *ochii săi* şi nici cu *mâinile sale*; acestea fiind dictate din memorie unor prieteni, care-i îndeplineau „secretariatul". Cu toate acestea Mihai Codreanu şi-a purtat cu distinsă eleganţă handicapul orbirii... *Va fi văzut parcă plutind pe trotuar, cu mersul nesigur, ca şi cum ar pipăi caldarâmul cu tălpile. Va zăbovi puţin la o cafenea sau la cofetăria Tuflli de pe Lăpuşneanu ca să mai spună o glumă sau să-şi recite ultimul sonet, compus poate chiar pe drumul de acasă la cafenea, aşa cum va face şi cu toate celelalte minunate sonete compuse după vârsta de 30 de ani*, după cum dezvăluie documentat acelaşi gazetar iscoditor. După o îndelungă acomodare cu noul său „statut" al vieţii, în 1909 participă la fondarea *Societăţii Scriitorilor Români*, legând prietenie cu V. Eftimiu, D. Anghel, M. Sorbul. G. Ibrăileanu, G. Topîrceanu, M. Sadoveanu, iar în 1914 scoate volumul *Statui*, fiind alcătuit din 99 de sonete; volum elogiat de către „magistrul" Garabet Ibrăileanu şi premiat cu Ordinul regal „Bene Merenti",

care-i va deschide calea profesoratului său de *dicție* și *artă dramatică* la *Conservator*, cum și decernarea Premiului „Năsturel Herescu" al Academiei Române. Din această postură a recunoașterii sale, în 1919, Mihai Codreanu primește funcția de *director al Teatrului Național Iași*, dovedindu-se a fi mentorul unei „generații de aur", din care făceau parte actorii: Ștefan Ciubotărașu, Costache Antoniu, Mărioara Davidoglu, Anny Braesky, pe al căror talent reputația Teatrului Național s-a ridicat la înălțime. Va traduce impecabil, pentru teatrul ieșean și nu numai, comedia eroică de mare succes *Cyrano de Bergerac"* a lui Edmond Rostand, pentru care Academia Franței îi va acorda, în 1925, *Legiunea de Onoare a Franței*, după ce, în prealabil, Ministerul Instrucțiunii din Franța îi acordase titlul de *Cavaler al Academiei Franceze.*

Cu o situație financiară bună și cu o „secretară" la dispoziție, în 1921 scoate volumul de sonete și poezii *Cântecul deșertăciunii*, și acesta bucurându-se de o excelentă primire *critică* și *publică*. Aflându-se într-o perioadă fastă a creației sale, n-a fost de mirare că în 1925 poetului Mihai Codreanu i se conferă *Marele Premiu Național de Poezie.* Continuând să „scrie", în 1929 scoate volumul *Turnul de fildeș*.

În 1933 se bucură de o mare atenție din partea Primăriei Iași, fiindu-i donată în mod excepțional o suprafață de teren în strada Rece, vis-a-vis de vechea cramă *Bolta Rece,* preferată de junimiștii de odinioară, acolo unde sonetistul va înălța după propriile sale indicații, într-un singur an (1934), o mândreță de clădire, străjuită de doi buldogi de piatră pe treptele de intrare, fiind denumită chiar de pe atunci *Vila Sonet*. Cum „donația" nu intra în uzanța Primăriei, s-a găsit și o „soluție" convenabilă, astfel ca după sfârșitul poetului casa să revină în proprietatea Primăriei. În salonul spațios al acestei vile se adunau deseori scriitorii vremii: M. Sadoveanu, G. Topîrceanu, O. Cazimir, Ionel și Păstorel Teodoreanu, G. Ibrăileanu, G. Lesnea ș.a., întreținând cu toții o atmosferă „de spirit și rafinament". Sunt și astăzi de notorietate înflăcăratele „dueluri literare" susținute cu „floreta sonetului" de către șarmantul Păstorel și elegantul amfitrion Codreanu, încheiate de cele mai multe ori... nedecis, dar *sonetul* își trăia gloria.

În 1937, după sfârșitul lui G. Topîrceanu, la îndemnul lui M. Sadoveanu și al lui Gr.T. Popa, acceptă să devină *co-director* al revistei *Însemnări ieșene,* până la dispariția acesteia din 1940. Neobosit, în 1939, scoate și volumul *Statui*. *Sonete și evadări din sonet*, fiind prefațat de către Păstorel Teodoreanu. În 1942, pe baza elogioasei recomandări a lui Nichifor Crainic, devine *membru corespondent al Academiei Române*.

Sfârșitul războiului și schimbarea regimului politic al României aveau să-i aducă lui Mihai Codreanu, ca mai tuturor intelectualilor „de viță veche", consecințe nefaste. Mai întâi este „scos" din Academie, iar în 1948, este „dezmoștenit" prin naționalizarea casei, în care i s-a permis să ocupe... o cameră! Fire neînduplecată și intransigentă, în urma unor insistențe stăruitoare, reușește, potrivit *handicapului* său, să mai obțină încă o cameră în

propria sa casă, „pentru însoțitor și secretară". Iar ca să scape de *naționalizarea* casei, printr-un abil subterfugiu reușește să-și mute la mansarda vilei familia surorii sale Natalia. Murindu-i soția, se recăsătorește cu Ecaterina (Cati) Teodoreanu, cea care avea să-l îngrijească cum nu se poate mai bine și să-i fie alături până la sfârșitul vieții sale. La cei optzeci de ani ai vieții Mihai Codreanu continuă să se confeseze în *Scrierile unui vechi profesor*, ba chiar să-și dedice și *Sonetul unui octogenar*: *Eu m-am luptat pe rând cu opt decenii / N-a fost ușor, dar tot le-am dovedit.../ ...Și-acum, octogenar, privesc uimit/ trecutul plin de fumurii vedenii.// Mi-s anii grei la glezne ca bușteni;/ De cale lungă pasul mi-i trudit;/Iar steaua mea, trecând în asfințit,/ Îmi stoarce-o lacrimă în colțul genei.// Mă reculeg și cumpănesc apoi/ Cum trece vremea clipele din noi/ Și cum tot ea pe urmă le distramă;// Iar spre-aș îndeplini eternul rol,/ Ca să ne cearnă-n gol Natura mamă/ Ne rupe lanțul și sărim în gol.*

Iar „lanțul" vieții sonetistului Mihai Codreanu s-a „rupt" la 81 de ani, în 23 octombrie 1957, după cum va relata într-un „fragment" și poetul Dan Coman: *„În dimineața aceea, când, după ce a pregătit ceaiul, Ecaterina a revenit lângă el, Codreanu nu mai respira. Era 23 octombrie 1957. Lumina crăpase la geamuri și frigul țâșnea prin spărtură vuind".* A fost înmormântat în Cimitirul „Eternitatea", parcela I/I, rând 10, loc 4. Pe piatra funerară a mormântului său i-a fost „dăltuit" rememorator *Sonetul cântă*: *Da, morții au putere*: *umbra lor,/ Prin nevăzut magnetică plutește/ Și cu fluidul ei îmi stăpânește/ Al sufletului nebulos fior.//... // Și-n armonia marilor mistere/ Din care universul e țesut,/ Sonetul cântă. Morții au putere...*

Ulterior, după sfârșitul Ecaterinei Codreanu, așa cum fusese stabilit, casa a ajuns în patrimoniul muzeistic ieșean și, astfel, la 10 august 1970, Muzeul „Mihai Codreanu", denumit și „Vila Sonet", a fost deschis publicului larg, oferind cu generozitate vizitatorilor care-i trec pragul o incursiune inedită într-o atmosferă ruptă parcă din alt timp, plin de nobleța și parfumul dens al unei epoci trecute, în care vor descoperi pe biroul *maestrului sonetist* , într-o autentică încremenire, manuscrise, cărți și documente, ustensile de scris și alte obiecte de strictă folosință, dar și Ordinul Național al Legiunii franceze. De jur împrejur, tablouri și sculpturi de artă, fotografii de familie, servicii de cristal și de faianță, impresionanta colecție de pipe cu care obișnuia să se mândrească, masa de șah, la care Sadoveanu era așteptat să sosească, geamantanul de călătorie cu monogramă. Din cadrul acesta plin de solemnitate aristocratică lipsește doar poetul-amfitrion, care, după cum intuiește și gazetarul *rămas cu tabachera de argint goală pe birou, a ieșit să-și cumpere obișnuita punguță cu tutunul său parfumat de la debitul din capătul străzii Lăpușneanu și trebuie să se întoarcă din clipă în clipă...*

Până la întoarcerea sa, așteptată cu nostalgie și neuitare de, iată, aproape șase decenii și jumătate, în „Vila Sonet" din strada Rece nr.5, de la Iași, sonetele lui Mihai Codreanu continuă să (în)cânte cu o aceeași noblețe nemuritoare.

CRONICI ŞI RECENZII

Marius CHELARU

Biblioteca de poezie

Primim la redacţie multe cărţi de poezie de diverse facturi. Şi, cum de multe ori fie timpul, fie spaţiul alocat ori specificul rubricilor nu ne permite să facem acest lucru aşa cum s-ar cuveni nici în „Convorbiri literare", nici în „Poezia", ne dorim ca în *Biblioteca de poezie* să semnalăm, pe scurt, cât mai multe dintre acestea se va putea. La unele vom reveni, poate, fie aici, fie în „Convorbiri". Pe unele le vom menţiona doar, eventual cu o scurtă remarcă, din respect pentru autorii care le-au trimis, şi pentru a sublinia că sunt în atenţia noastră.

Mira Lupeanu, *Din Halima, o seară*, poeme, antologie realizată de Mihaela I. Rădulescu, 212 p.; Mihaela I. Rădulescu, *Mira Lupeanu. Viaţa şi opera. Studiu monografic*, 208 p., Editura RawexComs, Bucureşti, 2024

Mira Lupeanu şi Constantin Lupeanu sunt două nume de referinţă în domeniul sinologiei. Mira Lupeanu a tradus, în majoritatea cazurilor împreună cu soţul, Constantin Lupeanu, diverse cărţi din chineză. Cei doi ne-au oferit peste 30 de titluri din literatura/ filosofia/ cultura chineză, semnate de diverşi autori din diferite epoci.

Dar, referindu-ne acum numai la Mira Lupeanu, activitatea sa, a însemnat şi creaţie originală, preponderent versuri, dar şi proză, eseu, carte pentru copii. Despre toate acestea scrie aplicat şi acribios Mihaela I. Rădulescu în studiul monografic despre viaţa şi opera Mirei Lupeanu. Studiu prin care, scrie autoarea, „îşi propune să surprindă complexitatea vieţii şi operei" unei „poete ce merită un loc aparte în literatura română", pentru că „se singularizează în spaţiul literar românesc prin stil, tematică şi viziune". Şi Mihaela I. Rădulescu îşi expune, cu argumente, viziunea în capitole distincte alocate vieţii şi diverselor laturi ale activităţii Mirei Lupeanu, spunând şi că, ştiind faptul că partea cea mai mare a vieţii şi-a petrecut-o în Asia (respectiv China, Tailanda, Singapore, Vietnam etc), acest lucru este un factor care a contat în receptarea operei sale, prin „neîndeplinirea sincronismului temporal", adică prin lipsa unei relaţii „directe, în timp real, cu mediul artistic din spaţiul românesc".

Antologia, şi ea concepută (şi) ca un „argument" în favoarea celor spuse în studiul monografic, cuprinde poeme din cele şapte volume publicate în timpul vieţii de Mira Lupeanu (la care se adaugă o scurtă selecţie din prima selecţie publicată după moartea ei de Constantin Lupeanu, *Jucării pentru tăticu'*, 2010), însoţite de grafică schiţe, desene care, de asemenea, îi aparţin, şi, scrie Mihaela I. Rădulescu, amplifică

„semnificațiile creației, complementaritatea ideatică dintre grafică și text", constituind, astfel, „o notă suplimentară în individualizarea operei în spațiul lirici românești".

Nu de mult, am (re)publicat în „Poezia" un poem al ei apărut cu ani în urmă, în timpul vieții sale, în „Convorbiri literare".

Succint spus, demersurile de acest fel au cel mai adesea delicata și complicata sarcină de a aduce un autor dintr-o perioadă anterioară, în fața altor generații, într-o altă perioadă de timp cu multiple efecte și asupra felului de a scrie/ recepta. Însă, prin felul în care a realizat cele două volume, Mihaela I. Rădulescu oferă cititorilor posibilitatea de a înțelege ce fel de creator, de om a fost Mira Lupeanu, dincolo de traducerile sale și ale lui Constantin Lupeanu, care au oferit multora dintre noi posibilitatea de a ne apropia de lumea chineză. E o „radiografie", minuțios alcătuită, a vieții și operei plurivalente a Mirei Lupeanu, în cazul căreia, cred, calitatea sa de traducător excepțional a „umbrit" cumva celelalte laturi ale creației sale. Astfel, semnalez cititorilor noștri atât aceste pagini despre o personalitate ca Mira Lupeanu, care merită (re)cunoscută, cât și pe Mihaela I. Rădulescu, despre care se poate să mai auzim, de bine.

Încheiem, și cu un îndemn la lectura celor două cărți (notând că în acest număr avem traduceri semnate de Constantin și Mira Lupeanu, din poezia thailandeză și chineză), cu poemul care dă titlul antologiei cu poeziile Mirei Lupeanu, *Din Halima, o seară*: „În Orientul plin de colivii și rodii/ Poveștile n-a spus ca o Șeherezadă,/ Timpului trecător, stăpân oprit sub zodii,/ Prin mii de nopți de vis reci semiluni să-i cadă/ Alături de gât alb, s-o mângâie pe sclavă.// Din Orient ascuns de geana depărtării,/ Metalele de preț în filigran pe inimi –/ Bijuterie-i tot, cu piatra cumpătării,/ Iradiind rubin, sub lupă, zorii minimi.// Ce-a spus și a tăcut, adevărat visează – / Din semilună-a curs învinețind o rază".

Daniela Andronache, *Sfânta Sofia*, versuri, prefață: Mihaela Cristescu, cuvânt pe coperta a patra: Marius Chelaru, ilustrații: Carmen Fella Țanu, Editura Timpul, Iași, 2024, 88 p.

Deși poartă un nume care, evident, este o trimitere la o călătoria (și interioară/ spirituală) la bazilica Sfânta Sofia (unde pașii săi s-au așezat, fiind printre cei „chemați/ la taina creștinătății", „peste pașii pelerinilor/ din alte veacuri", și a simțit că ascultă „liturghia veacurilor", în timp ce, scrie, „psalmi îmi curg/ prin vene"), comoara lăsată nouă spre înălțare spirituală de vechea capitală a Imperiului Roman de Răsărit, Constantinopol, această a patra carte a sa, a doua de poezie a Danielei Andronache este întrucâtva și „prevestită" de primul său volum de versuri, *Cireșe în pârg*. Și nu doar pentru că este alcătuit în aceeași manieră de a-și

construi poemele, păşind între meditaţie, reverie, sentimental şi cerebral, în texte relativ scurte, cu versuri aşijderea, deşi nicidecum nu o evită, foloseşte metafora mai curând parcimonios, cumpănit, pare cu atenţie mai ales pentru mesajul pe care îşi doreşte să-l transmită. Ciclurile cărţii sunt, fiecare în parte, o frântură din felul în care vede lumea şi se înţelege pe sine autoarea.

Spre deosebire de celălalt volum, aceste pagini, poate şi plecând de la faptul că le-a aşezat sub semnul Sfintei Sofia (loc cu semnificaţii profunde pentru creştinism, şi care i-a produs o puternică impresie), sunt „seminţe de gând" cu referire mai apăsată la credinţă, dar nu lipsesc teme dominante din *Cireşe în pârg*. De exemplu, dragostea/ mărul ispitelor care, „rotund ca pământul", „creşte voluptuos/ în jurul seminţelor sale", viaţa (cu bucuriile, suferinţele, întrebările dar şi noile începuturi care ne sunt date cu fiece nou an, când „ca Ianus întoarcem/ un chip către trecut/ şi unul către viitor"), condiţia umană, curgerea timpului, locul omului în univers, dar şi raportat la cele sfinte ş.a. Sau teme, din păcate „la zi", ca războiul din Ucraina. De asemenea, o altă temă (aşezată tot aproape de credinţă, de cele sfinte) este limba maternă, căci „doar în limba mamei/ suntem noi înşine/ cu adevărat,/ fericiţi până la Dumnezeu." Sau, cu tot ce presupune asta legat de ideea de monarhie pentru România, regele Mihai, care, în viziunea sa, stă „în icoana/ sufletului românesc/ lângă un mănunchi/ de busuioc/ veşnic mirosind a vară/ şi a rai". Apoi strămoşii, simbolurile istoriei noastre; de exemplu, în *Arcul de triumf*: „Sufletele morţilor din războaie,/ ale celor care au făcut istorie/ stau nevăzute/ îndărătul mulţimilor/ ca nişte umbre/ ale trecutului." Sau, istoria meleagurilor natale şi a oamenilor, de la Enisala, din „pustietatea stepelor Dobrogei,/ între cer şi pământ", ori Tropaeum Traian – din ciclul cu acelaşi nume, Adamclisi, unde îi pare „în căldura amiezii de vară,/ daci în lanţuri/ asudă pe sub cuşmele lor".

Din ce se vede din aceste două volume, are, până acum, şi dacă avem în vedere diferenţele amintite, o formulă a sa de a scrie. Şi, prin acest volum (frumos realizat şi tipografic; remarcăm, în acelaşi timp, şi ilustraţiile semnate de Carmen Fella Ţanu, care se „împletesc" potrivit cu textul), aparent subsumat unei idei, dar care este destul de dens tematic, dragostea, credinţa, viaţa cotidiană, felul în care te raportezi diversele aspecte ale acesteia fiind prezenţe constante ale versurilor sale, Daniela Andronache se relevă ca o autoare care, pas cu pas, îşi construieşte calea ei întru poezie, văzând lumea în întreg şi ca „o feerie/ născocită de poeţi".

Coord. **Mariana Stratulat**, *Cele mai frumoase poezii... doamnelor în dar*, ediţie română-sârbă, cuvânt pe coperta a patra: Vasile Mic, coperta: Aneta

Gaşpar, ilustraţii: Emil Sfera, Casa de Presă şi Editură Libertatea, Panciova, Serbia, 2024, 218 p.

Cu titlul întreg *Cele mai frumoase poezii... doamnelor în dar*, antologia coordonată de Mariana Stratulat, un proiect concretizat la opt ani de existenţă a editurii „Libertatea" reuneşte creaţii a opt autoare din Serbia şi România, care, scrie coordonatoarea în cuvântul său înainte (*O călătorie lirică prin universurile interioare ale femeilor*), „nu sunt doar poete deosebit de valoroase, respectate şi îndrăgite în cele două ţări vecine, ci şi colaboratoare fidele" ale acestei edituri. În ordinea vârstei lor (aşa cum sunt în carte, cu câte opt poeme fiecare), cele opt autoare antologate sunt: Maria Elena Brânzei, Mariana Stratulat, Gordana Kovačević, Adriana Weimer, Verica Preda (care semnează cu pseudonimul PreVera), Liubiţa Raichici, Mariana Dan, Aurora Roariu Planjanin, Veronica Balaj. Numele unora dintre acestea (Adriana Weimer, Liubiţa Raichici, Mariana Dan, Veronica Balaj) sunt cunoscute cititorilor revistei „Poezia", fie prin poeme ale lor, traduceri din creaţia altora sau pentru că am prezentat volume pe care le-au publicat. Fiecare autoare beneficiază şi de o prezentare succintă, dar, în cuvântul său înainte, Mariana Stratulat face şi o scurtă analiză a felului în care vede poezia acestora. Mariana Stratulat a ales, scrie în cuvîntul său de deschidere, cu atenţie aceste autoare, şi în dorinţa de a oferi un tablou divers şi din punct de vedere cultural şi lingvistic, dar şi stiluri diferite de a scrie prin care să contureze şi „bogăţia creativă şi sensibilitatea exprimării în limbile română şi sârbă", şi o imagine cuprinzătoare prin „complexitate, forţă şi frumuseţe" a „universurilor feminine".

Am dorit să semnalăm şi această antologie, un proiect generos din mai multe puncte de vedere, cititorilor noştri şi pentru a prezenta editura „Libertatea", care lucrează pentru limba română. Aceasta are o activitate diversificată, publicând, în limba română şi un săptămânal cu acelaşi nume (care a fost fondat în 1945), şi o „revistă a tinerilor din Voivodina", „Tinereţea" şi, diverse cărţi, între care mai amintim şi o apariţie recentă, *Românii din Serbia de răsărit în perioada 1718 până azi. Între asimilare şi identitate*, semnată de Jasmina Glišić.

Încheiem semnalarea acestei antologii coordonate de Mariana Stratulat, care conduce şi editura „Libertatea", pentru că, din păcate, dat fiind specificul rubricii, nu putem prezenta mai amplu şi cu citate pe fiecare dintre cele opt autoare, cu un fragment din poemul său *Cosmogonie*: „Noapte de noapte/ (după miezul nopţii)/ zidesc păduri la ferestre/ (să nu-mi zboare/ din vise/ amintirea păsărilor înfometate/ de nemurire).(...)// Tăcerea încolţeşte adânc/ într-un plânset,/ umbra ei de căprioară îşi caută/ mugetul rănit".

Marcel Miron, *Semne* contemporane, ediție bilingvă română germană, traduceri de Mircea M. Pop și Joachim Schwietzke, prefață (*Un suflet în fiecare cuvânt*) de Marius Chelaru, Editura Timpul, Iași, 2024, 108 p.

Marcel Miron, în aceste poeme, pare că și-a propus să scrie cu pana înmuiată în cerneala izvorâtă din curgerea luminii sacrului, celestului răsfrântă în sângele pământului pe care păşesc oamenii pe drumul către casă, unde pot, „în răcoarea serii/ neînserate", după feluritele trude ale zilei, să-și privească sufletul și să-și vadă viața prin ochii copiilor, ori pe drumul către biserică, unde să își scalde ochii în apele „ferestrelor netimpului", cum le spune icoanelor.

Volumul, în fapt o selecție la o răsfoire prin timp a scrierilor sale, care are alăturate versiunile în română și germană, începe de la o altă pagină a vieții sale, cea de preot, cu un poem despre Biblie, „piatra vie", „singura care știe/ toate picăturile de apă ale oceanului" care este omenirea, continuă cu icoana, prin care „eternitatea de invită/ la dreapta creatorului", psalmul, care te îndrumă ca ochii tăi să „descopere" cu adevărat „cărările vieții" apoi curge spre viața cealaltă a sa, de poet. Iar poetul este, în viziunea sa, ca „un nufăr plutind pe lac" care „se salvează de la înec/ prin taina înfloririi". Și, astfel, își poartă pașii întru vers, sacru și teluric, ca și cum poezia ar fi o lumânare care arde luminând toate paginile cărții vieții, cu semnele ei contemporane dar și cu ecouri de demult, eroii, florile, lutul de pe roata olarului, iubirea, un cireș din grădină, vioara, un călugăr ori un pelerin, dragostea, iar dragostea... Apoi, deși a slujit o viață la Huși, aidoma unui pelerin al poeziei o parte a sufletului său a dăruit-o poeților din Copou ori revistelor literare, „doamne inteligente/ frumoase/ îmbrăcate exotic/ ori clasic", între copertele cărora s-au așezat la îndemâna cititorilor și poemele sale.

Dorindu-se și un cultivator al cuvântului, al conexiunilor simbolurilor, dar alăturate fără emfază, mizând mai curând pe limpezime și conciziune, pare că Marcel Miron, se poate spune, și-a propus să arate că tot ce ține de viață, dar și de sacru/ răsfrângerea sacrului în ea poate fi exprimat simplu, limpede, prin scris. Adept al exprimării succinte, aduce aminte doar prin numărul de cuvinte folosite (și) de unele forme fixe de poezie orientală. Poemele, majoritatea, nu sunt lungi, unele de o strofă sau două, au versuri în mare măsură scurte. Dacă ne referim la mod de a scrie, nu ocolește metafora, dar nici nu face exces. Metaforele/ figurile de stil nu abundă, cu unele excepții, când poemele sunt îmbrăcate cu totul în haine metaforizate (exemplu: *Marea*: „Marea s-a culcat/ cu fața pe nisipul plajei/ și ascultă sirenele/ care cântă stelelor").

Aminteam despre simbol, simbolistică care, fără a încărca fraza, se regăsesc în varii forme în aceste poeme în care citim şi despre „bolovani astrali", dar şi despre vioară ori despre psaltire, pe care o descrie ca pe o „pădure de psalmi".

Cu toate astea, reiterăm faptul că deşi abordează teme universale, nu e un volum alcătuit într-o cheie greoaie, dificil de descifrat, poetul folosindu-se de un vocabular nu simplist, dar nici sofisticat inutil, ci dimpotrivă, cu deprinderea celui care ştie, şi din amvon, să îmbrace „cuvântul în toate culorile" la îndemâna tuturor, şi când e alcătuit „cu cerneală de foc" şi când e cu aceea în care îşi moaie paşii de toate zilele mai fiecare cititor.

Este, totodată, o selecţie alcătuită, întrucâtva, ca o compoziţie la trei mâini, a autorului şi a celor doi traducători, Mircea M. Pop şi Joachim Schwietzke, trăitori în Germania (colaboratori de ani ai revistelor ieşene, în special „Poezia", unde au apărut toate aceste pagini), cu poeme alese, se poate, pentru a fi cât mai potrivite şi pentru cititorul de limbă germană.

Aşadar, un volum despre viaţă în diversele ei aspecte, ale cărei puncte nodale, în viziunea autorului, sunt credinţa, cărţile sfinte/ biserica, dragostea, poezia.

Iš Šiaurės Jeruzalės: šiuolaikinių lietuvių poetų eilėraščių rinktinė/ From the Jerusalem of the North, *A Selection of Poems by Contemporary Lithuanian Poets*, ediţie trilingvă: lituaniană, engleză, ebraică, compilaţie de **Indrė Valantinaitė**, traducere în engleză de: **Rimas Užgiris**, traducere în ebraică de **Sivan Beskin**, design: Zigmantas Butautis, Poetinis Druskininkų Ruduo, Vilnius, Lituania, 2020, 136 p.

În acest volum sunt antologaţi 22 poeţi. În final sunt două texte, primul fiind semnat de unul dintre poeţii antologaţi, Mindaugas Kvietkauskas, intitulat *De te voi uita, Ierusalim al Nordului*, şi al doilea, o postfaţă, semnată de Indrė Valantinaitė (în numărul de vară al revistei am semnalat volumul ei *Storie d'Amore e di Altri Animali*, 2017). Dat fiind că majoritatea numelor acestor autori sunt, probabil, mai curând puţin cunoscute publicului larg de la noi (deşi, de pildă, prin 2018, de exemplu, Marius Burokas ne-a vizitat ţara, ca şi Indre), cum, la fel, şi felul în care s-a scris/se scrie poezie în Lituania, într-un text mai amplu, care va apărea în „Convorbiri literare", voi analiza antologia şi făcând o scurtă călătorie prin istoria poeziei lituaniene.

„După sursele evreieşti, la Vilnius se face referire ca «Ierusalimul Lituaniei» (*Yerushalayim de-Lita*), în orice caz, este uneori conectat simbolic de asemenea la nord, mai ales în operele poetice. (...) În prezent, numele simbolic «Ierusalimul Nordului» este folosit mai des." S-ar putea

da analogiei „și un alt nume simbolic al orașului: „Atena Nordului". Vilnius a fost botezat astfel de către poetul și misticul de limbă franceză Oscar Miłosz, care a profeţit misiunea sa culturală specială. Această antologie dă numele Ierusalimul Nordului ca un fel de cheie care descuie legăturile poeziei contemporane lituaniene cu cultura evreiască.", scrie Mindaugas Kvietkauskas, în *De te voi uita, Ierusalim al Nordului.*

Azi cartea de poezie, poezia în general, se bucură și în Lituania de audienţa/popularitatea/ atenţia mass-media și spaţiu pe reţelele de tv, interesul publicului... ca și la noi. Apar cărţi însă, peisajul publicistic este interesant. Uniunea scriitorilor editează și o revistă, mai degrabă o antologie anuală, în engleză, „Vilnius Review. Contemporary Literature from Lithuania", cu poezie, proză, interviu, critică, eseu, între semnatari fiind și parte din cei antologaţi în *Din Ierusalimul Nordului*.

Cu toată diversitatea de abordări, dincolo de generaţii, de felul în care au înţeles poezia, raportarea la cotidian, la social, la regimurile politice, pentru toţi aceşti poeţi antologaţi în acest volum apărut sub egida „Druskininkų Ruduo" („Toamna poetică la Druskininkai", un oraș din Lituania), s-a găsit un „loc comun", anume acela al „Ierusalimului Nordic", amprenta culturii/ comunităţii evreieşti fiind puternică în ceea ce înseamnă istoria, cultura, literatura oraşului Vilnius şi a Lituaniei în general.

Încheiem semnalarea succintă din „Poezia" cu două fragmente din creaţiile autorilor antologaţi, primul din *Ghetto*, al lui Tomas Venclova: *Ghetto*: „Ne vom întoarce aici. Toate sunetele s-au domolit./ Aşa multe case. Cu câmpii de cărbune (...)// Noaptea rămâne, dar judecata nu va veni. Flăcări şi nisip ling ramele ferestrei./ Nici Ebraic/ nici măcar Roman – / în fundamentele juridice legale/ suntem doar litere, note de subsol, planuri./ suntem doar hârtie albă. Suntem cenuşă." Al doilea fragment, din Gytis Norvilas (n. 1976), care a debutat în 2002, din poemul său care are în loc de titlu semnul „///": „îmi cufund degetele picioarelor/ abia abia// în piatra cimitirului evreiesc Jonava// şi poate mlădiţele vor răsări?// îmi îndoi braţele/ strâng/ soarele/ între genunchii mei".

Grigore Curcanu, *Zăpada de jar*, eLiteratura, Bucureşti, 2024, 138 p.

În numărul septembrie din 2024 al „Convorbirilor literare" am semnalat una din cele două cărţi de versuri primite de la Grigore Curcanu, anume *Ecoul luminii,* apărută la aceeaşi editură bucureşteană, eLiteratura. Autorul scrie poezii, eseuri, romane, proză scurtă, şi a publicat peste 10 volume de versuri (între care: *Îmbrăţişări de iederă, Valsul egretei, Trepte spre lumină, Sărutul lutului* ş.a.) la diverse edituri, mai ales din Iaşi şi Bucureşti.

În acel volum, în preambul, profesorul gorjean de limbi străine, cu studii în Franța, unde a și profesat, după cum ne spune în cuvântul său de deschidere, afirmă și că „romantismul străbate ca un fir roșu" creația sa. Lucru care se și vede în acest volum, cam în aceeași gamă de abordare și formală, și tematică, cu unele nuanțe, dar nu cu foarte mari diferențe. Spuneam că se vede acea nuanță de romantism (după cum nota autorul) în creația sa, însă nu din punct de vedere al alegerilor formale, în sensul practicării unor forme poetice fixe „specifice", ci mai degrabă, dacă dorim să căutăm această perspectivă, prin ecourile tematice ori de atmosferă. În ce privește atmosfera (cât și tematica), aici totuși se întrevede mai puțin asta. Unul din puținele exemple din acest volum: „în cimitirele albe/ cruci diluează lumina/ morminte de oase/ își pun tot atâtea-ntrebări" – *cimitire albe*. În rest, cam aceeași arie tematică: curgerea timpului, anotimpurile, părinții (despre „tata/ care era zidar", mama, al căi nume e Maria ș.a.), despre sat, oraș ș.a. Însă orașul este în tonuri mai puțin apăsătoare, și cu ecourile și mai evidente din cotidian: „vatmane cu mâneca scurtă/ văd din tramvai/ cum orașu-și pune în griul suprem/ panseluțe/ luate la/ licitații trucate/ de edili gospodari". Ori, un alt tip de „ecou cotidian": „o dată pe săptămână/ merg la piață/ să văd diferența/ dintre ochii cumpărătorului/ și vânzătorului" ș.a.

Și, ca o schimbare față de celălalt volum, sunt mai multe poeme despre propriile trăiri/ cu tentă personală, despre rugăciune, îngeri, duminici, praful ori moliile și „covorul cu cerbi la izvor de pe perete" din camera sa ș.a.

Așadar, și în acest volum, în preambulul căruia autorul spune: „scriu pentru mine, pentru a răspunde chemării cuvintelor", dar se „bucură dacă cineva citește o parte din sufletul" său, Grigore Curcanu dovedește că și-a ales deja un mod de a scrie, un univers tematic. Poate că cititorii se vor opri să citească aceste fragmente din sufletul său, și din acest volum a cărei semnalare o încheiem cu un fragment din *încă un soare*: „eu pictez cuvinte/ pe care le pun/ în inima poveștii/dacă te regăsești în tablou/ înseamnă că în sufletul tău/ vibrează aceeași nuanță".

Maria TRANDAFIR

Versul unic, răstignit din voia secundei

Că Mihaela Grădinariu este o poetă talentată care se respectă, prețuind cuvântul și poezia, este un adevăr ce nu mai trebuie demonstrat. Orice apariție a unui nou volum este așteptată cu bucuria redescoperirii unui mod particular de a defini viața, căci aceasta, supusă unor amenințări devoalate cu sinceritate, capătă noi chipuri în dramatica întâlnire cu boala perfidă. Volumul de poezii „Oglindă pentru spaimele luminii" se înscrie în povestea unei vieți neîncadrabile într-un timp și un spațiu definit, desfășurându-se între aici și acolo, dincoace și dincolo, atunci și acum, degrabă și târziu, acum și încoace, mâine și ieri, acestea nefiind relaționate cu prezentul, timpul unor trăiri complexe și indefinibile. Oglinda-suflet primește și reflectă toate spaimele-amenințări pentru viață.

Într-o bună tradiție lirică, volumul se deschide cu un fel de artă poetică inspirat numită: „Cuvîntul, vită de povară", un elogiu adus atotputerniciei cuvântului care suportă orice, suferință și dragoste ("urme de bici și de sărut"), strunire și risipire, fiind o prezență ubicuă ("mânat mai mereu, înlăuntru și afară"), care se cere descoperit, pentru a fi adunat într-o carte „vinovată". Cuvintele sunt haină pentru sentimentele și gândurile ce aparțin ființei care simte și care gândește; silabele, alcătuitoare de cuvinte, sunt crucificate pentru vina de a fi dat naștere acestora, trăind în om-când acesta vorbește cu sine- și în afara lui, când vorbește cu alții. De regulă, poeții își aleg dintre cuvintele ce sălășluiesc în ei, pe cele necesare sau dorite, dându-le viață, dar în viziunea Mihaelei Grădinariu, cuvintele, atotputernice, își aleg ființa, în slujba căreia vor să ajungă, acceptând supunerea, dresarea, fărîmițarea, în vederea nașterii unei vieți noi- poezia- printr-o dinamică ce presupune întâlnirea cuvântului cu sufletul.

Cuvântul are trup și spirit, dar doar o parte din el poate dezvălui un început sau un sfârșit (al iubirii, al suferinței, al vieții) sau poate genera cântec, aflat între albul ninsorii și lipsa culorii. Silabele se întâlnesc și se bucură în cuvinte, iar acestea se contopesc în poeme care sunt „trecere și petrecere" sub timpul care închide speranță și neantizare. Poeta, stăpână absolută a cuvintelor, a conceput o minunată și originală aventură a acestora, trimițându-le în poeme, definite printr-o varietate de metafore originale, neașteptate, care surprind prin inventivitate: „Chilim decolorat și ros,/ o mască de chimval spăimos,/ fum înspre cerul ciubucciu,/ podoabă somnului târziu,/ o adumbrită de lalea/ cu frunzele pe gura ta/ și muzici (asuprit imam...), Poem bairam, poem bairam".

Cu însușiri concrete (chilim) sau abstracte (fum), poemul poate avea virtualități picturale, muzicale, onirice și poate fi sursă de încântare și de bună dispoziție (Bairam). Tot poemul, ajuns pe culme „pe creasta unui val", cu rime necesare ca sarea-n bucate, așteaptă încununarea, în cinstea căreia poartă

rochie de bal, al cărei parfum de tămâie atrage atenția că balul poate avea o altă semnificație, aceea a unui sfârșit neașteptat. Imaginația poetei se dezvăluie din plin când concepe poezia ca pe un timp prezent, care poartă în sine ziua de ieri, vinovată că a trecut, căreia îi spune „bun rămas", și ziua de mâine, primită cu un binecuvântat „bine-ai venit", ce pregătește hrana sufletească a poetei. Poezia, asemenea lui Ianus, are două fețe, cea poetică și cea antipoetică și două suflete: al poetei și al creației sale care a primit suflet. Nu toate cuvintele sunt ale poeziei, ci numai acelea pe care le „povestește", cu har, poetul. Aflat sub semnul sacrificiului de sine, acesta „țese" cuvintele precum Penelopa pânza, și le botează, săvârșind taina botezului, precum Sf. Ioan Botezătorul (sugerat de imaginea capului pe tipsie); stihuitoarea se desprinde de pluralul „noi", individualizându-se prin „eu", fiind capabilă să realizeze prima ninsoare cu literele alfabetului, pe când alt Creator pune timpul sub semnul luminii creației.

Mihaela Grădinariu se dovedește un bun cunoscător al sufletului feminin, aflat în căutarea unui liman unde să-și odihnească neliniștile, temerile, dragostea supusă încercărilor, capacitatea intuitivă devoalându-se în poeziile supuse „Canonului și Ispitei". Canonul este suferința datorată fie trădării, sugerată de cocoșul lui Petru (aluzie la lepădarea acestuia de Isus), fie bolii perfide: „Prin coasta mea, compas cu vârf ciobit/ trasezi o galaxie-n destrămare"/; ispita este a cunoașterii revelate de iubirea pentru o ființa aleasă (fiind cel mai uman dintre sentimentele omenești), pe de o parte, și de iubirea pentru cuvântul ce o ajută să păstreze memoria trupului și a sufletului, fiecare dintre acestea fiind păstrător de taine. Poveste, baladă, elegie, poezia de dragoste, adresată unui „tu" ce-și asimilează posesivul „al tău", „a ta" – iubitul, dezvăluie sensibilitate, patimă, durere, dorința de alint. În vis, bărbatul este cel care o învăluie ca o eșarfă, sugerând mângâierea ce anunță sărutul, dar și tandrețea ce are nevoie de un alfabet pentru descifrarea unei iubiri complicate: „învăț, dezvăț, răsfăț, prigoniri". Cerul, iadul, drumul nou ce i se deschide în suferință au ca laitmotiv cuvântul „răni", (precedat de restrictivul „doar") care stabilește legături între acestea. Nu acceptă extremele „sus" și „jos" (valorificate și de N. Stănescu: „Ce bine că ești, ce mirare că sunt/ Două cântece diferite, lovindu-se, amestecându-se/ două culori ce nu s-au mai văzut niciodată/ una foarte de jos, întoarsă spre pământ/ una foarte de sus") indicând cerul și pământul, preferând „mijlocul", unde se simte apărată și ea și sufletul ei; dar între cele două dimensiuni extreme curge timpul, măsurat de către poeți prin antinomia principiilor universale, cer și pământ, acestea găsindu-și echivalența în cer-sus-bărbat-cuptor și jos-pământ-femeie-fântână. Sugestia erotică e filtrată cu delicatețe: apa fântânii stinge focul cuptorului, întâlnirea acestora sugerând cuplul „noi"(ne, nouă, noastre), în care viețuiesc un „eu" (mie, îmi) și un „tu" (ție, ta, tău): „Umbra mea sare coarda, joacă șotron,/ face fotografii personajelor din Decameron/ mâna ta mă decupează dintr-o mirare,/ rostogolind pe cerul gurii, și lună și soare" sau „Cît eu, cît tu.

Pe rînd ne-acoperim/ În straie de-nceput şi de porneală/ lăsăm în spate plîns de serafim/ să înzilească ciorna mută, goală"/. Dacă bărbatul, care este invitat în universul cărţilor femeii, trăieşte în comuniune spirituală cu aceasta, femeia este o sumă de calităţi şi de cusururi conştientizate printr-o inedită metaforă: „femeia-cufăr", căci aceasta poate adăposti o sumedenie de lucruri ca şi sufletul care include sentimente, gânduri, obsesii, răutăţi, speranţe, fiind încăpător ca şi cufărul. Alcătuirile poetice sunt de un rafinament subtil, fiind încă o dovadă de talent şi de imaginaţie, datorită cărora schimbă raporturile dintre lucruri; marea îşi împrumută gustul sărat de la sărut (nu invers); nisipul devine copil, valul poate fi închis într-o ramă, timpul curge între dimineaţa flămândă şi seara ce luminează, sufletul este un accesoriu de lux, conturul iubirii e decupat de mâna îndrăgostitului. Într-un timp fără timp, sufletul nu-şi găseşte locul, de aceea pluteşte, dar conţine „transfuzii de uitare, de stihii şi de ţărână", zborul fiind imponderabil, iar ochiul ("canon şi ispită") vede canonul-suferinţă şi intuieşte ispita-păcat. Iubirea este asociată cu sărutul, în care cei doi descoperă lumina lunii şi a soarelui. Când îndrăgostiţii, devin „limbi de foc", ei realizează că sunt în dezacord cu timpul ce le măsoară iubirea cu bătăi de pendulă, înscriindu-i într-un destin. Este fascinantă ambiguitatea unor adresări marcate de persoana a doua, pentru că toate sensurile se potrivesc în context; când poeta spune: „mâna ta îmi porunceşte să scriu"; „mâna ta şovăie între plâns şi blestem"; sau „numai mâna ta, zăvor de-nchisoare,/ arde ca o lampă în noaptea -aspidă", mâna poate aparţine destinului, poezii sau iubirii. Ieşirea din labirintul umbrelor, unde va rătăci, este o invitaţie la călătorie „Hai cu mine", aproape (aici) şi departe (dincolo), adică în viaţa de după moarte. Poeziile capătă alte tonalităţi, de elegie sau de bocet, observabile din momentul în care, în lumina iubirii, se strecoară – nu văzută, ci doar simţită – ameninţarea nopţii eterne (moartea) despărţită de viaţă doar printr-o linie subţire. Universul poetic e invadat de şerpi – motiv reiterat – ale căror trăsături (legate de aspect şi de sugestiile semantice) sunt surprinse în diversitatea lor: şarpele orb, şarpele de ocazie, şarpele care a înghiţit „măr după măr" (cel care a ispitit-o pe Eva, minunat surprins de William Blake, în ilustraţiile la Paradisul pierdut al lui John Milton), şarpele casei (păzitor şi aducător de noroc şi de belşug, găsindu-şi loc „sub prag, la răcoare" (amintind de V. Voiculescu, scriitorul care a readus mitologia românească în actualitate, valorificând motive, mituri şi legende, evocând şi şarpele: „Aidoma cu apa, alunecos şi verde,// ieşit din lutul galben, din pietre/ şi dudău,/ se cuibărise-n prunduri lumina să-l dezmierde/ neştiutor de bine, nevinovat de rău"/), şarpele-dumnezeu (care ţine loc de căpătâi), şarpele „care nu ştie de-i bărbat sau femeie" (aluzie la Uroboros, care închide în sine împreunarea sexuală), şarpele cu dungi, şarpele duşmănos şi moale (care „muşcă pământul reavăn de la poale"). De cele mai multe ori, şarpele apare ca simbol al răului (numai ca fiinţă htoniană săvârşeşte binele), al şireteniei, al unui mister pe care îl apără, având în vedere că apariţia lui aparţine unei indeterminări temporale: ziua

aceea, ziua aceasta, ziua de acum, ziua de apoi sau ziua „când şerpii dorm pe după gît"; mai ales şarpele orb este acela care provoacă suferinţă, fiind mesager al destinului care hotărăşte moartea şi trecerea în alt univers, unde nu există nimeni şi nimic; însuşi şarpele îi „îmbucă pe rînd", îmbrăţişându-i, „într-o piele străină şi rece" (a lui), pe cei destinaţi morţii; tot şarpele orb, simte şi anunţă moartea (întîmpinată de agonia cerului, în care lumina însăşi putrezeşte, iar soarele este doar o rază), pedepsit fiind, să scrie pe cruci. Bolnavă, când îşi pierde speranţa, poeta simte răceala, precum revărsarea solzilor de şarpe peste ea, pătrunzându-i în trup. Poeziile despre boală şi despre moarte nu sunt patetice, ci reflexive, al căror ton împrumută inflexiuni din creaţiile populare: „carne din carne, mască peste mască/ mânzul cu-o stea în frunte o să mă pască/ acolo pe hotarul dintre solzi./ Şi plouă într-o limbă uitată./ Din două în două,/ zilele îşi pierd aripile de ceară" (semn al sfârşitului, prin prăbuşire, asemenea lui Icar). Altele sună ca o litanie răzvrătită, căci invocarea divinităţii nu are ton de rugă, ci de împotrivire unui destin nedrept ce i-a fost menit, poeta dând glas spaimelor ce o copleşesc într-un univers în destrămare: „în loc de ziduri, ape vii şi moarte/ prin colţuri, izvoarele, cruce mormânt"/, teama de întuneric amintind de o sintagmă blagiană: „Întunericul, marele". Totul i se pare o scenă de teatru, în care oamenii poartă mască, aluzii subtile şi la viaţa desfăşurată într-o lume „cu măşti", ceea ce presupune minciună, lipsa credinţei, ipocrizie şi, de aceea, e mai bine să meargă la teatru ceresc, chiar dacă şi îngerii poartă mască, iar „regizorul" spectacolului numit „pământ" doarme. Ceea ce trebuie ştiut este că moartea vine când doreşte ea, nu când fiinţa crede că este pregătită, după mai multe încercări şi după trecerea prin beznă. Evocarea unor sărbători creştine, Crăciunul, Paştele, Floriile, oferă cititorului o viziune originală asupra acestora, intrând în tradiţia zicerii baladeşti: „la tulpină de măr dulce/ num-o dată te-aş aduce,/ lângă şarpele buimac/ cununat cu flori de mac,/ Dar din creanga cea uscată/ zilele se scutur roată" sau „printre nopţile de puf/ numai îngeri şi zăduf/ cârcotaş, pe sub cearşaf,/ plânge-un înger tipograf/ pentru litere în ie/ la vreme de cununie"/, aducând mireasma baladei „După melci", a lui Ion Barbu. Alte versuri au incantaţia colindelor: „Lerului şi tot mai ler,/ de fântână şi de ger,/ însetat colind în cer./ Lerui ler, icoană rea/ doar culoare subţirea,/ dedesubt tăcerea ta". Păgânismul unor cântece se dezvăluie din imaginea frapantă a îngerilor, care seamănă cu oamenii, lăsându-se ispitiţi de lumea profană: „îngere cu ochiul stins.../ nu mai vede nimenea/ cum culegi cu gura pungă/ Roua-albastră de pe-o dungă/ grăniţată între sîni.../ îngere cu ochi hapsîni/ doar lumina se roşină/ când striveşti floare străină/ într-un capăt de crivat.../ Îngere mult răzgîiat/ tu nu ştii că cea icoană/ zgribulită şi pogană/ învelită-n curcubeie/ cere numele femeie/ Şi-i tot înger ca şi tine/ la o margine de rai,/ printre sfinţi şi putregai"/ (inedită imagine a femeii înger, dar fără pene, amintind de iubita- înger eminesciană sau de unii dintre îngerii lui N. Stănescu). Lumea de dincolo, cerul, pe care poeta vrea să-l cunoască prin

intuiție, e locuită de îngeri, cărora li se atribuie însușiri particulare: „înger de ape și ispite, înger pitit într-un castan, înger- promoroacă, înger de lumină gri, înger ispită" ce definesc lumea cerească, după modelul căreia a fost zidită și cea pământeană, cu ape și copaci, cu ierni și lumină, cu taine și ispite. Blasfemică ar putea să pară înfățișarea măicuței lui Hristos, dar nu este, pentru că, poeta, într-un expresiv glas popular, spune povestea nașterii lui Iisus, pruncul „împrumutat"(născut, dar nu făcut), a femeii-fecioară, ("muiere fată"), necunoscând păcatul ("de nime nescuturată" și „cu nimica vinovată"), incluzând și formula inițială din baladele populare: „d-alelei, muiere roabă, la toți oamenii podoabă" (roaba lui Dumnezeu, dar fală pentru creștini).

Simțind amenințarea continuă care-i umbrește viața, stihuitoarea de frumos ia o altă atitudine, provocând Moartea, adresându-i-se direct: „Sunt doar un vers mimetic, Doamnă moarte" mărturisind indirect că în versurile ei mimetice (care pot fi o formă de apărare), aceasta își topește ființa, acceptând durerea și devenind „vers înfipt într-o placentă/ o cruce-ntr-altă-cruce, jug și taină". Recunoaște unicitatea poeziei sale, tocmai pentru că aceasta trăiește un timp ce-și vinde clipele, multe ca nisipul, care provoacă durere și suferință, ilustrate prin chipul Golgotelor (sugestivă este forma de plural!). La chemarea pietrei, mormântul se deschide, doar că moartea care este fum (simbol al dematerializării) îmbracă trupul într-un amenințător întuneric. Versul final al unei poezii „Hai, moartea mea statuie, să te ard" amintește de răzvrătirea și regretul după viață, exprimată în arghezianul: „așa este jocul/ îl joci în câte câți vrei/ arde-l-ar focul". Poeta, într-un monolog tainic, își dezvăluie tristețea provocată de gândul morții care o va închide în sicriul destinat, ce pare multiplicat în zeci de sicrie, ce își pregătesc călătoria spre cer, plătind vamă: ortul. Simțindu-se neajutorată ca un copil, pe care îl poartă în sine, mama se simte „cenușă însămînțată de cuvânt". Eul sănătos și cel bolnav se înfruntă „ca ghilotină între eu și eu", iar câștigător va fi spiritul care părăsește trupul din copârșeu, pentru a-și croi altă cale „născut și născător de-atâtea ori". Visurile, devenite ploi, numără anii adunați „în cercuri de copac", într-un timp care i-a fost vrăjmaș și din care vrea să „se desfacă", rupând unitatea dintre om și timp. Sub amenințarea „străinei" ce împietrește zborul, țesătoarea de haine din cuvinte, Mihaela Grădinariu, gândește că pentru cel aflat în sicriu „insectar pregătit pentru încă o moarte" nu există puncte cardinale, nici cărare pe care să poți trece, nici culori (doar, poate, verdele speranței și negrul morții), nici soare, nici lună, pe care poeta ar vrea să le salveze: „fugi, soare, spre ninsoare, și tu, lună , galbăn cu zimți, într-o salbă nebună". Dar își invocă mama, tatăl, fratele, sora să-i fie aproape pe drumul în care are nevoie de lumină: „luminează, frate, ora ce mă arde/ vine-agale, mă sărută/ somnoroasă peste gură", pe calea-zbucium, în care este însoțită de „el", care n-o lasă singură în lumea „crucilor/ strâmbate prin găvane". E incitantă ideea că întoarcerea la origini, poate anula moartea printr-un drum invers, dacă omul se întoarce la botez, pâinea la aluat, floarea la petală (binecuvântată imaginație!); totuși,

conştientizarea instalării bolii duce la suferinţă (pesimismul luând forma unor halucinaţii concretizate în „fiinţe" mitologice, simboluri ale răului şi ale cruzimii, potrivnice oamenilor), căci simte moartea pe care o ţine „sub coasta dreaptă, la adăpost de patimi", aceasta favorizând îmbrăţişarea raiului cu iadul (de a căror întâlnire, în acelaşi suflet, pomeneşte şi L. Blaga), când sus şi jos nu mai au importanţă, când timpul bătrân doarme, iar iubirile încremenesc. În paradisul destrămat al vieţii poetei sunt şi momente de înseninare, care trădează un suflet viu şi o poftă de joacă a cuvintelor (imprimându-le aspect ludic): „soarele se dă de-a dura pe jos/ împleticită fiară fără lese,/ în blana lui, un vrăjitor ţepos,/ îmi caută loc de naştere, pe-alese", amintind şi de aventura cuvintelor în poezia lui Nichita Stănescu, prin versurile: femeie trans, femeie trans/ lucidă-n ultimul balans/ frunză visată de un cal/ cu nechezatul frez-banal/ harnaşament sentimental".

În ciuda bolii ameninţătoare, poeta încearcă – şi reuşeşte – să se salveze prin cuvânt (care are valoarea sunetului în muzică şi a culorii în pictură), în acesta dormind inspiraţia, o „scînteie divină". (De altfel, N. Berdiaev în „Adevăr şi revelaţie" afirmă că ceea ce provine din adâncul inimii este legat de ceea ce vine de sus, în cazul Mihaelei Grădinariu fiind vorba de nefericirea datorată bolii şi de asprul destin, coborît de sus; întîlnirea acestora ţine de taina vieţii şi a morţii). Important este faptul că sufletul plin de simţire intuieşte moartea anunţată de elementele universului: noaptea îmbătrîneşte, cerul se împietreşte, stelele mor, prin cădere. Dar, după ce moare noaptea (prin care trece boala), vine lumina, ceea ce îi dă speranţă poetei care crede că pentru ea „nu era vremea deschiderii raiului" mai ales că simte acut dorinţa de a scrie. Toată fiinţa ei e supusă cuvântului, chiar când acesta e neputincios şi versul rămâne „doar cu rădăcina", conştientizând că versul gândit, dar nescris, are de plătit o vamă, căci „nu poţi avea neavutul". Poeta îşi doreşte să aibă timp încă pentru o carte, asumându-şi posibilitatea unui scris confuz, căci nu poate exista „poem fără vorbe şi fără poet". Aceasta creează un spaţiu halucinant (cu gargui, vasilisc şi păsări de foc), din care se ridică un fel de magie tristă atribuită Parcelor, Penelopei, Meduzei, rusalcelor, ielelor, în care îşi găsesc loc şi simbolurile aferente: ochiul (drept şi stâng), aripa stângă, şarpele, pelicanul (cu funcţie htoniană, dar şi cerească, pentru că săvârşeşte justiţia divină), albul şi albastrul. Este o lume creată invers, căci „norii nuntesc sub glie", iar „apele curg spre cer". Când simte ruina inimii, dă glas raţiunii, ceea ce o îndepărtează de melodramatic, dar care o fixează într-o lume cenuşie, în care îşi aminteşte de suferinţă şi de trădare, prin aluziile la Iuda şi la Irod, ce duc cu gândul la pruncul „nesupus" Iisus , răstignitul în durere, născut într-o iesle. Dar pentru ea, neputinţa de a da viaţă este sugerată prin sintagma „ieslea e goală". Îşi poartă crucea (simbol cristic) cu demnitate, stând sub semnul secundei ameninţătoare nevăzute, dar simţite, acceptându-şi existenţa cu toate angoasele ei. Urmând traiectoria propriului destin, nu se lamentează, căci se regăseşte prin versul unic (poezia), văzând cu sufletul alte spaţii, despre care

încearcă să afle dacă îi sunt predestinate – definitiv sau temporar. Şi nu pot să nu amintesc farmecul rostirii, susţinute de un limbaj poetic, care poartă pecetea originalităţii inconfundabile, prin amestecul – controlat – de arhaisme şi de regionalisme, de neologisme şi de cuvinte inventate cu mare forţă sugestivă, pentru definirea universului poetic, în care trăieşte „stăpână" a cuvintelor: veresie, dajdie, pocroave, crâsnic, dveră, alături de golem, lascov, trovanţi, intalii sau a ştiritici, a dezmânta, îngrecat.

Poeta pare să fi cunoscut ideile lui Mircea Eliade (*Drumul spre centru*), esenţiale pentru viaţă: „singurul lucru care contează eşti tu; fiinţa ta te interesează, gândirea, experienţele, reacţiile tale". Chiar dacă afirmaţiile pot părea egoiste nu sunt; crezând că trebuie să te iubeşti pe tine, pentru a putea iubi pe alţii, că trebuie să te accepţi pe tine aşa cum eşti, pentru a-i accepta pe alţii cum sunt; că trebuie să fii prieten cu tine, pentru a putea fi prieten cu alţii, am descoperit în versurile poetei încercarea şi dorinţa de a se împăca definitiv cu lumea şi cu sine. Pentru a înfrunta destinul, acceptându-l sau respingându-l (poeziile sale, de o rară sensibilitate dictată de har, însoţind-o în această luptă, împreună cu acel „tu" – mereu aproape), Mihaela Grădinariu a avut şi are nevoie de curaj. Iar curajul e o „virtute".

Marius MANTA

Daniela Şontică – „cântece pentru vrăbii şi motoare"

Oare cum ar trebui să privim sensibilitatea? Mai degrabă ca pe un dar sau ca pe o povară sufletească? Depinde ea de mode, are poate chipuri diferite în funcţie de unghiul din care este percepută? Necesită un anume tip de asumare? Care este relaţia cu tipurile de inteligenţă şi cum se răsfrânge în datele efective ale cotidianului? Să încercăm... să ne apropiem, fie şi pe o singură cale... Mitropolitul cărturar Bartolomeu Anania era convins că „adevărata sensibilitate are o forţă a ei, nedefinită şi necuprinsă. Un om sensibil se poate simţi neînţeles, singur, părăsit, dar niciodată învins. Atunci când simte că nu mai poate, când simte că singurătatea îl doboară, forţa sensibilităţii naşte grăunţele unei opere, de cele mai multe ori măreţe. Odată născut acest grăunte, îl face pe omul sensibil să renască, poate chiar ca Pasărea Phoenix, din propria cenuşă". Sper să nu greşesc, cutez a zice că omul sensibil e într-un fel cel care se află într-o continuă lucrare, într-un dialog nemijlocit ce nu are cum să părăsească nici datele eticului, nici ale esteticului. În spaţiul creştin, cel mai adesea, un caracter sensibil (evident, nu în sensul unei sensibilităţi exacerbate) se leagă de „vederea cea bună", de evlavie, de experierea unui anumit tip de trăire. Sf. Paisie Aghioritul era convins că evlavia arată darul lui Dumnezeu dar că este, în acelaşi timp, oarecum paradoxal, şi o

mare virtute: cel evlavios atrage şi primeşte harul divin, care rămâne să co-fiinţeze. Cumva, ajungem să înţelegem că evlavia înseamnă deopotrivă frica de Dumnezeu şi „sensibilitate duhovnicească". În sufletul sensibil, în sufletul celui cucernic, se găseşte o plăcere adevărată, un ataşament faţă de bine, frumos, adevăr, triptic care mărturiseşte implicit marea taină a vieţii. Să mai rămânem puţin în spaţiul învăţăturilor sfântului amintit: acelaşi considera că un asemenea om simte prezenţa lui Dumnezeu, în timp ce mişcările lui sunt fine, atente; păstrează în minte faptul că trupul este Biserică a Duhului Sfânt şi mai peste tot se comportă cu mult discernământ, cu o grijă sporită de a nu distruge nimic din ordinea firească a lumii. Pentru el, sfinţenia nu este un concept ce poate fi teoretizat la nesfârşit de dragul unor judecăţi artificiale, ci arată viul, trimite la starea *de dinainte*. Poate în termenii unei lumi secularizate, aminteşte de o „bogăţie inexprimabilă", de o „corolă de minuni", de un tărâm magic. De rod şi de temei. În felul acesta am citit de fiecare dată volumele Danielei Şontică, ca pe o invitaţie către autentic şi către ce ar putea să însemne Imitatio Christi. Daniela Şontică, o voce aparte, care ştie cum să ducă înspre ceilalţi un crez, fie prin poezie, fie odată cu articolele pe care le scrie în ziarul „Lumina", dar mai ales „să ducă" acel tip de sensibilitate specific destinelor plăcute lui Dumnezeu.

Cine găseşte răgaz să consulte fie şi o sumară fişă bio-bibliografică, realizează energia pe care autoarea în discuţie o „pune la lucru". Voi enumera câteva din datele parcursului său: este licenţiată a Facultăţii de Filosofie şi Jurnalism din cadrul Universităţii „Spiru Haret" Bucureşti, absolventă a cursurilor de grafică-pictură ale Şcolii Populare de Artă din Buzău. Debutul literar are loc în noiembrie 1989, în paginile „Convorbirilor literare". Publică de-a lungul timpului versuri şi publicistică literară în reviste precum „România literară", „Ateneu", „Tiuk!", „Luceafărul", „Cafeneaua literară", „Lumina literară şi artistică", „Oglinda literară", „Fereastra", „Spaţii culturale" etc. Activitatea sa este apreciată cu varii distincţii şi premii, dintre care voi aminti doar Premiul Special la Concursul naţional de Poezie „Vasile Voiculescu" – 1993, Premiul I la concursul naţional „Ion Vinea" – 1995, Premiul pentru poezie al revistei „Luceafărul" – 2006, Premiul special pentru poezie la Concursul Naţional „Vasile Voiculescu" pentru volumul „Iubita cu nume de profet" – 2014, Premiul pentru poezie al Colocviilor „George Coşbuc" Bistriţa – 2014, pentru promovarea culturii creştine Diploma omagială „Sfântul Ioan Gură de Aur" din partea Patriarhului României-2015, Diploma cu medalia „Justinian Patriarhul"-2017, Diploma cu medalie în Anul omagial al satului românesc – 2019, Diploma cu medalie în Anul pastoraţiei părinţilor şi copiilor – 2020, Ordinul Patriarhal „Sfântul Cuvios Ioan Iacob de la Neamţ" – 2021. La rândul lor, cărţile publicate au fost bine primite de critica literară: „Arlechini într-o pădure sălbatică"-Ed. „Vinea", „Uitaţi-vă prin mine"-Ed. „Brumar", „Însemnări din pridvor"-Ed. „Trinitas", „Iubita cu nume de profet"-Ed. „Tracus Arte", „Privileges de femme de lune"-Ed. „Vinea", „Însemnări din pridvor" – Ed.

„Trinitas", „Oamenii Unirii" (Ed. „Trinitas") – Premiu al Fundației Cancicov, „Chipuri din satul românesc" (Ed. „Trinitas"), „30 de scriitori români din exil. 1945-1989" (Ed. „Basilica") – premiul Cartea anului din partea Filialei Brașov a Uniunii Scriitorilor din România, premiul UZPR, premiul revistei „Regal literar". Având o activitate îndelungată în presa scrisă (încă din 1993 la ziarele „Muntenia" și „Informația Buzăului", apoi în presa centrală la revistele „Privirea", „Casa lux", „Casa de vacanță", ulterior la „Jurnalul Național"), anul 2010 o găsește în postura de redactor-șef al ziarului „Lumina", cotidianul Patriarhiei Române. Ulterior, i se adaugă și calitatea de realizatoare de emisiuni radiofonice la Radio Trinitas.

Volumul nou apărut la Editura „Vinea", „Cântece pentru vrăbii și motoare" se înscrie în seria mărturisirilor (lirice) asumate de un „suflet la vedere", mizând (pentru încă o dată!) pe firesc, iubire, pe întreaga gamă de certitudini și căutări, așa cum suntem atenționați, de altfel, încă de la primul poem: „când treci cu bine prin furtuna zilei/ te bucuri/ și aștepți ceva/ mult mai vijelios,/ poate solzii unor amintiri/ căzând peste acoperișuri/ ori/ stăpânul cochiliei invizibile/ sub care se ascunde uneori/ tot ce e viață" („tot ce e viață"). Poezia e instrumentul grație căruia mirarea poate lua forma cuvintelor, așa cum se „întâmplă" în „de-aș fi povestit pe înțeles/ tot ce vedeam/ în haloul fiecărui lucru.// de-aș fi înotat/ strident/ împreună cu peștii/ din privirea mirată de copil.// dacă aș fi desenat / ochiul alungit peste lumea care/ creștea și creștea/ albă ca luna.// înainte să fi aflat/ că aceea era adevărata frumusețe" („înainte să fi aflat"). E aici o bucurie ingenuă care îmi aduce aminte de un poem ce mi-a urmărit întreaga adolescență – mă refer la Borges „La luna": „Hay tanta soledad en ese oro./ La luna de las noches no es la luna/ que vio el primer Adán. Los largos siglos/ de la vigilia humana la han colmado / de antiguo llanto. Mírala. Es tu espejo".

Desfășurat în lungul vieții, „cântecul pentru vrăbii" e un „cântec al cumințeniei", al coridoarelor de interior: „ridul dintre sprâncene/ o să mă lase în sfârșit/ să intru în orașul interzis/ unde este bărbatul interzis.// să plângem puțin –/ am făcut să crească trei fire de iarbă / în culmea secetei,/ dar cine poate să spună/ că ne-am salvat sufletele/ dacă / am uitat să ieșim din inimi..." Deși nu o face explicit, la suprafață, acest volum al cântecelor-ritual se înfiripă din aceeași capacitate de a sublima sensibilul, poate pe alocuri chiar senzualul. Repet în pofida oricărui risc: cu adevărat de o delicatețe aparte, cuvântul Danielei Șontică are și ceva vizionar, dar și forța de a zidi repere de o tărie aparte, totodată de a redeschide perspective ce se află într-o continuă conversie. Răstignind timpul în clipa prezentului, „semnul de carte" se află între omul de aici-și-de-acum și amintirea a tot ceea ce va fi fost posibil: „am pus semn / în dreptul întâmplării de demult,/ ca și cum timpul s-ar repeta/ ca și cum ar suna/ vreodată același ceas.// culegi castane împrospătând ideea de nou/ strecurată printre banalități. // vezi cu detașare regretul degetelor/ care n-au pictat pereții / unei splendori bizantine/ și te gândești/ la ratatele semne

ale desăvârşirii". Poezia Danielei Şontică e act chirurgical, întrucât extirpă cu minuţiozitate ceea ce nu trebuie să capete formă. Aş semnala în acest registru „dantelă de zahăr" sau „laudă florii de lămâi"; decupez din prima: „când era obosită/ şi privea pieziş/ zărea un tatuaj/ pe mâna dreaptă./ era un fluture cap de mort / sau poate o pasăre colibri/ ori ceva mic, / un simbol al libertăţii. // clipea des / şi totul dispărea/ sub o dantelă de zahăr". Ca număr, cuprinsul volumului nu e foarte generos, înregistrând 48 de unităţi lirice; totuşi, intensitatea trăirilor, ipostazele diverse în care se „imaginează" eul liric, dimpreună cu capacitatea versurilor de a intra în relaţii intertextuale, fac dovada unui discurs de foarte bună calitate, ce are şansa de a aduce în prim plan victoriile născute din tăceri: „am găsit această linie verticală/ acest stâlp de foc pământesc / care mă face să simt victoria din tăcere,/ puterea din aşteptare,/ mă provoacă să gust / dulceaţa duelului de onoare/ dintre condiţia de femeie/ şi aparenţa de slăbiciune". Asemenea diamante purtate în imaginar de „mâini de aer" ce ştiu să cânte Handel, ajung la concluzii deloc pripite: oare „cine se ascunde trăieşte cel mai bine"? Când sobră/ aluzivă/ la limită, când încărcată de ludic, plină de speranţă, poezia Danielei Şontică e un modus vivendi, un pre-semn al ideii de frumuseţe, ce mă duce acum cu gândul la apariţiile pline de mister şi delicateţe din romanele lui Andrei Makine. Îngăduiţi-mi să vă ofer şi un soi de Daniela Şontică standards, de felul celor pe care le găsim în „aură": „am cea mai strălucitoare aură/ dar o port pe sub piele,/ am cea mai radiofonică voce/ dar tu întârzii/ s-o auzi cu inima,/ am cea mai înaltă talie/ din câte s-au văzut la echinox,/ dar mi-ai spus că-ţi plac cuvintele/ scrise chiar şi greşit/ de altcineva./ cuvintele gurii mele nu le iubeşti, / dar sunt cea mai înţeleaptă femeie/ care te-ar putea iubi./ ce vezi când alergi spre zarea pe care/ o împingi tot mai departe?/ acela nu este un zbor,/ ci frigul mamei tale/ care te-a purtat până la polul nord".

De-ar fi să aleg un singur poem? Aproape imposibil! Şi totuşi, pentru că tot am vorbit de crez, rost, firesc, sensibilitate (duhovnicească), m-aş opri, probabil, la „obrazul frumos de tată". Vă las să îl descoperiţi singuri. Peste toate se înalţă, ca un imn, iubirea!

Mircea PETEAN

Murmur şi cutremur

Ingrată e condiţia scriitorului român din străinătate, a celui care nu a renunţat programatic la limba „tribului" său, nu şi-a „gomat" naţionalitatea, dacă aşa ceva este posibil!... Continuând să scrie în româneşte şi să publice în ţară, dar fiind complet străin de arcanele politicii literare de aici, acesta se simte ignorat cu desăvârşire, trăieşte drama celui uitat cu bună ştiinţă, refuzat la masa aleşilor răsfăţaţi, premiaţi, canonizaţi – de ce nu? Este şi cazul lui

Eugen D. Popin, poet, prozator şi traducător stabilit în Germania unde editează o revistă lunară de excelentă ţinută culturală – „Alternanţe”.

Poezia sa (*Murmur dincolo de tăcere*, Limes, 2021) are simplitatea rostirii directe, simple, caută cu o anumită înfrigurare limpiditatea, firescul, seninătatea, într-un cuvânt desăvârşirea, refuzând categoric emfaza, discursivitatea, pretenţiile filozofarde ale vânătorilor de „esenţe”. Prin urmare gestul predilect al poetului este acela de retragere, expresie, firește, a dezamăgirii, o *dezamăgire cu lună plină*, cum atât de expresiv se exprimă într-un loc: *eu mai cotrobăi/ în masa aceea amorfă/ de la marginea lumii/ abandonat de toţi* (*post festum*). El caută insistent să-şi păstreze luciditatea, normalitatea existenţială mizând pe efluviile provenite firesc din minte şi inimă: *cel mai greu este/ şi asta deja la prima confruntare/ să rămâi acelaşi/ acolo unde/chiar nu e loc decât pentru tine.*

Remarcabil, în acest sens, este poemul *baricada mea de mucava,* care justifică fără dubiu motivele desprinderii poetului din *metastaza înticăloşirii* croită din frică, minciună şi duplicitate a totalitarismului. E, pe de altă parte, un refuz categoric de a *simula literatura*, de a-ţi satisface orgoliul sau de a satisface orgoliul cuiva, ca mod de a-i câştiga bunăvoinţa, dublat de voinţa de a ieşi din „orbecăiala” care e rătăcire în obscuritate dacă nu chiar pierdere în bulboanele însingurării. Şi mai radical spus, e refuzul de a se lăsa redus la condiţia de *biet hering mort*: *nu pot să-mi închipui/ cât de mic ar trebui/ să fie neuronul/ ca să nu pricep/ câtă prostie mi se pune în cârcă// aşadar trebuie/ să mă pipernicesc/ indecent sub pălărie/ şi să devin invizibil/ dar asta-i / fără îndoială / trădare de sine// ei bine domnilor/ nu pot / şi n-am să mă las / dus de curenţi/ de parcă aş fi deja/ un biet hering mort* (*surghiun*). Unele poeme sunt reflexe ale clipelor de graţie trăite în călătoriile sale (*Pont au Change*), în timp ce altele, nu puţine, sunt evocări pline de o sensibilitate discretă, care nu alunecă nicicând în sentimentalism, ale celor apropiaţi – mama, tata, bunica, bunicul, prietenii dispăruţi, strămoşii. Eroticele sale deplâng dispariţia frumuseţii relaţiei de cuplu, minată de banalitate, răceală, convenţionalitate (*înfrântul*). Câteva surprize cât se poate de plăcute sunt pastişa după un poem al lui Liviu Antonesei în care îndrăgostitul refuzat şi umilit îşi deplânge stupiditatea insistenţelor zadarnice: *dar nu, în umbra nesfârşirii nu este ea!/ cea fără de chip şi fără de nume,/ juna mai caută încă pe unde să-ţi iasă-n cale,/ cu ce anume şiretlicuri de vânătoreasă* (*ea*) şi poemele naturiste aidoma unor fructe pârguite proaspete (*perspectivă*).

De un radicalism estetic aparte, poemele lui Eugen D. Popin sunt o perpetuă confruntare a omului înstrăinat cu sine şi cu o lume dezumanizată, mai mult decât atât, sesizăm aici un veritabil program etic care include dăruirea de sine, generozitatea, poetul părând a adera la credinţa noastră că poezia nu se vinde, se dăruieşte (dacă ai cui): *suntem în acelaşi timp/ firescul şi nefirescul/ căutare şi rătăcire/ rană şi spini...*

Mircea M. POP

O antologie lirică

Actuala antologie lirică a lui Varujan Vosganian apărută în germană şi intitulată *Pe urmele noastre*[1] însumează poeme din volumele anterioare, după cum urmează: „Şamanul“ (1989) (6 poeme), „Ochiul cel alb al reginei“ (2001) (5 poeme), „Portret de femeie“ (2005) (5 poeme), „Dansul cu moartea“ (2005) (3 poeme), centrul de greutate constituindu-l „Cartea poemelor mele nescrise“ (2015) (cu 34 de poeme).

Deja încă din primele volume de versuri, poetul dă dovadă de maturitate lirică: *„Timpul e doar un cerc care arde pe margine, / o rană deschisă”* (“Leoaica rănită“) sau, cum foarte frumos ştie a rosti: *„La capătul drumului mă aştepţi tu, melancolie / cea mai palidă umbră, / cea mai frumoasă dintre femei./ Eu sunt mai ales ceea ce nu am putut împlini“* („Melancolia ca asimptotă“), care în traducerea lui Christian Schenk sună la fel de frumos: *„Am Ende des Weges erwartest du mich, Melancholie/ die bleichste Schatten/ die schönste aller Frauen./ Ich bin hauptsächlich, was ich nicht erreichen konnte“.*

Spunerea nu se face în poezia lui Varujan Vosganian la modul alambicat, voit contorsionat şi complicat, ci poetul spune sincer şi deschis ceea ce simte şi ceea ce crede de cuviinţă.

În „Dansul cu moartea“ întâlnim un „Letopiseţ“ în care poetul îşi evocă la modul poetic dar şi tragic strămoşii armeni morţi, o notă elegiacă străbătând, de fapt, ca un fir roşu cea mai mare parte dintre poeme.

Din poemul „Cartea poemelor mele nescrise” aflăm că: *„în biblioteca poemelor nescrise/ Novalis e mai cunoscut decât Goethe, / Rimbaud a scris neîndoielnic mai mult decât bătrânul Hugo/ iar Eminescu a fost mai genial – dacă se poate spune aşa – / decât Eminescu“.*

Întâlnim în antologia de faţă mai mulţi psalmi: „Psalm“, „Psalm pentru mama“, „Psalmul îndureraţilor noştri“ sau „Psalmul numelui“.

Precum în memorabilul său roman, şi în unele poezii se arată autorul interesat şi preocupat de destinul poporului armean. În poemul „Bunicul meu, grădinarul“ îl evocă pe bunicul său Setrak Melchian.

Realist şi crud totodată, afirmă: *„Ne înmulţim pe pământ. Ne înmulţim sub pământ“* („Poporul meu pe drumul Damascului“). Multe poeme stau sub semnul inevitabilei morţi: *„Moartea mă priveghează cu*

[1] Varujan Vosganian: *Auf unseren Spuren***.** Gedichte –Eine Auswahl. Herausgeber und Übersetzer: Christian W. Schenk, Erste Auflage, Dionysos Verlag, Boppard, 2018, 168 p.

lumânarea în mână / plânge la despărțirea de mine" („Îmbătați-vă!") Îngerii sunt invocați în două poeme din antologie, precum și grecul Eschil.

În poemul intitulat „Povestea generației mele" prezintă o statistică a interdicțiilor din perioada comunistă trăită, sintagma *„interzise"* cu funcție de epitet apare de unsprezece ori în economia poemului (o dată forma *„interzișii"* și la urmă *„interzis")* pentru lucruri firești și normale, de altfel! Memorabile sunt versurile: *„nici măcar să mă sinucid nu mai pot, / de teamă să nu omor, din greșeală, pe altul..."* („Psalmul numelui").

În poemul „Tăietorul de lemne" îl evocă pe Mitică, care fusese în Stalingrad pe front, și care acum: *„strângea zăpada în pumn, mușca din ea ca din măr / și se ruga, privind la-ntâmplare, / de parcă Dumnezeu putea veni de oriunde".* Finalul e cât se poate de concludent și înțelept: *„Secretul,.... e să știi să te rogi fără ca nimica să ceri"*.

Interesant e să aflăm: *„decât mine mai importante sunt amintirile celorlalți despre/ mine,/ viața mea e o autobiografie la persoana a treia"* („Șamanul albastru"). Sau: *„Mi-a trebuit atâta timp să-nțeleg/ că poeziile nu sunt pentru ceilalți,/ oamenii nu au răbdare să asculte"* („Graffitti și nașterea poeziei), ori: *„acolo unde totul e limpede, poezia e doar un detaliu în plus"*(„Dreptul la propriul mormânt"). Matematicianul din poet, recunoaște: *„Nu există o aritmetică a singurătății,/ mai multe singurătăți nu fac o singurătate mai mare,/ singurătatea nu poate fi trăită-n comun"* („Stația Eroilor"), iar în „Epitaf"-ul cu care se încheie antologia, poetul să constate: *„Pentru fiecare dintre noi moartea are o altă culoare".*

În ceea ce privește glasul criticii, acesta este cât se poate de fast poetului și poeziei sale: *„Nici un cuvânt nu e în plus în poemele lui Varujan Vosganian, creator care redă poeziei funcția ei inițială: aceea de a ne lega, prin cuvânt, de Marele Tot"* (Răzvan Voncu).

"Varujan Vosganian scrie o poezie a temelor „mari": relația cu divinitatea, cu neamul său (armenesc), cu istoria, cu iubirea, cu moartea. Vocea autorului Cărții șoaptelor rămâne însă inconfundabilă: când muzical-armonioasă, de frac și joben, ca pentru o scenă de operă, când blândă și sapiențială, de înțelept străvechi, șoptindu-le neofiților strânși în jurul focului. Aici, în poezie, prefer vocea autoironică sau obosit-emoționantă a însinguratului care vorbește cu zidul, cu mama sa sau cu Dumnezeu. Lepădându-și straiele publice, Varujan Vosganian este un poet tulburător: „Îmi îngrop fața în palme. Înmormântarea cea de toate zilele"" (Gabriela Gheorghișor).

Raluca FARAON

Poezia ca un cer rănit în întunericul lumii

Victoria Milescu nu mai are nevoie de nicio prezentare, este una dintre poetele importante ale momentului, cu o bogată experienţă literară, cu un variat şi impresionant palmares de cărţi publicate, premii şi referinţe critice. Volumul cel mai recent de poezie, „nu stârniți câinii", apărut la editura *Bifrost*, Bucureşti, 2024, este impresionant prin austeritate, tensiune lirică graduală, prin ritmul sacadat, ca de mitralieră, al sentinţelor lirice. Impresia generală este de câmp pustiit, metaforic vorbind, din care răsuflă, agonizând, emoţii, amintiri, dorinţe. Ideile poetice, cu luciditate şi profunzime exprimate tăios, devin arme într-un război spiritual abscons şi mocirlos care e existenţa omului, la răscrucea eternă dintre trup şi spirit, dintre viaţă şi moarte.

Tema recurentă a volumului este moartea, devenită o fiinţă cu chip familiar, uneori, alteori, confundabilă cu dorinţa de distrugere înscrisă în codul genetic al omului. Poate nu întâmplător, complexitatea aceasta a abordării morţii spiritualizate aminteşte de „trubadurul morţii", marele poet Cezar Ivănescu, în cenaclul căruia, în tinereţe, Victoria Milescu a activat. Câteodată, poeta expune adevăruri simple cu naturaleţe, spre exemplu, evidenţa că existenţa noastră este sortită unui sfârşit de neevitat: „viaţa, mereu pe drum cu moartea la purtător" (*Să iei*). Sau, cum spunea Gabriel Liiceanu: „Ne naştem cu o condamnare la moarte în buzunar". Nimic nou aici. Originalitatea poetică transpare abia atunci când intervine ludicul: „pentru fotografia de nuntă/ îngerul morţii strigă: zâmbiţi!" (*Fotografia de nuntă*). Complexul Eros-Thanatos, via cimitirul Săpânţa. Să nu uităm că Susan Sontag sau Roland Barthes au subliniat în studiile lor despre fotografie semnificaţia acesteia ca inventar al morţii. Mă întreb câteodată, în civilizaţia noastră care cultivă violenţa gratuită şi care generează violenţa verbală şi fizică fără discernământ, ce loc ocupă mania omului de rând de a fotografia tot ce prinde, de a se fotografia, maniacal, pe sine… De altfel, şi Victoria Milescu atrage atenţia cu privire la „societatea spectacolului", la faptul că televiziunea corupe simţurile, reacţiile, prin orchestrarea unui spectacol al morţii care mistifică reacţiile naturale faţă de moarte, le artificializează sau chiar le aneantizează. Prin showul tragediilor televizate, riscăm să ratăm propria întâlnire cu moartea: „liber la moarte/ pe toate canalele/ se transmite filmul regizat/ cu mult înainte de ivirea morţii/ cu final tragic, măreţ, definitiv."; „numai să nu încurcaţi prea tare/ viaţa cu moartea" (*Conform regiei*). Tot ceea ce se înscrie în firescul existenţei (moartea la o vârstă înaintată, moartea după o boală îndelungată) se transmite ca tragedie în mass-media. Bun. Şi tragedia ca atare? Războaiele, sinuciderile, mai ales în rândul tinerilor, oamenii care încă mor de foame sau de sărăcie – sunt fapte diverse. În această situaţie, însăşi moartea devine umană: „moartea priveşte/ la un moment dat îngrozită şi ea: e prea mult/ sunt

prea mulți, prea mulți…" (*Prea mulți...*). Duioșia cu care poeta înțelege importanța acestei realități inevitabile ia câteodată alura ironiei, dar ideea de reținut este faptul că moartea în sine nu este o nenorocire niciodată, ci cruzimea umană, alienarea socială sau ignoranța omului orbit de spectacolul efemer al civilizației actuale, o cultură a privirii și a angoasei cosmice. Iată: „megafonul din gară anunță:/ moartea are o întârziere de 15 minute." (*Nu mă grăbesc*); „moartea are Alzheimer" (*Curajul perseverenței*); „moartea ne iubește necondiționat/ nu știm de ce/ moartea ne iubește mai mult decât viața/ care ne pune pe frunte, pe tâmple stigmatul anilor/ moartea ne adoră/ ea nu vrea nimic de la noi/ (…) moartea nu are nevoie de nimic/ ne înțelegem din priviri/ cuvintele se odihnesc, nerostite/ viața spune că ea, numai ea le dă/ sunet, formă, culoare, iubire, moarte" (*Moartea ne iubește mai mult*).

Nu moartea în sine declanșează anxietatea care se transmite prin poemele nervoase, alerte ale Victoriei Milescu, ci cruzimea, absurdul comportamentului omului, câinele abrutizat, turbat care este insul generic al istoriei. Războiul ca realitate verificabilă reprezintă aceeași crimă a lui Cain, un fratricid abominabil căruia nu i se pot găsi justificări contextuale. Câmpul semantic beligerant trasează o atmosferă specifică în poeme, analizabilă ca atare: „teren minat", „soldați la paradă", „soldați cu arme la șold/ soldați culcați la pământ/ soldați coborând din cer", „țevi înroșite ca floarea de mac", „bombe, schije ascuțite", „tancuri dezmembrate", „sfâșiat de avioane de luptă, rachete, trasoare" etc. Dar ar fi prea puțin, un simplu rechizitoriu acuzator al pornirii de ură care ne îngenunchează. Poeta, însă, trasează, ca un fel de aureolă macabră, realității istorice, un dublu spiritual, mult mai atroce decât evidența evenimentelor istorice. Războiul maculează universul care ne ocrotește, spre exemplu, astfel încât „fulgerele/ destul de ruginite pot electrocuta/ cerul ca un capac peste fiertura de oase" (*La coadă pentru existență*). „Primăvara are un glonț în ceafă", aerul este otrăvit de explozii, steaua – nefastă, lanul este carbonizat, „pământul se roteşte înnebunit", „vântul zgâlțâie din țâțâni lumea", de aceea, avertizarea care se impune nu poate fi decât aceasta: „ai grijă cu firul vieții/ s-ar putea să se subțieze ca lama unui cuțit/ înfipt de prea multe ori în piatră" (*Ai grijă…*).

În acest context, poezia devine singura armă justificată, într-un război mult mai complex decât cel îndreptat împotriva trupului efemer. Cuvintele sunt arma subtilă care „se aliniază/ ca planetele/ producând catastrofe sau capodopere, cuvinte aliniate precum soldații", cărora Poetul le ordonă „Foc!", pentru a destabiliza în ființa cititorului locul comun, prejudecățile, indiferența în fața răului. Poetul are, deci, „libertatea de a trage cu pușca", cum spunea Geo Dumitrescu, poezia poartă „la cască o pană de cocor", pentru că nu poate rămâne pasivă în fața dezastrului generalizat, cu toată frumusețea și idealismul său intrinsece. Poezia se scrie din durerea conștientizării răului, morții sterile: „peste oameni cad bombe, deși sunt departe/ îi aud sub casele prăbușite/ ei sunt eu, ei sunt literele/ însângerate ale poemelor mele" (*Prea*

mulți…). Asta nu înseamnă că, uneori, poetul nu își permite ironia ca măsură terapeutică contra unui război al sinelui gonflat, capabil de automutilare: „Afară se moare/ eu scriu poezii" (*O cauză pierdută*). Totuși, la finalul aceleiași poezii, poezia își redobândește forța cathartică: „eu scriu poezii despre sfârșitul lumii/ apoi le dau foc/ să lumineze noaptea cea mare".

Poetă lucidă, ironică, Victoria Milescu denunță răul cu o forță de tragediană care chicotește, din când în când, trecându-și degetele prin faldurile absurdului. Poezia sa impresionează prin puterea denunțului configurat prin sentințe lirice, enumerații neliniștitoare, prin aglutinarea unor imagini de mare impact, care sugerează, nu descriu și care sunt prilej de reflecție. Profunzimea unui astfel de volum reprezintă nu numai mărturia unui talent real, dar și a unei viziuni artistice și morale de anvergură. O profesiune de credință. O ardere pe rugul lumii ieșite din temelii, cu învierea pe care o garantează limbajul poetic asumat.

Simion BOGDĂNESCU

Fluidul cerc al pietrelor sacre

Motto: „Cheamă piatra să învie ca și miticul poet."
M. Eminescu

De la poezia bună rămân timid ca în fața unei fecioare din Antichitate. Necuvântez. Privesc, și în zările ochilor sună ca o curgere în neclintire ori o neclintire în curgere cuvintele din titlul volumului **pietre albe pietre negre pietre roșii…**Se strecoară un suflet al unei reptile sau se cicatrizează un străvechi mozaic? Totuși botează o carte de poeme, semnată de valorosul poet Cassian Maria Spiridon.

Atracția autorului către acest motiv/leitmotiv al lithosului s-a vădit mai demult, încă din 1995, când Editura Junimea îi trimitea în lumină cartea de versuri **Piatra de încercare,** pornindu-și inspirația și emblemele vizionare din imaginarul autohton, marcat de semnificații paremiologice și poetice, totodată, ale experienței sapiențiale românești.

Acum, cu acest nou op liric, scriitorul îndrăznește și mai mult, fiindcă se orientează preponderent către sensuri, concepte și imagini simbol ce aparțin, în mare parte, budhismului, hinduismului și tantrismului. Dintr-odată, m-am iluminat, când, la prima citire, m-a izbit cuvântul sanscrit *mandala (*alcătuit, la rându-i, din două lexeme: *manda - "cerc, sferă"*și *la – „conținător")* și m-a determinat, imediat, să iau sub observație structura interioară a acestei opere poetice misterioase. Și-am constatat ceea ce vă pun în fața ochilor și dumneavoastră, iubiți cititori.

Volumul este structurat în cinci secvenţe (stabilitate indiană!) aproximativ egale:

1. MANDALA (24 de poeme, primul intitulat *dreapta răsplătire,* iar cel din urmă, *mandala,* aşadar **circularitate,** o psihogramă ce se atrage spre centru!);

2. UŞA CE DESPARTE (25 de poeme, întâiul numit *doar umbre,* ultimul *uşa ce desparte,* o altă sfericitate care îşi atrage energia spre centru);

3. UN DUH (24 de creaţii, debutează cu poezia *clopotul,* la sfârşit tot *un duh.*);

4. ÎNTREAGA TA SPLENDOARE (22 de poeme, la început *încă,* la final *întreaga ta splendoare.);*

5. GLASUL TRIBULUI (25 de poeme, în acelaşi ton, dar fără simetria celorlalte secvenţe anterioare!).

M-a izbit frumos această arhitectură sau inginerie vizionară, cu vârf poetic, şi m-a aşezat, bătrâneşte, pe gânduri: Dacă între sufletul nostru şi sufletul pietrelor circulă un fluid cosmic, unde curge soarta noastră? Mai ales a poeziei şi a poeţilor(?) *„ce vin din limba/ ce loveşte bronzul/ cuvintelor cuprinse/ în efemerul duh/ în care se îmbracă veşnicia”*. În gaura neagră, în iluzia cosmică, în uitarea ei, ne previne *aedul*!

Cassian Maria Spiridon este un poet de spiţă aleasă, din tribul rar al creatorilor simpli din străvechime. El îşi conduce, îşi supraveghează inspiraţia cu **înţelepţie**, prin meditaţie existenţială, şi urmăreşte să concretizeze (liric, desigur) cercuri concentrice, cu forţa spre înăuntru, spre punctul emoţiei energetice, psihograme alunecătoare în interior, cu multiple şi bănuite înţelesuri: *spre templu/ pe aleea de piatră/ am aflat mozaicul/ din două culori/ în formă de yin şi yang/ picioarele se deschid/ calcă peste micile cercuri/ într-o piruetă a norocului// e locul unde fulgii se topesc în aer/ nu se aşază/ oricît de înalt e omătul/ acolo/ ocrotită de zei/ rămîne în lumină/ mandala (**mandala**).* Chiar titlurile multor poezii nu reprezintă, stilistic, decât **metafore ale circularităţii,** reverberând polisemantic în conştiinţa fiecăruia dintre noi: ***incinta funerară, inelul din alee, stă soarele la pîndă, norul de astre globulare, coliba poetului.***

Înţelepţia poetică este străjuită (Se putea altfel?) de aura filosofului Socrate (cu filiaţii sigure în dialogul platonician *„**Apărarea lui Socrate**”*) într-o Agora în care sufletul şi daimonul său interior nu pot fi distruşi de cucuta otrăvitoare. Dar apare şi zeul Pan cu frunzele verzi ale fericirii. Eul poetic încearcă o regresie în trecut şi se cutremură de imperiul cosmic al pietrelor ce stăpânesc în uitare veşnică toate făpturile pierdute în neant: *pietre negre/ peste pietre negre/ peste pietre albe/ peste pietre roşii/ peste vieţile/ şi peste toate morţile/ se înalţă/ se ridică movilă/ întunecă zarea/*

*călcată de valuri/ fără istorie (******pietre negre****).* Însăşi piatra tombală a marelui poet florentin rămâne singură cu inscripţia latinească *„pe fronton/Dantis poetae sepulcrum."*

Cartea aceasta de versuri insistă asupra unor diverse tematici, dar două sunt mai frecvente:

1. Soarta cosmică
2. Soarta poetului şi a poeziei în lume

Prima o rezolvă gaura neagră, a doua, reprezentată de Dante, Du Fu, Coşbuc şi ceilalţi, nu durează, în fluidul cerc al pietrelor sacre, decât o fracţiune de prezent – *„cît poezia este vie !"*

Iar Cassian Maria Spiridon întră astfel în tribul poeţilor orfici!

Mihaela CRISTESCU

Frumusețe mistică și istorie dramatică în volumul de poezii *Sfânta Sofia* al Danielei Andronache

„Sunt o picătură
de apă
ce așteaptă răsăritul
la hotarele mărilor."

Imagine poetică de considerație nativ creștină, volumul *Sfânta Sofia* aduce în palmaresul literar al Dr. Daniela Andronache nu numai cadența istoriei integrate în cuvântul scris, dar, mai ales, metafora ancorată în propria existență, acolo unde gândul „azvârlit/pe-o insulă necunoscută/de valurile mării" este prins între darurile inspirației și edificiul lingvistic consacrat.

Ne aflăm, așadar, la confluența celor patru secțiuni ale volumului, fiecare perspectivă în parte revelând un punct de plecare particular pentru destinația finală: *Sfânta Sofia*, aducere în prim plan a rugăciunii lirice, *Tropaeum Traiani*, origine și continuitate în cultura română, *Pasărea suflet*, inflexiune de dimensiuni personale, iar *Cântăreți sub cerul liber*, măsură a emoției general uman valabile.

Prin cupola atotcuprinzătoare a *Sfintei Înțelepciuni* (Αγια Σοφια), povestea creației și a transformării acesteia în jocul, uneori dramatic, al trecutului, aprinde și detaliază frânturi de meditație concentrată în vers limpede, lexeme ale „coloanelor de piatră/prin care urcă sângele/atâtor jertfe", în timp ce catedrala însăși ascultă pașii pelerinilor, binecuvântând mut „amintirea crucilor/deasupra porților imperiale".

În formule metrice personalizate, unitățile prozodice captează simboluri consacrate ale temelor urmărite, prin tonuri explicite, în sensul

adecvat limbajului deschis către transcendent: „Uneori dăm mâna/cu moartea,/Alteori/ne despart ani mulți de ea/și trăim/ca și cum am fi nemuritori." Prezența lui Dumnezeu se afirmă în adevăr gândit, grăit și trăit, dezvelind legătura puternică între teologie, filosofie și estetică, precum „Adevărul creației/e de nepătruns pentru mine,/însă eul meu e copleșit/de frumusețea vieții/ca o taină." Se adaugă crâmpeie de trecut recent, o viziune marcată de evenimente trăite la răscruce de timp, imagine sporită de metafora paradisiatică: „Regele Mihai,/ în icoana/sufletului românesc,/ lângă un mănunchi/de busuioc/veșnic mirosind a vară/și a rai." Ultimul rege trăiește în poezia prezentului și nu numai, printr-o amintire lansată spre viitor, către cititorii tineri ce vor fi îndrumați să își cunoască neamul în mijlocul căruia s-au născut, exprimată ca pecete a veacului care nu „poate-nfrânge/ glasul sângelui din noi". Conexiunea cu trecutul se realizează însă și într-un alt sens, o alta dimensiune se inserează în lectură, sporind perspectiva prin care rezolvăm întrebările epocilor străvechi în atașarea mecanismelor permanente de transport și curgere temporale: „Fiind la Roma/ și bând apă din fântâni romane,/am simțit/gustul istoriei/și conexiunea/cu începuturile lumii." În dublu sens, așadar, „Am văzut/ secolul XXI/ luat de ape/și dus în inima antichității." dar, în același timp, „Am intuit/în firul/acela de apă/sămânța umanității înfloritoare/de astăzi."

În ceea ce privește războiul, istoria nu cruță nici clipa actuală, poezia devenind un instrument prin care contemporaneitatea definește drama naivității în contact cu realitatea necruțătoare: „Șuieră/bombele în Ucraina./ Mama îi spune băiețelului ei/că sunt dragoni/care suflă flăcări pe nări,/iar când păşesc/se zguduie pământul." Luptăm împotriva morții cu ajutorul miturilor ancestrale și ne punem la adăpost prin povești și arhetipuri, singurele modalități de a transcende căderea în *teroarea istoriei*, așa precum definește Mircea Eliade valorizarea metafizică a evenimentelor, prin legende și simboluri, în al său volum, *Mitul eternei reîntoarce*ri. Ca simbol permanent valabil în poezie, fluviul Dunărea adună multe întrebări la care suntem așteptați să răspundem – sau poate numai să medităm – alunecând pe undele poetice ale semnelor de punctuație: „Câte doruri poartă/Dunărea pe brațe?//Câte altele-s purtate/de vântul șăgalnic/de la est/pe întinderea/fremătătoare-a mării?//Câte-s prinse de pirați/și hăcuite?//Câte flutură/pe catargele vapoarelor/în arșiță sau ger?//Câte doruri îi pândesc/pe marinari/și le înrobesc inima?..."

Prin prezența artelor plastice, volumul se întregește în sens, culoare și simbol, în dubla sa expresie, de cuvânt – „Statui greceşti/stau la sfat în agora.//Turişti curioşi/se străduiesc/să prindă frânturi/de conversaţie." – şi ilustrație. Pictorița Carmen Țanu ne oferă un regal de imagini concentrate pe temele discutate de poezie, adăugând propria paletă de fantezie, cu iscusință și pasiune în derularea tablourilor, pornind de la desenul catedralei, trecând prin

portretul Majestății Sale, Regele Mihai, şi finalizând cu imagini inspirate din tradiția românească.

Muzica este prezentă şi ea, în mod inevitabil, în volumul *Sfânta Sofia*, ritmul generând imagini care la rândul lor adună sclipiri ale vechilor popoare în flash-uri mereu actuale: „Cântăreţi sub cerul liber/pe-o stradă din Atena./Muzica lor opreşte timpul,/opreşte oamenii/din mersul lor." Jocul de sincronizare a celor două perioade istorice se transpune în chiar frumusețea lumii, ca limbaj universal valabil, la frontiera locurilor natale: „ Cel ce iese/în faţa lumii/cu a sa cântare,/cel pentru care strada/e patria şi casa lui/şi fiecare trecător/e un casnic al său,/este cel ce trece/prin viaţă/ca un cântec/sporind cu frumusețea lui/frumusețea lumii-ntregi." Ne oprim să observăm această frumusețe în vers şi cadență, ne redefinim propria ascultare şi pornim împreună cu autoarea în călătoria destinată cititorilor. Frază distilată de apa curată a fântânilor, experiența „tălmăcitorului"-autor se integrează total în tripla calitate de poetă, eseistă şi traducătoare a Danielei Andronache, urmărind echilibrul originii lucrurilor aşa precum „doar în limba mamei/zidurile se năruie".

Vă propun, în final, să lecturăm încă o dată poemele oferite în acest volum, şi, aşa cum ne îndeamnă autoarea, "să zâmbim cu îngăduinţă/în timp ce respirăm aerul înălţimilor", în amintirea eternei reîntoarceri a celor „dintâi chemaţi/ la taina creştinătăţii".

Mihaela I. RĂDULESCU

Fabulosul spectacol dimovian

Leonid Dimov (n. 11 ianuarie 1926, Ismail, Basarabia – d. 5 decembrie 1987, Bucureşti) este fondatorul şi teoreticianul onirismului alături de D. Ţepeneag, opera sa poetică propunând noi direcţii estetice în literatura română. Cele cincisprezece cărţi (treisprezece volume de versuri şi două antologii) publicate în timpul vieţii: *Versuri* (1966), *7 poeme* (1968), *Pe malul Styxului* (1968), *Carte de vise* (1969), *Semne cereşti* (1970), *Eleusis*, în colaborare cu Florin Pucă (1970), *Deschideri* (1972), *Amintiri*, în colaborare cu Mircea Ivănescu şi Florin Pucă (1973), *La capăt* (1974), *Litanii pentru Horia* (1975), *Dialectiva vârstelor* (1977), *Tinereţe fără bătrâneţe* (1978), *Spectacol* (1979), *Veşnica reîntoarcere* (1982), *A.B.C.* (Antologie, 1973) şi *Texte* (Antologie, 1980) oferă fabulosul spectacol dimovian, unde reordonarea lumii are loc sub legitatea oniricului. Folosind structurile visului, poetul nu creează halucinant, ci reface întreaga realitate prin prisma unor proiecţii imaginative ordonate, oniricul desfăşurându-se într-o zonă în care limitele sunt negate. Universul recompus devine spaţiul care adăposteşte fantasme ce pot deveni posibile, astfel încât cotidianul se prelungeşte în imaginar, fiind convertit într-

o suprarealitate. Leonid Dimov dispersează manifestările concrete ale lumii obişnuite în structuri care conciliază posibilul şi imposibilul, lumea de aici şi cea de dincolo, materialitatea diluându-se şi prelungindu-se în forme fanteziste.

Forţa germinativă a imaginarului dimovian vine chiar din realitate, concretul, imediatul generând fantezia recuperatoare de simboluri. Alcătuirea onirică a unei alte lumi este o consecinţă a reprezentării alegorice impusă de o anumită motivaţie interioară, legitatea visului fiind doar premisa aşezării proiecţiei sub semnul fabulosului. Poezia descinde din simbioza universului cotidian şi a celui simbolic, fantezia recuperând semnificaţiile unui mental mitologic arhetipal reconfigurat în manieră personală. Noua realitate coincide în planul conştiinţei creatoare cu o călătorie fabulatorie într-un spaţiu securizant; obiectele se dematerializează, îşi pierd structura grea, fiecare element reinterpretând derizoriul într-o alcătuire subconştientă a probabilităţii de a naufragia într-un timp circular, etern. Poezia se coagulează în jurul ludicului, cuvintele, semnele lingvistice, semantica rostirii sugerând refacerea lumii în formule infinite; jocul semantic şi imagistic traduce la nivelul semnificaţiei simbolice, puterea demiurgică a creaţiei. E un joc al creaţiei din care poetul are dreptul să extragă substanţa miraculosului, sub semnul căreia se naşte un alt univers.

Ceea ce este teribil de provocator în poemul dimovian, e procesul întrepătrunderii cotidianului, imediatului în spaţiul fanteziei, complementaritatea realului şi a fantasticului născând insolitul: „ În curţile cu zoi şi globuri lucii Aţi stat la umbră pironind ulucii: Când trec gângănii peste lemn, alene, Când dorm amiezile printre dughene... Şi v-aţi întors, în urbi prea cunoscute, Zâmbind deasupra, galeş, din volute; Ştiaţi acolo numărul şi casa — În frac, unde v-am aşteptat cu masa. Dar n-am mai fost, ci doar, peste cleştare Îmboboceau lumine milenare. ” (*Destin cu cioburi*). Destructurarea organicului, glisarea în subteranele fantasticului, anularea graniţei dintre posibil şi imposibil impun organizarea discursului liric în metamorfozări semantice inedite, în funcţie de legile visului. Dislocând raţionalul, surescitând logica realităţii, imaginarul oniric dezvoltă dimensiuni ale subconştientului simbolic de o complexitate uriaşă. Semnului relativităţii se instalează de fiecare dată în substratul textual dimovian, raportul binomic dintre bizar şi firesc suportând freneticul joc al voluptăţii semantice. Prin aceste forme ale ludicului de factură lingvistică, poetul reuşeşte să surprindă fantasticul bizar care se naşte chiar în interiorul realului: „ Acum am debarcat. Se leagănă negurile prin temple, Uite-l pe câinele Dingo plimbat de Shirley Temple. Planează ghitare, cobze, mandore, Trec amazoni de braţ cu conchistadore, S-a-ntors istoria către-nceput, Doamne, se-aud tropote de mamut! Să facem iute un menhir cât de şui Pentru scheletele noastre de plastic verzui. ” (*Decompoziţii*)

Irumperea fantasticului în cotidian sau prelungirea imediatului în lumea de dincolo constituie un procedeu constant al discursului poematic, sinesteziile şi metaforele acoperind într-o stilistică originală, întreaga desfăşurare a oniricului. Invadarea elementelor comune, firești, specifice realităţii în imaginarul fantezist se face insesizabil, scenariul liric devenind expresia unui spectacol uluitor, în care misterul şi absurdul convieţuiesc, fără să se anuleze. Leonid Dimov aşază sub semnul relativităţii această splendoare a lumii fanteziste, integrând semantica textuală într-un permanent miraj al simţurilor intuitive: „De prin vremile greceşti Leneş, în sufragerie Bate-n tacte la fereşti Un amurg ca de lămâie. Toate stau pe loc, fireşti, Nemişcate, ca-n cutie: Geamurile prinse-n cleşti De alamă cânepie Porţelanuri chinezeşti Adunate pe-o tipsie, Ceainic alb horit de ceşti În dantelă viorie." *(Înserare*). Atmosfera departelui, impregnată de culorile unor lumi exotice aminteşte de spaţiul oriental al poemelor antonpanneşti, diferenţiindu-se însă prin acel insolit tulburător dat de prelungirile onirice ale conştiinţei artistice. Dincolo de concretul peisajului redat prin tehnica detaliului, universului dimovian recompune figurativ, senzaţii, stări, trăiri care se desfăşoară în aceeaşi zonă a imediatului cotidian. De cele mai multe ori, spaţiul senzorialului se substituie celui gastronomic, impunându-se o receptare comparativă a gustului şi a stărilor. Chiar şi erosul are o ipostaziere revendicată de aceeaşi ţesere a realului şi a imediatului; erosul dimovian e fascinant prin formele pe care le ia, uneori simbolizând contingentul, alteori, transcendentul. Femeia se pierde în plăcerea carnalului, dar nu îşi pierde candoarea, se înfruptă din voluptatea momentului, dar nu e lipsită de senzualitate. Actul erotic tinde spre consumarea fizică, asumându-şi aceeaşi reflectare în pânza realului; însă, combustiile frenetice ale trăirii prelungesc actul în oniricul fantezist, marcând aşadar, specificul imaginarului dimovian: „Dar, ajuns în dreptul încheieturii, oriunde trupul coteşte, sub braţ, la coapsă, între deşte, zborul paserii cu ochii verzi e-atât de iute c-o pierzi. Iar Lili saltă, se-nvârte ca o sfârlează, se arcuieşte, se contorsionează, îşi trece printre coapse braţele, a disperare, ca să zboare uliul deasupra a tot ce are. Nu mai ştiu care-i pasărea, care-i Lili... Doar ochii uliului mă fixează-n pupile." (*Lili şi densitatea*)

Spontaneitatea speculaţiei, metaforele insolite, ispitele visului sunt caracteristicile onirismului dimovian, ingrediente care susţin discursul poetic în cheia receptării osmotice între familiar şi spectaculos. Dinamismul imaginilor subliniază interpretarea textelor într-o simbolică prin care stranietatea şi firescul sunt reunite sub povestea visului ca model recuperator. Temporalitatea şi spaţialitatea din poemele lui Dimov se ordonează în funcţie de legitatea visului, fluctuaţiile valorice impunând posibilităţile infinite de reorganizare a întregului univers; nimic nu este impropriu în interiorul imaginarului simbolic, coerenţa secvenţelor lirice corespunzând unui scenariu care nu este deloc absurd. Acest lucru e posibil pentru că graniţa firavă dintre posibil şi imposibil, familiar şi fabulos, natural şi straniu este ştearsă prin

procesul fabulatoriu. Integrarea codului simbolic în vis devine un factor declanşator al producerii de miraculos, poemele alcătuind un impresionant spectacol al metamorfozelor. Memoria onirică naşte o poetică a spaţiilor infinite, a timpului etern, povestea lirică transferând sensurile acestei lumi, în zona inepuizabilului. Leonid Dimov este poetul oniric care a suspendat universul real, modificând paradigma conceptuală despre conştient, inconştient, şi sine; poezia onirică defineşte mişcarea eului creator ce poate să redea imaginea lumii, în construcţii caleidoscopice, spectaculoase.

Constantin MIU

MOTIVUL CRISTIC în lirica lui Adrian Păunescu

Sunt voci din lumea scriitoricească, mai cu seamă din cea a poeţilor, care susţin că până în 1989 nu se putea publica poezii de inspiraţie religioasă, căci ele nu ar fi putut trece de cerberii de la Comitetul de Cultură. Răsfoind două dintre volumele de versuri semnate de Adrian Păunescu şi publicate în acea perioadă, în care **cenzura** era atotveghetoare – **MANIFEST PENTRU MILENIUL TREI** (volumul întâi, Editura Eminescu, Bucureşti, 1984) şi **VIAŢA MEA E UN ROMAN** (Editura Cartea românească, Bucureşti, 1987) –, am găsit câteva creaţii care contrazic această opinie, căci ele abordează, fără echivoc **motivul cristic**, evidenţiind, prin imaginile artistice, că şi pe tărâmul biblic Adrian Păunescu era un poet inedit.

Bunăoară, în poezia **Înscenarea Naşterii** (volumul **MANIFEST PENTRU MILENIUL TREI**), **motivul cristic** este indisolubil legat de câteva scene: *naşterea miraculoasă*, *cina cea de taină*, *Golgota* şi *Învierea*. De remarcat că în versurile poetului, naşterea lui Iisus este umanizată: „Periferii cu ieslea bombată-n aşteptare/ cu animale blânde, uitându-se în sus, / cu mulţi părinţi numindu-şi fecioarele Maria/ aşteaptă să se nască gălăgios Iisus.// Aşteaptă să coboare scâncind pe-un pai al firii/ şi în întâmpinare deseori/ cruci i se-ntind, oră de oră-n lume, / şi paznici pentru el, şi trădători.” (p. 188). Autorul recurge la un artificiu, spre a fi pe placul cerberilor culturnici, declarând: „Sunt înscenate toate…”. **Cina cea de taină** apare într-o altă lumină, avându-l pe Iuda *maestru de ceremonii*: „Şi Iuda chiar încuviinţează cina/ când toţi se-adună spre cinstirea Lui, / când plictisindu-se, pictează, cântă, / conspiră, deconspiră, fac statui.” (p. 188). Însă, scena de pe Golgota este una iterativă („Golgota, amănunt de amănunt/ şi cuie noi şi lemnul crucii dulce/ miroase-a brad ceţos şi-a nuc cărunt.” – s. n.), anticipând continuarea naraţiunii, cu o secvenţă inedită, la Înviere: „Coboară, îngânăm. Hai, vino, spunem, / mână de lucru ţi-am jertfit prudent, / pentru primirea ce ţi se cuvine/ fii tu ciudatul

nostru iubit eveniment.// Cuvinte unul lângă altul punem, / ţestele noastre fierb un singur gând – / Hristos a înviat din morţi/ cu moartea pre moarte călcând." (p. 189). A doua poezie, din volumul amintit – **Aduceţi-l pe Iuda** – este inedită, prin scenariul imaginat, nu numai pentru că aici se dezvoltă *scena cinei celei de taină*, ci şi pentru că strofa a doua – vom vedea – este axată pe *ironie la adresa trădătorilor*. Prima strofă are la bază o situaţie, care solicită prezenţa imperativă a lui Iuda: „Vai, nu putem începe cina de taină, căci/ lipseşte Iuda care e înspăimântat şi doarme, / el va trăda un sânge, va vinde-o tâmpă carne/ treziţi-l cu mari surle şi cu mieroase voci." (p. 193). De remarcat că această necesitate de aducere a lui Iuda, spre a participa la cina de taină este evidenţiată prin **registrul verbal**, **cu valoare stilistică de imperativ**. A treia strofă continuă scenariul, în aceeaşi tonalitate. Prezenţa iterativului **iarăşi** justifică în mod indirect ironia de care vorbeam, din strofa a doua, la adresa trădătorilor, coborâţi la regnul animalier: „Văd oarecare frică pe feţe şi pe mâini,/ vă tremură genunchii şi coatele în haină;/ trădaţi, nu află nimeni, căci cina e de taină/ şi-n curte, pentru oase, vocifierează câini.// Lipseşte iarăşi Iuda. A izbucnit în plâns. / Aduceţi-l la mine şi puneţi-l să cânte/ văd dâre de sudoare pe palida lui frunte…" (p. 193).

În poezia **Ţăranii reînviaţi** (din volumul **VIAŢA MEA E UN ROMAN**), absenţa din mediul rural a ţăranilor, păstrători ai tradiţiilor, inclusiv cea legată de moartea şi Învierea lui Iisus, duce la câteva situaţii paradoxale. Incipit-ul format din primele două strofe evidenţiază faptul că dispariţia ţăranilor afectează şi habitatul: „Iisus Cristos trecea prin sate/ De-aproape două mii de ani/ Şi se-ntreba ce vânt mai bate/ De nu mai sunt deloc ţărani.// Secase apa în fântână, / Secase măduva în os, / Că om şi lucruri se îngână/ Într-un lamento dureros." (s. n., p. 120). Aşa se explică tânguirea animatului şi inanimatului, şi unul şi celălalt fiind afectaţi de această împrejurare tragică. Din cauza acestor situaţii negative, apar alte neajunsuri, care afectează repetarea ritualului crucificării şi îngropării: „Şi au venit, să-l răstignească/ Şi groapă i-au săpat în lut, / Dar pentru fapta lor câinească/ Nici lemn de cruce n-au avut.// Cum una nu e, alta nu e, / Nici celelalte nu mai sunt/ Şi n-au găsit ciocan şi cuie/ Şi nici lopeţi pentru pământ." (s. n., p. 120). Neîndeplinirea acestui *ritual* îl afectează pe Fiul omului: Şi el, un om, ca fiecare, / Dar şi un duh, cum altul nu-i, / Simţea pustiul cum îl doare/ Mai mult decât osânda lui." (p. 120). În ultima strofă ruga Fiului către Tatăl Ceresc are ca ultim scop metamorfozarea Sa în Învierea în sufletul ţăranilor: „Şi s-a rugat spre Cerul Tatăl, / Ca-n pragul altor mii de ani/ Să moară, spre-a-l renaşte, iată-l, / În milioane de ţărani." (s. n., p. 121).

Iată că, atât la nivel imagistic, precum şi la acela al mijloacelor artistice, ***motivul cristic relevă harul artistic al lui Adrian Păunescu***.

Ottilia ARDELEANU

Miezul cuvintelor, miezul luminii

(*Irizări,* de Emilia Amariei)

Poezia Emiliei Amariei este alcătuită din ***stări şi trăiri***. Avem de-a face cu monologuri şi dialoguri imaginare în care autoarea caută să se înţeleagă pe sine şi să depăşească bareme interioare.

Este o ***poezie introspectivă*** care include momente de viaţă, în simplitatea lor, trierea unora dintre ele făcându-se prin filtrul sufletesc şi cel mental. Afirmă aceasta: "*orice emoţie extremă/ fie bucurie, fie durere/ când nu găseşti putere să o procesezi/ o cari ca pe stânca lui Sisif*".

Poeta abordează subiecte legate de ***firea umană***: răul, ipocrizia, viclenia, stările emoţionale cum ar fi bucuria, tristeţea, lehamitea ori teama: "*orice om este pentru el însuşi/ un potenţial răufăcător/ îmi spune frica/ prind curaj, dar când o înfrunt/ o găsesc tremurând de frica ei înseşi*"; de asemenea, stări fizice: durere de măsea, migrene, suspine, "*lombara*" şi altele.

Hazardul, banalitatea, nefastul sunt puse în relaţie cu "spălarea pe mâini", gestul lui Pilat din Pont când a trebuit să ia o decizie clară privind soarta lui Hristos. Dar, nimic nu este întâmplător în existenţa omului, ci îi este sortit: "*nu te poţi împotrivi/ ce trebuie să se întâmple /se va întâmpla (este scris)*". În tandemul ***viaţă-moarte***, poeta devine nesceptică în privinţa morţii, o acceptă şi chiar o consideră benefică, ca pe un apogeu pe drumul crucii, îi găseşte justificare, şi anume acel punct terminus al greutăţilor purtate, sisific, de-a lungul vieţii: "*A accepta moartea/ e ca şi cum te-ai preda/ în braţele Cerului/ cu toată fiinţa/ ... Nu doream să mă întorc/ destul îmi purtasem crucea*".

Finalurile poeziilor Emiliei Amariei sunt imprevizibile, sunt izbitoare, cad ca nişte plumbi, par să răstoarne confesiunile acesteia. Un astfel de exemplu este cel din poezia **În derivă**: "*Adeseori ies din casă şi/ nu ştiu încotro/ cine le-o fi trasând tălpilor mele sensul/...acum ştiu/ ţi-am fost ancoră şi refugiu/ de aceea, cu semnul de carte/ aşezat la o pagină veche/ te sprijini pe cuvintele mele/ azvârlindu-mi poemele/ în patul lui Procust* ".

Poezia Emiliei Amariei este ***vulcanică*** atunci când se reprezintă pe sine: "*m-a pălit o poezie autoimună/ de câte ori vin muzele/ trupul mă doare şi carnea mă strânge/ de aceea poemele fierbinţi/ ţâşnesc precum vulcanii*".

Solitudinea poetului este prilej de creaţie. Acesta descoperă "*imensitatea dinlăuntrului său*", scormoneşte până în adâncul sinelui, "*îndură cazne şi tace/ arde vechiul/ iar din cenuşa rămasă / îşi creează propriul Cosmos*". Emilia Amariei consideră că "*singurătatea/ nu este o lipsă a iubirii/ ci o chemare în care sufletul/ are nevoie de timp şi spaţiu/ timp în care scriu*".

Lumea este percepută de autoare ca o "*haită de lupi*" în care poetul zideşte şi zideşte pentru a se proteja, lăsând doar elementele naturale: soare,

lună, stele, ploaie, vânt să străbată până la sine și, desigur, pe Dumnezeul cel care e zidit deodată cu poetul, martiric, mitic: "*eu îmi apăr doar/ partea mea de dumnezeire./ ca nu cumva să o devoreze/ și să devin întuneric*".

Visele în poezia Emiliei Amariei sunt ca niște particule risipite în mediul înconjurător. Ele apar frecvent ca și cum aceasta ar trăi pe jumătate în vis, pe jumătate în realitate. Linia despărțitoare este foarte fragilă. Cititorul poate cădea dintr-o parte în alta aproape fără să observe.

Foarte multe ***aripi*** în poezia Amariei, aripi de zbor, aripi de dor, aripi de plumb, cumva bacovian, aripile sale lirice sunt uneori puternice, alteori firave, încă încearcă dezlipirea de lumesc, transcenderea în ideal, în cosmic, în dumnezeiesc. O luptă donquijotescă, aș zice, cu morile de vânt*:* "*Mi se zdrobesc/ călcâiele târzii ale îndrăznelii/ ploaia de primăvară/ macină tristeți în morile gândului / întorc niște pagini/ din vise trecute/ și simt cum omoplații / încep să-mi înmugurească// e primăvară sau/ zborul adormit în mine/ își construiește/ aripi?*".

Poeta are abordări interesante, prin ***comparații și paralele*** cu ceea ce îngurgităm, emoția fiind baza: "*este cuvântul/ nemodificat genetic/ fără potențatori de aromă/ culoare/ gust/ miros/fără adaosuri/ neutralizatori/ rășini sau alte balsamuri/ fără litere străine/ nevopsit/ neșcolit/ neîncadrat în tipare/ este emoția vărsată/ din pocalul iubirii/ în inima lumii/*".

"*salvează-mă, Cuvântule / ca să nu-mi rămână sufletul șchiop*" este un strigăt de disperare, cum și strigătul lui Munch, poetul neputând să existe fără poezie, fără dragoste, fără rațiune, fără felul de a fi!

Poeta Emilia Amariei se identifică cu vocabulele, ea însăși deconspirându-se, în versuri solare: "*devin translucidă/ mă contopesc cu literele/ ne reașezăm în cuvinte/ fraze și rânduri care se ondulează// când îngheață totul/ ochii filelor albe/ tremură în orbitele haotice/ ale unui alfabet necunoscut /căutând sorii altor lumi/*".

Mama este "*odihna din satul cu fântâni*", o caracterizare de mare emoție!

Poetule, "*continuă să/ luminezi cu mintea ta, cu inima ta/ Pământul*"!

A scânteia în poezie, ca și în viață, nu este la îndemână. Doar divinitatea poate pune în om steaua luminoasă!

Mariana CUȘA

Între natură și natura umană

Prezent în peste optzeci de volume colective şi antologii, cunoscut îndeosebi ca unul dintre puţinii autori români de senryu, atras de epigramă, poezia satirică, proza scurtă, S.F.-ul, proza de călătorie, nelipsit timp de două decenii din revistele on line de haiku, Dan Norea îşi adună târziu, abia în 2021, cele mai reuşite haikuuri, în volumul ***Linii de şotron*** (Iaşi, editura Pim).

Ca o particularitate sesizată de la prima vedere, haikuurile sunt legate în secvenţe, poate ascultând de sugestia lui Şerban Codrin Denk, ce găsea mai în spiritul limbii române această structură, aptă să dezvolte bine o temă cu variaţiuni. Lui Dan Norea îi reţin atenţia teme precum „lemnul de vioară", „seara de armindeni", „frunzele aurii", „frunzele roşii", „soarele despicat", „albumul cu fotografii" şi multe altele, în tratarea cărora pune sensibilitate şi bonomie. Universul liric îi este populat îndeosebi de arbori, păsări, mare, verdele atotputernic, lună, dar şi de copii, pentru care simte o duioşie specială, bunici iubitori, oropsiţii vieţii, mai ales cerşetorii.

Practicând îndelung specia epigramei, în care mesajul se transmite cu forţă prin intermediul paradoxului şi al poantei finale, poetul păstrează un anumit spirit pragmatic în compunerea haikuului, creând înlănţuiri percutante de imagini, apte să dezvăluie structura uimitoare a lumii. În acest sens, ni se pare bine ales titlul *Linii de şotron*, căci dincolo de calitatea de joc pentru copii, şotronul pare s-o aibă şi pe aceea a unei geografii ezoterice.

Să dăm câteva exemple: „lumină-n noapte-/ un cerb cu luna-n coarne/ pe un vârf de deal// ceainicul coclit-/ în balcon ceaşca goală/ şi luna plină// după ploaie-/ luna plină pierdută/ printre pepenii verzi// noaptea pe mare-/ o pereche înoată/ spre luna plină// la patinoar-/ săritura triplă cu/ elan pe lună"(*Lumină-n noapte*, p.78). Se remarcă forţa imaginilor, la care contribuie jocul perspectivelor, dar sesizăm şi corectitudinea formală a poemelor, ce respectă peste tot alternanţa 5-7-5 silabe, linia de pauză şi aluzia sezonală, lipsa semnelor de punctuaţie.

Poemele par să fie scrise „hic et nunc", cele mai reuşite din volum cuprinzând sinestezii de mare efect: „luna în mare-/ cărare argintie spre/ lumea viselor"; „sonata lunii/ se-aude doar parfumul/ reginei nopţii"; „cer fără stele/ pe uliţă singur şi/ mirosul de tei" (pp.76,77).

După cum ne avertizează în prefaţă, autorul include în culegere şi senryuri: „Pe ici pe acolo am adăugat şi câte un senryu…"(p.6) Totuşi o analiză „cantitativă" ne arată că jumătate din secvenţe conţin cel puţin un senryu, dacă nu chiar două-trei. Şi aceasta pentru că Dan Norea este un spirit atent la social şi un moralist, înclinaţia spre satiră fiind susţinută întotdeauna, după cum remarca undeva Călinescu, de dorinţa eliminării răului. De aceea Dan Norea glisează frecvent în carte dinspre natură spre natura umană, luând în obiectiv mult incriminatele peturi, grătarele de pe malul lacurilor, un teatru „în ruină"

sau „de ziua recoltei”“ o căruță cu „un cablu de cupru- fierul vechi în șanț”. Paradoxul, jocul de cuvinte, umorul absurd apropie senryul de epigramă: „la umbră sub/ Statuia Libertății-/ nici un fir de iarbă”; „cald la Chișinău-/ înmugurește chiar și/ coada de topor”; „capul șefului-/ proiectat pe zid are/ umbra pătrată”; „muzeu în Madrid-/ zice-un tip: O vezi p-aia?/ Prad-o cu artă!” Dacă în haikuuri poetul e nu de puține ori grațios, în senryuri preferă să apese pedala caricaturalului, a licențiosului și a burlescului, după cum obiectul satirei nu merită niciun menajament.

Linii de șotron ne apare drept o carte necesară în scrisul lui Dan Norea, capabilă să-i întregească profilul creator și să-i lumineze sensibilitatea prin care se apropie de lume. O sensibilitate care până acum se subînțelegea, dacă ne gândim că toți marii scriitori comici au avut un simț dezvoltat al tragicului, adevăr probat de bine cunoscuta butadă caragialiană „Simt enorm și văd monstruos”. Ceea ce presupuneam să-l caracterizeze pe Dan Norea este acum o certitudine și, în plus, formatul „de poche” al volumului îl face extrem de prietenos pentru cititor.

Rafila RADU

DIALOG ÎN PRIMĂVARĂ

Bine-cunoscută cititorilor de poezie din orașul Iași și nu numai, poeta Corina Matei Gherman a trecut hotarul, rupând zăgazuri, perseverând în ceea ce o domină ca pasiune, vocație și talent.

Debutând cu poezie în anul 1998 cu volumele „Flori de primăvară” și „Pe aripa visului”, a învățat din mers să schimbe paradigma, trecând cu ușurință de la versul alb la versul clasic, de la poezie la proză, la literatura pentru copii. Enumăr câteva titluri de volume, întâmpinate cu succes de critica literară a vremii: „În umbra de nisip”, „Rana de stea”, „Răstignirea pe necuprins”, „Înger pierdut”, „Orașul melcilor”, „Când pietrele vorbesc”, „Sărutul lacrimei”, „Decupaj dintr-o secundă”.

Mă opresc asupra ciclului de poezii structurat într-o ordine dată de titlul volumelor: „Dialogul alb”, „Dialogul surd”, „Dialogul absurd”, și, iată, continuând gama de dialoguri în această primăvară a anului 2024, cu „Dialog în primăvară”.

Cum spuneam la început, critici de seamă ai literaturii au crezut în poezia Corinei Matei Gherman, o poezie ce pendulează între naiv și o subtilitate a ei, plină de o inteligență nativă, cu irizări pline de ironie, o poezie ce în aparență pare de-o simplitate surprinzătoare, dar printre rânduri ascunde perle parcă aduse la mal de cine știe ce valuri de sub furtuni.

Dacă la debutul său, criticul Ioan Holban spunea despre Corina Matei Gherman că „scrie o poezie naivă”, „cu încărcătura unui document sufletesc, a

unui flux sentimental", întărind ideea că „e loc în lumea literaturii pentru o astfel de poezie, care mizează totul pe un mesaj sufletesc", Corina Matei Gherman și-a urmat culoarul deschis de propria sa structură interioară și observată la timp, bucurându-se de aprecieri a unor nume ca: Ioan Holban, Dan Mănucă, Corneliu Stefanachi, Mihai Cimpoi, Horia Zilieru etc.

Revenind la volumul „Dialog în primăvară", descopăr la autoare o fugă, bine regizată, spre un trecut ce se împiedica de sat, de copilărie, de dorul mare de părinți, un foc sacru ce pârjolește grija pentru glie, pentru neam, pentru istorie și adevăr.

Dacă am face abstracție de numele autoarei, dacă am lectura volumul, abandonându-ne imaginației spre care ne conduc sentimentele atât de puternice, vii, reale, molipsitoare, am putea discerne, aproape convinși fiind, că autorul volumului nu poate fi, așa cum poeta, singură se deconspiră într-un vers ca acesta: „fragila mea ființă pe trupul lumii întregi".

Mai curând am crede a fi un glas a unui poet ferm, hotărât, cum numai la Leonida Lari am mai întâlnit, referindu-mă doar la ultima perioadă a literaturii contemporane.

Un condei ce înlocuiește cerneala cu scântei, anume, dacă nu se poate face auzită, se vrea văzută prin imaginile bucolice create, înviind satul copilăriei. Imaginile din trecut cu mama, tata ce pun în brazdă stele, cu singura zestre rămasă de la mama, „fericirea de-a trăi", poeta pune în antiteză culorile vii, respirația satului de-atunci cu ceea ce găsește în același loc, așa cum ne avertizează din primul poem al volumului: „O, nu, frumoasă fată verde/ Ce vii din vreme în trecut" sau în poezia „Dorința": „Eu m-am născut în veac trecut"

Găsește casa părintească pustie, dar și un sat în descompunere, dematerializându-se: „plâng scânduri putrezite/iar clanțele la uși/ demult sunt ruginite/ în colțuri doar păianjeni/ vorbesc cu șobolanii/din tot ce-a fost odată". Urmărind matricea spirituală a acestei poete, ea parcă împrumută din glasul și inima multora, se lasă, parcă, locuită.

Nestructurat volumul, amestecă poezii cu tentă politică, patriotică cu cele de dragoste de sat, cu cele de iubire personală.

Găsim versuri ca acestea: „simte românul, simte o țară", „haideți la luptă ..... haideți toți... din praful de pușcă.../ eu libertate v-o împart... hai tovarăși ..... la luptă (poezia „Ecou de iarnă", unde poeta folosește o subtilă ironie la adresa lui Karl Marx și ale politicilor sale: „moartea-i acasă ..... asta-i tovarăși lupta de clasă ...."), (poezia „Coșmar", pag. 47), încheind astfel poemul: „venea din răsărit/și curge ..... curge .... curge ..... sânge roșu/ amestecat cu votcă/ și negrele morminte/mai negre deveneau ....."

În literatura română, mulți poeți au cântat în versuri satul cu toate ale sale, poeți cu care Corina Matei Gherman face atingere prin similitudinea sentimentelor, a trăirilor, a stilului chiar.

Prin versuri ca acestea, citindu-le, ne fuge gândul la Octavian Goga, chiar prin poezia „Boii": „Să-i dejugi, îmi spune tata/ Du-i în vale la păscut/ S-a

stricat pe drum şi roaba/ Din prag mama ne-a văzut" dar şi printr-un vers ca acesta: „de-ai fi rămas acolo .... ce fericit ai fi fost/ şi-ai fi găsit la toate în lumea asta rost" – din poemul „Dorul casei" .

La pag. 94, în poemul „Eu am să vin", Corina Matei Gherman, împrumută din duioşia poeziei lui Virgil Carionopol: „Eu am să vin acasă mamă/ Să mă aştepţi pe prispa casei...Să nu mai porţi flanela veche/ Că-i ruptă şi nu-ţi şade bine/ Şi nici opincile-n picioare/ Că ele azi nu-s pentru tine"

Şi nici poezii „naive", cu ghilimele după spusele criticului Ioan Holban şi nici naive, fără ghilimele după spusele lui Corneliu Stefanachi, dar, îmi vine şi mie rândul să spun că nu ştiu unde este Corina Matei Gherman cea adevărată, într-o poezie care se poate recita la scenă deschisă, o poezie pe înţelesul tuturor, într-un limbaj temperat la suprafaţă, dar, din care eu spicuiesc strălucitoare perle, versuri demne de-o literatură universală, versuri presărate la întâmplare, pe ici pe colo, ce denotă o sensibilitate, o inteligenţă cu irizări metafizice: „privesc cum se distrează sfinţii"; „mă-ndrept spre spinii unei nopţi uitate/secunde ..... minute care defilează-n joc" (Poezia „Prin poteca mângâierii",) sau „iubirea răsărea – ntr-un orizont departe", „alte iubiri din depărtare chem/ făcând din jumătăţi o parte-ntreagă (Poezia „Cu amintirile la drum". Din poezia „Din umbra tinereţii", pag. 27, spicuim: „puteam atunci în nor să zbor/să fac orice chiar şi un alt cer/să pun pustiului zăvor/să acopăr totul în mister".

O poezie a cunoaşterii, a zbuciumului interior, marchează un eu înscris într-un poem de-o rară frumuseţe care putea face faţă într-un volum separat, structurat pe această temă, un volum ce ar putea cuceri atenţia criticii şi a publicului: „iar pânza de păianjen din eul meu priveşte/şi infinitul alb de tine mă desparte"...şi-n lemnul crucii uitarea n-o să-nvie /am meşterit un vis născut dintr-o chemare/şi l-am ascuns c-o rugă în vreme de chindie" (Poezia „Să nu uiţi").

În volumul ‚Dialog în primăvară", strecoară poeme cu infinită dragoste şi pentru toamnă. Dar nu despre asta voiam să zic ci despre frumuseţea imaginilor create: „insistă ruginiul ciulinii să-i vopsească" sau „Pe-un ciob de cer s-au răstignit cuvinte/Şi – un galben argintiu în scorbură de pară"…

Dintr-un prea mult plin, din largul spectrului uman al cunoaşterii, poeta Corina Matei Gherman, schimbă cu prea multă uşurinţă paradigma, permutând între ele registre de la poezia naivă la poezia profund filozofică cu irizări metafizice derutând critica şi cititorul, negăsindu-i culoarul pe care se strecoară cu succes în literatură.

ÎNSEMNĂRI

Florentina NIȚĂ

POEZIA DIASPOREI – Italia (XXXII)
Colac împletit, poezie, aplauze și puțină ironie

Am ajuns în Cetatea Eternă într-o fierbinte zi de sfârșit de mai, pentru a participa la o lansare de carte a unei bune prietene. Auzisem de mai mult timp de existența unei grupări literare intitulate ”Cenaclul de la Roma” și doream să o cunosc mai îndeaproape. Ocazia era propice, Valeriu Barbu, președintele și fondatorul ei, fiind și co-editor al cărții cu pricina. Și mai ales fiindcă tocmai se anunțase că urma să se desfășoare, în acea duminică, întâlnirea lunară cu numărul 105 a membrilor cenaclului. Dar pentru că doream să iau pulsul activității și să surprind mișcarea literară în exercițiul funcțiunii, asistând ca simplu observator, nu mi-am anunțat dinainte prezența. Numai că vestea se răspândise deja, ajungând pe căi lăturalnice, după cum aveam să aflu. Drept care „autoinvitația” s-a transformat în cele din urmă într-o participare în calitate de oaspete, eșuând în intenții, dar neperturbând prea mult desfășurarea acțiunii care, după scurta mea introducere în scenă, s-a derulat nestingherit conform programului.

Întâlnirea a avut loc în sala teatrului FUIS (Federația Unitară a Scriitorilor Italieni), care a pus la dispoziție cu generozitate spațiul și are o deschidere pentru colaborări de acest gen. Standul de carte amenajat pentru ocazie la intrare mi-a dat o idee privind amploarea activității cenacliștilor, susținute și de revista și postul de radio ”Vocativ”, de Editura Minela din București, la care s-a adăugat, recent, și noua editură „Allettante”, condusă de același Valeriu Barbu. Iar colacul împletit cu dragoste și meșteșug de basarabeanca Tatiana Ciobanu, cu care ne-au primit, m-a făcut să simt prezența mea acolo mult mai „importantă” decât am vrut să apară de fapt.

Înafara unor fotografii ale participanților, alte ecouri la cele petrecute nu am aflat, cum de altfel puține relatări am găsit și de la alte adunări precedente ale cenaclului. Mai multă importanță s-a dat întâlnirilor având ca oaspeți de seamă scriitori sau artiști invitați din țară sau cu ocazii sărbătorești. Dar cum s-a filmat pe toată desfășurarea acțiunii, bănuiesc că pe undeva există o arhivă medială, mult mai completă și elocventă ca mărturie, care circulă printre cenacliști. Sunt și eu o adeptă a tehnologizării, dar tot mi-am făcut câteva însemnări în carnet cu care să mă întorc acasă ca amintire și care țin loc de cronică la cele întâmplate.

Repertoriul prezentat a fost de nivel şi factură variată. În program a fost prezentarea volumului bilingv de poezii publicat la Roma de Alexandra Firiţă, a unei cărţi de debut în curs de apariţie de poezii creştine a Chivuţei Iordache, precum şi a uneia aflate în stadiu avansat de lucru, în patru limbi, a poetei Lidia Popa. Fiecare dintre ele s-a bucurat de o prezentare atentă, care a scos în evidenţă particularităţi de stil şi tematică, dovedind o percepţie fină şi un ascuţit simţ analitic, extinzând registrul interpretărilor peste orizontul unor simple aprecieri, cu dezideratul de a stârni interesul cititorilor. Înafara replicilor presărate pe parcurs de conducătorul cenaclului, mai nimeni nu s-a încumetat să comenteze operele, nici laudativ, nici defavorabil, probabil şi datorită faptului că materialele nu au fost puse la dispoziţie în prealabil. Scurtele luări de cuvânt ale câtorva din cei prezenţi în sală au completat programul. Reţinerea participanţilor în a interveni fără să fi fost invitaţi la microfon a demonstrat o moderare autoritară dar şi jovială, înţelegătoare dar şi severă în observaţii şi aprecieri. Aplauzele care au răsplătit fiecare evoluţie au reprezentat unica reacţie, dând însă mai mult un aspect de spectacol iar nu de dezbatere, cum m-aş fi aşteptat de la o şedinţă de cenaclu.

Valeriu a ţinut să mă asigure cu nedisimulată mândrie de rolul important pe care l-a avut cenaclul, în cei zece ani de activitate. Mulţi din cei care s-au perindat pe acolo au avut un cadru propice să se perfecţioneze, chiar dacă erau debutanţi, pe baza sfaturilor primite sub forma unor „pilule de înţelepciune" administrate sau urmând exemplul membrilor mai versaţi în ale scrisului. Evoluţiile lor şi nivelul atins au depins de gradul de receptivitate şi de străduinţă, a completat el cu un gest care lăsa să se înţeleagă că nu toţi s-au ridicat la nivelul aşteptărilor.

Câteva din tehnicile de abordare ale liderului mişcării literare de la Roma le-am putut experimenta chiar pe pielea mea. Bunăoară, lecturarea unei poezii acolo de unde se deschide cartea, la întâmplare. Şi, spre norocul celor prezenţi, la mine s-a oprit la o poezie scurtă. Când am încercat să dau o interpretare personală, prin confruntarea unor expresii din cartea bilingvă pe ordinea de zi, care îmi transmisese mai mult emoţii în varianta în limba română şi idei în cea în limba italiană, mi s-a replicat să sugerez eu o altă traducere. Aş aminti câteva: "venind din departe", „fără de saţ", „în lăuntruri de cochilii", „la subţioara unei cărţi", „paseri zburau tot mai spre înalturi", „lângă fereastra zilei care dă să răsară" (Alexandra Firiţă – „Visele pietrelor/ I sogni delle pietre", Il Sextante, 2023). Intenţia fusese aceea de a evidenţia frumuseţea unor formulări poetice în limba română, greu de transpus la nivel echivalent, iar nicidecum de a scoate în evidenţă greşeli de traducere sau de tipar, cum

probabil s-a interpretat, ca fiind o critică adresată implicit editorului. Şi oricum greu de acceptat, în condiţiile în care o practici frecvent în relaţiile cu ceilalţi. Ar fi fost un bun prilej pentru o dezbatere pe tema traducerilor. Cineva din sală chiar a receptat mesajul, cerând să dăm fiecare alte exemple de poezii intraductibile; propunerea însă nu a fost luată în consideraţie.

Faptul de a nu fi abordat un ton suficient de sobru în prezentarea autobiografică pe care am fost nevoită să o susţin, voind să mă menţin în limitele modestiei şi totodată să-mi ascund emoţiile inerente unui prim contact în acel cadru, a lăsat impresia „de uşurinţă" în tratarea unor teme profunde, mai înainte de a şti cum s-au materializat în formă poetică, la care s-a simţit nevoia de a contrapune argumentaţii mai serioase, de natură ştiinţifică, de la istoria numerelor la „Teoria nemuririi" a gălăţeanului Dimitrie Cuclin. Cel mai frapant moment, petrecut în culisele spectacolului, a fost cererea lui Valeriu de a asculta "cum sună o poezie erotică scrisă de un inginer". Cum sonetul ales să mă reprezinte i-a părut „prea cuminte", dovedindu-se insuficient de provocator ori probabil receptat cu ideea preconceptă a incompatibilităţii între inginerie şi poezie, am încercat să aduc argumente în plus prin sugestii de interpretare. Căzând în capcana întinsă cu iscusită ironie. Un duel pierdut, la care nici n-ar fi trebuit să ridic mănuşa, dacă aş fi evaluat mai bine riscurile.

Cum am aflat, multe din şedinţele de cenaclu se desfăşoară în „salonul literar Ciobanu" al casei familiei Tatiana şi Vitalie Ciobanu, o încăpere obişnuită dar care la reuniuni „se lărgeşte pentru a deveni mai încăpătoare", după spusele Tatianei, care mi-a vorbit despre asta cu convingere, ca despre o realitate miraculoasă şi nu o viziune. Ca întâlnirea succesivă, cu numărul 106, din luna iunie, pe care avea să o găzduiască din nou, dedicată aniversării centenarului Institutului Cultural Italian din Bucureşti şi fondatorului ei, Ramiro Ortiz, primul traducător al poeziilor lui Eminescu. O bună ocazie pentru a vorbi de colaborările româno-italiene de-a lungul timpului până în zilele noastre, cu invitaţi scriitori, traducători şi editori. Tatiana Ciobanu se propunea nu numai gazda întâlnirii, ci şi ca organizatoare a dezbaterilor, ea fiind o asiduă traducătoare şi promotoare a schimburilor interculturale româno-italiene.

Ar fi trebuit să spun trilaterale, dar ştiu că unei unioniste fervente cum este ea nu îi place distincţia dintre moldovenesc şi românesc. Ea este invitată şi participă cu acelaşi interes la evenimentele de la Ambasada României, unde duce nelipsitul colac împletit pe ştergar basarabean şi cea a Moldovei, unde a fluturat steagul României şi a avut dispute aprige cu referendarii moldoveni deţinători de paşaport românesc. De aceea nici nu

a vrut să ceară până acum cetățenia română, pentru că se consideră româncă; așteaptă doar întregirea țării. Așa se face că a ajuns acum să fie soție de român și mamă de italian, fiul său Cristian, născut în Italia, dobândind cetățenia italiană la împlinirea majoratului, extinzând astfel "hotarele geopolitice" în sânul familiei, cum spune ea. Pe cel de-al treilea binar de inițiative s-ar situa și activitatea asociației "Dacia", înființată din anul 2004 și condusă de Tatiana, împreună cu soțul său și alți inimoși basarabeni, de promovare a culturii și tradițiilor, în care converg energii și talente din diasporă, susținute de entuziasmul, munca și fondurile aceleiași familii Ciobanu.

Tatiana Ciobanu este laureată în litere atât în Republica Moldova, la Universitatea de Stat din Bălți, cât și în Italia, unde a absolvit cursul de științe umanistice la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității LUMSA din Roma. Este o poetă sensibilă, o femeie cultă și o bună oratoare, gata să-ți recite lungi poeme sau citate pe de rost pentru a argumenta o idee. Scriitoare, traducătoare, eseistă, multe din lucrările sale ar putea face obiectul unor cărți dar ea, deocamdată, preferă să mai amâne publicarea și să se ocupe de promovarea altora. Și de munci obositoare și mai puțin calificate, care să poată să asigure bunăstarea familiei. Mai erau câteva zile până la întâlnirea de cenaclu când am vorbit ultima oară la telefon, dar ea începuse deja pregătirile: primenirea salonului, organizarea standului de cărți, alcătuirea listei participanților, prepararea colacului, plăcintelor și celorlalte bucate, cum se cuvine când ai oaspeți.

În ciuda faptului că nu am putut cunoaște și lega prietenii în călătoria la Roma decât cu o mică parte din membrii activi ai cenaclului, m-am bucurat să găsesc în această „societate literară românească în capitala Italiei", cum se definește, o grupare animată de un puternic spirit de coeziune și dorință de afirmare. De-a lungul celor zece ani de activitate – nu mereu constantă și chiar cu unele întreruperi și animozități, cum se mai întâmplă când se pleacă la drum lung – s-au perindat mulți membri sau simpatizanți pe acolo, unii au abandonat, alții noi s-au alăturat, atrași de bunul renume, așa cum e firesc să se întâmple într-un cerc deschis. Tatiana Ciobanu, Lăcrămioara Maricica Niță, Roxana Lazăr, Daniela Mihăeș, Alina-Monica Țurlea, Lidia Popa, Mirela Leahu Varga, Camelia Morda Baciu, Mariana Cornea, Liliana Smerea Vacaru, Elena Agapi, Vasile Juverdeanu, Maricica Goraș sunt doar câteva din numele pe care le-am reținut. Despre care sper să mai am ocazia să relatez, după o mai bună documentare.

Valeriu Barbu editează anual, în colaborare cu Editura Minela din București, o antologie selectivă cuprinzând creații literare ale colaboratorilor, ajunsă în 2023 la a noua ediție. Este o oglindă fidelă a stilurilor diversificate care converg în această grupare literară, precum și a

modului în care sunt diriguite. Pe copertă coordonatorul exprimă: ”Gratitudine fiecăruia dintre cei care păstrează vie ființa cenaclului.”. Râvna sa, perseverența, eforturile susținute în asigurarea coeziunii și continuității acestui important ideal sunt de apreciat. La scrierile sale, în versuri și în proză, la unele realizări și aspirații, atât cât am putut să cunosc până acum, îmi propun să revin mai pe larg cât de curând.

PAGINILE AFORISMULUI

Emil DINGA

AFORISMUL (PARTEA I)
AFORISMUL CA GEN LITERAR

1. Preambul

Ca orice formă de creaţie (inclusiv creaţia ştiinţifică sau teologică), creaţia literară a fost, la început, spontană, intuitivă, non-deliberativă şi generată de inter-acţiuni practice (*Nota bene*: prin inter-acţiuni practice se înţelege acele inter-acţiuni care implică relaţii subiect-subiect, deosebite de inter-acţiunile teoretice – relaţii obiect-obiect, respectiv inter-acţiuni praxiologice – relaţii subiect-obiect). Treptat, pe măsură ce rolul şi funcţiile operelor literare s-au amplificat şi au devenit mai importante în construcţia şi re-construcţia persoanei şi societăţii, s-a simţit nevoia teoretizării creaţiei literare, respectiv a operei literare. Teoria a abordat inclusiv tipologia creaţiei literare, pe lângă chestiuni privind scriitura (poietica), receptarea, hermeneutica etc. Tipologia de bază în domeniul creaţiei literare priveşte genurile literare. În comunicarea de faţă, încercăm să examinăm aforismul ca gen literar (dacă aforismul reprezintă sau nu un gen literar distinct în cadrul mulţimii genurilor literare).

2. Despre literaritate

Creaţia literară este o creaţie (adică o noutate în câmpul realităţii) bazată pe cuvinte. Cu toate acestea, nu orice text (adică discurs care foloseşte cuvinte – *Nota bene*: există discursuri care folosesc gesturi, cum este dansul, sau sunete, cum este muzica etc.) poate fi considerat un text literar. De exemplu, propoziţia per-locuţionară „Ieşi afară” foloseşte cuvinte dar cu greu poate fi considerat un text literar (în afara cazului în care reprezintă o frază rostită într-un roman). Aşadar, într-un text literar, cum îi spune şi numele, trebuie să avem sau să găsim, de exemplu, prin interpretare, o proprietate pe care o numim *literaritate*. Avem, aşadar de lămurit predicatul de literaritate. Există multe propuneri în literatura de specialitate (teoria literară sau filosofia literaturii) privind definiţia literarităţii: deviere de la normă (formaliştii ruşi, de ex. Jakobson), prezenţa metaforei, polisemia (posibilă) la receptare, transferul (posibil) între înţelesuri, semnificaţii multiple (primar, secundar, terţiar), lumi alternative la lumea reală etc. O definiţie logică a literarităţii (L) ar putea să se bazeze pe următoarele predicate de suficienţă:

- ($L1$) *literalitate* – discursul este format din cuvinte organizate după reguli sintactice valide pre-existente (adică există un text);
- ($L2$) *abatere* – cuvintele, sintagmele, propoziţiile, frazele, naraţiunile sunt meta-semne adică semne ale semnelor, ceea ce înseamnă posibilitatea de abatere semantică de la limbajul comun, de acceptare a figurilor de stil etc.
- ($L3$) *închidere estetică* – textul are funcţie estetică, atât prin forma sintagmatică, cât şi prin structura paradigmatică.

Aşadar, literaritatea poate fi definită ca acea *proprietate a unui discurs semantic care are forma unui text format din meta-semne închise estetic*. Din punct de vedere formal, avem:

$$L = (L1) \wedge (L2) \wedge (L3)$$

3. Genul literar – o tipologie

Pentru a răspunde la întrebarea dacă aforismul poate constitui un gen literar (sau se poate constitui ca atare), trebuie discutat, mai întâi, conceptul de categorie literară, răspunzând direct la întrebarea: ce este o categorie literară? Vom prezenta, în continuare, câteva consideraţii în această materie.

(i) o categorie literară reprezintă o clasă de producţii/creaţii caracterizate prin *literaritate* (L) – acesta este genul proxim (în terminologia aristotelică)

(ii) diferenţele specifice se clasifică după cum urmează:

- (α) după gradul de substituire a lumii reale cu lumi imaginare – gradul în care opera literară înlocuieşte „legile" lumii vieţii cu „legi" proprii, nedeductibile raţional, deci impredictibile şi face, astfel, să funcţioneze o lume imaginară, pe baza „legilor" noi;
- (β) după intenţionalitate – se referă la efectul scontat de autor (nu insistăm aici asupra problemei autorului, atât de controversată de la primii structuralişti încoace) asupra receptorului/cititorului generic;
- (γ) după gradul de închidere narativă – se referă la modalitatea prozodică (poietică, scriitură) în care a fost elaborată opera literară în cauză;
- (δ) după modalitatea de „producţie" – se referă la forma concretă, particulară pe care o ia textul literar, pentru comunicarea cu receptorul;

- (ε) după modalitatea receptivă – se referă la modul în care destinatarul operei literare (receptorul, cititorul) accesează opera literară în cauză.

Pe baza celor cinci criterii (diferenţe) specifice, se poate elabora o tipologie a categoriilor literare, pe baza cărora vor fi încadrate sau „legitimate", apoi, genurile literare iar, pe baza acestora din urmă, speciile literare. *Nota bene*: desigur, vom pune în evidenţă doar categoriile „pure" dar un anumit gen literar va putea avea caracteristici din mai multe categorii ale aceluiaşi criteriu – de ex., în cazul criteriului α, putem avea literatură ştiinţifico-fantastică, adică o combinaţie între $\alpha(1)$ şi $\alpha(5)$. În felul acesta, orice gen literar va avea cinci caracteristici de afiliere/apartenenţă, câte unul corespunzător fiecărui criteriu.

- după gradul de substituire a lumii reale cu lumi imaginare (α)
  - $\alpha(1)$ *categoria realism/decupaj*
  - $\alpha(2)$ *categoria imaginar/posibil*
  - $\alpha(3)$ *categoria mitic/fundaţional*
  - $\alpha(4)$ *categoria mistic/supranatural*
  - $\alpha(5)$ *categoria fantastic/fantezist*
- după intenţionalitate (β)
  - $\beta(1)$ *categoria ontologic/descriptiv*
  - $\beta(2)$ *categoria moralist/normativ*
  - $\beta(3)$ *categoria comic/burlesc*
  - $\beta(4)$ *categoria sentenţial/judicativ*
  - $\beta(5)$ *categoria utopic/distopic*
- după gradul de închidere narativă (γ)
  - $\gamma(1)$ *categoria epic/transformativ*
  - $\gamma(2)$ *categoria liric/poetic*
  - $\gamma(3)$ *categoria prozastic/tramatic*
  - $\gamma(4)$ *categoria tragic/dilematic*
  - $\gamma(5)$ *categoria dramatic/constructiv*
- după modalitatea de „producţie"(δ)
  - $\delta(1)$ *categoria filosofic/teoretic*
  - $\delta(2)$ *categoria fenomenologic/intuitiv*
  - $\delta(3)$ *categoria diegetic/narativ*
  - $\delta(4)$ *categoria fragmentat/eseistic*
  - $\delta(5)$ *categoria fulgurant/singular*
- după modalitatea receptivă (ε)

- $\varepsilon(1)$ *categoria lectural/citit*
- $\varepsilon(2)$ *categoria recitativ/audio*
- $\varepsilon(3)$ *categoria reprezentațional/exhibițional*
- $\varepsilon(4)$ *categoria critic/deconstructiv*
- $\varepsilon(5)$ *categoria hermeneutic/idiosincratic/*

Pe baza categoriilor literare, se poate defini, ca apartenenţă la categorii, orice gen literar. Dacă un anumit tip particular de creaţie literară nu-şi găseşte cele cinci „ancore" categoriale, atunci acea creaţie nu constituie (nu poate constitui) un gen literar. Dacă notăm cu G un gen literar oarecare, atunci el are următoarea formulă logică: $G[\alpha(\cdot),\beta(\cdot),\gamma(\cdot),\delta(\cdot),\varepsilon(\cdot)]$, unde $(\cdot) \in \{1,2,3,4,5\}$. De exemplu, *poezia de dragoste* va fi descrisă ca: $G[\alpha(2),\beta(1),\gamma(2),\delta(4,5),\varepsilon(1,2)]$

Nota bene: categoria literară ε este reprezentată de două ancore: $\varepsilon(1)$ – poezia de dragoste poate fi lecturată/citită de receptor – , respectiv de $\varepsilon(2)$ – poezia de dragoste poate fi recitată de cineva pentru receptor. La categoriile unde valoarea numerică este redată prin $(\cdot)$, înseamnă că acea categorie poate lua, după caz, orice valoare numerică dintre cele cinci, inclusiv mai multe dintre ele sau chiar pe toate.

În mod analog, *romanul* poate fi definit astfel:

$G[\alpha(\cdot),\beta(\cdot),\gamma(3),\delta(1,2,3),\varepsilon(1,2)]$

La rândul său, *teatrul* (mai precis, creaţia literară care este elaborată ca o piesă de teatru) are următoarea definiţie logică:

$G[\alpha(\cdot),\beta(1,2,5),\gamma(1,4,5),\delta(3),\varepsilon(3)]$

La fel se poate proceda pentru toate genurile literare cunoscute şi acceptate ca atare, acum, atât de autori, cât şi de receptori, fără o fundamentare logico-conceptuală, fundamentare pe care o propunem aici. Marele avantaj al unei asemenea proceduri de identificare şi definire a genurilor literare constă în faptul că ea poate identifica genuri literare care nu există (încă) dar care, din punct de vedere conceptual, ar putea să existe, fiind astfel un mecanism generativ de... genuri literare, sau de invenţie prozodică – *Nota bene*: schema logică propusă funcţionează în mod analog funcţionării tabelului Mendeleev pentru elementele chimice.

Pot fi, desigur, efectuate analize diverse care să se bazeze pe formulele definiţionale logice sugerate. Enumerăm câteva dintre ele, doar enunţiativ, fără a le dezvolta în prezentul material:

- suprapuneri categoriale între genuri – de ex., între poezie (de dragoste) şi teatru, avem suprapuneri categoriale la criteriul $\beta(1)$: categoria ontologic/descriptiv;

- cu cât numărul de valori numerice categoriale „accesate" de un gen literar este mai mare, cu atât gradul de libertate creativă a acelui gen literar (mai bine zis, a autorului care creează înăuntrul acelui gen literar), este mai mare – de ex., teatrul are mai multă libertate creativă decât poezia, din perspectiva criteriului γ (gradul de închidere narativă a operei literare);
- dacă valorile numerice categoriale ale unui gen literar cuprind valorile numerice categoriale ale altui gen literar (pe diferitele criterii categoriale), atunci se poate spune că, din punct de vedere taxonomic, al doilea gen literar este, de fapt, o specie literară a primului gen literar – de ex., poezia, ca gen literar, include teatrul ca pe o specie *sui generis* din perspectiva criteriului ε (modalitatea receptivă a operei literare);
- dacă un anumit criteriu epuizează toate valorile numerice categoriale ale unui criteriu dat (adică avem scrierea: $x(\cdot)$, unde $x \in \{\alpha, \beta, \gamma, \delta, \varepsilon\}$), atunci se poate spune, despre acel gen literar, că este un gen literar universal din perspectiva criteriului respectiv – de ex., romanul este un gen literar universal din perspectiva criteriului α (gradul de substituire a lumii reale cu lumi imaginare).

4. Cum să definim aforismul?

În primul rând, definirea aforismului presupune verificarea literarității sale. Astfel, este de observat faptul că aforismul verifică condițiile de literaritate, și anume: (a) este *literal* (este exprimat prin cuvinte); (b) este format din *meta-semne* sau conține cel puțin un meta-semn – vezi ambiguitatea „naturală" a aforismului; (c) este *închis estetic* – are o formă textuală supusă regulilor sintagmatice, respectiv paradigmatice. Așadar, aforismul este literar, deoarece are proprietatea de literaritate.

În al doilea rând, pe cât posibil, definirea (literală) a aforismului ar trebui să respecte sintaxa proprie aforismului, de exemplu, să fie succint, ceea ce vom face la pct. 6.

5. Caracteristicile de bază ale aforismului

Din punct de vedere empiric, și pe baze comparativ istorice, putem sistematiza caracteristicile de bază (principiale) ale aforismului:

(i) caracteristici necesare (obligatorii)

– este *fragmentar* – aforismul nu construiește un text narativ, ci se prezintă mai mult ca o observație/constatare/meditație fulgurantă, de tip flash;

- este *intuitiv* – aforismul nu oferă o explicație, ci o plauzibilitate, nu oferă o veridicitate, ci o verosimilitate;
- este *sentențial* – aforismul conține o topică de tip judicativ (de lucru judecat), asemeni unei etichete/mărci; deseori, el apare ca un raționament;
- este *apodictic* – prin formă și conținut, aforismul nu admite (sau nu pare a admite) contestații sau critici, el se prezintă ca un rezultat irefutabil sub toate aspectele;

(ii) caracteristici contingente (posibile și non-necesare)

- este *eliptic* – aforismului îi lipsesc (mai exact, îi pot lipsi) unele elemente gramaticale de tip sintactic;
- este *normativ* – aforismul aspiră să formuleze reguli de comportament în conformitate cu conținutul său evaluativ (este vorba despre o normativitate non-imperativă, pur indicativă);
- este *meta-logic* – aforismul se prezintă, din punct de vedere logic, (de regulă) ca un silogism incomplet – îi lipsesc fie premisa majoră, fie premisa minoră, deseori lipsind amândouă, iar aforismul apărând ca o concluzie din „neant" (sau din „spuma mării);
- este *succint* – aforismul va urmări (cum am spus, nu în mod necesar) o exprimare concentrată, limitată la semnificația de bază dorită a fi exprimată (*Nota bene*: caracteristica de elipticitate ajută, și ea, în această direcție).

6. O definiție a aforismului

Pe baza celor de mai sus, putem încerca, acum, formularea unei definiții (logice, non-istorice) a aforismului. Aforismul este *un text literar de tip fragmentar, semi-discursiv (intuitiv*), *având un caracter apodictic și o finalitate sentențială*. După cum se poate constata, sunt ne-esențiale aspecte pe care literatura le enumeră, deseori, în legătură cu aforismul, ca:

- *scurtimea textului*: dimensiunea textului este ne-esențială (*Nota bene*: Nietzsche sau Wittgenstein sau Sartre sau Alexandru Dragomir au formulări textuale lungi dar care rămân, ca *quidditate*, aforisme);
- *conținutul filosofic*: condiția ca textul aforistic să vizeze chestiuni filosofice/metafizice, nu are, nici ea, relevanță pentru calificarea acelui text drept aforism;
- *prescrierea de reguli de conduită*: deși unele aforisme sunt normative, această condiție nu este de tipul *conditio sine qua non* pentru calificarea unui text drept aforism.
-

7. Încadrarea categorială a aforismului

„Harta 5x5" a categoriilor literare (pct. 3) permite, după ce s-a formulat și definiția aforismului, încadrarea categorială a aforismului ca gen literar. Astfel, formula logică a genului literar *aforism* este:

$$G[\alpha(2), \beta(4), \gamma(1), \delta(5), \varepsilon(1,4,5)]$$

Întrucât aforismul a putut fi descris ca gen literar, luând valori numerice din fiecare categorie literară identificată din punct de vedere conceptual, rezultă, în mod irefutabil, că aforismul este (și trebuie acceptat) ca gen literar distinct.

8. O tipologie abstractă a creației

Voi prezenta o schemă structurală privind încadrarea logică a genului literar – Figura 1.

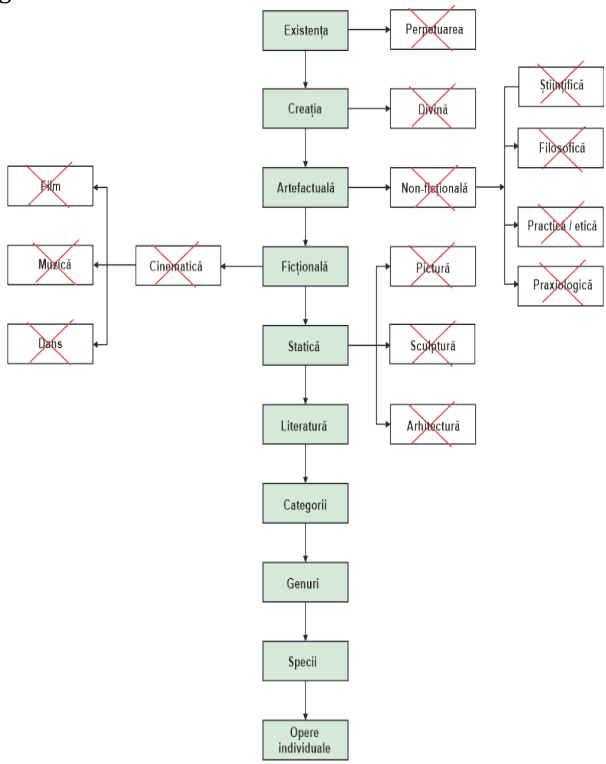

Încadrarea logică a genului literar. (*Sursa*: autorul)

9. O tipologie a aforismului (propunere)

Pentru a stabili o tipologie a aforismului (adică pentru a stabili specii în cadrul acestui gen literar), trebuie, mai întâi, stabilite criteriile de tipologizare (clasificare) a aforismului. Propunem următoarele criterii, respectiv specii (clase) de aforism extrase pe baza pe baza lor:

(1) (φ) după *conținut* sau *scopul* urmărit:
- ($\varphi 1$) – *aforism cognitiv*: urmărește producerea/împărtășirea de cunoștințe, fie din experiență, fie din reflecție (înțelepciune);
- ($\varphi 2$) – *aforism normativ*: urmărește recomandarea de principii/comportamente în viața individuală și comunitară, din diverse perspective: supraviețuire, eficacitate, moralitate, umanitate, legătura cu divinitatea etc.
- ($\varphi 3$) – *aforism hermeneutic*: urmărește furnizarea unor interpretări ale unor obișnuințe, regularități, tradiții etc.
- ($\varphi 4$) – *aforism auto-reflexiv*: urmărește formularea unor constatări singulare, de diverse naturi și privind diverse subiecte, cu puternic accent idiosincratic.

(2) (θ) după *forma sintagmatică* utilizată (combinație liniară orizontală):
- ($\theta 1$) – *aforism de tip calambur*: utilizează jocuri de cuvinte bazate pe sinonimie, omonimie, metonimie și altele asemenea;
- ($\theta 2$) – *aforism de tip paradox/aporie*: utilizează formulări paradoxale care, *prima facie*, par neverosimile/necredibile;
- ($\theta 3$) – *aforism de tip contradicție/contrarietate*: utilizează formulări aparent contradictorii (sau, cel puțin, aflate în relații de contrarietate);
- ($\theta 4$) – *aforism de tip silogistic*: utilizează formulări de tip logic (premise – concluzii).

(3) (ρ) după *forma paradigmatică* utilizată (combinație liniară verticală):
- ($\rho 1$) *aforism prin analogie* – sunt substituiți, conform scopului propus, termeni analogi din punct de vedere semantic;
- ($\rho 2$) *aforism prin opoziție* – sunt substituiți, conform scopului propus, termeni opuși non-distructiv din punct de vedere semantic;
- ($\rho 3$) *aforism prin evoluție* – sunt substituiți termeni care se află în relații evolutive unul din altul;
- ($\rho 4$) *aforism prin disoluție* – sunt substituți termeni opuși distructiv (unul este negația logică a celuilalt).

(4) (μ) după *forma estetică* utilizată:

- (μ1) *aforism în formă eliptică* – aforismului îi lipsesc elemente sintactice (de natură gramaticală, nu logică), lipsă care conduce la obţinerea unui efect estetic dat;
- (μ2) *aforism în formă poetică* – aforismul este elaborat fie sub forma unei poezii (cu formă fixă sau cu formă liberă), fie sub formă prozastică dar cu elemente de poezie implicită;
- (μ3) *aforism în formă filosofică* – aforismul are o formă extrem de abstractă, conceptuală, cu valabilitate universală;
- (μ4) *aforism în formă logică* – aforismul este expus într-o manieră apriorică, a-contextuală.

Aşadar, din punct de vedere al formelor „pure", pot exista, în prezenta abordare, 16 specii ale genului literar numit aforism dar, evident, în practica literară se pot forma combinaţii care vor mări acest număr. Din punct de vedere teoretic, am putea accepta cele 16 specii ca specii de bază (sau primare) ale aforismului, urmând ca diversele combinaţii ale speciilor de bază să conducă la specii derivate (sau secundare) ale aforismului. O adâncire a reflecţiei din prezentul material va putea conduce la identificarea unei „hărţi" (prezumptiv) complete a speciilor aparţinând genului literar aforism. *Nota bene*: desigur, unele combinaţii ar putea constitui *contradictiones in praedicatis* şi va trebui eliminate.

PRIMA VERBA

Cristina CHIPRIAN

Maria POPA

Ai parcurs un drum sinuos între reperele comune (şcoală, domenii de preferinţă), dar aceasta a condus la constituirea unui univers poetic bine definit, care se remarcă prin filonul tragic. Identific motivul rostirii şi al cuvântului – care asigură naşterea şi renaşterea lumii, emoţia pentru marile probleme ale omenirii – care niciodată nu vor fi suficient dezbătute, fiorul timpurilor moderne – atât de apropiate catastrofei finale.

Dar poezia este un semnal de alarmă, în sprijinul omului, care încă nu şi-a delimitat condiţia şi în sprijinul lumii moderne, care încă nu şi-a asumat responsabilităţile. *Cuvinte inexistente* configurează o dimensiune distopică a universului, în relaţie cu care se aplică soluţia logopedică: confruntarea cu propriile frustrări, cu propriile imperfecţiuni. Textul presupune o filosofie existenţială: instrumentul de corectare a rostirii (lopăţica de lemn) legat de pădurea din care a provenit, speranţa în salvarea universului, ideea că seria încercărilor de ameliorare se va încheia curând (nu mai are dreptul la nicio pronunţie/ oricât ar fi de exactă).

Magia rostirii, ce reface universul, se detaliază în *Teoriile simetriei*, text în care relaţie interumană devine o axă de simetrie a tuturor realităţilor întâlnite: o revedere întâmplătoare, evitarea momentului de identificare, fuga din sine, ideea de semn al trecerii care anulează simetria. Vocea lirică traversează ipostaze ale umanităţii care îşi apără propria condiţie: renunţarea la luptă, confruntarea în oglindă, îmblânzirea şi reîmblânzirea, călătoria, regăsirea („orice recunoaştere a celui străin/ e un eşec pentru ceva dinăuntru”).

Pielea Orange dezvoltă ambiguitatea între faptul trăit şi acela revelat: pierderea unui prieten – pierderea identităţii de sine, întunericul căutării şi acela al descoperirii altui adevăr („lampa e un trandafir incendiat”; „a rămas duhul sfânt într-un felinar cu licurici”).

Blues pentru Cernobâl este un recviem şi o meditaţie: pentru tinerele victime ale dezastrului şi pentru victimele deşteptării treptate ale unei conştiinţe care nu ar fi trebuit să afle – poate – nimic din toate acestea. Voi reproduce această poezie.

Blues pentru Cernobâl

Fetițele de vârsta mea
își albesc rochițele cu frunze de iederă
au pantofi cu tocuri
cât două pietricele
de râu, buzele lor sunt reci
și nu trebuie decât
să adoarmă devreme
nu sunt prietenele mele
ele nu aud cuvântul Cernobâl
în fiecare zi
nu știu să despartă în silabe o explozie
cu dicția lor corectă
vocea e un buzunar cu maci
pe câmpul liniștit
de la sfârșitul zilei.

DIN NOAPTEA...

Din noaptea vecinicei uitări
În care toate curg,
A vieții noastre dezmierdări
Și raze din amurg,

De unde nu mai străbătu
Nimic din ce-au apus –
Aș vrea odată-n viaţă tu
Să te înalți în sus.

Și dacă ochii ce-am iubit
N-or fi de raze plini,
Tu mă privește liniștit
Cu stinsele lumini.

Și dacă glasul adorat
N-o spune un cuvînt,
Tot înțeleg că m-ai chemat
Dincolo de mormînt.

M. Eminescu, *Poezii,* Editura pentru literatură, 1965